

M. LJADOV

VENÄJÄN SOSIALIDEMOKRAATTISEN
TYÖVÄENPUOLUEEN HISTORIA

I OSA

SOSIALIDEMOKRAATTISEN LIIKKEEN SYNTY VENÄ-
JÄLLÄ (VV. 1883—97)

HELSINKI
TYÖVÄEN SANOMALEHTI O.-Y.

HELSINKI, TYÖVÄEN KIRJAPAINO, 1907.

I OSAN SISÄLLYS.

	Esipuhe	1
I.	80-luvulla	9
II.	Työläisliike	18
III.	Työn vapautusryhmä	31
IV.	Blagojevin ryhmä	48
V.	Marksilaiset yhdistykset	57
VI.	Sosialidemokraattiset yhdistykset	68
VII.	Agitatsionin alku	80
VIII.	Alkuperäisen agitatsionin laatu	92
IX.	Sosialidemokraatit ja »puhtaat politikoisijat»	100
X.	Järjestyminen	112
XI.	Sosialidemokraattisen liikkeen alku	125
XII.	Työskentely juutalaisten käsityöläisten keskuudessa	143
XIII.	Marksilaisten laillinen esiintyminen	160
XIV.	Liikkeen johtomiesten itsetietoisuuden himmeneminen	172

ESIPUHE ALKUTEOKSEEN.

Ryhtyessämme esittämään Venäjän sosialidemokraattisen työväenpuolueen historiaa, me varsin hyvin käsitämme, ettemme voi antaa täysin viimeisteltyä, tyhjentävää esitystä aineestamme. Sen aika ei vielä ole tullut. Venäjän sosialidemokratia näet syntyi ja viime aikoihin saakka kehittyi maan alla, pimeydessä. Semmoisissa oloissa etenkin alkuvuosina oli sosialidemokraattien toiminta hankalaa ja hajanaista, kun eri kulmilla toimivat työntekijät eivät useinkaan tienneet, mitä muualla tapahtui. Pieni työläisryhmä kussakin nurkassa raivasi itselleen tien omin päin ja poistaen tieltä esteet pyrki maanalaisesta pimeydestä vapaaseen, julkiseen taisteluun valoisan tulevaisuuden ihanteiden puolesta. Nyt olemme jo paljon lähempänä päämääräämme. Kerran, kirkkaina lokakuun päivinä, jolloin saatiin vapaus poistamaksi vihollisen käsistä, me näimme jo valon, hengitimme täysin rinnoin. Sorron, pimeyden päivät näyttivät silloin menneen ijäksi. Mutta vain näytti siltä. Kansalla ei ollut vielä kyllin voimia säilyttääkseen valloittamansa vapauden. Dubasovien, Meller-Sakomeljskien, Orlovien, Alihanovien, Lushenovskien ynnä muiden kihlakuntien, rautatieasemien ja kylien kenraalikuvernöörien hurja, verinen joukkio, noudattaen pietarilaisen Witten, Trepovin, Durnovon ja Kumpp:n julkisen ja salaisen hallituksen määräyksiä, karkoitti meidät uudestaan maan alle. Totta on, ettei siellä enää ole yhtä pimeää, tukahduttavaa, kuin aikaisemmin.

Sieltä löytää itselleen tyyssijan, ei vain pieni vallankumouksellisten joukko, vaan järjestyneen köyhälistön suunnaton armeija, joka, laajentaen ja korottaen maanalaisia holveja, on tehnyt ne ilmapammiksi ja valoisammiksi. Mutta elämä maan alla sittenkin painaa meihin uudestaan raskaan leimansa, äänemme ei pääse kuuluviin niin selvästi, niin täyteläisesti, kuin pitäisi, ja me olemme pakotetut osaksi toimimaan salassa, pimeydessä.

Tämän teoksen kirjoittajalla on ollut onni kulkea Venäjän sos. dem. työv. puolueen riveissä sen kaikkien kehitysasteiden läpi. Kuuluen ensimmäisten venäläisten marksilaisten joukkoon, hän otti osaa ensimmäisten marksilaisten yhdistysten, pikku piirien perustamiseen, näki näiden muuttuvan sosialidemokraattisiksi yhdistyksiksi, oli mukana venäläisten sosialidemokraattien ensimmäistä, työväelle annettua julistusta laadittaissa ja itsetietoisten venäläisten työläisten ensikertoja julkisesti esiintyessä. Yhdessä puolueen kanssa kirjoittaja eli yhdistysten, pikku piirien aikakauden ja siirtyi joukkoagitatsionin aikaan. Hän näki puolueen järjestymisen kaikki asteet, kotityöntapaisen hajanaisuuden aikakauden, joka sattui samaan aikaan, kuin puolueen rivit koontuivat yhteisen lipun alle, yhtenäisen sosialidemokraattisen ohjelman ympärille. Sitten kirjoittajalla oli onni olla puolueen II:ssa yleisessä kokouksessa, jolloin tuo yhteinen ohjelma juhlallisesti hyväksyttiin. Hän sai myös yhdessä puolueen kanssa kokea ja kärsiä kokouksen jälkeisen hajaannuksen, eripuraisuuden ajanjakson kaikki pikkumaiset riidat, kun maanalaisessa tukahduttavassa ilmastossa suosittu yhdistyshenki joutui vastakkain julkisen esiintymisen ilmapiirissä kehkeytyneen puoluehengen kanssa. »Enemmistöläis»-ryhmän riveissä kirjoittaja otti tehokkaasti osaa yritykseen saada III:ssa puoluekokouksessa aikaan sovinto eri ryhmien välillä, yritykseen, joka ei onnistunut, mutta johon ryhdyttiin tammiukuun 22/9 päivänä Pietarin hovitorilla verisesti alkaneen Venäjän vallankumouksen painon alaisina. Kirjoittaja näki molempien ryhmien aktiivisten taistelijain liittyvän yhteen suuren venäläisen vallankumouksen myrskyisinä loka- ja

joulukuun päivinä. Hän otti myös osaa yritykseen — tulevaisuus näyttää, oliko se onnistunut vai onnistumaton — IV:ssä yhdistävässä puoluekokouksessa vahvistaa luonnollista tietä pian loppuunsaorittettu ryhmäin yhtyminen yhteisillä, puolue toimintaa koskevilla päätöksillä.

Silloin kun Dubasovit yhdessä Minien, Rimanien ynnä muiden »tosivenäläisten» kanssa lopettelivat Moskovan valloitus- ja polttamistyötänsä, heräsi kirjoittajan mielessä ajatus, että taantumuksen uudestaan valtaan päästessä saattavat lopullisesti sortua Venäjän vallankumouksen alkuvaiheiden osanottajain muutoinkin harventuneet rivit. Sangen monet heistä ovat jo kokonaan poistuneet näyttämöltä, joko vai-puneet hautaan kiduttuaan vankiloissa ja maanpaossa, tai saaneet surmansa sotilasten kuulista. Toiset, vaikka elävät-kin, ovat luopuneet liikkeestä, siirtyneet »maltillisten» riveihin, ja marksilaisuuden luopioina, »tosi sosialisteina» toimivat porvarillisen yleisön aatteen ajajina parjaten parhaansa mukaan sosialidemokraattista liikettä »Nasha Shisnin», »Bes saglavija» y. m. s. »vasemmistolaisten» äänenkannattajain palstoilla. Kolmannet väsyneinä taisteluun puolue-elämän eri aikakausina, ovat joko kokonaan tai tilapäisesti vetäytyneet syrjään kaikesta vallankumouksellisesta toiminnasta ja muuttuneet tavallisiksi rauhallisiksi asukkaiksi. Kaikki tämä antoi kirjoittajalle aiheita otaksumaan, että liikkeemme alkuvaiheet voivat joutua unhotuksiin, tai että niistä jää vain vääristeltyjä tietoja.

Ja kuitenkin, sitä myöten mikäli liikkeemme kasvaa ja puolueen tehtävä ynnä toimintapiiri laajenee, ja mikäli puolueen riveihin liittyy yhä uusia köyhälistö- ja talonpoikaiskurjalistojoukkoja, sitä kipeämmäksi ja välttämättömämmäksi käy tarve tutustua puolueen historiaan.

Sosialidemokraatit ovat täysin oikeutetulla ylpeydellä aina sanoneet ja sanovat vieläkin, että he erotukseksi kaikista muista puolueista eivät pelkää köyhälistön tarkastusta, vaikka se tutkisi puolueen joka askeleen, puolueen, joka tahtoo ja jonka tulee olla koko itsetietoisien köyhälistön tahdon itsetietoisena ilmaisijana, koko työläisluokan etu-

joukkona ja johtajana taistelussa. Mutta on mahdotonta tarkastaa ja oikein, puolueettomasti arvostella puolueen toimintaa, jollei tiedetä, kuinka puolue on saanut alkunsa, mimmisissa historiallisissa oloissa ja miten se on kehittänyt järjestönsä, ohjelmansa ja puolue toimintansa.

Semmoista historiaa ei meillä vielä ole, on vain muutamia harvoja yksinäisiä muistelmia, jotka koskettelevat määrättyä työkautta jollakin paikkakunnalla, ja vihdoin virallisia selontekoja eri kokouksista ja kongresseista; mutta näiltä muistelmilta puuttuu yhtenäisyyttä, ja selonteot taas ovat kovin epätäydellisiä, niin sanoakseni vain näytteitä toiminnasta, ja sitä paitsi ne ovat vallan tuntemattomia puolueen työntekijäin laajoille kerroksille, syystä etteivät nämä ole voineet saada niitä käytettäväkseen. Ainoa puolueen historiaa esittävä teos on Akimovin kirjoittama »Katsaus sosialidemokratian kehitykseen Venäjällä»; mutta tätä kyhäelmää meidän varman vakaumuksemme mukaan ei voi katsoa onnistuneeksi. Venäjän sosialidemokraattisen puolueen koko historian, — niinkuin sitä esittää Akimov, joka on n. s. »ekonomismin», taloudellisen suunnan, aatteen ajaja, — tulee todistaa oikeaksi aate, että sosialidemokratia on ja sen tulee olla vain »itsetiedottoman, luonnonvoimien tavoin vyöryvän liikkeen itsetietoisena tahdonilmaisijana. Todistaakseen tämän, Akimov, — tietoisesti tai itsetiedottomasti, — on ottanut historiaansa ainoastaan sellaisia tosiasioita, jotka puhuvat aatteen puolesta, mutta on aivan tarkkaan jättänyt pois kaikki, mikä on ristiriidassa sen kanssa.

Käsillä olevan teoksen kirjoittaja on, toimintansa alkua ajoista asti nykyhetkeen saakka, aina ollut *vallankumouksellisen sosialidemokratian* kannalla, jonka täydellisenä vastustajana esiintyy Akimov. Mutta ryhtyessään esittämään puolueen historiaa, kirjoittaja ei ole voinut olla ottamatta huomionsa sitä tosiasiaa, ettei puolueessa ole aina ollut vallalla kirjoittajan katsantokanta, vaan että aika ajottain on ollut vallitsemassa vastakkainen mielipide, jolloin vallankumouksellisen sosialidemokratian kannattajat olivat vähemmistönä. Ottaen tämän huomionsa kirjoittaja ei tahdo

tuomita vastustajiaan, vaan koettaa selittää heidän menette-lyään. Sen vuoksi kirjoittaja koettaa askel askeleelta seurata puolueen kehitystä, ei itsekseen, erillään yhteiskunnallisten olosuhteiden kehityksestä, vaan niiden historian yhteydessä.

Semmoisessa yhteydessä vasta voidaan oikein käsittää liikkeemme kukin aikakausi erikseen ja liike kokonaisuudessaan.

Teoksen kirjoittaja ei ole koskaan ollut kamaritieteilijä eikä tavallinen puoluekirjailija, vaan on koko ajan toiminut varsinaisena puolueen työntekijänä. Ja hän on ryhtynyt tähän kovin vastuunalaiseen tehtävään vain siinä vakauksessa, että ainoastaan käytännön miehen on kirjoitettava ja hän kykenee kirjoittamaan puolueemme todellisen, koko sen arkielämän käsittävän historian. Perästäpäin sitten ilmestyy puolueen tietopuolinen historian kirjoittaja, joka vetää johtopäätökset valmiiden aineiden nojalla, muovailee, valaisee ja viimeistelee käytännöllisen historioitsijan työn. Käytännöllisen historioitsijan tehtävän — aineiden kokoomisen, omien havaintojen kokonaisuudeksi yhdistämisen — toivoo kirjoittaja saavansa toteutetuksi. Toimiessaan vuosikausia järjestöjemme pohjakerroksissa Venäjän eri kulmilla, minne hän joutui täyttäessään puoluevelvollisuuksiaan tai poliisiviranomaisten vainoomana, hän on rikastuttanut persoonallista kokemustaan ja persoonallisia havaintojaan toisten toverien kokemuksilla, kun hän tuon tuostakin tuli heidän kanssaan tekemisiin vankiloissa, matkalla maanpakoon, maanpaossa ja ulkomaalaisissa siirtoloissa.

Joskin käytännöllisen toimintamme viime vuosien historia voidaan kirjoittaa ilman erityistä vaivaa — hyväksikäyttämällä kirjallisuutta, meidän kiellettyjen (ja viime aikoina myös laillistettujen, luvallisten) sanomalehtiemme ja aikakauskirjojemme tiedonantoja, puoluejulistuksia sekä puoluekokousten, neuvottelujen y. m. s. pöytäkirjoja, joita useinkin leviää kymmeniä tuhansia kappaleita, — niin samoin ei suinkaan ole toimintamme ensi ajanjakson historian laita. Käytännöllisen toimintamme alkua ajoilta ei meillä ole kirjallisia muistomerkkejä, ja sen vuoksi tämän ajanjakson ko-

kemus ynnä havainnot menevät aivan hukkaan, jolleivät havaintojen tekijät kiiruhda panemaan niitä paperille. Yhdestäkään arkistosta, — lukuunottamatta poliisilaitoksen arkistoa, jonne päästään vasta sitten, kun on tehty lopullinen pesäero nykyisen valtiollisen järjestön kanssa, — emme löydä ensimmäisiä puoluejulistuksia, ensimmäisiä venäläisiä sos. demokraattisia julkaisuja, puhumattakaan sellaisista kallisarvoisista muistomerkeistä, kuin erilaiset sääntöehdotukset, agitatsionin järjestämistä y. m. koskevat suunnitelmat.

Kaikki tämä on saanut kirjoittajan jouduttamaan puoluehistorian valmistamista, ja hän on varmasti vakuutettu siitä, että toverit, huomattessaan teoksessa virheitä ja puutteellisuuksia, tuovat ne julkisuuteen ja siten edistävät täydellisen ainesvaraston kokoomista tulevaa teoreettista historioitsijaa varten. Vain siinä tapauksessa voimme toivoa vastaisesta Venäjän sosialidemokraattisen puolueen historiasta koituvan yhtä arvokkaan teoksen, kuin Frans Mehringin suuremoinen historia, josta saksalaiset toverit ovat syystä kyllä ylpeissään.

Mitä itse työsuunnitelmaan tulee, niin olemme katso-
neet välttämättömäksi jakaa sen kolmeen aivan itsenäiseen osaan. Ensimmäinen osa käsittää venäläisten sosialidemokraattien toiminnan siitä asti, kun ulkomaille siirtyneiden venäläisten keskuudessa syntyi »Työn vapautusryhmä», ja ulottuu se laajaperäisen työväenliikkeen kukoistusaikaan saakka, jonka merkillisimpänä tapauksena esiintyy Venäjän köyhälistön ensimmäinen yleisesti tunnustettu suuri voitto taistelussa itsevaltiutta vastaan — työpäivän järjestämistä koskeva laki kesäk. 2/14 päivältä v. 1897. Tämän osan nimeksi olemme antaneet »Sosialidemokraattisen liikkeen synty Venäjällä». Toinen osa, jonka nimenä on »Venäjän sosialidemokraattisen työväenpuolueen muodostuminen, alkaa ensimmäisellä sos. demokraattisella puoluekokouksella v. 1898 ja sen julistuksella, joka antoi alun puoluejärjestöjen yhteenliittymiselle; sitten siinä puhutaan yhteenliittymispyrintöjen menestymisestä, kuinka saatiin poistetuksi aatteellinen hajanaisuus ja ahdasmielinen, periaatteeton pikkuyhdistyshenki

ja lopulta hyväksytyksi yhteinen puolueohjelma II:ssa puoluekokouksessa v. 1903. Kolmas osa vihdoin käsittää puolueemme historian vuosina 1903—06, joka ajanjakso on niin kovin surkuteltava sisällisten riitojemme vuoksi ja niin loistava sen aatteellisen vaikutuksen puolesta, mikä Venäjän sosialidemokratialla on köyhälistöön, joka puolueen lipun alla ryhtyi julkiseen taisteluun itsevaltiutta vastaan. Tämän osan nimeksi olemme panneet: »Puolueriidat ja taistelu yhtenäisyydestä», ja se päättyy vuoden 1906 yhdistävään puoluekokoukseen.

On vielä liian aikaista ratkaista, päättyikö hajaannuksen, puolueriitojen aikausi todellakin tähän kokoukseen ja saatiinko aikaan eri suuntien täydellinen yhteenliittyminen. Me, entisen »enemmistöläis»-ryhmän kanssa olemme taipuvaiset otaksumaan, että niin on asianlaita, että on mahdotonta palata menneisyyteen ja ettei yhtenäiseksi puolueeksi liittynyt itsetietoinen köyhälistö anna johtajiensa synnyttää uutta hajaannusta, vaan näyttää heille, että teoreettiset riidat, niin kauvan kuin riitapuolueet pysyvät luokkakatsantokannalla, voidaan ja tulee ratkaista yhtenäisen puolueen rajojen sisäpuolella. Näin ajattelemme ja toivomme me, mutta miten käy todellisuudessa, sen näyttää lähin tulevaisuus.

Erotukseksi porvarillisten puolueiden ja aatesuuntien historiasta, kuin myös 70- ja 80-luvun vallankumouksellisen liikkeen vaiheiden esityksestä, meidän puolueemme historiaan ei tule yksityisten henkilöiden elämäkertoja eikä yksilöjen urotöiden kuvauksia. Meidän historiamme ainoina sankareina ovat työläisjoukot, meidän marttyyrimme ovat nimettömiä. Vainajienluettelomme alkaa ja loppuu sanoilla: »heidän nimensä tiedät vain sinä, Herra». Jokainen meidän taistelijoistamme, astuessaan puolueen riveihin ja lähtiessään taistelutantereelle, tietää edeltä päin, että hänen nimensä häviää toverien nimien paljouteen. Ja kuka todella-kaan, lähinnä olleita henkilöitä lukuunottamatta, tietää ja muistaa kaikkien niiden nimet, jotka ovat kärsineet vankiloissa, sortuneet maanpaossa, kaikki jotka on ammuttu ja hirtetty, kaikki jotka ovat saaneet surmansa Moskovan katu-

suluissa, lättiläisissä kartanoissa, gurialaisissa kylissä Kaukasiassa? Kuka tietää ja muistaa niiden nimet, jotka on ammuttu ja rääkätty meidän urhoollisen sotaväkemme »kunnia-kailla retkillä» alkaen »uljaitten fanagorialaisten» historiallisesta »voitosta» viime päivien talonpoikien rankaisu- ja kuritusretkiin saakka? Kuka on laskenut edes kaikkien niiden urhojen luvun, jotka ovat kaatuneet Pietarin ja Moskovan kaduilla, Itämeren maakunnissa, Kaukasiassa, Siperiassa, Odessassa, Harjkovissa, Varsovassa, Homelissa y. m. y. m.? — »Heidän nimensä ja lukunsa tiedät vain sinä, Herra». Mutta vaikka köyhälistö ei tiedäkään sankariensa nimiä eikä lukua, niin se on kunnioittava heidän muistoaan yhtä pyhästi, kuin se kunnioittaa vuosien 1871, —84, —89 —93 tuntemattomien marttyyrien muistoa.

Meidän historiamme on nimetöntä. Aivan viime aikoihin saakka on puolue tuntenut nimeltään vain vähäisen joukon ulkomailla asuvia siirtolaisia, jotka kirjoittaessaan käyttävät omaa nimeään tai alituista salanimeä. Meidän käytännöllisillä toimimiehillämme ei ole nimiä; heidän nimensä munttuvat sikäli kuin heidän asuinpaikkansa ja puolue tehtävänsä. Vasta silloin kun me lopullisesti astumme maan alta päivänvaloon, ja puolueemme voi esiintyä laillisesti, ilmestyvät näyttämölle yleisesti tunnetut ja tunnustetut johtajamme, joiden nimet tulevat historiassa olemaan rinnan niiden kanssa, jotka tunnetaan vain sen vuoksi, että he toimivat ja elivät ulkomailla määrättyä aikana tai elävät siellä edelleenkin.

Jättäessämme työmme puolue työntekijäin arvosteltavaksi, toivomme, että toverit sitä tarkastaessaan muistavat, etteivät he ole tekemisissä ammattikirjailijan, vaan tavallisen käytännönmiehen kanssa, joka katsoo tehtävänsä suoritetuksi, jos tottunut teoretikko hänen teoksensa avulla voi kirjoittaa aivan täydellisen, viimeistellyn puolueemme historian.

Kesäkuussa v. 1906.

M. Ljadov.

I.

Yhdeksännentoista vuosisadan 80-luvulla tapahtui Venäjän historiassa ratkaiseva käänne. Silloin saatiin lopullinen vastaus kysymykseen: lähtekö Venäjä kulkemaan länsimaisen sivistyksen jälkiä, vai hakeeko se ominaisen tiensä?

Venäjä ei enää ollut puhtaasti maanviljelysvaltio, ja itse maanviljelys oli luonnollisesta taloudesta muuttumassa rahataloudeksi. Raha tuli yhä tärkeämmäksi talonpojan elämässä ja sen tarve yhä polttavammaksi: ei ainoastaan pitänyt maksaa veroja, vaan myös ostaa välttämättömyysesineitä. Mutta talonpoikain enemmistön oli aivan mahdollonta ansaita rahaa kotona, omalla konnalla, maanviljelystyöllä. Maan vuokra kohosi kohoomistaan ¹⁾, kun taas maataloudesta maksettiin palkkaa yhä vähemmän ja vähemmän ²⁾, ja samalla kasvoi hämmästyttävän nopeasti viljelyksensä sekä kontunsa hylkäävien talonpoikien, itsellisten, loisten eli yleensä irtolaisväestön luku ³⁾. Nämä irtolaiset

---

1) Yksityisten omistamain maiden vuokra kohosi, mutta talonpoikaisköyhälistön hallussa olevain alueiden vuokramaksut päin vastoin alenivat.

2) 32,88 kopekkaa 80-luvun alkupuolella ja 31,24 kop. loppupuolella päivältä.

3) Jo ennen v. 1891, jolloin oli kova nälkävuosi, oli Euroopan Venäjällä (lukuunottamatta Itämeren maakuntia ja 10 Puolan kuvernementtiä) 25,3% talonpoikaistaloja, joissa ei ollut työjuhtia, ja 27,2% sellaisia, joissa oli yksi työjuhta.

maalaisköyhälistöläiset riensivät joukottain vieraille paikkakunnille etsimään ansiotöitä, tarjoten työvoimansa tehdasteollisuuden käytettäväksi.

Mutta kaupunkien teollisuuslaitokset eivät kyenneet vastaanottamaan kaikkia työnhaluisia maalta saapuvia tulokkaita. Heitä seisojia joka päivä sadottain tehtaiden porteilla valmiina isännän ensi käskystä valtaamaan vapautuneen paikan. Ja tehtailijat kyllä osasivat käyttää hyväkseen näitä työnhalullisia »kissoja», kuten heitä nimitetään Ivanovo-Vosnesenskissa. Sellaisten »kissojen» kärkkyminen tehtaan portilla edisti parhaiten palkkojen alentumista ja entisten työntekijäin aseman huonontumista. Tehdasteollisuus kasvoi ja teollisuudenharjoittajat korjasivat taskuunsa länsieurooppalaisen kannalta katsoen uskomattomia voittoja.¹⁾

Tavattoman huokean työvoiman ja korkeiden, melkein päkieltotullien vertaisten tullimaksujen vuoksi, joka kokonaan ehkäisi ulkomaalaisen kilpailun, eivät tehtailijat (varsinkaan kangasteollisuuden alalla) katsoneet tarpeelliseksi ottaa käytäntöön koneellista valmistustapaa käsiteollisuuden sijasta, vaan vallitsemaan jäi edelleen kotiteollisuus. Tehtaan konttorista annettiin työt kotona valmistettavaksi ja siinä harjoitettiin mitä hirveintä työläisten nylkemistä, joka on tunnettu »hienpusertamis järjestelmän» nimellä.

Ulkomaalaiset pääomat, joiden omistajain täytyi ottaa huomioon järjestynyt länsieurooppalainen työväenliike, alkoivat kosolta virrata Venäjälle, tuohon luvattuun maahan, jossa työväki nukkui vielä sikeätä, häiritsemätöntä untaan ja jossa pian yleinen raakuus ynnä sivistymättömyys olivat parhaana takeena tuon unen jatkumisesta. Maahan tulleet rahamiehet panivat liikkeelle koko Etelä-Venäjän ja Kaukasian ja, mikä on erittäin kuvaavaa, tavattoman pian omistivat maassa syntyneiden kiskurien tavat. Venäjälle joudut-

1) Torntonin tehdas esim. tuotti 45% puhdasta tuloa, Krenholmin vaatetehtas 44,9%, Nevan puuvillakutomotehdas 38%, Sabba Morosovin tehdas 28% j. n. e. (Keisarill. Vapaan Taloudellisen Seuran Venäjän tullitariffin tarkastusta koskeva anomus.)

tuaan ranskalainen tasavaltalainen, belgialainen demokraatti tai englantilainen Habeas Corpus Act'in kiivas puolustaja sangen pian tuli tajuamaan venäläisen teollisuusteorian alku-perusteet, joiden mukaan voitto-osuuksia haalittaessa maapäällikkö, poliisimestari ja kasakkasotnja ovat paljoo hyödyllisemmät kuin mitkään perustuslait. Niin, ulkomaalaiset pääomat siirtyivät Venäjälle, ei vain sentähden, että vieraiden tavaroiden maahantuontia vaikeutti korkea tulli, vaan niitä viekotteli itään siellä vallitseva täydellinen seisaus valtiollisen elämän alalla. Länsi-Europan porvaristo tuli Venäjälle eli, oikeammin, sijoitti pääomansa venäläisiin liikeyrityksiin sen vuoksi, että maassa vallitseva valtiollinen järjestys turvasi sen tulot työläisten pyyteiltä. Kruppit, Summit, Rotschildit ynnä muut metallurgia- ja teollisuuskuninkaat ja paroonit siirsivät kultansa, tehtaansa ja työpajansa Venäjän tullirajan sisäpuolelle sen vuoksi, ettei maassa ollut ammattiyhdistyksiä eikä minkäänlaisia työväenjärjestöjä. Maassa, kuten kirjailija Shtshedrin lausui, olivat näkösällä vain mahtivaltiaat, pompaduurit, mutta kansaa ei näkynyt missään!

Ja todellakaan kansaa ei näkynyt ei kuulunut Venäjällä 80-luvulla. Se eli nöyrästi alistuen kohtaloonsa maksoi nöyrästi verot ja vastaansanomatta täytti kaikki velvollisuudet, vastustelematta otti vastaan ruoskan iskut, jos ei kyennyt maksuja suorittamaan, ja napisematta kärsi nälkää aikakausittain palautuvina katovuosina. Se luuli että kaikki tämä tapahtui Jumalan tahdosta, piti hyväntekijänään jokaista, joka antamalla lainan katsoi hyväksi pitää sitä työorjuudessa, kunnes velka tuli kuitatuksi; ja semminkin tehtailija näytti hyväntekijältä, kun tämä pelasti hänet nälkäkuolemasta.

Venäjä oli 80-luvulla kuollut maa, jossa Shtshedrinin mukaan vallitsi poliisi- ja urkkimisjärjestelmä, »sana ja teko», poliisiviranomaiset kaupungissa ja piiripoliisi maaseudulla. Pikkuinen urhojoukko ponnisteli epätoivoisesti saadakseen liikkeelle tämän elottoman suon, saadakseen hereille kansan ja sitä varten aluksi rauhallisesti kehotti sitä taisteluun parem-

man tulevaisuuden puolesta, sitten järkytti mieliä murhauksilla ja räjähdyksillä, mutta lopultakin taistelijat sortuivat. Vapaaamielinen sivistynyt »yleisö» oli korottamaisillaan äänensä ja kannatti vallankumouksellisia joko julkisesti tai salaisesti, kun asian lopullinen ratkaisu näytti olevan lähellä, ja kun hallitus säikähtyneenä tuon pienen uskallikkajoukon uhkarohkeudesta sekä epätietoisena siitä, kuinka paljon tällä oli kannatusta kansan syvissä riveissä, oli jo valmis tekemään myönnytyksiä, astumaan joskin epäroivästi, arkaillen, vallan rajoittamisen tielle. Mutta 80-luvun alussa selveni hallitukselle, ettei se ollut tekemisissä kansan liikkeen, vaan todellakin vain vähäisen vallankumouksellisen joukon kanssa, että kansa nukkui niinkuin ennenkin, että yleisö oli vaaraton, koska se pyyteissään ei mennyt eikä saattanut mennä anomuksia ja hartaita sydämellisiä toivomuksia kauemmaksi. Tultuaan tästä vakuutetuksi hallitus äkkiä heitti koko uudistuspuuhat ja palasi vanhalle, aikoja sitte koetellulle taantumuksen tielle. Hirsipuilla, Schlüsselburgin vankikomeroilla, joukkokarkoituksilla pakkotyöhön ja Siperiaan se piankin selvisi vallankumouksellisista taistelijoista. Suuri sivistynyt »yleisö», jonka jäsenet vielä äsken tuttavapiireissä rakensivat kaikellaisia tuulentupia ja ylpeydellä mainitsivat olevansa joissakin tekemisissä vallankumouksellisen liikkeen kanssa, tämä yleisö kiireellä vetäytyi piiloon ja muuttui taas rauhalliseksi väestöksi. Jotkut näistä herraskaisista vielä kiirehtivät auttamaankin taantumusta, puhuivat »periaatteiden parantumisesta» ja, saadakseen anteeksi entiset »houreensa», itse ryhtyivät poisjuurittamaan kapinanhenkeä. Toiset taas, rautatierakennusten ynnä muiden yleisten liikeyritysten varjolla rohkeasti ja häikäilemättömästi anastaen ja kavaltuen valtion varoja, osoittivat itse teossa, kuinka hyvät aiheet heillä oli. Kolmannet vihdoinkin ilmoittivat, ettei aika ollut sopiva laajaperäisiä suunnitelmia varten ja sen vuoksi ryhtyivät saarnaamaan »pikku asioita». Päästyään »vapaaamielisen» kunnallisen itsehallinnon, semstvolaitoksen »piirakkaan» käsiksi, he ryhtyivät toteuttamaan rauhallista sivistytämishjelmaa, joka rajoittui sairashuoneiden pesuvätien

tinaamiseen, uusien siltojen rakentamiseen ja vallankumouksen vastamyrkyn istuttamiseen kouluihin esivallan käskyn mukaan. Paras osa tätä yleisöä, — ei paras käytännöllisen kykynsä, vaan sisällisen olemuksensa puolesta, siksi että se koetti etsiä henkisiä ihanteita ja elää niiden mukaisesti, — pettyi toiveissaan, mikäli ne koskivat sen hellimien yleisten aatteiden pikaista toteuttamista, vetäytyi kuoreensa ja ryhtyi omantunnon vaivoissa kehittämään ja täydentämään itseään. Tämän suunnan edustajat turvautuivat mystillisyyteen, itsensäkieltämiseen ja yksinkertaiseen elämään, täyttivät sivistyksen erakkoasunnot ja sivistyneiden maanviljelysasutukset. Freyn, Malikovin, Tshaikovskin ja Tolstoin antaman esimerkin mukaan he saarnasivat, ettei pahaa ole vastustettava väkivallalla, tutkivat evankeliumia, suutaroivat huonoja kenkiä, muurasivat mihinkään tarpeettomia uuneja ja ihailivat sydämen puhtauttaan.

Sillä välin taantumus pääsi kovaan valtaan Venäjällä. 70-luvun sanomalehtikirjallisuuden saivat korvata hallituksen tiedonannot, poliisikirjallisuus. Yliopistot ynnä muut korkeimmat oppilaitokset muuttuivat virkavallan diplomi-tehtäiksi. »Kyökkipiikojen lapsista» ja epäluotettavista »juutalaiskoirista» puhdistetuissa kimnaaseissa vapaa aika, jolloin ei harjoitettu marssimis- ja sotatemppeja, käytettiin melkein yksinomaan kuolleiden kielten oppimiseen. Kasvatusopin tuntemisen sijaan ruvettiin opettajilta vaatimaan urkkimistaitoa. Maalaiskuntien koulut, — ellei niitä muutettu kirkkokouluiksi, — jätettiin paikkakuntien kapakanisäntien tai pappien valvonnan alaiseksi, ja nämä kyllä pitivät erittäin hyvän huolen opettajan luotettavuudesta, arvostellen häntä sen mukaan kuinka paljon hän joi viinaa ja pani kynttilöitä juhlapäivinä palamaan. Kaunokirjallisuudessa, tuossa yleisön sieluelämän kuvastimessa, heijastuivat tarkoin sinä aikana vallitsevat mielialat, lohduton haikeus, kaikellaisten yleisten ihanteiden puute, ylempien kerrosten ryöstöpyyteet, nuorison parhaimman osan mystillisuus ja oman kurjan »minän» kaiveleminen sekä lopuksi koko Venäjän kansan syvien rivien taukoomaton voihke raskaassa painajaisuudessa.

Ei ole pelastusta, ei valonkoittoa! sanoivat nuorison valiot kadottaen yhä enemmän ja enemmän uskon vanhoihin ihanteisiin ja löytämättä *itsessään* uusia. Ei ole pelastusta, ei valonkoittoa! — toistivat myös parhaimmat kansanpuolalaisista kaunokirjailijoista, jotka eivät jaksaneet käsittää, ettei kansa mennyt heidän perästään 70-luvun taistelijain viitoittamaa tietä sen vuoksi, että vallankumouksellisten kansanpuolalaisien ohjelma perustui haaveelliseen vakaumukseen, että Venäjän talonpoika on olemukseltaan sosialisti ¹⁾. Vallankumoukselliset kansanpuolalaiset olivat varmasti vakuutetut siitä, että elämä »mirissä», — tuossa poliisijärjestyksessä kyläkunnassa, jonka perustana ja tukena oli kunta-laisten yhteistakuu maksujen ja verojen suorittamiseksi, — oli siihen määrään valmistanut talonpojan sosialismia varten, että hän heti ensi kutsusta on taipuvainen siirtymään sosialistiseen valtioon ²⁾. Mutta he pettyivät katkerasti, koska eivät huomanneet eli, oikeammin, eivät antaneet kyllin arvoa uudelle tekijälle, pääomalle, joka ilmestyi venäläisen elämän näyttämölle. Mutta kapitaali tuli, kurkisti pikimältäään Venäjän syrjäisimpiinkin sopukoihin, pakotti talonpojan myymään viljansa, puhkaisi »mirin» seinän ja jakoi

1) Venäjän kansa on erityisten historiallisten olosuhteiden vuoksi anarkistinen; se ei ole vielä muiden kansojen tavalla omaksunut valtiollisia aatteita ja porvarillisia vaistoja; vastoin lain pyhittämää yksityisomaisuuden periaatetta se vaatii yleistä maanjakoa, ja vuosisatoja kestäneestä tataarien, maaorjuuden ja valtiollisen sorron ikeestä huolimatta haaveilee leveästä, vapaasta elämästä; sen maailmankatsomus, joka sille tajuttavassa muodossa ilmenee lauselmassa »maa ja vapaus» on pohjaltaan sosialistinen. Ks. »Natshalo», venäläisten vallankumouksellisten äänenkannattaja N:o 1 (v. 1873).

2) Vaikka talonpoikaiskunta olikin puristettuna urkkimis- ja ilmiantojärjestelmän pihteihin, ja hallintovalta oli alentanut sen valtion persoonattomaksi kruunun veroluokaksi, ja vaikka sitä huolellisesti pidettiin raakuuden pimeydessä, erillään ulkoa päin tulevain sivistävien voimien vaikutuksesta, niin kuitenkin se kehitti kansan maailmankatsomuksen sellaiseksi, että se oli taipuvainen vastaanottamaan sosialistisen propagandan yleisinhimillisiä periaatteita. (»Natshalo» N:o 3, Vallank. aikak. kirjall. siv. 79.)

kuntalaiset rikkaisiin, toimeentuleviin ja köyhiin eli köyhälistöön ynnä puoliköyhälistöön.

80-luvun kansanpuoluelaiset («narodniki») eivät enää, kuten heidän edeltäjänsä 70-luvulla, välittömästi uskoneet siihen mahdollisuuteen, että tuota pikaa vallankumouksellista tietä siirryttäisiin orjuusvaltiosta sosialismivaltioon. Sitä he eivät enää ajatelleet; mutta sittenkin, vaikka he pikaisen vallankumouksellisen muutoksen sijasta rupesivat kannattamaan asteettaista, kehityksellistä muutosta, he yhtäkaikki säilyttivät vanhan toivonsa. Kyläkunta — siinä on muka varma pelastus; talonpoikaiskunta, »mir» on luonnollinen suoja-muuri kapitalismia vastaan; kotiteollisuus keino, millä pääoman voittokulku saadaan pysähtymään. Ja niin he turvautuivat kaikellaisiin puoskarin temppuihin kyläkunnan ja kotiteollisuuden hengissä pitämiseksi. Mutta elämä kulki omaa tietään. Vihollinen ei uhannut vain ulkoa päin, se syntyi ja kasvoi itse linnoituksessa. Kyläkunnassa tapahtui hajaanus, kotiteollisuuden harjoittajat jakaantuivat isäntiin ja työläisiin. 80-luvun kansanpuoluelaisten kaikki patenttilääkkeet, talonpoikaispankit, kotiteollisuusmuseot, raaka-aineiden ja maanviljelyskalujen järjestetty myynti, — kaikki tämä edisti hajoamista; niitä käyttivät hyväkseen vain isännät ja rikkaat talonpojat, ja kaikki tämä lopulta vain helpotti pääoman kulkua.

Seitsenkymmenluvun kansanpuoluelaiset menivät vallankumouksellisten aatteittensa ajamisessa suoraan, läpi murtau-tuen eteenpäin. He näkivät selvästi edessään valoisan tulevaisuuden ääripiirteet ja »urhoina» kutsuivat rohkeasti kansan syviä rivejä seuraamaan heitä tuohon tulevaisuuteen. He eivät suvainneet sovitteluja todellisuuden kanssa, vaan uhmailivat mahdollisuutta, etteivät kansan joukot lähdekään heidän perästään, vaan pysyvät kehotuksille kuuroina. Haaveilijoina, utopisteina, he saivat kovasti kärsiä rohkeasta aatteittensa levittämisestä. Toisin oli 80-luvun kansanpuoluelaisten laita. He rupesivat varovaisesti käytännöllisessä elämässä toteuttamaan asteettaista muutossuunnitelmaansa. He tekivät sovinnon taantumuksen kanssa, se kun ei estänyt heidän kyläkuntalaitok-

sen »perustuksien» suojelusyriityksiään. Tässä suhteessa heidän käytännöllinen toimintansa sopi yhteen taantumuksen aikeiden kanssa, sillä hallitus todellisuudessa nojautui samoihin kansankerroksiin, kuin mitä kansanpuoluelaisetkin itse asiassa palvelivat. Hallitusta vastustavat vapaamieliset kansanpuoluelaiset katsoivat voitokseen taantumuksen toimenpiteet »perustuksien» tukemiseksi ja lujittamiseksi. Perustukset lujittuivat, mutta samalla vahvistui syvissä riveissä vakaumus, että asema oli auttamaton.

70-luvun kansanpuoluelaiset olivat vallankumouksellisia taistelijoita, jotka hartaasti halusivat, mutta eivät osanneet nojautua kansaan ja olla sen tahdon tulkitsijoina. 80-luvun kansanpuoluelaiset taas olivat Venäjän talonpoikaisväestön pikkuporvarillisten kerrostien aatteiden käytännöllisinä tulkitsijoina ja levittäjinä. Ajatusten ilmaisutapa oli entinen, mutta toimintatapa ja olosuhteet olivat jyrkästi toisellaiset. 80-luvun kansanpuoluelaiden taantumusmielisyyttä lisäsi vielä se seikka, etteivät he olleet huomaavinaan, ettei Venäjällä enää ollut sitä yhtenäistä taajaa kansanjoukkoa, jonka puoleen kääntyivät 70-luvun vallankumoukselliset. Venäjä oli joutunut hajaannustilaan. Säätyelämä oli yhä enemmän ja enemmän syrjäytymässä luokkaelämän tieltä. Oli jo muodostumassa työväen luokka ja liikkeenharjoittajain, kapitalistien luokka. Kapitalismi toi myötänsä kaikki välttämättömät seurauksensa. Kansanpuoluelaiden mielestä oli kapitalismi epäsäännöllinen ilmiö, sairaalloinen kasvannainen Venäjän kyläkuntajärjestössä, jonka vuoksi sitä oli sen mukaan kohdeltava. He pitivät siis entistä lujemmin kiinni »perustuksista», eivätkä ottaneet ymmärtääkseen, että kapitaali hävittäessään vanhat perustukset välttämättömästi luo sijaan uudet. He eivät ymmärtäneet eivätkä tahtoneet ymmärtää koko kapitaalilomomistyötä, eivätkä käsittäneet pääasiaa, että itse »kansan», jonka nimessä he edelleenkin esiintyivät, oli ehdottomasti otettava aktiivisesti, suoranaisesti ja itsetietoisesti osaa tähän lomomistyöhön. He valittivat kapitalismin maahan tunkeutumisen seurauksia, surivat patriarkallisen talonpoikaisperheen jakautumista, huokailivat sen vuoksi, että

kotikutoinen sarkakauhtana vaihdettiin uusmuotiseen takkiin, virsut saappaisiin, pahoittelivat kovin kaupunkiin tehtaisiin menevien nuorten miesten ja naisten turmelusta ja lohduttivat itseään ja puoluelaisiaan uskottelemalla, että kaikki tämä oli vain tilapäistä, ohimenevää, ja että »perustukset» edelleen olivat horjumattomat. »Muun muassa he vetosivat siihen, että johonkin paikkaan oli ilmestynyt uusi »ominainen» työpaja kotiteollisuustuotteiden valmistamista varten; toiselta puolen talonpojat kyläkuntalaitoksesta huolimatta eivät olleet lopullisesti kuolleet nälkään. Eihän pääasia ollut »yksityisten henkilöiden hyvinvoinnin», vaan heidän »taloudellisen riippumattomuutensa edistäminen», uhrasivathan Venäjän talonpojat hyvinkin suuria aineellisia etuja taloudellisen riippumattomuutensa säilyttämiseksi;»¹⁾ kotiteollisuuden harjoittajilla oli puheenparsi: »vaikka tuloista ei ole tietoa, niin onhan kuitenkin vapaus».

Edelleen he vakuuttivat, ettei hallituksen tarvinnut ollenkaan pelätä heidän »perusteitaan»; taloudellisen riippumattomuuden tarjoomat edut olivat päinvastoin siksi kallisarvoiset, että ne useinkin saattoivat unohtamaan hyvinkin suuret epäkohdat valtiollisessa järjestössä. Ranskassa, esimerkiksi, taloudellisesti enemmän tai vähemmän riippumattomat maataomistavat talonpojat muodostavat väestön rauhallsimman aineksen, kun taas vallankumouksellisimpia ovat ne työläisluokan kerrokset, jotka ovat vallan osattomia taloudellisen riippumattomuuden tarjoomista eduista.²⁾ Olkoon venäjän kansa köyhä, oikeuksia vailla, sorrettu, mutta sen täytyy saada säilyttää oikeutensa olla maatilkun omistajana. Venäjällä ei saata olla sellaista työväenliikettä kuin Länsi-Europassa, — lausui riemuissaan edistysmielisin 80-luvun kansanpuoluelaisista, Mihailovskij, — koska Venäjällä ei ole työläisluokkaa: venäläinen työmies on maanviljelijä; hän voi aina mennä kotiinsa, konnulleen. Ja senvuoksi eläköön »kyläkunta», tuo vahvin varustus länsieurooppalaista työväen-

¹⁾ Kablits-(Jusov): »Sivistyneet ja kansa», s. 159.

²⁾ Sam. s. 161.

liikettä eli köyhälistoliikettä vastaan, köyhälistön, joka itsetietoisesti, koko luokkana taistelee kapitalistista sortoa ja sen kaikkia ilmenemismuotoja vastaan, niin hyvin taloudellisella kuin valtiollisella alalla.

II.

Kansanpuoluelaiset eivät tahtoneet mitään tietää koko kapitalismin olemassaolosta, he siis luonnollisesti eivät saattaneet hyväksyä itsetietoista taistelua sen ilmenemismuotoja vastaan. Ja tämä taistelu oli jo kuitenkin alulla, se puhkesi pakostakin. Se alkoi Venäjällä, kuten kaikkialla Länsi-Europassa, yhtäaika kahdelta taholta. Toiselta puolen vaikean aseman ja nälkäpalkkojen epätoivoon saattamat työläiset nousivat siellä täällä vastarintaan, koettaen vaikka osaksikin vapautua hartioita painavasta sietämättömästä ikeestä. Mutta ennen kaikkea ja voimakkaimmin, luonnonvoimain tavoin esiintyi tämä liike sillä teollisuuden alalla, missä ies oli sietämättömin, rasittavin, missä työvoimaa oli tarjolla paljon enemmän, kuin tarvittiin, ja missä käsi-(=koti-)teollisuuden ja tehdasteollisuuden välisen kilpailun synnyttämistä epäkohdista saivat etupäässä kärsiä asianomaiset työntekijät. Tämä koskee kutomateollisuutta. Tällä alalla oli työläisten asema niin huono, ettei sitä voi oikein uskoa nykyajan venäläinen työläinen, saatikka länsieurooppalainen työmies. Työpäivä oli konekutomoissa 12—16, käsikutomoissa 16—20 tuntinen.¹⁾ Säännöllisellä työllä, jouto-aikaa pitämättä, puuvilla-kehruutehtaissa mies ansaitsi keskimäärin 10,18 ruplaa kuukaudessa (25 päivässä), nainen 8,88 rupl.²⁾ Tästä nälkäpalkasta piti työläisten (konekutomoissa) maksaa keskimäärin 5 rupl. 97 kop.—6 r. 29 kop. sakkoa; sitä paitsi vähennettiin palkasta saunaan, lääkkeisiin, sukkuloihin ynnä muihin työkaluihin, pyhäinkuvain lamppuöljyyn, piispan toimittamiin hartaushetkiin y. m. y. m. tarvittavat varat. Eikä kurjaa jäännöspalkkaakaan, kaikkien vähennysten perästä, maksettu ra-

1) Peskov: »Tehdasolot Vladimirin kuvernementissa», ss. 94—95.

2) S:n, s. 78.

hassa, vaan tavarassa, jota pakotettiin ottamaan tehtaanisännän tai hänen sukulaisensa omistamasta kaupasta. Tällöin tietenkin kiskottiin sellaisia hintoja, kuin päähän pälkähti. Niinpä Peskovin julkaisemasta otteesta erään työläisen vastakirjasta käy esim. selville, että ruisjauhot, joita Vladimirissa myytiin vähittäin 1 ruplasta puuta, maksoivat tehtaan kaupassa 1 rupla 30 kop., tee — 1 r. 60 k. sijasta — 2 ruplaa j. n. e. Työläisiä hyvin usein kiellettiin mitään ostamasta muista kaupoista; usein heille väkisin tyrkytettiin aivan tarpeettomia tavaroita, jotka heidän täytyi perästä päin melkoista huokeammasta hinnasta jälleen myydä isännälle. Emme tässä rupea seikkaperäisesti kuvailemaan työläisten »elämää», työhuoneustojen ja tehdaskasarmien¹⁾ terveydellisiä olosuhteita, emmekä tekemään selkoa siitä, mitä sellaiset olosuhteet ovat vaikuttaneet työläisten ja heidän jälkeläistensä terveydentilaan, ja kuinka paljon raajarikkoja²⁾ ynnä turvattomia orpoja tehtailijat ovat vuosittain työntäneet kadulle. Asian valaisemiseksi otamme vain yhden kuvauksen Jartsevissa sijaitsevasta Hludovin vaatetehtaasta, joka oli sen ajan suurimpia tehtaita. »Ollen kaikellaisen tartunnan pesäpaikkana (Hludovin) miljoonatehdas on samalla esimerkkinä siitä, miten kapitaali armotta riistää kansan työn hedelmät», niin puhutaan semstvon terveydenhoitokomitean tutkimuksessa (v. 1880), ja Duhovshtshinin semstvokokous anoi kahdesti, että kauppias Hludovin tehtaaseen asetettaisiin semstvon komissaario valvomaan terveydenhoitosääntöjen noudattamista.

»Työnteko tapahtuu tehtaassa ylen epäsuotuisissa olosuhteissa: työläisten täytyy hengittää puuvillasta lähtevää pölyä, olla tukehduttavassa kuumuudessa, joka nousee 35,25⁰ Cels., ja kärsiä tukehduttavaa hajua, joka leviää huonossa kunnossa olevista mukavuuslaitoksista. Tehtaan hallinto sellitti, että mukavuuslaitoksia ei laiteta kuntoon siitä syystä,

¹⁾ Dementjevin mukaan oli näissä huoneustoissa joskus vain 0,3 kuutiosyltä (= 2,9 m³) ilmaa henkeä kohti. Ks. »Mitä antaa tehdas . . .»

²⁾ Muutamissa Moskovon kihlakunnan tehtaissa on työssä vioittuneiden, vammoja saaneiden luku ollut 20—22 % työläisten koko määrästä. Pogoshev: »Tehdasolot Saksassa ja Venäjällä».

että jos siellä ei olisi löyhkää, ne muuttuisivat *työläisten lepopaikoiksi ja heidat pitäisi väkisin ajaa sieltä pois*. Miten mukavaa mahtoikaan olla elämä ja työ Hludovin tehtaassa, kun mukavuuslaitoksetkin saattoivat tulla levähdyspaikoiksi?»

»Työtä tehdään sekä päivällä että yöllä; jokaisen on työskenneltävä kaksi työvuoroa vuorokaudessa, 6 tuntia kerrallaan, niin että lopulta työläinen ei voi koskaan saada kylliksi lepoa. Työläiset asuvat tehtaan yhteydessä olevassa, suunnattomassa, kolmikerroksisessa, kosteassa rakennuksessa, joka jättiläis-eläinkokoelman tavoin on jaettu häkkeihin eli koppeihin, jotka ovat likaisia, pahalta haisevia, mukavuuslaitosten löyhkän saastuttamia. Aasukkaat ovat sufflotut näihin koppeihin, niinkuin sillit tynnyriin. Semstvon komitea mainitsee seuraavanlaatuisia tosiasioita: 13 kuutiosylen laajuudessa huoneessa on työaikana 17 henkeä, pyhinä ja koneiden puhdistusaikana — 35—40 henkeä. Hludovin tehtaan lääkärin Mihailovin todistuksen mukaan on kopeissa yleensä 0,6 kuutiosyltä (= 5,8 m³) ilmaa henkeä kohden, ja sekin kaikellaisten höyryjen ja kaasujen saastuttamaa. Työläiset palkataan vuodeksi. Työsopimuskirjoihin on nimenomaan merkitty työläisten velvollisuudeksi olla tehtaasta lähtemättä, ennenkuin vuosi on lopussa; tehtaan konttorilla sitä vastoin on oikeus aina erottaa työläinen, jollei ole hänen tyytyväinen, kuten sopimuskirjassa sanotaan. Sakot olivat niin suuret ja monilukuiset, että ne suorastaan myrkyttivät työläisten koko elämän; jotkut työläiset saivat kuuksittain maksaa 10—15 ruplaa sakkoja ynnä muita maksuja. »Teet työtä tekemällä, mutta sittenkin työntävät menemään alasti, vain paita päällä», valittivat työläiset rauhatuomarille »kapina»-juttua tutkittaissa. Useinpa vielä ajettiin työläiset tehtaasta aivan tilittämättä. Palkkaa, tavan mukaan, ei maksettu rahassa, vaan ruoka- ja vaatetavaroissa tehtaan kaupoista.»

»Lapsia käytettiin töissä sangen paljon. Työläisten koko lukumäärästä oli 24,6 % — 14 vuotta nuorempia lapsia ja 25,6 % — 18 vuotta nuorempia. Työstä johtuva

väsymys oli niin suuri, että, semstvon lääkärin sanojen mukaan, jonkun vamman saaneet lapset leikkausta toimitettaessa vaipuivat niin raskaaseen, tainnostilan tapaiseen uneen, ettei kloroformia tarvittu.»

»Lopuksi voidaan mainita, että puhdas tulo tehtaasta teki 45 0/0 vuodessa.»¹⁾

Edellisen nojalla on kyllin ymmärrettävää, etteivät työläiset ajan pitkään saattaneet kärsiä sellaista asiain järjestystä. Heidän tyytymättömyytensä puhkesi luonnollisesti ilmi sitä useammin, mitä kauvemmin he pysyivät tehtaassa, s. o. sitä myöten kun he lakkasivat olemasta yhtäikaa tehtaalaisina ja talonpoikina. Tullessaan tehtaaseen jostakin Nälkälästä talonpoika aluksi tavallisesti ei voinut kylliksi kiitellä vapaata elantoa ja mahdollisuutta syödä joka pyhä liharuokaa, jota hän kotonaan tuskin näki suurina juhlinakaan. Mutta kunnan sellainen talonpoika eli jonkun aikaa kaupungissa, tehtaalla, niin hän alkoi tuntea tämän vapaan elannon koko ontouden, elintarpeiden riittämättömyyden ruumiinvoimien ylläpitämiseksi kovassa, yhtämittäisessä tehdastyössä.

Aluksi itsetiedoton työläisliike puhkesi ilmi vain silloin, kun tehtailijat yrittivät entistä enemmän huonontaa työläisten asemaa. Suurin osa työlakkoja 90-luvulle saakka oli puhtaasti puolustavaa laatua. Työläiset ryhtyivät taisteluun saadakseen säilytetyksi silloisen asemansa, mutta ei parantaakseen sitä. Aikanaan suurta huomiota herättäneet lakot: Jusovossa, Orenburgin rautatiellä (v. 1875), Kurskin rautatien vaunuverstoissa, Stiglitzin puuvillakehruutehtaissa (v. 1878), Konshinin, Dilotin, Tretjakovien tehtaissa (v. 1879), Hludovin vaatetehtaassa Jartsevissa (v. 1880), Ivanovo-Vosnesenskissa, Pietarissa, Shyardovissa (v. 1882), Vosnesenskin vaatetehtaassa (v. 1883), Nikoljskin vaatetehtaassa, Orjehovo-Sujevossa (v. 1885) j. n. e., kaikki ne saivat alkunsa liian kohtuuttomista sakoista, petollisesta palkanmaksusta, mielivaltaisesta työnhylkäämisestä eli »raakkaamisesta», joutenolosta, johon oli isäntä syynä, palkkatariffin alentamisesta

¹⁾ Pashitnov: »Työläisluokan asema Venäjällä», ss. 24—26.

y. m. s. Niinpä Orjehovo-Sujevossa sijaitsevan Morosovin vaatetehtaan työläisten vaatimukset v. 1885 lakon aikana olivat seuraavat:

1) Heille oli palautettava v. 1884 pääsiäisestä lähtien suoritettut sakot; 2) ei saanut sakottaa 5 0/0 enemmän ansaittua ruplaa kohden; 3) joutopäivistä ei saanut sakottaa 1 ruplaa enempää ja isännän oli maksettava palkka niistä päivistä, joina ei tehty työtä isännän ollessa siihen syynä; 4) palkkaehdot olivat saatettavat lain mukaisiksi; 5) täydellinen lopputili oli maksettava 15 päivän irtisanomisajan kuluttua, jonka tuli koskea myöskin isäntää: hänen oli 15 päivää ennen ilmoitettava erottamisesta; 6) valmistetun työn kelvollisuus oli tutkittava työläisten edustajain läsnäollessa; 7) oli saatava aikaan tarkastus työpalkan tasoitusta varten; 8) palkka oli maksettava viimeistään kuukauden 15 päivänä tai sen jälkeisenä lauantaina; 9) vanhimpain vaali oli toimitettava vapaasti; 10) ne - tehtaan virkailijat ja työläiset, jotka eivät olleet työläisten enemmistön mieleen, olivat erotettavat j. e. e.

Enimmäkseen on turhaa etsiä näiden lakkojen alkuunpanijoita tai niihin yllyttäjiä: ainoana syyllisenä näihin työläisten »kapinoihin» oli tehtaiden hallinto. Se kiristi työläisiä, koetti heidän kärsivällisyyttään ja nurkumattomuuttaan siihen saakka, kunnes heidän kärsivällisyytensä vihdoin loppui. Elämä kävi sietämättömäksi, ja melkein neuvottelematta keskenään edeltä päin työläiset päättivät enää kauvemmin odottamatta ryhtyä toimimaan omin päin. Hyvin harvoin näissä lakoissa käytettiin hyväksi edellisissä taisteluissa saavutettua kokemusta tai annettiin ulkoa päin tulevan vaikutuksen päästä määräämään toimintaa. Kyllähän Pietarin lakoissa 70-luvun lopulla ja erittäinkin Uudessa puuvillakehruutehtaassa me tapaamme »maan ja vapauden» puoluelaiten järjestämät vallankumoukselliset työläisyhdistykset jo toimessa. Mutta nämä yhdistykset eivät johtaneet lakkoa eivätkä määränneet sitä alettavaksi, vaan olivat ainoastaan välikappaleena koko työläisjoukon tahtoa täytettäissä; niinpä, esim., ne laativat adressin perintöruhtinaalle (Uudella puu-

villakehruutehtaalla) panivat paperille työläisten vaatimukset, kokosivat rahaa y. m. s. Itsestään on selvää, että jos itse työläisten keskuudessa oli joku kokenut mies, joka oli aikaisemmin ottanut osaa lakkoihin, niin hän tuli todelliseksi johtajaksi, ja koko joukko ehdottomasti totteli häntä. Semmoisia johtajia olivat Moisejenko ja Volkov kuuluisassa Morosovin tehtaan lakossa. Jos lakko menestyi hyvin josakin tehtaassa, niin se avasi naapuritehtaiden työläisten silmät ja he ryhtyivät taisteluun siellä, missä ilman rohkaisevaa esimerkkiä he olisivat nöyrästi kärsineet yhä lisääntyvää sortoa.

Useimmiten »kapina» — bunt, kuten sitä poliisikielellä nimitettiin — alkoi vanhan talonpoikaistavan mukaan anomuksilla. Niitä lähetettiin isännille, jotka tavallisesti asuivat jossakin kaukana tehtaasta. Lähetettiinpä miehiä »esivallankin» puheille, että se tutkisi työläisiin kohdistetut loukkaukset ja puolustaisi heitä tehtaan tirehtöörin tai työnjohtajan mielivaltaa vastaan. Sellaisen anomusmenettelytavan tyypillisenä esimerkkinä on edellämainittu Uuden kehruutehtaan lakko, jolloin työläiset ensiksi jättivät anomuksen priistaville poliisikamariin, sitten kävivät läpi kaikki hallintovirastot ja lopuksi kääntyivät itse perintöruhtinaan puoleen.¹⁾ Työläisten valittamaan tullessa tehtaan tirehtööri tavallisesti lähetti heti paikalla pikaviestin tai sähkösanoman kuvernöörille, ilmoittaen kapinasta ja pyytäen asevoimaa sen kukistamiseksi. Jo yhteisen anomuksen jättäminen katsottiin kapinaksi. Anomuksen tuojat pahan alkuunpanijoina ja yllyttäjinä pistettiin vankeuteen, ja kapinapaikalle saapuivat esivallan edustajat, maapoliisipäällikkö ja santarmiöversti, palauttamaan rauhaa kasakanpamppujen ja raippojen avulla.

Mutta joskus työläiset eivät kääntyneetkään esivallan puoleen, vaan katsoivat parhaaksi toimia itsenäisesti. Rai-vostuneina loppumattomasta kuristuksesta, he kävivät suora-

---

¹⁾ Tarkemmin tästä lakosta teoksissa: G. Plehanov: »Venäläinen työmies vallankumousliikkeessä», Pashitnov: »Työväenliike Venäjällä», »Vallankumouksellinen sanomalehdistö 70-luvulla», Basilevskin toim., Jeljnitskij: »Työläisliikkeen ensi askeleet».

naisten vainoojiensa — tirehtöörein ja vihatuimpien työjohtajien kimppuun, pieksivät heitä ja vaistomaisessa, hillittömässä vihanvimmassa hävittivät isäntien omaisuutta, koettaen tuottaa mahdollisimman paljon vahinkoa riistäjilleen. Lopulta kävi tavallisesti samoin kuin edellisessäkin tapauksessa, s. o. työläiset saivat kärsiä rangaistuksen sotilas- ja hallintoviranomaisten puolelta, se vaan oli erotuksena, ettei heitä ainoastaan pieksetty, vaan vedettiin oikeuteenkin, ja hyvin monet lähetettiin valtiollisina rikoksellisina hallinnollista tietä maanpakoon kaukaisille paikkakunnille, tai parhaimmassa tapauksessa kotiseudulleen.

Suoranaisia käytännöllisiä tuloksia ei sellainen tiedoton liike useimmissa tapauksissa saavuttanut. Enimmiten, lyhyen väliajan jälkeen, tehtaassa alettiin taasen tehdä työtä, mutta työläiset olivat joko kokonaan tai osaksi uusia ja työskentelivät entisillä tai joskus vieläkin huonommilla ehdoilla. Mutta jos tarkastamme näiden lakkojen vaiheita Venäjän tehdaslainsäädännön kehityshistorian yhteydessä, niin huomaamme, että ilman niitä hallitus silminnähävästi ei olisi ryhtynyt niihinkään mitättömiin tehdastyön järjestämisyrytyksiin, joihin se ryhtyi.

Kaikki lait, jotka tarkoittivat työajan rajoittamista, tavarrassa palkanmaksun kieltämistä, tehtaiden tarkastajanviran perustamista aluksi Moskovan ja Vladimirin ja sitten, lakkojen jälkeen, muillekin tehdasalueille y. m., kaikki tämä oli vastauksena suuriin, tehtaissa tapahtuneisiin mellakoihin. Tässä suhteessa on itsetiedottomien taloudellisten lakkojen merkitys sangen suuri. Mutta yhtä melkoinen oli niiden merkitys toisessakin suhteessa: onnistumattomatkin, järjestystä vailla olleet lakot valmistivat maaperää vastaiselle toiminnalle syvien rivien keskuudessa. »Kaikki yhden ja yksi kaikkien puolesta» tuli jo 70-luvulla työläisten yhteiseksi tunnussanaksi. Totta on, etteivät he silloin vielä oppineet tätä tunnussanaa soveltamaan koko työläisluokkaan, vaan kohdistivat sen sisällyksen yksistään oman tehtaan rajoihin. Muutoin eihän silloin saattanut olla toisin, sillä kapitalismi oli vielä liian vähän kehittynyt eikä siis vielä voinut saattaa

kaikkia työläisiä samalle tasolle; se ei ollut vielä ehtinyt itse valautua eikä valaa työläisjoukkoja lopullisiin luokka-kaavoihin. Työn ja pääoman välinen taistelu ei ollut vielä muodostunut köyhälistön ja suurporvariston väliseksi luokkataisteluksi. Jokaisessa eri tapauksessa se oli vielä määrätyn työläisryhmän taistelua määrättyä, erikoista nylkemismuotoa vastaan, joka oli ominaista jollekin liikeyritykselle, vieläpä usein jollekin liikemiehelle persoonallisesti. Ja sittenkin tämänlaatuisissa lakoissa oli jo selvästi huomattavissa luokkataistelun ensi oireita. Se alkoi selvetä myös muutamille muita etevämmille työläisille, kuten Pietari Aleksejevillä, Semjon Agapovilla¹⁾, Stepan Holturinilla ja Obnorskille, jotka perustivat »Venäjän työläisten pohjoisen liiton»²⁾, Moisejenkölle ja Volkoville, jotka johtivat Morosovin tehtaan lakkoa. Kaikki nämä työläiset olivat luokkatietoisuudessa, ei ainoastaan työläisjoukkojen, mutta myös opettajiensa, silloisten vallankumouksellisten kehityskannan yläpuolella.

»Tuskin me, työväestön miljoonajoukot, — näin alotti kankuri Pietari Aleksejev oikeudessa³⁾ puheensa, — alamme kävellä, kun vanhemmat hylkäävät meidät oman onnemme nojaan, ilman minkäänlaista kasvatusta, koska ei ole kouluja eikä aikaa kasvattamaan ylenmääräisen työn ja vähäisen palkan vuoksi. Kymmenvuotiset poikanulikat koetetaan työntää pois kotoa leipää syömästä »ansaitsemaan». Mikä meillä on edessä? Tietenkin me myymme leipäpalasta itsemme kapitalistille urakkatyöhön, joudumme aika-ihmisten silmälläpidon alaiseksi, ja he opettavat raipoilla ynnä potkuilla meidät yli voimain menevään työhön; syömisestä ei ole paljon tietoa ja pöly sekä pilaantunut, kaikellaisen saastan turmelma ilma tahtoo meidät tukehduuttaa. Nukumme, missä sattuu — paljaalla lattialla ilman päanalustaakaan, joihinkin ryysyihin kääriytyneinä ja lukemattomien, monenlaisten syö-

1) Molemmat haastettiin edesvastuuseen viidenkymmenen oikeusjutussa v. 1877.

2) »Venäjän työläisten pohjoinen liitto» sai alkunsa vuoden 1878 lopulla ja oli voimassa noin kolme vuotta.

3) Viidenkymmenen oikeusjutussa v. 1877.

päläisten ahdistamina joka puolelta . . . Semmoisissa oloissa muutamilta tylsyy järki ainaiseksi, ja lapsuudessa saadut siveelliset käsitteet jäivät kehittymättä; jää jällelle se, mitä kykenee ilmaisemaan vain raa'asti kasvatettu, kaikkien halveksima, kaikesta sivistyksestä eristetty, ruumiillisella työllä leipänsä ansaitseva työläispiiri. Kas, sellaista täytyy meidän työläisten lapsuudessa kärsiä kapitalistin ikeen alla! Tietenkin tulee käsityksemme kapitalistista sen mukaiseksi, nurjaksi . . .¹⁾

»Näemmehän, kuinka ympärillämme rikastutaan ja iloitaan selkämme takana. Saatammehan toki käsittää ja tajuta, miksi meidät arvioidaan niin huokeiksi ja mihin häviää meidän tavaton työmme, miksi toiset ihmiset elävät ylellisesti, vaikka eivät tee työtä, ja mistä he saavat rikkautensa . . .²⁾

»Me työläiset toivoimme ja odotimme, ettei hallitus rupeisi tukemaan juurtuvia epäkohtia, vaan turvaisi talonpojan aseman, päästämällä hänet alkuperäisestä olotilasta, ja menisi nopein askelin eteenpäin. Mutta mitä vielä. Jos luomme katseemme taaksepäin, niin meidät valtaa katkera pettymyksen tunne, etenkin jos muistamme tuon unohtumattoman, odotetun helmikuun 19 (maaliskuun 3) päivän, — jolloin Venäjän kansa avoimin sylin, iloissaan ja vakuutettuna siitä, että sen tulevaisuus oli turvattu, kiitti tsaaria ja hallitusta. Se oli vain unelma. Helmikuun 19 (maalisk. 3) päivänä v. 1861 »lahjoitettu», välttämätön, mutta ei kansan itsensä aiheuttama talonpoikain vapautusmanifesti ei tyydyttänyt talonpojan välttämättömimpiä tarpeita. Me jäimme entisikseen leivättömiksi mitättömine maatilkkuinemme ja jouduimme kapitalistista riippuvaisiksi. »Venäjän työväellä, — lopetti Aleksejev jyrisevän puheensa oikeuden puheenjohtajan ja viranomaisten kauhusta huudahtaessa, — on jällellä vain yksi keino, sen on luotettava itseensä eikä odotettava apua keneltäkään muilta, paitsi sivistyneeltä nuorisoltamme, joka yksin pysyy kanssamme meistä luopumatta, kunnes kohoaa miljoonaisen työ-

¹⁾ »Valtiolliset rikokset Venäjällä 19 vuosisadalla». Basi-levskij. II nidos, 1 osa. Stuttgart 1904, s. 407.

²⁾ Sam. s. 408, seuraav. ss. 409—415.

läisväestön jättereinen käsi . . . ja murtuu sotilasten pistimien tukeman sortovallan ies. . . .

»Minä en kadu tekojani, — lausui samassa oikeudessa työläinen Semjon Ivanovitsh Agapov, — olen paljon miettinyt keinoja työläisten olon parantamiseksi ja vihdoin olen tullut vallankumouksellisten aatteiden levittäjäksi. Olen koettanut valmistaa työläisiä yhteiskunnalliseen vallankumoukseen, jota ilman he, käsitykseni mukaan, eivät koskaan voi olennaisesti parantaa asemaansa» . . . Olen vain täyttänyt velvollisuuteni rehellisenä työläisenä, joka vilpittömästi, sydämensä pohjasta, harrastaa kurjien, ahdistettujen veljiensä etua.»

Näistä puheista ilmenee jo luokkatietoisuus. Pietari Aleksejev, esim., ilmoitti, että Venäjän työläisluokka ottaa vapautusasian omiin käsiinsä, ja että sortovallan täytyy kukistua työläisten »jättereisen käden» voimakkaista iskuista. Vielä jyrkemmin, ainakin valtiollisessa ohjelmassaan, asettui luokkakatsantokannalle, »maan ja vapauden» puoluelaisen, työläisen St. Holturinin omintakeisesti perustama »Venäjän työläisten pohjoinen liitto». Tämä liitto jo julkisesti ilmoitti toimintaansa nähden liittyvänsä läheisesti Saksan sosialidemokraattiseen puolueeseen.

»Vuoden 1879 alussa oli *työväenliike hyvän matkaa kansanpuoluelaiden edellä*» — sanoo tämän aikakauden tuntija Plehanov. Sen vuoksi ei ole ihmeteltävää, että kehittynein osa Pietarin työläisistä, liittyttyään niinä aikoina perustettuun »Pohjois-Venäjän työläisten liittoon»¹⁾, erosi valtiollisissa mielipiteissään ja pyrkimyksissään kapinallisista kansanpuoluelaisista.²⁾ Tietenkään ei kansanpuoluelaiden, etupäässä »maan ja vapauden» puoluelaiden jokseenkin köyhä agitatsioni-kirjallisuus eikä heidän aatteellisen sisällyksensä puolesta yhtä mitätön propagandansa, aatteenlevittämisensä voinut luoda itsetietoisia työläisiä.

»Kansanpuoluelaiden ennakkoluulojen kannattajina, — kirjoittaa Plehanov, — me kaikki pidimme silloin kapita-

1) Plehanov käyttää tässä hiukan toisellaista nimitystä kuin kirjantekijä siv. 25. Suom. muist.

2) »Venäjän työläinen vallank. liikkeessä» Geneve 1902 s. 44.

lismien voittokulkua ja köyhälistön kehitystä Venäjän suurimpana onnettomuutena. Tämän vuoksi me aina suhtauduimme työläisiin kaksinaisesti ja aivan epäjohdonmukaisesti. Toiselta puolen ohjelmisamme me emme suoneet köyhälistölle minkäänlaista itsenäistä valtiollista osaa, vaan luotimme talonpoikaiskapinoihin; toiselta puolen — me kuitenkin katsoimme tarpeelliseksi »antaa opetusta työläisille» emmekä saattaneet luopua tästä toimesta jo yksistään siitä syystä, että se oli paljon helpompaa ja edullisempaa, kuin muodissa ollut »asumaan siirtyminen kansan keskuuteen» Mutta lähennellessämme työläisiä, jos ei vasten tahtoa, niin *vastoin teoriaa*, me emme tietenkään saattaneet hyvästi selvittää heille sitä, mitä Lassalle nimitti *työläissäädyn aatteeksi*. Me emme saarnanneet heille sosialismia eikä vapaamielisyyttä, vaan venäläistä anarkismia, bakunismia,¹⁾ joka opetti työläisiä halveksimaan »porvarillisia» valtiollisia oikeuksia ynnä »porvarillista» valtiollista vapautta, ja sen sijaan pani houkuttelevaksi ihanteeksi rutivanhat talonpoikaislaitokset. Meitä kuunnellessa työläiset saattoivat oppia tuntemaan sääliä »harmaata» talonpoikaa kohtaan ja toivomaan hänelle kaikkea hyvää, mutta ei saattanut mitenkään tulla käsittämään omaa tehtäväänsä, köyhälistön yhteiskunnallisvaltiollista tehtävää.»²⁾

Vallankumouksellisten agitatsioni sai työläiset vain ajattelemaan asemaansa ja arvostelevaan todellisuutta; arvostelun suunnan taasen määräsi elämä ja itsetiedoton taloudellinen taistelu, jota työläistoverit kävivät. Ja joskin sivistyneet vallankumoukselliset kansanpuoluelaiset pitivät näitä työväenliikkeen itsetiedottomia ilmauksia tavallisina kapinanpuuskina, yleisen lopullisen kapinan alkusoittona, — niin heidän oppilaansa, vallankumoukselliset työläiset tunsivat vaistomaisesti, että ne alottivat uuden ajanjakson, köyhälistön luokkatais-

---

¹⁾ Mikael Petrovitsh Bakunin (1814—76) oli tunnettu venäläinen anarkisti, joka vuodesta 1841 asti kuolemaansa saakka toimi ulkomailla tarmokkaasti anarkististen aatteiden hyväksi.

Suom. muist.

²⁾ Plehanov. Ven. työläinen vallankum. liikkeessä ss. 10—11.

telun. Esitämme tässä otteen »Pohjois-Venäjän työläisten liiton» jäsenten »Semlja i Volja» — (= Maa ja Vapaus) — aikakauslehden toimitukselle lähettämästä kirjeestä . . . .

»Emmekö me itse tiedä, että on parempi olla kylläisenä ja haaveksia vapaudesta, kuin pyhän Antoniuksen erakko-ruualla eläen saavuttaa vapaus. Mutta mitä on tehtävissä, jos toivomusten ja harkinnan logiikka väistyy historian epäjohdonmukaisuuden edestä, ja jos valtiollinen vapaus saavutetaan ennemmin kuin yhteiskunnalliset tarpeet saadaan tyydytetyksi. Meitä voitaisiin vielä moittia, jos me olisimme muodostaneet ohjelmamme jossakin Podlipnajan¹⁾ kylässä, jonka asukkaat eivät tienneet muuta kuin oman kylänsä ja naapurikylän hävyttömän papin. Siinä tapauksessa meidän ohjelmamme ei tietenkään herättäisi muuta kuin naurua, sillä käsitykset Sysoikasta, joka osasi hyvin koloa puunkuorta ruuakseen, ja valtiollisesta vapaudesta eivät oikein sovellu yhteen. Mutta voimamme on siinä, että me olemme jo heittäneet taaksemme sellaisen elämän, alamme tajuta, mitä ympärillämme tapahtuu, emmekä me, — mikä etupäässä saattoi esittämään näennäisesti meille vieraita vaatimuksia, — muodosta järjestöä sen itsensä, vaan edelleen jatkuvan aatteenlevittämisen, propagandan, ja aktiivisen taistelun vuoksi. Meidän logiikkamme, ajatusoppimme, on tässä tapauksessa lyhyt ja selvä. Meillä ei ole mitään syömistä eikä asuntoa, — me siis vaadimme itsellemme ruokaa ja asuntoa; meille ei opeteta mitään muuta, kuin kirouksia ja tottelemaan keppiä, — me vaadimme tätä alkuperäistä kasvatustajajärjestelmää muutettavaksi. Mutta me tiedämme, että vaatimuksemme jäävät täyttämättä, jos me ristissä käsin katsomme liikuttuina, kuinka meidän »mahtivaltiaamme» ynnä muut isännät hoitavat asioitamme ja päästävät maalaisveljemme maailmalle kuljeksimaan. Sen vuoksi me liitymme yhteen, järjestäydymme, tartumme yhteiskunnallisen vallankumouksen lippuun ja ryhdymme taisteluun. Mutta me tiedämme myös,

---

¹⁾ Nimitys otettu kirjailija Rjeshetnikovin teoksesta »Podlipovtsy» (= Podlipnajan kyläläiset.) Suom. huom.

että valtiollinen vapaus voi suojella meitä ja meidän järjestöämme hallintoviranomaisten mielivallalta, antaa meidän säännöllisemmin kehittää maailmankatsomustamme ja paremmin levittää aatteitamme, — me siis voimia säästääksemme ja nopeammin menestyäksemme vaadimme tätä vapautta, vaadimme kumottavaksi kaikellaiset kuristussäännökset ja lakimääräykset».

Edellisen perusteella saattaisi vakuuttaa, että mainitun kirjeen kirjoittajat olivat vallan oikealla luokkakatsantokannalla. Mutta kirje loppuu vallan toisessa hengessä. Siitä henkii kansanpuoluelaisten aatesuunta elämäkokemuksen sijasta. Plehanov oikein huomauttaa tästä »Pohjois-Venäjän työläisten liitosta»: »Olkoonpa miten hyvänsä, mutta Venäjän vallankumouksellisen liikkeen tulevan historioitsijan on huomattava se tosiseikka, että 70-luvulla valtiollisen vapauden vaatimus esiintyi kaikkein ensiksi *työläisten ohjelmassa*. Tämä vaatimus lähensi »Pohjois-Venäjän työläisten liittoa ja länsieurooppalaisia työväenjärjestöjä toisiinsa, antaen sille *sosialidemokraattisen* värityksen. Täysin sosialidemokraattinen ei liiton ohjelma vielä ollut, vaan siinä oli hyvä annos kansanpuoluelaisuuden aatteita.

Jo siis 70-luvun lopulla olivat työläisten johtajat lähellä sosialidemokraattista katsantokantaa, mutta nähtävästi he menivät niin kauvas työläisjoukoista edelle, etteivät he saattaneet vaikuttaa siihen. Työläisjoukot kehittivät, — kuten yllä näimme, — itsetiedottomasti taistelutavat itselleen ja taistelun ensi askeleena oli järjestymätön taloudellinen lakko kysymyksessä olevassa tehtaassa vallitsevan asiaintilan suojelemiseksi tehtaan hallinnon hyökkäyksiä vastaan. Mutta työläisten johtajien keskuudessa liikkuvat aatevirtaukset eivät vaikuttaneet työläisjoukkojen liikkeeseen, eivät tehneet sitä itsetietoiseksi.

»Vallankumoukselliset — sanoo Plehanov — olivat oikeastaan heille (työläisjoukoille) yhtä vähän tunnettuja, kuin urkkijatkin. Joskus, syystä tai toisesta, vanhojen, koko työläisjoukolle tunnettujen »kotkien» sijaan joutuivat toimimaan aivan uudet henkilöt. Mutta lakkolaiset, merkillistä kyllä, eivät koskaan erehtyneet henkilöiden suhteen, eikä

kertaakaan yhdenkään vallankumouksellaisen tarvinnut kärsiä urkkijoille tarkoitetun kuritusrangaistuksen toimeenpanosta. Työläiset vaistomaisesti erottivat vallankumoukselliset poliisinuuskijoista. On kuitenkin mahdollista, että ne työläiset, jotka aikaisemmin pitivät urkkijoita hyväavuisen tsaarin salaisina käytyreinä, sittemmin luulivat vallankumouksellisiakin sellaisiksi käytyreiksi. Mahdollista on myöskin, että he luulivat tsaarin armosta jaettavan rahaa luoton kadottaneille perheille. Ainakaan useimmat lakkolaisista, siitä huolimatta, että he olivat läheisessä yhteydessä vallankumouksellisten kanssa, eivät lakanneet toivomasta apua hallitsijalta.»

Jos siis silloisten vallankumouksellisten (»maan ja vapauden» puoluelaiten) toiminta ei työläisissä saanut hereille itsetietoisuuden tunnetta, niin toiselta puolen voidaan tehdä johtopäätös, että itsetiedoton, hillitön taloudellinen työläisliike eloisuudellaan sai kansanpuoluelaiten haaveellisesta, utopistisesta sosialismista luopumaan kaikki ne, jotka olivat läheisesti tekemisissä kaupunkilaisköyläläistön joukkojen kanssa, ja ehdottomasti toi heidät yhä lähemmäksi ja lähemmäksi tieteellistä sosialismia. Ennen kaikkea tähän asemaan joutuivat luonnollisesti syvien rivien keskuudesta lähteneet työläis-vallankumoukselliset — Holturin, Moisejenko y. m. Sivistyneiden vallankumouksellisten, m. m. Plehanovin, tarvitsi »vuosikaudet oleskella ulkomailla ja tarkoin tutkia yhteiskunnallista kysymystä», ennenkuin he tulivat vakuutetuiksi, ettei tiedottoman kansanliikkeen, kuten Stenjka Rasinin kapinan tai Saksan talonpoikaissotien menestys saata tyydyttää nykyisen Venäjän yhteiskunnallisia ja valtiollisia tarpeita. että kansan elämän vanhat muodot sisälsivät paljon mädännyksen ituja eivätkä siis voineet »kehittyä korkeimpaan kommunistiseen muotoon» ilman voimakkaan ja hyvin järjestyneen sosialistisen työväenpuolueen välitöntä myötävaikutusta».

III.

Kuten jo näimme, 70-luvun vallankumouksellinen, so-
taisa kansanpuolue väistyi rauhallisen, taantumuksellisen kan-

sanpuolueen tieltä. Ja kun »Kansan vapaus»-ryhmä¹⁾ tuhoutui 80-luvulla, ei se enää saanut voimiaan kokoon. Kaikkien yritykset menivät hukkaan yleisön taantumusmielisyyden ja kansan syvien rivien välinpitämättömyyden vuoksi, ja hallituksen oli siis verrattain helppo selvittää kansasta erillään olevista salaliittolaisjärjestöistä. Parhaat voimat otettiin kiinni, — hirtettiin tai suljettiin »keskusvankiloihin», Pietari-Paavaliin, Schlüsselburgin, Karan vankikomeroihin. Vähempiarvoisia »Kansan vapaus»-puolueen jäseniä lähetettiin joukottain Itä-Siperian syrjäseuduille. Vain ani harvojen onnistui päästä pakoon ulkomaille, missä heidän täytyi viettää kurjaa siirtolaiselämää. Heidän ulkomaillaolonsa oli surkuteltava sen vuoksi, etteivät he enää välittömästi uskoneet 70-luvun taistelujain asiaan; mutta häviölle joutumisen syitä he eivät sentään kyenneet käsittämään.

He ryhtyivät korjailemaan ja uudestalaittamaan hävitettyä aatteen pyhättöä, mutta sen perustukset jättivät tarkastamatta. Heidän väittelynsä ulkomailla ja siellä julkaisemansa kirjallisuus eivät enää vaikuttaneet kotimaassa vallitsevaan mielialaan. Vallankumouksellinen liike pysähtyi Venäjällä joksikin aikaa kokonaan. Lopatinin, Orshihin, »militaristien», Ufjanovin ryhmän (vuoden 1887 maaliskuulaisten) yritykset raukesivat tyhjiin; kadotettua ei saatu palautetuksi eikä entisiä taistelutapoja uudestaan voimaan.

Koko ulkomailla olevasta valtiollisten siirtolaisten joukosta vain muutamat henkilöt tajusivat, että vanhat ihanteet todellakin olivat sortuneet, ja ottivat sen huomionsa.

---

¹⁾ Vallankumouksellinen »Maa ja vapaus»-puolue jakaantui v. 1879 kahteen osaan. Toinen »Kansan vapaus»-ryhmä (Narodnaja Volja) oli puhtaasti vallankumouksellinen järjestö, joka pani myös toimeen valtiollisia murhia jouduttaakseen valtiollista vallankumousta; toinen, »Maan uudestaanjako»-ryhmä (Tshornyjperedjel) taas sen kallistui sosialismiin päin ja kannatti taloudellista ynnä yhteiskunnallista, mutta ei valtiollista vallankumousta.

Vuonna 1883 Sveitsissä muodostui »Työn vapautus»-ryhmä. Tämä oli ensimmäinen vallankumouksellinen puolue ryhmä, jolla oli selvästi sosialidemokraattinen luonne. Tämän ryhmän perustajat (Plehanov, Axelrod, Sasulitsh, Deitsh ja Ignatov), olivat entisen »Maan uudestaan jako» (»Tshornyj peredjel») -ryhmän kannattajina Venäjällä pettyneet vanhaan menettelytapaan, mutta he olivat myös välittömästi tutustuneet työväen piireihin ja alkaneeseen itsetiedottomaan luokkatyytymättömyyteen. Tutustuessaan korkeimpaan, itse-tietoiseen länsieurooppalaisen työväenliikkeen muotoon heidän täytyi »saada selville, minkälainen käsitys sosialismista oli Venäjän vallankumouksellisilla, silloin kun valtiolliset aatevirtauukset alkoivat liikkua heidän keskuudessaan. »Tultuamme siitä vakuutetuksi, — sanoo Plehanov — että käsityksemme oli väärä tai vanhentunut, meidän oli katsottava, mille kannalle valtiollisen taistelun suhteen asetui se oppisuunta, jolta eivät edes porvarilliset vastustajat kieltäneet tieteellisen sosialismin nimeä. Sitten meidän, — asian selvittämiseksi, — oli yleisiin johtopäätöksiimme tehtävä sellaisia korjauksia, kuin Venäjän silloinen asema ehdottomasti vaati; lopuksi työläisluokan valtiollinen taistelu eri vihollisia vastaan oli saattava meidät huomaamaan, että se on yhteydessä yleisten tehtävain kanssa».¹⁾ Tästä Plehanovin ensimmäisestä sosialidemokraattisesta työsuunnitelmasta näkyy ajatusten kehitys, joka vei hänet ynnä hänen toverinsa sosialidemokratian riveihin. »Työn vapautus»-ryhmä tajusi, ettei Venäjä voi välttää kapitalismia, vaan että se, vastoin kansanpuoluelaisten ja vallankumouksellisten toivomuksia, kehittyy samojen lakien mukaan, kuin kaikki muutkin maat. Se kärsi, ettei Venäjä tee poikkeusta, ja ettei Venäjän kansa ole erityisesti Jumalan valitsema kansa, jonka on suotu välttää kapitalistisen järjestön kiirastuli ja suorastaan maistaa sosialismin autuutta. »Joskin Joosuan onnistui, raamatun kertomuksen mukaan, seisauttaa auringon kulku »kymmeneksi hetkeksi», niin ihmeiden aika on ohitse, eikä ole yhtään

1) Sosialismi ja valtiollinen taistelu, s. 7.

puoluetta, joka voisi saada tuotantovoimat, kapitalismin seisautumaan, paikallaan pysymään. Historia huolii yhtä vähän vallankumouksellisten pelosta kuin taantumuspöluolaelaisten valituksista. »Taloudellinen edistys» menee menojaan, odottamatta, kunnes anarkistit tai blankilaiset¹⁾ panevat täytäntöön aikeensa. Jokainen Pietariin perustettu uusi tehdas, jokainen jaroslavilaisen kotiteollisuuden harjoittajan työhön ottama liika mies kiihdyttää »edistyksen liekkiä», joka muka ratkaisee vallankumouksen, ja siis tekee vähemmän luultavaksi kansan voiton. Voiko sellaista käsitystä Venäjän yhteiskunnallisten voimien keskinäisestä suhteesta nimittää vallankumoukselliseksi? Olemme sitä mieltä, ettei voi. Tullakseen olemukseltaan, eikä vain nimeltään, vallankumoukselliseksi, venäläisten anarkistien, kansanpuoluelaelisten ja blankilaelisten piti ennen kaikkea ruveta ajattelemaan vallankumouksellisesti, ja sitä varten heidän oli opittava käsittämään historiallisen kehityksen kulku ja ruvettava sitä ohjaamaan, eikä pyydettävä historiaa pysymään paikoillaan, kunnes he raivaavat sille uudet, entistä suuremmat ja tasaisemmat tiet.» Jos he tahtoivat käsittää kaiken tämän, niin heidän — oli tarkistettava koko maailmankatsomuksensa ja ennen kaikkea lakattava subjektiivisesti pitämästä itseään »sankareina» ja kansaa »laumana» . . . »Me — kirjoittaa Plehanov kirjassaan »Sosialismi ja valtiollinen taistelu» — emme periaatteessa vastusta vallankumouksellisen puolueen vallanantusta. Meidän mielestämme se on viimeinen ja sen lisäksi aivan välttämätön johtopäätös valtiollisesta taistelusta, johon yhteiskunnallisen kehityksen ollessa määrätüllä asteella, on ruhdyttävä jokaisen, vapautustaan tahtovan luokan. Valtiollisen yliherruuden saavuttanut vallankumouksellinen luokka kykenee vasta silloin säilyttämään herruutensa ja olemaan jokseenkin turvattuna taantumuksen hyökkäyksiltä, kun se

---

¹⁾ Ranskalainen yhteiskunnallinen kirjailija ja politikoisija Louis Blanc (1811—82) saarnasi, että työläisluokan on välttämättömästi anastettava ylivaltaa yhteiskunnassa sosialistisen valtiojärjestyksen toteuttamiseksi. Suom. muist.

suuntaa sitä vastaan valtiovallan mahtavan aseeseen. Pitäköön pirua käsissään, ken sen on kiinni saanut! sanoi Faust . . .

»Mutta luokan ylivalta on niin kaukana erisäätyisten vallankumouksellisten ryhmän ylivalta, kuin taivas maasta. Tämä koskee etenkin työläisluokkaa, joka nykyään pyrkii murtamaan yhteiskunnan työtä tekemättömien luokkien valtiollisen herruuden, sekä myös poistamaan tuotannon alalla nykyään vallitsevan anarkian ja järjestämään järkiperaisesti yhteiskunnallisen ynnä taloudellisen elämän kaiken toiminnan. Tämän tehtävän *ymmärtäminen* jo edellyttää, että työläisluokka on kehittynyt, valtiollisesti hyvin kasvatettu ja perehtynyt valtiollisten asiain käsittelyyn, vapautunut porvarillisista ennakkoluuloista ja kykenevä itsenäisesti pohtimaan tilaansa. Tehtävän *ratkaisu* vaatii vielä edellisen lisäksi, että sosialistiset aatteet ovat levinneet köyhälistön keskuuteen, ja että se tuntee voimansa sekä on varma voitosta. Mutta *sellainen* köyhälistö *ei salli* edes vilpittömimpien hyvänsuojain anastaa valtaa. Ei salli siitä yksinkertaisesta syystä, että se, käydessään valtiollisen kasvatuksensa koulua, on lujasti päättänyt kerran lopettaa sen ja astua historiallisen elämän näyttämölle itsenäisenä toimijana eikä ikuisesti olla holhottavana; ei salli sen tähden, että sellainen holhous olisi tarpeetonta, sillä voihan silloin köyhälistö itsekkin suorittaa sosialistisen vallankumouksen; ja vihdoinkin sellainen holhous vahingoittaisi asiaa, koska tuottajain itsetietoista osanottoa tuotannon järjestämistöimeen ei saata korvata minkäänlainen salaliittolaisten vimma, uhkarohkeus ja uhrautuvaisuus. Jo paljas ajatus, että yhteiskunnallisen kysymyksen saattavat käytännössä ratkaista ketkä tahansa, paitsi itse työläisiä, osoittaa, ettei tätä kysymystä ollenkaan käsitetä, kun ei oteta huomioon, kumpi on kestävämpi, ajatuksen »rautainen kansleriko» vai vallankumouksellinen järjestö. Mutta vapautuksensa ehdot tietävä ja siihen kypsytynyt köyhälistö ottaa kukistettuaan vihollisensa, valtiovallan omiin käsiinsä, järjestääkseen yhteiskunnallisen elämän — ei tietenkään turmiollisen anarkian, vaan pan-anarkian, kaikkienvallan perusteille, joka antaa yhteiskun-

nan kaikille jäsenille tilaisuuden ottaa välittömästi osaa yhteiskunnallisten asiain käsittelyyn ja ratkaisuun. Niin kauvan kuin työläisluokka ei vielä ole siinä määrin kehittynyt, että se kykenisi ratkaisemaan suuren historiallisen tehtävänsä, sen puolueajusten velvollisuus on jouduttaa kehityksen kulkua, poistamalla tieltä esteet, jotka ehkäisevät luokan voimien ja itsetietoisuuden kasvua, mutta ei ole keksittävä sellaisia yhteiskunnallisia kokeiluja, joiden tulokset ovat aina kovin epäilyttäviä.

»Tällainen on käsityksemme vallananastuksesta sosialistisessa vallankumouksessa. Ja katsoessamme venäläistä todellisuutta tältä näkökannalta, meidän täytyy tunnustaa, ettemme ollenkaan usko sosialistisen hallituksen pian pääsevän valtaan Venäjällä.»

Ei kourallinen vallankumouksellisia, anastettuaan valtan, vapauta käskykirjeillään Venäjän kansaa, vaan ainoastaan itse kansa voi vapauttaa itsensä, työntämällä itsetietoisesti syrjään vanhan hallintovallan.

»Työn vapautus»-ryhmän astuessa julkisuuteen, Plehanov määritteli ryhmän tehtävät kirjassaan »Sosialismi ja valtiollinen taistelu» seuraavasti:

»Siten taistelu valtiollisen vapauden puolesta ja työläisluokan valmistus tulevaista itsenäistä toimintaa varten ovat mielestämme nykyään ainoana mahdollisena puolue-tehtävään perustuksena.»

»Vuonna 1885 julkaistiin »Työn vapautus»-ryhmän tekemä venäläisten sosialidemokraattien ohjelma-ehdotus. Tämä ensimmäinen sosialidemokraattinen ohjelma-ehdotus kuuluu seuraavasti:

»Venäjän samoin kuin muidenkin maiden sosialidemokraatit pyrkivät vapauttamaan työn kokonaan kapitalin ikeestä. Se saavutetaan siten, että kaikki tuotannon välikappaleet ja sen esineet tulevat yhteiskunnan omaisuudeksi, jolloin

a) nykyinen tavaratuotanto (s. o. tuotteiden osto ja myynti markkinoilla) poistetaan ja

b) vaihdetaan uuteen kollektivistiseen tuotantojärjestelmään, joka muodostetaan ennalta tehdyn suunnitelman mukaisesti, niin hyvin koko yhteiskunnan, kuin jokaisen sen jäsenen tarpeiden tyydyttämiseksi siinä määrin kuin tuotantotavat sallivat kysymyksessä olevana aikana.

»Tämä kommunistinen vallankumous aiheuttaa mitä perinpohjaisimpia muutoksia koko yhteiskunnallisten ja kansainvälisten suhteiden olemukseen.

»Vaihtaen nykyisen tuotteen herruuden sen valmistajan suhteen — valmistajan herruuteen tuotteeseen nähden, vallankumous synnyttää itsetietoisuutta siellä, missä nyt vallitsee sökea taloudellinen välttämättömyys; tehden yksinkertaisemmiksi ja järkevämmiksi kaikki yhteiskunnalliset suhteet, se samalla saattaa jokaisen kansalaisen taloudellisesti todella tilaisuuteen ottamaan välittömästi osaa kaikkien yhteiskunnallisten asioiden käsittelyyn ja ratkaisuun.

»Tämä kansalaisten välitön osanotto yhteiskunnallisten asiain hoitoon edellyttää, että nykyinen valtiollinen edustuslaitos poistetaan ja sen sijaan saadaan *välitön kansan lainsäädäntö*.

»Sitä paitsi voidaan jo nyt aavistaa, että tuleva taloudellinen vallankumous on kansainvälistä laatua. Sillä kehitysteella, kuin kansainvälinen tavaravaihto on nykyään, on vallankumous taattu vain siinä tapauksessa, että siihen ottavat osaa kaikki, tai ainakin useat, sivistyneet yhteiskunnat. Tästä seuraa, että *kaikkien maiden työntekijäin edut ovat yhteiset*, jonka jo Kansainvälinen Työläisliitto¹⁾ tunnusti ja sitä levitti.

»Mutta koska työläisten vapautuksen tulee olla työläisten omana asiana sen vuoksi, että työn edut yleensä ovat aivan vastakkaiset kuin riistäjien edut ja yläluokat tulevat siis aina estämään yllämainittua yhteiskunnallisten suhteiden uudistusta, — niin sen välttämättömänä ennäkö-ehdona on

---

¹⁾ Kansainvälinen Työläisliitto toimi vuodesta 1864 vuoteen 1873, jolloin se sosialistisessa kongressissa Genevessä lakautettiin.
Suom. muist.

se, että *työläisluokan on anastettava hallitusvalta kussakin maassa.* Ainoastaan tämä työläisluokan väliaikainen ylivalta voi tehdä tyhjäksi vastavallankumoukselliset yritykset ja lopettaa eri luokkien olemassaolon ynnä luokkataistelun.

»Tämä valtiollinen tehtävä tekee sosialidemokraattien ohjelmat erilaisiksi eri valtioissa, riippuen kussakin valtiossa vallitsevista yhteiskunnallisista olosuhteista.

»Sosialidemokraattien käytännöllisten tehtävain, ja siis myös ohjelman tulee olla monipuolisempia niissä maissa, missä nykyinen kapitalistinen tuotanto vasta pyrkii vallitsevaan asemaan ja missä työtätekevät joukot ovat kehittyvän kapitalismin ja sortuvan patriarkallisen talouden kaksinkertaisen ikeen alla. Sellaisissa maissa on sosialidemokraattien, uusiin muotoihin siirtymisen helpottamiseksi, saatava yhteiskunnalliset olot järjestetyksi sillä lailla, kuin ne nykyään ovat muodostuneet kehittyneimmissä maissa, koska se on välttämätöntä työväenpuolueen vastaiselle kehitykselle. Venäjällä on juuri sellainen toiminta tarpeen. Kapitalismi on siellä edistynyt tavattomasti siitä asti, kuin maaorjuus lakkautettiin. Vanha luonnollisen talouden järjestelmä väistyy tavaratuotannon tieltä ja juuri siten aukaisee isot kotimaiset markkinat suurteollisuudelle. Talonpoikais-maaomistuksen patriarkalliset kyläkuntamuodot rappeutuvat nopeasti, kyläkunta muuttuu vain keinoksi, jolla talonpoikaisväestö saatetaan valtion orjuuteen, monin paikoin taasen ne ovat aseena rikkaiden kädessä köyhien kyläkuntalaisten nylkemiä. Samalla kyläkunta, kiinnittämällä maahan enimpäin tuottajain harrastukset, ehkäisee heidän korkeamman, henkisen, valtiollisen kehityksensä ja supistaa heidän näköpiirinsä maalaistraditsionien, perinnäistapojen ahtaisiin rajoihin. Venäjän vallankumouksellinen liike, jonka voitosta ennen kaikkea hyötyisi talonpoikaisväestö, ei saa juuri ollenkaan tältä taholta osakseen kannatusta ja myötätuntoisuutta siitä syystä, ettei talonpoikaisväestö sitä ymmärrä. Itsevaltiutta tukee pääasiallisesti juuri se seikka, että talonpoikaisväestö on valtiollisista asioista välinpitämätön ja henkisesti takapajulla. Tämän vuoksi ovat pakostakin voimattomia ja arkailevia yläluokkien sivisty-

neet kerrokset, joiden aineellisten ja henkisten etujen kanssa nykyinen valtiollinen järjestelmä on ristiriidassa. Kun he korottavat äänensä kansan nimessä, niin he hämmästykseseen näkevät sen olevan välinpitämättömän heidän kehotuksistaan. Siinä syy, miksi meidän sivistyneitemme valtiolliset mielipiteet horjuvat, ja heidät aika ajoittain valtaa alakuloisuus ynnä täydellinen pettymyksen tunne.

Sellainen asiointila olisi vallan toivoton, jollei yllämainittu liike Venäjän taloudellisten suhteiden alalla antaisi työläisluokan etujen puolustajille uusia menestyksen toiveita. Kyläkunnan hajotessa meillä syntyy uusi, teollisuusköyhälistön luokka. Ollen vastaanottokykyisempi, vilkkaampi ja kehittyneempi, kuin takapajulla oleva maataviljelevä väestö, tämä luokka myös herkemmin kuulee vallankumouksellisten kutsua. Sillä välin kuin kyläkuntalaisen ihanteena olivat entisen patriarkallisen talouden olosuhteet, joiden välttämättömänä valtiollisena täydennyksenä oli tsaarin itsevaltius, niin teollisuustyöläinen saattaa toivoa asemansa parantuvan ainoastaan uusien, entistä vapaampien yhteiselämän muotojen kehittyessä. Työläisluokan kautta pääsee vasta kansamme sellaisiin taloudellisiin oloihin, jotka ovat yhteisiä kaikille sivistyneille kansoille, joten vain tämän luokan välityksellä se voi ottaa osaa sivistyneen ihmiskunnan edistys-harrastuksiin. Tämän perusteella Venäjän sosialidemokraatit katsovat ensimmäiseksi ja päävelvollisuudekseen muodostaa vallankumouksellisen työväenpuolueen. Sellainen puolue on kasvaessaan ja kehittyessään kuitenkin kohtaava nykyisen Venäjän itsevaltiuden puolelta hyvin kovaa vastustusta.

»Sen vuoksi on itsevaltiutta vastaan ehdottomasti taisteltava niidenkin työväenyhdistysten, jotka nyt ovat vastaisen Venäjän työväenpuolueen kantajoukkona. Itsevaltiuden kumoomisen tulee olla niiden ensimmäisenä valtiollisena tehtävänä.»

»Varsinaisena keinona työväenjärjestöjen valtiollisessa taistelussa itsevaltiutta vastaan Venäjän sosialidemokraatit pitävät agitatsionia ja sosialististen aatteiden ynnä vallankumouksellisten järjestöjen edelleen levittämistä työläisluokan kes-

kuuteen. Ollen läheisessä yhteydessä keskenään, nämä järjestöt muodostavat sopusuhtaisen kokonaisuuden, jommoisena ne eivät tyydy yksityisiin yhteentörmäyksiin hallituksen kanssa, vaan sopivassa tilaisuudessa tekevät sitä vastaan yhteishyökkäyksen, turvautuen tällöin n. s. terroristisiinkin tekoihin, jos taistelun etu sitä vaatii.»

»Työväenpuolueen taistelulla itsevaltiutta vastaan on tarkoituksena saada aikaan kansanvaltainen perustuslaki, joka takaa:

»1) jokaiselle kansalaiselle, — jota ei ole määrätystä, laissa tarkoin määritellyistä häpeällisistä teoista, tuomittu oikeudessa menettäneeksi valtiollisia oikeuksiaan, — oikeuden olla valitsijana ja tulla valituksi niin hyvin lakiasäättävään kokoukseen, kuin myös maa- ja kyläkuntien itsehallintolaitoksiin.

»2) Laissa määrätyn rahapalkan kansan edustajille, että heitä voidaan valita väestön varattomista luokista.

»3) Yleisen maksuttoman ja pakollisen opetuksen, jolloin valtion on pidettävä huolta varattomien lasten ruuasta, vaatetuksesta ja koulutarpeista.

»4) Kansalaisten persoonan ja asunnon koskemattomuuden.

»5) Rajoittamattoman omantunnon-, sanan-, paino-, kokoontumis- ja yhdistysvapauden.

»6) Liikkumis- ja toimi(ammatti)-vapauden.

»7) Kaikkien kansalaisten täydellisen tasa-arvoisuuden, uskontoon ja kansallisuuteen katsomatta.

»8) Kansan miliisin alituisen armeijan sijaan.

»9) Koko meidän siviili- ja rikoslainsäädäntömme tarkastuksen, säätyjaoitusten ja ihmisarvolle sopimattomien rangaistusten poistamisen.

»Näihin valtiollisiin perusvaatimukseen nojaten työväenpuolue vetää esille joukon lähinnä olevia taloudellisia vaatimuksia, m. m.:

»1) Maasuhteet s. o. maan lunastusehdot ja sen jakaminen talonpoikaisväestölle ovat perin pohjin uusittavat. Maaosuudesta kieltäytymis- ja kyläkunnan yhteydestä luopu-

misoikeus on myönnettävä niille talonpojille, jotka katsovat sen itselleen edulliseksi. y. m. s.

»2) Nykyinen verotusjärjestelmä on poistettava ja sen sijaan saatava asteettain kohoava tulovero.

»3) Lainsäädäntötietä on järjestettävä työläisten (kaupunkilais- ja maatyöl.) ja työnantajain väliset suhteet sekä saatava aikaan asianmukainen *ammattitarkastus, johon ottavat osaa työläisten edustajat*.

»4) Valtioapua on myönnettävä tuotantoyhtiöille, joita perustetaan maanviljelyksen, raakatuotannon ja jalostavan teollisuuden kaikilla mahdollisilla aloilla (osakkaat ovat talonpoikia, kaivos- ja tehdastyöläisiä, kotiteollisuuden harjoittajia y. m.).

»Nämä vaatimukset ovat yhtä hyvin talonpoikaisväestön, kuin teollisuustyöläistenkin etujen mukaisia; sen vuoksi, saadessaan ne toteutetuksi, työväenpuolue raivaa itselleen leveän tien lähestyäkseen maatalviljelevää väestöä. Jouduttuaan kyläkunnan köyhtyneenä jäsenenä pois maaseudulta, työläisproletaari palaa sinne sosialidemokraattisena agitaattorina ja hän saa aikaan muutoksen kyläkunnan nykyisessä toivottomassa kohtalossa. Ainoastaan niin kauvan on sen rappeutuminen epäämätön, kuin itse rappeutuminen ei synnytä uutta kansan voimaa, joka kykenee tekemään lopun kapitalismin herruudesta. Sellainen voima on työväenpuolue ja sitä kannattava talonpoikaisväestön köyhin osa.

»*Huomautus.* Kuten edellisestä käy selville, Venäjän sosialidemokraatit otaksuvat, että sivistyneiden toiminnan, — etenkin yhteiskunnallisen ja valtiollisen taistelun ollessa nykyisellä kannalla, — tulee ennen kaikkea kohdistua työtekevä väestön kehittyneempään osaan, jona ovat teollisuustyöläiset. Kun vahva kannatus on taattu tämän väestön osan puolelta, niin sosialidemokraatit voivat paljoa suuremmilla menestyksen toiveilla ulottaa vaikutuksensa myös talonpoikaisväestöön, varsinkin silloin, kun he saavuttavat oikeuden vapaasti saarnata ja levittää aatteitaan. On muuten itsestään selvää, että sellaiset henkilöt, jotka ovat välittömästi tekemisissä talonpoikaisväestön kanssa, voisivat ny-

kyään, toimimalla sen keskuudessa, tehdä tärkeän palveluksen Venäjän sosialidemokraattiselle liikkeelle. Sellaisia henkilöitä sosialidemokraatit eivät suinkaan työnnä pois luotaan, vaan kaikkiin mokomin koettavat päästä heidän kanssaan yksimielisyyteen periaatteissa ja toimintatavassa.»

Tätä ohjelmaa pikimmältäänkin tarkastaessa herättää huomiota se seikka, ettei ohjelma ole kirjoitettu jo toimivaa puoluetta varten, vaan se on ainostaan lippu, jonka asianharrastajat kohottivat saadakseen luoduksi puolueen. Erottuaan puhtaasti sivistyneiden, haaveilevien kansanpuoluelaiden yhteydestä, nämä puolueen puuhaajat yhä vielä olivat epätehtellillä, haaveellisella, utopistisella kannalla »sivistyneisiin» nähden, joiden puoleen he etupäässä kääntyivät. Vaikka »Työn vapautus»-ryhmän jäsenet eivät sopineet »Kansan vapaus»-ryhmän kanssa ja luopuivat »Maan uudestaanjako»-ryhmän ennakkoluuloista, jotka tämä oli perinyt kansanpuoluelaisilta, sekä omaksuivat tieteellisen sosialidemokratian aatteet, niin he kuitenkin säilyttivät vielä vakaumuksensa, että koko Venäjän sivistynyt yleisö, »yläluokkien sivistyneet kerrokset», voivat helposti luopua näistä ennakkoluuloistaan ja omaksuen heidän katsantokantansa, muuttua porvariston eri kerrosten aatteiden kannattajista proletariaatin, köyhälistön asian ajajiksi.

Ei ohjelmaehdotuksessa eikä sen jälkeisissä kirjallisissa julkaisuissa »Työn vapautus»-ryhmä koskenut näiden sivistyneiden luokkaominaisuuksiin. Yksi johtomiehistä, Plehanov antoi vielä tämän ohjelmaehdotuksen heikoista kohdista sellaisen selityksen, että ne olivat jonkullaisena myönnytyksenä vallankumouksellisille, jotka luopuivat muista ohjelmista. Hänen lausuntonsa tästä asiasta on näin kuuluva:

»Työn vapautus»-ryhmän ohjelmaa ei voi vielä nimittää vanhentuneeksi. Kyllähän siinä on kaksi kohtaa, jotka — kuten äskettäin huomautti puolalainen aikakauskirja »Przełąd Socialdemokratyczny» — eivät kestä »oikeaoppisen» marksilaisuuden arvostelua, nimittäin seuraavat kohdat: välitön kansan lainsäädäntö ja valtioavun antaminen työläisten tuotantoyhtiöille kansan talouden kaikilla aloilla. Mutta tämä

»epäkohta» ei ole niin suuri, syystä että se on helposti korjattavissa. »Prześląd» lisää puolestaan, että nämä kaksi vaatimusta olivat vielä äskettäin Saksan sosialidemokraattienkin ohjelmassa.¹⁾ Nähtävästi mainittu aikakauslehti katsoo tämän lieventäväksi asianhaaraksi. Mutta eihän Saksan sosialidemokratiolla ole mitään tekemistä tämän kanssa. »Työn vapautus»-ryhmä ei suinkaan saksalaisten toverien antaman esimerkin vaikutuksesta ottanut ohjelmaansa vaatimusta, että valtioapua oli myönnettävä tuotantoyhtiöille, vaan sen vuoksi, ettei se vielä voinut vapautua kansanpuolulaisten ihanteista eli, suoraan sanoen, — silloisten venäläisten vallankumouksellisten *ennakkoluuloista*.

On muistettava, että mainittu ryhmä oli silloin *ainoa* sosialidemokraattinen järjestö Venäjällä, ja näytti mahdolliselta, että siihen liittyy paljon jäseniä, koska kaikki vallankumoukselliset mielipiteet ja ohjelmat olivat ajautuneet karrille. Sellaisissa olosuhteissa »Työn vapautus»-ryhmän täytyi tahtomattaankin ainakin *koettaa olla* varovainen, lievä ja myöntyväinen. Ja se todellakin *päätti koettaa* olla sellainen. Täten on selitettävissä se seikka, että ohjelmaan tuli valtioavun vaatiminen tuotantoyhtiöille, ja että ryhmän *maataloudelliset vaatimukset* esitettiin kovin epämääräisessä muodossa. Maataloudelliset vaatimuksethan koskivat läheisesti silloisten venäläisten vallankumouksellisten kansanpuolulaisten ennakkoluuloja. »Työn vapautus»-ryhmä käsitti tämän varsin hyvin ja sen vuoksi lausui mielipiteensä sängen »valtioviisaasti». Ohjelma-ehdotuksessa on vain kaksi, maataloudellista uudistusta selvittävää seikkaa: 1) sen tulee olla *perinpohjaisen*, toisin sanoen, sen on kokonaan muutettava talonpoikaisväestön tila eikä takerruttava *laillisuutta* ja »jalosukuisen» säädyn n. s. *historiallisia oikeuksia* koskeviin jaarituksiin; 2) talonisäntien on saatava oikeus kieltäytyä maaosuudestaan ja luopua kyläkunnan yhteydestä. Tässä toisessa osassa on selvästi määritelty uudistuksen *suunta*: sen on tehtävä

---

¹⁾ Prześląd Socialdemokratyczny N:o 1, 1902, (Plehanov), s. 43.

loppu *talonpoikaisväestön maaorjuudesta, jossa se on valtion nähdessä, ja katkaistava kahleet, joissa valtio on sitä pitänyt maan vastaisen jakamisen varjolla.* Mutta »Työn vapautus»-ryhmä ei maininnut mitään siitä, *mitä määrättyjä vaatimuksia* oli sen mielestä sosialistisen puolueen esitettävä maataloudellisia suhteita perin pohjin uusittaissa. Ja tämä on käsitettävää. Asian seikkaperäisestä selvityksestä olisi ollut seurauksena kovat loppumattomat riidat, joita oli paras välttää niin kauvan kuin mahdollista.»¹⁾

Tämän myöntöväisyyden, jota »Työn vapautus»-ryhmä osoitti kansanpuoluelaisuuden hengen elähyttämiä sivistyneitä kohtaan, selittää Plehanov vaikuttaneen myös järjestön nimeen. Huomautuksessa edellämämainittuun kirjoitukseen hän lausuu: kun nyt kerran tuli puhe tästä ryhmästä niin huomautettiin, että itse sen nimitys (Työn vapautus) on järjetön. Mutta sekin otettiin vain siksi, että *annettiin perää »ajan hengelle»*. Alkuaan aijottiin järjestön nimeksi antaa suorastaan Venäläisten sosialidemokraattien ryhmä; mutta se olisi liian kovasti särkenyt järjestöön *mahdollisesti liittyvien* toveriä korvia, kun he olivat pitkin aikaa tottuneet kuulemaan vain anarkistisia parjauksia kansainvälisestä sosialidemokratiasta, ja siksi päätettiin »lieventää» sitä, mitä itse asiassa oli aivan mahdotonta lieventää. Siinä syy, miksi ilman vakavaa harkintaa hyväksyttiin jonkun mieleen johtunut nimitys: sosialidemokraattinen »Työn vapautus»-ryhmä. Nykyään sellainen, vähän kamelikurjen varovaisuutta muistuttaa »varovaisuus» näyttää suorastaan naurettavalta, mutta silloin oli nauru kaukana.»

Jättäen ratkaisematta kysymyksen, johtuivatko »ohjelmaehdotuksen» kaikki epäkohdat ja erehdykset todellakin vain siitä, että haluttiin antaa myöten silloin vallitseville, sivistyneiden mielipiteille, vai ovatko ne selitettävissä siten, että itse »Työn vapautus»-ryhmän jäsenet eivät olleet vielä ehtineet lopullisesti päästä erilleen vanhasta aatamista, me emme

¹⁾ Plehanov. »Ven. sos. dem. puolueen ohjelma ehdotus», »Sarjâ» N:o 4, 1902.

voi jättää tässä huomauttamatta, ettei koko ohjelmaehdotus ollut kirjoitettu vastaista työväen puoluetta, vaan niitä »yläluokkien sivistyneitä kerroksia varten, joiden aineellisten ja henkisten etujen kanssa silloinen valtiollinen järjestelmä oli ristiriidassa», ja jotka olivat alakuloisia kansan välinpitämättömyydestä heidän kehotuksiaan kohtaan. Juuri näitä sivistyneitä ehdotuksen tekijät kutsuivat sosialidemokratian riveihin vastaisen työväenpuolueen kantajoukon muodostamiseksi. Ainoassaan siten voidaan selittää se seikka, että, — puhuessaan ohjelma-ehdotuksessa »yksityisistä yhteentörmäyksistä» »yleiseen hyökkäykseen» s. o. yleiseen aseelliseen kapinaan siirtymisestä, — ehdotuksen tekijät katsoivat tarpeelliseksi lisätä, että sosialidemokraatit tällöin turvautuvat n. s. terroristisiin toimenpiteisiin, hirmutekoihin, jos taistelun etu sitä vaatii»; siten terroristiset teot, toisin sanoen sivistyneiden kamppailu yksityisiä hallituksen edustajia vastaan katsottiin tavallaan voimakkaammaksi ja tehokkaammaksi taistelukeinoksi, kuin työläisluokan yleinen nousminen koko valtiollista järjestelmää vastaan. Sitä paitsi puuttuu ryhmän valtiollisesta ohjelmasta useita seikkoja, joita ilman ei saata olla yksikään nykyisten sosialidemokraattisten puolueiden valtiollinen ohjelma. Siinä ei mainita sanaakaan yhtäläisestä, välittömästä ja salaisesta äänioikeudesta, molempien sukupuolten tasa-arvoisuudesta; ryhmän valtiollinen ihanne ei ulotu kansanvaltaista perustuslakia kauvemaksi. Ohjelman taloudellisessa osassa vaaditaan vain »tarkastusta, johon ottaa osaa myös työläisten edustajia», mutta ei anneta yhtään käytännöllistä tunnussanaa, jonka nimessä voitaisiin harjoittaa agitatsionia työläisten keskuudessa,

Yleensä koko ohjelmaehdotus on Plehanovin¹ sanojen mukaan »pikemmin hyvin suppeasti kirjoitettu artikkeli, kuin varsinainen ohjelma». Ja kuitenkin kaikista puutteistaan huolimatta »Työn vapautus»-ryhmän ohjelmaehdotus oli tavaton askel eteen päin vallankumouksellisen kansanpuolueen kantaan verrattuna. Siinä esitettiin selvästi ja

---

1) Plehanov otti m. m. osaa ehdotuksen laadintaan.

määrätysti, että työläisluokan tehtävä on epäamättä vallankumouksellista laatua, että on välttämättömästi muodostettava itsenäinen työväenpuolue, että on järjetöntä tuulenpieksämistä, jos luulee valtiollisen ja sosialistisen vallankumouksen puhkeavan yht'aikaa, ja että sosialistinen vallankumous ei ole ajateltavissa, ennen kun valtiollinen on ensin päässyt voitolle. »Työn vapautus»-ryhmän jäsenet pukivat nämä kysymykset säännölliseen muotoon; siksi oli myöhempien sukupolvien, käytännöllisten sosialidemokraattien helppo korjata ohjelma-ehdotuksen virheet. Mutta sivistyneet vallankumoukselliset järjestöt ja niiden aatteiden suuntaaja, aikakauslehden »Kansan vapauden Sanansaattajan» (Vjestnik Narodnoi Volji) toimittaja L. Tihomirov ottivat ehdotuksen vastaan vihamielisesti, jonka vuoksi ehdotuksen tekijät olivat pakotetut kohtelevaan sivistyneiden haaveita vähän ankarammin; parhaana todistuksena siitä on kirjan »Meidän erimielisyytemme» ilmestyminen. Sosialidemokraattien ohjelma ei saattanut houkutella venäläisiä sivistyneitä vallankumouksellisia; he eivät lähteneet mukaan, ja siksi »Työn vapautus»-ryhmän jäsenten täytyi yhä enemmän ja enemmän etääntyä »sivistyneistä», luopua heidän pilventakaisista haaveistaan. Jo Pariisin kansainvälisessä sosialistisessä kongressissa v. 1889 Plehanov ilmoitti »Työn vapautus»-ryhmän nimessä: »Vallankumouksellinen liike voi Venäjällä päästä voitolle vain työläisten vallankumouksellisena liikkeenä. Muuta ratkaisumahdollisuutta ei meillä ole eikä saata olla.

Koko edellinen vallankumouksellinen taistelu todisti, kuinka voimaton oli kansasta irtaantuneiden vallankumouksellisten sivistyneiden joukko. »Historia on aikoja sitten lausunut lopullisen tuomionsa Venäjän itsevaltiudesta, mutta siitä huolimatta se tulee säilymään, kunnes historialla on riittävästi voimia toimeenpannukseen tuomionsa. Näitä uusia yhteiskunnallisia voimia kootaan kaikkialta ja mahtavin niistä on proletariaatti. Köyhälistö, proletariaatti on se dynamiitti jonka avulla historia tuhoaa Venäjän itsevaltiuden.

»Mutta työläisluokalle ei sovi vanha ja eriskummainen sivistyneiden vaatetus. Meidän työläisemme näkivät jo 70-luvulla kansanpuolueen heikot puolet ja siksi he 90-luvulla astuivat itsetietoisesti kansainvälisen työväenpuolueen, sosialidemokraattien riveihin.»

Taantumuksen voimistuessa 80-luvulla »Työn vapautus»-ryhmä, muiden, ulkomailla perustettujen venäläisten vallankumouksellisten järjestöjen tavoin, tuli yhä vähemmän ja vähemmän olemaan välittömässä yhteydessä Venäjällä olevien vallankumouksellisten kanssa. Ainoana yhdistävänä siteenä olivat Sveitsin yliopistoissa opiskelevat venäläiset ylioppilaat. Mutta kun ryhmän varsinainen järjestäjä Deitsh vangittiin, ¹⁾ se menetti kaiken toivonsa ylläpitää säännöllistä yhteyttä Venäjällä olevien tovereiden kanssa. »Sellaisissa olosuhteissa — sanoo Rjāsanov — oli käytännöllisistä syistä aivan mahdollonta luoda laaja työväenkirjallisuus. Tätä varten olisi pitänyt olla alituisessa yhteydessä työväen kanssa. Täytyi siis luopua alullepannuista töistä. Painettavaksi aijotuista työväenkirjasista pääsi ilmestymään vain P. Axelrodin kirjoitus »Työväenliike ja sosialidemokratia». ²⁾

Mutta vaikkei ryhmä tällöin käytännössä saanutkaan paljoa aikaan, niin yhtä kaikki sillä oli jo silloin näyteltävänä tärkeä osa Venäjän vastaisen sosialidemokratian kehityksessä.

»Oli suoritettava toinen, yhtä tärkeä tehtävä, — jatkaa Rjāsanov, — joka oli helpommin toteutettavissa: oli muodostettava sivistyneitä sosialidemokraattis-vallankumoukselli-

¹⁾ Deitsh yritti v. 1884 viedä Venäjälle ryhmän ensimmäisiä julkaisuja, mutta saksalaiset viranomaiset vangitsivat hänet Freiburgissa ja jättivät Venäjän hallituksen käsiin, joka Odessan piirisotaoikeuden päätöksen nojalla lähetti Deitshin pakkotyöhön Siperiaan 13¹/₃ vuodeksi. Vasta v. 1901 Deitshin onnistui paeta Siperiasta Amerikan kautta Länsi-Eurooppaan ja sen jälkeen hän on taasen ottanut osaa Venäjän sosialidemokraattiseen liikkeeseen. (Suomentajan huomautus Baturinin teoksen, »Katsaus Venäjän sosialidemokrattian historiaan», mukaan, s. 33).

²⁾ N. Rjāsanov. »Työn vapautus-ryhmä» ss. 14—15, v. 1906.

sia joukkoja, jotka levittäisivät sosialidemokratian aatteita työväen keskuuteen: silloinhan ei Venäjällä vielä ollut »socialidemokraattista liikettä», joten ennen kaikkea oli välttämätöntä teoreettisesti raivata sille tietä.» Mutta yritystä ehkäisivät etupäässä radikaalisten sivistyneiden ennakkoluulot Venäjän vastaisen taloudellisen kehityksen suhteen ja se seikka, etteivät he myöntäneet Venäjän nousevalle proletariaatille mitään yhteiskunnallis-taloudellista ja vallankumouksellista merkitystä. Siinä syy, miksi ryhmän kaikissa yhteiskunnallisissa julkaisuissa on polemiikilla, sanomalehtiriidalla huomattava, melkeinpä ensimmäinen sija.»

IV.

Aivan »Työn vapautus»-ryhmästä riippumatta ja pian samaan aikaan kuin se, muodostui Pietarissa ensimmäinen sosialidemokraattinen ryhmä, joka on yleensä tunnettu perustajansa, bulgarilaisen Blagojevin nimen mukaan. Kuten Plehanov, Axelrod ja Sasulitsh, niin Blagojevkin rupesi arvostelemaan kansanpuoluelaisuutta ja ryhtyi sitten tutkimaan tieteellistä sosialismia. Mutta edellisillä oli ulkomailla eläessään hyvä tilaisuus tutustua länsieurooppalaiseen työväenliikkeeseen sekä tietopuolisesti että käytännöllisesti, kun taas Blagojevin ja hänen toveriansa laita oli vallan toisin. Blagojevin omien sanojen mukaan hänen järjestönsä jäsenten mielipiteissä oli sekaisin tieteellistä sosialismia, Lassallen oppia vieläpä lavrovilaisuuttakin¹⁾ . . . Perustana meillä oli

---

¹⁾ Pjotr Lavr. Lavrov (1823—1900) oli tunnettu vallankumouksellis-valtiollinen kirjailija ja filosofi, joka v. 1870 ulkomaille paettuaan toimi siellä Venäjän vallankumouksellisen liikkeen hyväksi, m. m. valmistamalla vallankumouksellisen ohjelman vv. 1872—73. Hän puolusti valtiollista taistelua, mutta katsoi välttämättömäksi valmistaa kansaa vallankumousta varten tutustuttamalla sitä vallankum. aatteisiin. Sitä varten muodostui v. 1873 Pietarissa lavrovilaiisten seura, joka toimi yksistään työväen keskuudessa. Suom. huom.

— sanoo hän — yleinen sosialidemokratian aate, se nimitäin, että Venäjän työläisluokan on muodostettava itsenäinen valtiollinen puolue, jonka lopullisena tarkoituksena on yhteiskunnan uudestaan luominen sosialistisille perusteille, niin että tuotantovälikappaleet joutuvat yhteiskunnan huostaan; että tähän päämäärään pyrkiessä Venäjän työläisluokan on ennen kaikkea saatava aikaan perustuslaki, ja että perustuslaillinen hallinto pysyy Venäjällä pelkkänä haaveena, niin kauvan kun ei ole voimakasta työväenpuoluetta, jolla on itsenäiset, porvaristosta erillään olevat pyrkimykset. Sen vuoksi, mikäli muistan, »Rabotshij» (= Työmies)-lehden ensimmäisen numeron minun (Blagojevin) kirjoittamassani pääkirjoituksessa pidettiin enimmäin kiinni siitä, että Venäjän työläisten on välttämättömästi ensikädessä taisteltava perustuslaillisen hallinnon puolesta . . . Valtiollisen vapauden me katsoimme ensimmäiseksi välttämättömäksi ehdoksi taistelussa sosialistisen vallankumouksen puolesta. Tämän me taas toivoimme toteuttavamme Lassallen mukaan, valtionavustamien tuotantoyhtiöiden kautta.»¹⁾

Kuten me jo näimme, tämä Lassallen aate sisältyi myös »Työn vapautus»-ryhmän ohjelmaan. Ja koska Blagojevin ryhmän äänenkannattajan »Työmies»-lehden ensimmäinen numero ilmestyi Pietarissa aikaisemmin, kuin ryhmä tuli yhteyteen »Työn vapautus»-ryhmän kanssa, niin on hyvin luultavaa, että »Työn vapautus»-ryhmä teki Plehanovin mainitsemän, ohjelma-ehdotusta koskevan myönnytyksen juuri Blagojevin ryhmän vaikutuksesta, se kun oli siihen aikaan ainoa Venäjällä toimiva sosialidemokraattinen järjestö. Sen ohjelma oli Blagojevin Koljtsoville lähettämässä kirjeessä määritelty seuraavasti:

I. Lopullinen tarkoitus.

1) Maa, tehdaslaitokset, tuotantovälikappaleet s. o. koneet y. m. ovat saatettavat tuotantoyhtiöiden käsiin.

---

¹⁾ Koljtsov. Jälkilause Tunin teokseen »Venäjän vallankum. liikkeen historia».

2) Työ, maa ja tehdaslaitokset ovat tehtävät yhteiskunnan omaisuudeksi.

3) Hallintovalta on annettava kansan käsiin.

4) On annettava täysi tietojenlevittämis- ja opetusvapaus, paino-, sanan- ja omantunnonvapaus.

5) On saatava aikaan yleinen maksuton opetus.

6) Kansainvälinen liitto yhteistunnon ylläpitämiseksi kaikkien kansain kesken.

II. *Keinot.*

1) Laaja äänioikeus kumpaankin sukupuoleen kuululle henkilöille.

2) Kunnallinen itsehallinto.

3) Täydellinen vapaus tieteiden ja taiteiden opetuksessa, tietojen levittämisessä, sanan-, paino- ja uskonnonvapaus.

4) Uskonnollisen kasvatuksen poistaminen kouluista ja sen jättäminen kodin tehtäväksi.

5) Pakollisen ja maksuttoman opetuksen järjestäminen yhteiskunnallisten ja kansalaisvelvollisuuksien vaatimusten mukaisesti.

6) Alituisen armeijan poistaminen ja kansanmiliisin järjestäminen.

7) Virkamiesten luvun vähentäminen ja vaaleilla täytettävien kunnallisvirkojen järjestäminen.

8) Vaaleihin perustuva valamiesoikeus nykyisen oikeusjärjestelmän sijaan.

9) Maataloustyön yhdistäminen teollisuustyöhön.

10) Luoton keskittäminen valtion käsiin ja sen käyttäminen kansan työn ja tuotannon järjestämiseksi kollektivismin, yhteisyyden periaatteiden mukaan.

11) Yhtiöiden perustaminen yhteiskunnan maiden, metalli- ja mineraalirikkkauksien ynnä tuotantovälikappaleiden hyväksikäyttämiseksi kollektivismin periaatteiden mukaan.

Tässä, kuten saattoi arvatakin, me emme tapaa sitä tieteellistä perustelua ynnä suhteellista johdonmukaisuutta,

joka on ominaista »Työn vapautus»-ryhmän ohjelmalle, erotukseksi kaikista muista 70- ja 80-luvun vallankumouksellisista ohjelmista. Pietarilaisessa ohjelmassa oli melkoista enemmän, kuin geneveläisessä, jälkiä kansanpuolueen harhaluuloista; siitä oli kokonaan poissa työväen taloudelliset vaatimukset, eikä ollut erityistä *minimi-* ja *maksimi-*ohjelmaa. Blagojevin ryhmän ohjelma todistaa täydellistä valtiollista tietämättömyyttä kun ei nimeksikään tunneta länsi-eurooppalaisia perustuslakeja eikä länsi-eurooppalaisen sosialidemokratian vaatimuksia. On hauska verrata tätä vuonna 1879 Pietarissa laadittuun »Venäjän työläisten pohjoisen liiton» ohjelmaan. Mainitun ohjelman valtiollinen puoli kuuluu näin:

»Koska valtiollinen vapaus takaa jokaiselle ihmiselle itsenäisyyden vakaumuksissa ja toiminnassa, ja koska se ennen kaikkea turvaa yhteiskunnallisen kysymyksen ratkaisun, niin liiton suoranaisten vaatimuksina on:

- 1) Sanan-, paino- ja kokoontumisvapaus.
- 2) Salapoliisilaitoksen (valtiollisen) ja valtiollisten rikosjuttujen lakkauttaminen.
- 3) Sääntöoikeuksien ja etuuksien poistaminen.
- 4) Oppipakko ja maksuton opetus kaikissa kouluissa ynnä oppilaitoksissa.
- 5) Alituisen armeijan miesluvun vähentäminen tai sen vaihtaminen kansanmiliisiin.
- 6) Maalaiskunnan oikeus ratkaista sitä koskevat asiat, kuten veromäärää, maanjakoa ja sisällistä itsehallintoa koskevat seikat.
- 7) Passijärjestelmän poistaminen ja liikuntovapaus.
- 8) Välillisten verojen poistaminen ja välittömän tuloynnä perintöverotuksen aikaansaaminen.
- 9) Työpäivän lyhentäminen ja lasten työnteon kieltäminen.
- 10) Tuotantoyhtiöiden ja lainakassojen perustaminen sekä ilmaisen luoton myöntäminen työväen yhtiöille ja talonpoikaiskunnille».¹⁾

---

1) A. Jeljnitskij. »Venäjän työväenliikkeen ensi askeleet». s. 43.

Tämä ohjelma on epäilemättä valtiollisesti enemmän kypsytetty, kuin Blagojevin ryhmän ohjelma, ja se seikka, että sen laadintaan ottivat osaa itse työläiset, antoi vaatimuksille yksityiskohtaisemman luonteen. Jokainen siinä esitetty tunnussana antoi määrätyn ainehiston agitatsionia varten.

Kuten jo mainitsimme, pietarilainen Blagojevin ryhmä tuli yhteyteen ulkomailla olevan »Työn vapautus»-ryhmän kanssa. Molemmat ryhmät olivat keskenään vilkkaassa kirjeenvaihdossa, yksissä pohdittiin ohjelmaa, ja jo »Työmies»-lehden toisen numeron ilmestyessä ne olivat täydessä sovussa keskenään. Kumpikin ryhmä työskenteli etupäässä opiskelevan nuorison keskuudessa; mutta pietarilainen ryhmä erosi ulkomailla toimivasta siinä, että se tuli välittömään yhteyteen myös työläisten kanssa. »Minä harjoitin — kirjoittaa Blagojev — etupäässä propagandaa, aatteenlevittämistä työläisten keskuudessa, etenkin teräsvalimossa ja Vasil-Ostrovissa. »Mutta itse ryhmään, samoin kuin geneveläiseenkin, kuului yksistään sivistyneitä: 15—16 ylioppilasta ja naiskursilaista, yksi insinööri, yksi sanomalehtimies ja kaksi laintonta jäsentä, jotka ennen olivat kuuluneet »Maan uudestaan-jako»-ryhmään.

Vuodesta 1885 lähtien alkoi pietarilainen ryhmä julkaista omaa äänenkannattajaansa »Työmiestä» («Rabotshij»). Lehden toisessa numerossa me muun muassa tapaamme Axelrodin länsi-eurooppalaista työväenliikettä koskettelevan artikkelin ja Plehanovin Pietarin työväenyhdistyksille osoittaman kirjeen, jonka päällekirjoituksena oli »Venäjän työläisten nykyiset tehtävät». »Sen vuoksi käännyn kirjeellä juuri teidän, — työväen yhdistysten puoleen, että meillä Venäjällä, kuten kaikkialla muuallakin, on sosialidemokraattisen puolueen oltava etupäässä työväen puolue. Sillä ei ole sanottu, että sosialidemokraattisen puolueen on työnnettävä pois luotaan toisiin yhteiskuntaluokkiin kuuluvat henkilöt. Sellainen poissulkeminen olisi aivan väärin ja tuottaisi puolueelle paljon haittaa, saattaisi sen melkein auttamattomaan asemaan.

»Nimittäessäni puoluetta etupäässä työväen puolueeksi, tarkoitan, että meidän vallankumouksellisten sivistyneittemme on mentävä *työläisten mukana* ja talonpoikaisväestömme *heidän perästään*. Asian ollessa sillä kannalla, voi meidän sosialidemokraattinen puolueemme säilyttää työväenpuolueen luonteensa, antautumatta vahingolliseen poissulkemiseen.¹⁾

Ottaen puheeksi Venäjän työläisten tehtävät, Plehanov osoittaa, että nämä johtuvat työläisluokan kaksinaisesta asemasta. »Mimmoinen on teidän nykyinen asemanne? Ensiksi te olette työläisiä, toiseksi kansalaisia eli — koska meillä ei ole vielä kansalaisia — Venäjän valtakunnan asukkaita». »Tästä jo näkyy — jatkaa hän edelleen, — että teidän tehtävienne tulee olla kahta laatua, teidän nykyisen asemanne tavoin.

»Teidän on taisteltava ensiksikin, vapautuaksenne isäntien sorrosta, *taloudellisesta riistämisestä*, ja toiseksi, saavuttaaksenne oikeudet, jotka lopettavat poliisiviranomaisten mielivallan ja tekevät teistä, — jotka vielä toistaiseksi olette oikeuksia vailla olevia asukkaita, — *vapaan maan vapaita kansalaisia*. Toisin sanoen, teidän on taisteltava *valtiollisen vapauden nimessä*.

»Älkäätkä ajatelko, että nämä kaksi tehtävää voidaan erottaa toisistaan ja ratkaista kumpikin erikseen, toinen toisesta riippumatta».

»Jokainen teistä on yht'aikaa sekä sorrettu työläinen että oikeuksia vailla oleva asukas. Sen vuoksi on teidän kaikkien yhdessä, — koko Venäjän työläisluokan, — ajettava yht'aikaa niin hyvin valtiollista kuin taloudellistakin asiaa. Teidän on yhtäaikaisesti pyrittävä syöksemään vallasta sekä tehtaan isännät että Venäjän valtakunnassa nykyään isännöivät mahtivaltiaat».

On mahdotonta toteuttaa toinen ilman toista. Ilman taloudellista riippumattomuutta te ette voi koskaan täysin

---

¹⁾ Rabotshij N:o 2. Plehanovin valtiollisten kirjoitusten kokoelman, »Kahteen rintamaan», mukaan. Geneve. 1905. s. 84; seur. s. s. 85—96.

määrin käyttää hyväksenne valtiollisia oikeuksianne, ja ilman valtiollisia oikeuksia te ette koskaan tule taloudellisesti riippumattomiksi. Ja vaikkapa olisikin sellainen hallitus, joka tahtoisi ja voisi, — valtiollisia oikeuksia teille antamatta, — turvata teidän aineellisen asemanne, niin sittenkään te ette olisi muuta kuin *kylläisiä orjia, hyvin ruokittuja työjuhtia*. Teidän henkinen kehityksenne, teidän siveellinen arvonne kärsisi siitä vielä enemmän kuin nyt, jolloin hallituksen sorto työntää teitä taisteluun ja täyttää teidän sydämenne tyytymättömyydellä.»

»Miten sitten voidaan nämä tehtävät ratkaista?» — kysyy edelleen Plehanov ja vastaa heti:

»*Ne voidaan ratkaista vain väkivoimalla.*»

»Nykyinen hallitus ei anna teille vapaaehtoisesti valtiollisia oikeuksia; maanomistajat, tehtailijat, pankkiirit, sanalla sanoen kaikki ne, joiden käsiin nykyään kerääntyvät rikkauudet, eivät luovu vapaaehtoisesti näistä rikkauksistaan, eivätkä anna niitä vapaaehtoisesti teidän haltuunne. Ja kuitenkin niin toiset kuin toisetkin ovat teille välttämättömiä. Silloin ei teille jää muuta neuvoksi, kuin muistaa, että *kansan paras on korkein laki*, ja tämän nimessä *väkisin* pakottaa vihollisenne tekemään se, mihin te ette voi taivuttaa heitä minkäänlaisilla pyynnöillä eikä houkutteluilla.

»Siis vain väkisin, voimakeinoilla te voitte saavuttaa vapautenne. Ja sitä varten teillä tulee olla paljon voimia. Onko työläisluokalla sitten voimia ja millaiset ne ovat?»

»Työläisluokan voima perustuu kolmeen seikkaan: 1) työläisluokan itsetietoisuuteen s. o. selvään käsitykseen päämäärästä; 2) sen lujan järjestöön ja 3) sen toimintatapaan s. o. taitoon oikealla hetkellä hyökätä vihollisten kimppuun ja käyttää kyväksi jokaista, vähäisintäkin voittoa vastaisen toiminnan helpottamiseksi.»

»Minä en puhu siitä rohkeudesta ja järkähtymättömästä päättäväisyydestä, saavuttaa päämäärä millä hinnalla tahansa, joita ilman on turhaa ryhtyä taisteluun. Tämä neljäs ehto on itsestään selvä ja se ilmenee venäläisessä sananparressa: »ken sutta pelkää, älköön menkö metsään».

» . . . Kehittyneempien työläisten on muistettava, että heillä on tavattoman suuri velvollisuus vähemmän kehittyneitä, pimeitä veikkoja kohtaan. Heidän suoranaisena velvollisuutenaan on harjoittaa sosialistista propagandaa s. o. levittää sosialistisia aatteita levittämällä sosialistista kirjallisuutta, julistuksia, sanomalehtiä. Ja koska teidän ei sovi yksitellen harjoittaa sellaista tointa, on teidän perustettava keskuuteenne mahdollisimman paljon sosialistisia yhdistyksiä. Sellaiset yhdistykset tekevät kymmenkertaisiksi jokaisen teidän voimanne, kuin jos ne olisivat erikseen.

»Nämä yhdistykset tekevät teille toisenkin palveluksen. Teille käy mahdolliseksi muodostaa keskuudessanne kunnollinen ja luja järjestö. Järjestyneet työläiset tulevat muodostamaan sellaisen vallankumouksellisen voiman, jollaista ei ole vielä ollut Venäjällä, ja heidän vaikutusvaltansa tulee ulottumaan kaikkeen muuhunkin työväestöön».

Edelleen Plehanov osoittaa, kuinka paljoa paremmilla edellytyksillä voidaan ajaa sosialistisia aatteita ja vastustaa nykyistä järjestystä, kun työläiset saavuttavat sanan-, paino-, kokoontumis- ja yhdistysvapauden, ja etenkin silloin, kun paitsi näitä »oikeuksia» he saavuttavat oikeuden edustajainsa kautta ottaa osaa maan lainsäädäntöön. »Salaisten työväenyhdistysten liitosta — sanoo hän — te muututte silloin julkiseksi sosialidemokraattiseksi työväenpuolueeksi».

Pyrkiessään valtiollista vapautta kohti työläisten on kaikin tavoin käytettävä hyväkseen välttämätöntä yhteentörmäystä yläluokkien ja itsevaltaisen hallituksen välillä. »Tulee aika — kirjoittaa Plehanov samassa kirjoituksessa, — jolloin itse yläluokat pyytävät teitä avukseen taistelussa tsaaria vastaan, jolloin he itse työntävät teidät taisteluun vapauden puolesta. Mutta, käyttäessänne hyväksenne tätä edullista tilaisuutta, teidän sentään on alettava tämä taistelu omalla edesvastuullanne ja omien pyrkimystenne saavuttamiseksi. Muistakaa, ettei politiikassa tule kiitollisuus kysymykseen, ja jollette te itse pidä huolta itsestänne, niin toiset huolehtivat teistä vain niin kauvan, kun tarvitsevat teidän apuunne. Mutta kun vain tulee kysymys taistelussa saavutetuista *eduista*,

niin yläluokat muistavat *ainoastaan itseään* ja sitä, miten saisivat teidät pidetyksi kurissa ja alamaisuudessa. Jos te sitä vastoin olette lujasti yhteen liittyneet, voimakkaat ja menette itsetietoisesti päämääränne kohti, niin te älyätte puolustaa oikeuksianne ettekä turhan päiten tuhlaa voimianne.

»Silloin te saavutatte itsellenne, s. o. kaikille talonpojille ja työläisille, oikeuden valita edustajia lakiasäättävään kokoukseen ja tulla itse valituiksi edustajiksi. Te saavutatte sanan-, paino-, kokoontumis- ja yhdistysvapauden eli lyhyesti sanoen, te valloittatte itsellenne valtiolliset oikeudet ja valtiollisen vapauden».

»Hankkimiinne oikeuksiin nojautuen te ymmärrätte myös vaikka hiukankin parantaa aineellista asemaanne. Teidän edustajanne vaativat lakiasäättävältä kokoukselta koko joukon taloudellisia uudistuksia varattomien ja työtätekevän luokain hyväksi. Ei tietenkään saata odottaa tärkeitä uudistuksia eduskuntalaitokselta, jonka jäsenistä suurin osa on yläluokkien edustajia. Mutta, ensiksikin, te sillä tavoin kuitenkin saavutatte verrattomasti enemmän kuin ristissä käsin istuen. Ja toiseksi yläluokkien itsepintaisuus kääntyy teidän eduksenne, vaikkakin toisella lailla. Se herättää tyytymättömyyttä kansassa ja työntää teidän vallankumouksellisiin riveihin ne, jotka epäröivät ja horjuivat sekä luottivat rauhalliseen loppuun, tsaarin laupeuteen ja yläluokkien järkevyyteen. Se on uusi, kaikkein pätevin todiste teidän aatteittenne hyväksi, sen totuuden vahvistukseksi, että työtätekevä luokka voidaan täydellisesti vapauttaa vasta sitten, kun tämä luokka ottaa käsiinsä *koko* hallitusvallan ja julistaa *sosiaalidemokraattisen tasavallan*».

»Mitä teidän siis on nykyään tehtävä?»

»1) Kehitettävä itsetietoisuutta toverienne keskuudessa, 2) järjestettävä ja yhteenliitettävä heidän voimansa, 3) suunnattava nämä voimat valloittamaan niitä valtiollisia oikeuksia, jotka antavat teille tilaisuuden jo nykyään saavuttaa joi-takin taloudellisia uudistuksia ja jotka etupäässä helpottavat teidän lopullista voitonsaantianne tulevaisuudessa».

»Ja ajakaa tarmokkaammin tätä asiaa! Me olemme tärkeiden tapausten kynnyksellä; sen vuoksi tulee Venäjän työläisluokan välttämättömästi ottaa osaa näihin tapauksiin itsetietoisesti eikä kurjana orjajoukkona, jota ainoastaan laiskuri on ivaamatta!»

»Työmiehen» (Rabotshij) toinen numero oli samalla viimeinen. Vangitsemiset vuosina 1886—87 tekivät lopun Blagojevin ryhmästä.

V.

Yhteys »Työn vapautus»-ryhmän ja Venäjän välillä katkesi, kuten jo näimme, melkein kokonaan Deitshin ja Blagojevin ryhmän lakattua toimimasta. Mutta ryhmän kylvämät sosialidemokratian siemenet eivät joutuneet hukkaan. Ulkomailta palaava, samoin kuin Blagojevin yhdistyksiin kuulunut nuoriso rupesi jo arvostelevasti kohtelemaan kansanpuolueen aatteita; se rupesi etsimään selitystä noille aatteille eikä pitänyt niitä aksiomeina, itsestään käsitettävänä totuuksina. Kyllähän venäläinen sosialidemokraattinen kirjallisuus oli vielä liian vähäinen valaistakseen riittävästi kaikkea sitä, mitä tapahtui Venäjällä ja mikä niin piti vireillä tämän nuorison mielenkiintoa; yksistään tämän kirjallisuuden avulla ei vielä voinut muodostaa uutta eheää maailmankatsomusta, mutta sen tavaton ansio ilmeni jo siinä, että se pakotti lukijoittensa ajatuksen toimimaan määrättyyn suuntaan.

80-luvun puolivälissä tuli kielletylle sosialidemokraattiselle kirjallisuudelle avuksi voimakkaasti kehittynyt Venäjän todellisuuden tosiasiallinen tutkimus. Maan tuotantovoimien nopea kehitys ja sen aiheuttama, aivan silmiinpistävä muutos kaikissa yhteiskunnallisissa olosuhteissa herättivät itsestään kysymyksen maan koko taloudellisen elämän perinpohjaisesta tutkimisesta. Ilmestyi maalaisitsehallintoa, semstvolaitosta koskevia tilastollisia tutkimuksia, tehdaslaitoksia koskevia tutkimuksia, joita tekivät ensimmäiset terveydenhoitolääkärit ja tehtaiden tarkastajat: Erisman, Dementjev, Po-

goshev, Peskovskij, Janshul`y. m., sekä Harisomenovin, Skvortsovin y. m. kotiteollisuutta koskevat tutkimukset. Kaikki nämä teokset antoivat Venäjän lukevalle yleisölle käsityksen asiain todellisesta tilasta ja usein, vastoin itse tutkijain tahtoa, johtivat siihen lopputulokseen, että kapitalismin kehitys oli mennyt eteen päin, mutta maalaisväestön tila huonontunut, ja että toiselta puolen Venäjällä oli olemassa kapitalistinen suurtuotanto, toisaalla taasen todellinen köyhälistön luokka. Meidän itsenäiset »perusteemme» osoittautuivat taruksi, kun taas »Venäjän virkavallan kuolleena syntynyt lapsi» — kapitaali ei ainoastaan ollut elossa, vaan jo ehti hyvinkin tarmokkaasti ilmaista elinkykyisyytensä. Totta kyllä 80-luvun lopulla kaikki nämä tutkimukset jäivät pian huomaamatta suurimmalta osalta sivistynyttä yleisöä. Mutta niitä käytti laajalti hyväkseen marksilaisuuden aatteiden ajamiseen ryhtynyt nuoriso. Hajaannuttuaan pitkin koko Venäjää entiset ulkomailla opiskelleet ylioppilaat — »Työn vapautus»-ryhmän jäsenten oppilaat ja Blagojevin vangitsemisen jälkeen Pietarista karkoitettut hänen aatteittensa ajajat kokosivat kaikkialla ympärilleen vähäisiä ryhmiä, joiden jäsenet ryhtyivät vakavasti tutkimaan taloudellisia kysymyksiä. 80-luvun lopulla me tapasimme jo sellaisia pikku ryhmiä Pietarissa, Moskovassa, Minskissä, Vilnossa, Samarassa, Saratovissa, Kasanissa, Odesassa, Tulassa, Kijevissä ja monissa muissa paikoissa.

Kysymyksiä tutkittiin perinpohjaisesti; ryhmien jäsenet — etupäässä opiskelevaa nuorisoa ja »entisiä ihmisiä» s. o. poliisiviranomaisten silmälläpidon alaisia henkilöitä — eivät ainoastaan lukeneet, vaan opiskelivatkin Marxin »Kapitaalia». Kyllähän aikaisemminkin, s. o. ennen marksilaisten yhdistysten perustamista, puhuttiin Marxista, ja hänen »Kapitaali»-teoksensa koristi jokaisen venäläisen vallankumouksellisen pöytää, mutta sitä selitettiin nurinkurisesti ja Kautskyn väite, — että »enimmät, jotka kirjoittavat tai puhuvat Marxista, joko eivät ole ollenkaan lukeneet hänen teoksiaan, tai ovat lukeneet kovin huolimattomasti», — ei ollut missään niin paikallaan kuin Venäjällä siihen aikaan. »Kapitaalia» pitivät

enimmät venäläiset vallankumoukselliset sangen arvokkaana teoksena Länsi-Europalle, mutta eivät myöntäneet sille mitään käytännöllistä merkitystä Venäjään nähden, joka heidän mielestään kulki Länsi-Europasta aivan erillään olevaa, ominaista tietään. Vasta nyt puheenaolevana aikana alkoivat venäläiset vallankumoukselliset saada Marxista vähemmän abstraktisen käsityksen. Ymmärtääkseen »Kapitaalia» ja sovitaa sitä Venäjän oloihin heidän täytyi välttämättömästi täydentää tietovarastoaan muillakin aloilla. Voidakseen arvostella Venäjän nykyisyyttä täytyi oppia tuntemaan Venäjän ja koko ihmiskunnan menneisyys ynnä ne lait, jotka määräävät historian kulun, sekä osata verrata keskenään Länsi-Europan ja Venäjän historiallista kehitystä. Silloinen Venäjän kirjallisuus ei voinut tyydyttää tätä tiedon tarvetta. Siinä vallitsi subjektiivinen tutkimustapa eikä puhuttu siitä, miten välttämättömästi tuli olla, vaan ainoastaan siitä, mikä olisi toivottavaa. Tarvittavan vastauksen voi silloin antaa vain länsieuroppalainen, erittäinkin saksalainen kirjallisuus. Marxin, Kautskyn, Liebknechtin, Bebelin, Lafarguen ja Guesden teoksia lukivat vain ne onnelliset, jotka osasivat vieraita kieliä. Sen ohessa he lukivat kaikellaisia, historiaa, sosiologiaa, etnografiaa ja filosofiaa koskettelevia teoksia. Ensimmäiset venäläiset marksilaiset erosivat jyrkästi muista sivistyneistä syvän tieteellisyytensä ja tavattoman monipuolisten tietojensa kautta.

Suuri osa sivistynyttä yleisöä, etupäässä opiskeleva nuoriso, ei ollenkaan hyväksynyt uudistajien hankkeita. Marxin opin tunnustaminen oli nuorison parhaan osan mielestä luopumista suosittujen opettajien — Lavrovin, Mihailovskin y. m. aatteista, »Kansan vapauden» sankarien traditsionien kavaltamista. Ei siis ihme, jos »Kansan vapauden sanansaattajan» toimittaja Tihomirov, joka oli suostua »Sanansaattajassa» painattamaan Plehanovin ensimmäisen sosialidemokraattisen kirjoituksen, lopulta kieltäytyi sitä painattamasta, perustellen kieltoaan sillä, että nuoret toverit olivat tyytymättömiä hänen tuttavuuteensa entisten »maan uudestaan-jako»-puoluelaisten eli nykyisten sosialidemokraattien kanssa.

Hänen mielestään olivat venäläiset vallankumoukselliset yleensä kovin ennakkoluuloisia sosialidemokratiaa kohtaan.

Nälkävuosi 1891—92 vaikutti hyvin kohottavasti sivistyneen yleisön mielialaan. Lähimäisrakkauden elähyttäminä monet kiiruhtivat maaseudulle auttamaan siellä voimainsa mukaan. Alkoi uusi retkeily »kansan keskuuteen». Taasen, kuten 70-luvulla, opiskeleva nuoriso heitti yliopistot ja naiskurssit mennäkseen maalle opettajiksi, sairaanhoitajattariksi j. n. e. siten auttaakseen vähempiosaisia veljiään. Sivistyttämistoiminta — se on nykyään pääasia; on levitettävä lukutaitoa, autettava nälkääkärsiviä ja sitten saatava heidät vallankumouksellisiksi, — sanoi osa nuorisoa. Nälänhätää ja talonpoikien tyytymättömyyttä on hyväksi käytettävä, nälkäiset talonpoikaisjoukot ovat nostatettavat kapinaan »Maan ja vapauden» vanhojen ihanteiden nimessä, — puhuivat kiihkomielisemmät vallankumoukselliset. Marksilaiset olivat erimieltä kumpaistenkin kanssa. He sanoivat, että hyvän tekeväisyys on paikallaan vain siinä tapauksessa, että siitä todellakin on apua kärsivälle, mutta ettei se ole hyväksyttävä itsehyvityksenä, omantunnon rauhoituskeinona. On hyvä opettaa talonpojille lukutaitoa; mutta kun teitä, opettajia, kaikenmoisilla kiertokirjeillä ja toimiohjeilla pakotetaan opettamaan ilmeistä valhetta ja estetään kehittämästä talonpoikaislapsissa tietoisuutta ja itsetoimintaa, ja päin vastoin koko koulujärjestöllä pakotetaan tukahduttamaan heissä jumalainen kipinä, tappamaan ajatuksen itsenäisyys, niin te ette hyödytä, vaan vahingoitate kansaa. Lääkärin avun hankkiminen talonpojille on kyllä hyvä asia; mutta kun te nälkätaudista turvottuneelle, keripukin kalvaamalle ihmiselle tarjotte jotakin lääkesekoitusta tai pulveria, maidon ja leipäpalan sijasta, niin te ette auta kansaa, vaan suorastaan pilkkaatte sitä.

— Niin, — lopettivat marksilaiset puheensa opiskelevalle nuorisolle, — menkää kansan keskuuteen opettajina, välskäreinä, lääkäreinä, agronoomeina, mutta älkää antako toiminnallenne sankaruuden ja aatteen puolesta kärsimisen leimaa. Sillä, että te suostutte nälkäpalkasta, 12—15 rup-

lasta opettajan- ja 20—25 ruplasta välskärin toimeen, sillä, että te työskentelette kolmen edestä melkein 24 tuntia vuorokaudessa, te ette huojenna kansan puutetta, vaan annatte vain kunnallishallinnon puheenjohtajille ja jäsenille tilaisuuden nauttia suuria palkkoja. Porvarillinen yhteiskunta harastaa yleisen sivistyksen kohottamista, lukutaitoisten prosentin lisäämistä, kulkutautien vastustamista ja käyttää tällöin häikäilemättä hyväkseen teidän alttiuttanne ynnä uhrautuvaisuuttanne, kuten myös talonpoikien ja työläisten puutetta. Menkää vain täyttämään velvollisuuksianne, mutta ymmärtäkää, että te olette yhtäläisiä (maalais- ja kaupunkien itsehallinnon edustaman) porvariston palkkatyöläisiä kuin ne, joille te tahdotte tehdä hyvää.

Yleensä 90-luvun ensi puoliskolla oli marksilaisten ja vallankumouksellisen ynnä pikkuporvarillisen kansanpuolueen edustajien kesken jokseenkin paljon väittelyä sivistyneiden tehtävistä ja olemuksesta. Marksilaiset ottivat Venäjällä tämän asian paljoo vakavammalta kannalta, kuin »Työn vapautus»-ryhmä. Väittelyssään he kokonaan kieltäytyivät ulkomailla olevien venäläisten marksilaisten nimityksestä — »sosialistiset sivistyneet». Tätä nimitystä he pitivät liian venyvänä ja epämääräisenä, sitäkin suuremmasta syystä, kun pian *koko silloinen ylioppilasnuoriso* ja kaikki sivistyneet kansanpuoluelaiset sangen mielellään nimittivät itseään sosialisteiksi, vieläpä vapaamieliset kunnallisen itsehallinnon, semstvon jäsenet tai vapaamieliset henkilöt, »Russkaja Myslj»-aikakauskirjan toimittajan Goljtsevin tavoin, eivät katsoneet sopimattomaksi tilaisuuden sattuessa komeilla tällä nimityksellä. Juuri sen vuoksi ensimmäiset venäläiset marksilaiset, — jotka alusta alkaen olivat »Työn vapautus»-ryhmän kanssa eri mieltä, mitä tuli mahdollisuuteen vetää heidän riveihinsä koko vallankumouksellinen nuoriso, — katsoivat erittäin tärkeäksi vastaavamman nimityksen avulla erottautua muista sivistyneistä. »*Sosialististen*» sivistyneiden vastakohdaksi he asettivat »*proletaari*»-sivistyneet. Kaikkien sivistyneiden velvollisuus on mennä kansan avuksi, väittivät kansanpuoluelaiset. — *Kaikki* sivistyneet eivät voi mennä »kansan kes-

kuuteen», vastasivat marksilaiset, syystä että näiden sivistyneiden joukossa on edustettuina kaikki kansankerrokset, kaikki yhteiskuntaluokat. Sivistyneet eivät esiinny erityisenä luokkana, jolla olisi omat etunsa valvottavanaan; he eivät myöskään ole luokkien yläpuolella, vaan heidän seassaan on maanviljelijäin, suur- ja pikkuporvariston sekä köyhälistön, proletariaatin edustajia. Jokainen itsetietoinen sivistynyt taistelee ja puolustaa sen luokan etuja, johon hän kuuluu. On opittava tuntemaan oma itse, tultava käsittämään luokka-asema ja sitten vasta ruvettava puolustamaan omaa luokkaa, taistellen tämän luokan yleisten etujen puolesta, mutta ei suinkaan ihmisrakkauden ja hyväntekeväisyyden nimessä. Melkoinen enemmistö sivistynyttä nuorisoa kuuluu, jollei sukuperänsä, niin taloudellisen asemansa puolesta sivistyneeseen proletariaattiin — puhuivat edelleen marksilaiset —; kun siis se on määrännyt paikkansa luokkataistelussa, on sen velvollisuus mennä pimeiden, valistumattomien työläisjoukkojen keskuuteen viemään sinne itsetietoisuuden valoa; sen on mentävä myös talonpoikien luo, mutta porvarillisen yhteiskunnan huonosti palkitsemaan sivistyttämistyöhön sen ei ole ryhdyttävä jalon, sankarillisen toiminnan varjolla, vaan harjoittaen sitä työtä toimeentulon turvaamiseksi, sen rinnalla ja sen kautta selvittääkseen talonpoikaisköyhälistölle sen aseman ja tarpeet. Kääntyessään proletaari-sivistyneiden puoleen venäläiset marksilaiset eivät tietenkään kieltäneet mahdollisuutta, että väestön muistakin luokista saattaa astua esiin yksityisiä henkilöitä, jotka luokka-asemastaan huolimatta voivat asettua proletariaatin katsantokannalle; mutta he alinomaa huomauttivat, että sellaiset henkilöt ovat vain poikkeuksia, »valkeita korppeja». Varmasti taasen marksilaiset voivat luottaa vain *proletaari*-sivistyneisiin, joiden lopulta täytyy tulla käsittämään luokka-etunsa, jotka välttämättömästi työntävät heidät taistelevan, ruumiillista työtä tekevän proletariaatin riveihin.

Marksilaisten mielipiteet eivät myöskään käyneet yhteen niiden vallankumousmielisten kansanpuoluelaiden kanssa, joilla oli aikomus, hyväksi käyttäen talonpoikaissäestön nä-

länhätää ja tavatonta kiukkua ynnä tyytymättömyyttä, kehottaa tätä heti ryhtymään aseelliseen kapinaan. Tässä hankkeessa marksilaiset näkivät vanhan, jo aikoja sitten kelpaamattomaksi tuomitun mellakkakatsantokannan. Epäilemättä oli talonpoikaisväestö hyvin tyytymätön ja vimmoisissaan, epäilemättä oli sen johdosta myös odotettavissa yksityisiä purkauksia; mutta saattoiko luottaa siihen, että ilman mitään edelläkäypää agitatsionia voitaisiin vallita näitä purkauksia, jotka tavallisesti suuntautuvat tyytymättömyyden lähimpiä syitä, yksityisiä tilanomistajia tai esivallan lähimpiä edustajia vastaan? Saattoiko luottaa siihen, että nämä yksinäiset purkaukset voitaisiin muuttaa vallankumoukseksi? Katsoen asioita puolueettomasti ja huomioonottaen asiain todellisen tilan, venäläisten marksilaisten täytyi vastata tähän kysymykseen kieltävästi. He sanoivat, että talonpoikain hirveästä tyytymättömyydestä huolimatta ei vallankumous ole läheisessä tulevaisuudessa ajateltavissa, koska ei ole aineksia, jotka voisivat panna sen toimeen. Talonpojat eivät ole vielä ehtineet kyllin selvästi elämässä huomata, millainen yhteys on olemassa heidän surkean asemansa ja sen *todellisten* syiden välillä. Vallankumouksellisten on siis mentävä talonpoikien ja koko sorretun työtätekevän väestön luo selvittämään heidän asemaansa ja herättämään luokkatietoisuutta, mutta ei ole yllytettävä heitä hyödyttömiin mellakoihin. Talonpoikaisväestön syvät rivit — sanoivat marksilaiset — rupeevat itsetietoisesti kannattamaan vallankumousta vasta silloin, kun selvästi näkevät, missä yhteydessä ovat keskenään valtiollinen järjestö ja heidän taloudellinen asemansa, valtiollinen mielivalta ja oikeudettomuus toiselta puolen ynnä lakkaamaton nälänhätä toisaalta. — Menkää ja selvittäkää tämä suhde, silloin te joudutatte vallankumouksen lähestymistä; mutta paljailla kapinakehotuksilla te ette saa mitään aikaan. Me — sanoivat marksilaiset edelleen — emme nyt vielä mene talonpoikaisväestön keskuuteen siitä syystä, että meillä tällä haavaa on liian vähän voimia ja tahdomme käyttää niitä hyväksi mahdollisimman edullisesti. Sen vuoksi me suuntaamme kaiken tarmomme kaupunkilaisproletariaat-

tia kohti, joka asemansa vuoksi on taipuvaisempi vastaanottamaan meidän aatteitamme ja jonka epäilemättä on oltava vallankumouksen etujoukkona. Mutta kun te, kansan rakastajat, nyt kerran olette maalla, niin työskennelkääkin talonpoikien keskuudessa samalla tavoin, kuin me kaupunkilaistyöväestön keskuudessa, silloin me yhdessä saamme aikaan sen, että, kansa »noustuaan nykyistä järjestöä vastaan, valloittaa valtiolliset oikeudet itselleen, mutta ei valtiollisia etuoikeuksia riistäjilleen»; ja tämän voi saavuttaa vain asemastaan selvillä oleva kansa. Niin kauvan kun vallankumousmielisiä ovat yksistään niin sanotut sosialistiset sivistyneet, mutta kansan syvät rivit ovat itsetiedottomia ja välinpitämättömiä politiikasta, ei voi vallankumouksesta olla puhuttakaan. »Sosialistiset sivistyneet — kirjoitti melkein samaan aikaan Plehanov — ovat sinä käyteaineena, joka, jouduttuaan suotuisaan maaperään (s. o. työväen keskuuteen), voi saada sen liikkeeseen, josta syntyy sosialistinen puolue. Mutta siinä kaikki. Jolleivät sosialistiset aatteet ole päässeet sivistyneitä kauvemaksi, — ei vielä ole olemassa sosialistista liikettä.¹⁾

Sivistyneen, joka on itsetietoisesti asettunut proletaariselle luokkakatsantokannalle, tulee auttaa työläisjoukkoja asettumaan tälle samalle kannalle. Jos työläisluokan keskuuteen on päässyt tunkeutumaan valtiollisen vapauden ajatus, niin työläisluokka on jo itsetietoinen. Mutta niin kauvan kuin se puhuu *ainoastaan* valtiollisesta vapaudesta, valtiollinen itsetietoisuus on vielä kehittymätöntä eikä ole tullut *luokkatietoisuudeksi*. Tälle valtiollisen kehityksen korkeimmalle asteelle kohoaa työläisluokka vasta silloin, kun se oppii käsittämään erityiset luokkaetunsa, suhteensa porvaristoon ja syyn, miksi se on riistäjien vallanalaisuudessa. Silloin valtiollinen vapaus lakkaa sen silmissä näyttämästä ihmelääkkeeltä, jolla saatetaan parantaa yhteiskunnan elimistön kaikki taudit. Silloin se asettaa päämääräkseen talou-

1) Plehanov. »Sosialistien tehtävistä taistelussa nälkää vastaan Venäjällä», s. 64; seur. ss. 65—70.

dellisen vapautuksensa, joka on korkein tarkoitusperä ja *jonka välikappaleena tulee jokaisen valtiollisen liikkeen olla.*»

Venäläisten sivistyneiden vallankumouksellisten suuri enemmistö piti Plehanovin julistamia ja venäläisten marksilaisten — usein aivan hänestä riippumatta — levittämiä aatteita vääräoppisina. Nälänhädän vaikutuksesta uudelleen henkiin herännyt sivistyneiden vallankumouksellinen suunta oli taipuvainen tulevalta vallankumoukselta kokonaan kieltämään sen yhteiskunnallisen luonteen. Sosialististen aatteiden ja luokkataistelun saarnaaminen hajoitti näiden sivistyneiden mielestä itsevaltiutta vastaan taistelevien voimia; vallankumoustaistelun tuli olla luokkataistelun ulkopuolella, »puhtaasti valtiollisen», eikä siihen ollut sotkettava sosialismia; vasta sitten, kun itsevaltiutus oli voitettu, saattoi ruveta sosialismia levittämään. Muutamat epäselvät kohdat Plehanovin kirjasessa »Koko Venäjän kurjuus», jonka hän kirjoitti nälänhäädästä saamainsa tietojen kiihdyttämänä, antoivat venäläisille sivistyneille aiheen katsoa Plehanovia liittolaisekseen ja asettaa hänen mielipiteensä vastakkain venäläisten marksilaisten mielipiteiden kanssa. Mutta pian sen jälkeen ilmestynyt Plehanovin kirjanen »Sosialistien tehtävistä taistelussa nälänhätää vastaan Venäjällä» poisti tämän väärinkäsityksen. Kävi selville, ettei Plehanovin mielipide ollut ensinkään ristiriidassa venäläisten marksilaisten aatteiden kanssa; hän kuten marksilaisetkin, vastusti »puhtaita politikoitsijoita». Tässä kirjasessa Plehanov selvästi ja määrätysti huomautti siitä, että marksilaisille tulee valtiollisen vapauden olla vain välikappaleena, mutta ei itsenäisenä tarkoitusperänä. »Kukistettuaan itsevaltiuden, Venäjän porvarilliset tulevat luonnollisesti aina hyväksi käyttämään saavuttamiaan valtiollisia oikeuksia, milloin vaan katsovat sen hyödylliseksi. Eivätkä porvarilliset tyydy yksistään siihen, mitä »puhtaat politikoitsijat» tavallisesti tarkoittavat oikeuksilla. He eivät tule ainoastaan puhumaan ja kirjoittamaan vapaasti, — kun ei »ole odotettavissa mitään seurauksia» eikä »toimituksesta riippumattomia estettä», — vaan he tekevät valtiollisista

oikeuksistaan asean taloudellisen hyvinvointinsa edistämiseksi. Ja he ottavat valtiolliset oikeudet puheeksi vasta siten, kun ymmärtävät niiden tärkeyden »*välikappaleena*». Onko sitten työläisten meneteltävä toisin? Tuleeko heidän tyynesti katsella, kuinka parantelevat asioitaan herrat liikemiehet, joiden käsissä itse vapaus muuttuu riistämiskeinoksi? Vai onko työläisilläkin mahdollisesti lupa nauttia oikeuksiaan? Jos kerran on, niin tekevätkö siinä pahasti ne, jotka ennakoita koettavat opettaa heitä oikeuksiaan hyväksi käyttämään? Se ainoa erotushan on olemassa »puhtaan politiikoitsijan» ja sosialistin välillä, että edellinen sanoo proletaarille, — kun katsoo tarpeelliseksi puhua hänen kanssaan —: »koeta murtaa orjuuden kahleesi, koeta hankkia valtiolliset oikeudet», kun jälkimäinen lisää siihen: »ja osaa käyttää niitä hyväksesi, osaa niihin nojaten vastustaa porvarillisia».

Vallankumouksellisten sivistyneiden »puhtaan politiikan» vastakohtaksi venäläiset marksilaiset asettivat luokkaristiriitaisuuksien laajentamisen ja suurentamisen seurauksena proletariaatin ja talonpoikaiskurjaliston taloudellisesta taistelusta. »Saksassa — kirjoittivat Kommunistisen Julistuksen tekijät» — kommunistinen puolue menee rinnan porvarillisten kanssa, niin kauvan kun nämä ovat vallankumouksellisia taistelussaan itsevaltaista monarkiaa, feodaalista omistusjärjestelmää ja pikkuporvarillisuutta vastaan; mutta se ei hetkeksikään lakkaa työläisten mielissä herättämästä tietoisuutta siitä, että porvariston ja proletariaatin edut ovat vastakkaisia, yhteensoveltumattomia.»

Marxin ja Engelsin tekemä »Kommunistisen puolueen julistus» oli venäläisten marksilaisten toiminnan lähtökohdanna. He hyväksyivät sen kokonaan, ja sen vuoksi sosialidemokraattisten aatteiden tänä kehityskautena Venäjällä Plehanov tulkitsi kaikkien venäläisten marksilaisten yhteisen mielipiteen sanoessaan: »Me emme ainoastaan tahdo olla sulautumatta mihinkään muuhun puolueeseen, vaan päinvastoin olemme sitä mieltä, että venäläisten sosialidemokraattien tulee koota — joka onkin helppoa — lippunsa

ympärille kaikki ne kansankerrokset, jotka asemansa vuoksi ovat pakotetut horjumaan porvariston ja proletariaatin välillä.

»Niinpä, esim., »*Yleisön*» kansanvaltaiset, valtiolliseen vapauteen pyrkivät ainekset lähtevät ehdottomasti sosialidemokratian perästä, jos se vain esiintyy, — ja sen pitää esiintyä, — kaikkein rohkeimpana, jyrkimpänä, *vaativaisimpana* valtiollisen vapauden puoluelaisena. Jos taas joku vapautta rakastava »sivistynyt» säikähtää sosialidemokratian taloudellisia vaatimuksia, niin häntä ei tarvitse murehtia. Sellainen ihminen tulee nähtävästi sangen hyvin tajuaamaan, että porvarillisten ynnä proletariaatin edut ovat aivan vastakkaiset, ja olemaan myötätuntoinen porvarillisia kohtaan.

»Talonpojat . . . mutta tässä minun täytyy huomauttaa, ettei talonpoikaisväestö ole *luokka*, vaan *sääty*. Siinä on nykyään sekä rikkaita että köyhiä, sekä riistäjiä että heidän uhrejaan, sanalla sanoen ihmisiä, jotka kuuluvat eri yhteiskuntaluokkiin. Tietenkään maalaisporvarilliset eivät tule suopein silmin katsomaan sosialidemokraatteja, mutta maalaisproletariaatti (= tilaton väestö) on aina ollut ja tulee olemaan kaupunkilaisproletariaatin luonnollisena liittolaisena. Samaten köyhät talonpojat — niitähän on enemmistö — lähtevät välttämättömästi sosialidemokraattien mukaan, jos vain nämä eivät hyljeksi heitä, joka on tietystikin mahdotonta.»

Sanon vielä toistamiseen, että venäläiset marksilaiset 90-luvun alussa saarnasivat tätä aatetta, useinkin Plehanovista ynnä muista »Työn vapautus»-ryhmän jäsenistä riippumatta. Me erityisesti kiinnitämme huomion tähän seikkaan siitä syystä, että myöhemmin, 90-luvun lopulla pääsi leviämään taru, että ainoastaan ulkomailla oleva »Työn vapautus»-ryhmä saarnasi sosialidemokratian valtiollista taistelua, kun taas venäläiset toverit olivat politiikkaa vastaan. Väärinkäsityksen sai aikaan kirjani »Koko Venäjän kurjuus» sillä, että kutsumus valtiolliseen taisteluun oli siinä esitetty epäselvässä muodossa, jonka vuoksi monet saivat aiheita otaksumiseen, että Plehanov nälänhädästä saamainsa tietojen vaikutuksesta tässä poik-

kesi luokkakatsantokannasta. Tämän johdosta Plehanov lausui: »Kun minä artikkelissa »Koko Venäjän kurjuus» kirjoitin, että kaikkien rehellisten venäläisten — s. o. sellaisten, jotka eivät ole myyneet tsaarille omaatuntoaan ja jotka eivät tahdo, runoilijan sanojen mukaan, ratkaisevalla hetkellä häpäistä kansalaisarvoaan, — on puuhattava valtiopäivien (semskij sobor) kokoonkutsumisen hyväksi, niin silloin vähemmän kuin koskaan ajattelin luopua luokkataistelusta. Ja jos — kuten minulle kirjoitetaan Venäjältä, — jotkut nuoret toverit, harmilliseksi hämmästyksekseen, ovat mainitussa kirjoituksessa huomanneet juuri tämän ajatuksen, niin minun täytyy vain pahoitella, etten ole aikaisemmin saanut noita kirjeitä käsiini».

Plehanovin antamat selitykset noihin kirjeisiin saavuttivat kaikkien venäläisten marksilaisten hyväksymisen.

VI.

Suurin osa marksilaisia yhdistyksiä, joiden jäsenet 1891:n nälkävuoteen saakka olivat melkein yksinomaan harrastaneet itsekasvatusta ja -valistusta, alkoi nyt siirtyä teoriasta käytäntöön. Marksilaisten aatteiden levittäminen opiskelevan nuorison keskuudessa pääsi taas uuteen vauhtiin; asianharrastajat muodostivat ryhmiä saksalaisen sosialidemokraattisen kirjallisuuden kääntämistä, puhtaaksikirjoittamista ja levittämistä varten; ryhdyttiinpä perustamaan vähäisiä sosialidemokraattisia kirjastojakin. Marksilaiset puhujat alkoivat yhä useammin käydä ylioppilasten iltaseuroissa aatteitaan levittämässä. Ja rinnan opiskelevan nuorison keskuudessa alkaneen toiminnan kanssa ryhdyttiin puuhaamaan myös kaupunkien tehdas- ja käsiteollisuustyöläisten keskuudessa. Toiminta sai alkunsa melkein yht'aikaa (vv. 1891—93) aivan eri tahoilla Venäjää — Lodsissa, Varsovassa, Vilnossa, Minskissä, Pietarissa, Moskovassa, Odessassa, Tulassa, Ivanovo-Vosnesenskissa, Samarassa, Saratovissa, s. o. pian kaikkialla, missä oli olemassa marksilaisia yhdistyksiä itsekasvatusta varten.

Marksilaisten olikin helppo lähestyä työväestöä, koska tiedontarve oli työläisten keskuudessa hyvin tuntuva, etenkin mitä tuli mekaanisissa ja konerakennustehtaissa työskenteleviin. Sitä paitsi monet työläisistä, jotka joutuivat marksilaisiin yhdistyksiin, eivät olleet ensikertalaisia tällaisissa asioissa. Jotkut heistä olivat sitä ennen kuuluneet vanhojen »Maa ja vapaus»-puolueen jäsenten perustamiin yhdistyksiin tai muihin seuroihin, jotka harjoittivat puhdasta sivistystyötä, erillään kaikista valtiollisista tarkoituksista. Perustaessaan ensimmäisiä yhdistyksiä etenkin suurkaupunkeihin marksilaiset hämmästyivät nähdessään, kuinka hyvin valmistuneita olivat yhdistysten jäsenet. Työläiset tulivat hyvin mielellään näihin yhdistyksiin ja tällöin heidän pääpyrkimyksenään ei ollut yleistietojen hankkiminen, vaan niiden järjestäminen sitä varten, että he tulisivat ymmärtämään asemansa ja koko heitä ympäröivän todellisuuden. Työläiset vaativat propagandanharjoittajalta tieteen ja elämän välisen yhteyden selittämistä; he siis luonnollisesti rupesivat marksilaisia yhdistyksiä pitämään suuremmassa arvossa kuin muita, koska he täällä, luokkataistelun aatteessa ynnä nykyisyyden selityksessä koko historiallisen kehityskulun taustalla, tapasivat hakemansa yhteyden kuolleen teorian ja elävän todellisuuden välillä.

Tämän teoksen kirjoittaja oli tilaisuudessa toimimaan ensimmäisissä marksilaisissa yhdistyksissä ja tällöin hän tuli tekemisiin »maan ja vapauden» puoluelaiden »koulun» käyneiden työläisten kanssa. Yksi näistä, vanha moskovalainen kankuri, joka v. 1878 oli ottanut osaa Uuden Puuvillakehruutehtaan lakkoon, kuvaili seuraavin sanoin »maan ja vapauden»-puoluelaiden sekä marksilaisten yhdistysten välistä erilaisuutta. »He saivat meidät kuohuksiin, kiihkoon, mutta te opetatte meille, mitä itse tiedätte.» Tämän »maan ja vapauden» puoluelaiden yhdistyksistä annetun kuvauksen vahvistaa täysin todenperäiseksi myös Plehanov, kuten näimme ylempänä. »Kuunnellessaan meitä (»maan ja vapauden» puoluelaisia) — sanoo hän, — työläinen saattoi tulla kokonaan hallituksen vihaajaksi ja mieleltään kapinal-

liseksi, saattoi oppia tuntemaan sääliä »harmaata» talonpoikaa kohtaan ja toivomaan hänelle kaikkea parasta, mutta mitenkään hän ei saattanut tulla käsittämään, mikä on hänen oma tehtävänsä, mikä köyhälistön yhteiskunnallis-valtiollinen tehtävä. Tämä hänen täytyi selvittää oman järkensä avulla«. ¹⁾

Toistan vielä, että ensimmäisten työväenyhdistysten jäsenet alusta alkaen olivat kehittyneitä työläisiä. Monet heistä tietojensa ja yleissivistyksensä puolesta eivät olleet vähääkään jälessä suuresta osasta ylioppilasnuorisoa. Ylioppilasyhdistyksissä saivat marksilaiset aatteitaan levittäessä kovasti taistella »sankareita» ja »laumaa» koskevaa teoriaa ynnä muita kansanpuoluelaisten katsantokannan jätteitä vastaan. Ennen kun ylioppilasyhdistyksissä päästiin dialektisen materialismin ja Marxin taloudellisen opin tärkeimpien perusteiden perille, siihen tarvittiin paljon aikaa ja kovaa työtä. Vaikeimpana kohtana »Kapitaali»-teoksessa oli työn lisäarvoa käsittelevä luku, jota useinkin pohdittiin viikkomääriä. Työläiset sitä vastoin, vaikka he ennen marksilaisiin yhdistyksiin menemistään olivatkin joskus tutut kansanpuoluelaisten kanssa, eivät koskaan olleet voineet syventyä heidän filosofiaansa. He näkivät joka päivä elämässä »lauman», työläisjoukon luovan toiminnan; jokaisella heistä — tämän lauman» osana — oli jokapäiväisessä työssään täytettävänään joku, vaikkapa kaikkein vähäpätöisinkin tehtävä, joten hän oli osallisena asianomaisen tehtaan työläisjoukon luomistyössä. Tehtaassa vallitsevasta yhteistyöstä saamansa kokemus oli työläisen helppo sovelluttaa myös yhteiskunnalliseen elämään.

Työn lisäarvo oli sivistyneelle hämäräperäinen käsite, mutta työläinen sai siitä hetimitä selvän käsityksen. Sattuipa niinkin, että tutustuttuaan lisäarvo-teoriaan työläiset omasta alotteestaan laskivat, kuinka paljon lisäarvoa, voittoa, heidän mieskohtainen työnsä tuotti isännälle.

Marksilaisilla oli aatteitaan levittäessä tarkoituksena antaa

1) Plehanov. »Venäjän työläinen vallankum. liikkeessä» s. 18.

kuulijoilleen, työläisille, kaikki ne tiedot, mitä heillä itsellään oli. Muita, määrätympiä tarkoituseriä ei heillä toistaiseksi ollut. Mutta mitä enemmän he yhdistyksissä tutustuivat työläisiin, sitä enemmän laajeni aikaa myöten heidän näköpiirinsä. Tutustuessaan oppilastensa, työläisten kautta tehdasväestön jokapäiväiseen elämään ja työläisten sieluelämään, marksilaiset alkoivat kamaritieteilijöistä muuttua todellisiksi sosialidemokraateiksi. Ne sivistyneet marksilaiset taasen, jotka eivät menneet työhuonettaan tai ylioppilasten iltaseuroja kauvemmas ja jotka tutustuivat työväen oloihin ainoastaan »kapitaalinkin alkuperäistä kasaantumista» käsittelevän luvun johdolla, jäivät kauvaksi aikaa, vieläpä koko ijäkseenkin *vain* marksilaisiksi. Myöhemmin Mihailovskij useasti sanoi piloillaan, että marksilaiset jakaantuvat »varsinaisiin» ja »epävarsinaisiin». Jos Venäjän sosialidemokraateilla olisi silloin ollut tilaisuus vastata Mihailovskille, he olisivat osoittaneet hänelle, että sosialidemokratismi suhtautuu marksilaisuuteen samoin, kuin jokainen sovellettu tiede puhtaaseen teoriaan. Joku henkilö saattaa olla marksilaisuuden tarkka tuntija, hän voi osata hyvin selittää, minkä lakien mukaan yleensä käy kapitalismin kehityskulku, mutta sentään hän ei osaa vastata yksityiseen kysymykseen: millä lailla on työväenluokan itsetietoisien edustajien toimittava suoranaisesti, aktiivisesti, Venäjän kapitalismin kehityksen ollessa nykyisellä kannalla.

Jotkut marksilaiset tyytyivät julkisesti esiintyessään vain huomauttamaan siitä tosiseikasta, että kapitalismi oli kukistanut »perusteet», ja siitä he iloitsivat. Nämä olivat »epävarsinaisia» marksilaisia; he eivät tehneet käytännöllisiä johtopäätöksiä tämän tosiseikan johdosta, ja heidät saattoivat katsoa puoluelaisikseen yhtä hyvin oikeistolaiset kuin vasemmistolaisetkin pikkuporvarillisten »perusteiden» vastustajat, s. o. sekä suurporvariston että työläisten edustajat. Aivan toisin oli »varsinaisten» marksilaisten laita. He eivät tyytyneet vain siihen, että tunnustivat kapitalismin voiton, vaan he heti paikalla ryhtyivät miettimään keinoja kapitalismin vastustamiseksi. He käsittivät, että taistelussa kapitalismia

vastaan oli ennen kaikkea saatava hereille työläisten luokkatietoisuus, ja he alkoivat siis siitä työnsä. Jakaessaan yhdistyksissä teoreettisia tietojaan heränneille työläisille, he yhdessä näiden kanssa loivat Venäjän sosialidemokratian sovelletun tieteen, tulivat yhdessä näiden kanssa sosialidemokraateiksi. Ja mitä kiinteämpään yhteyteen ensimmäiset sosialidemokraatit tulivat työväestön kanssa, mitä syvemmälle tämän keskuuteen tunkeutui heidän yhdistystensä toiminta, sitä täsmällisempään ja selvempään muotoon pukeutui heidän sosialidemokraattinen maailmankatsomuksensa.

Totta kyllä asiat eivät aina ja joka paikassa menneet yhtä hyvin. Sattui sellaisia tapauksia, että työläiset mieltyivät tietojen hankkimiseen opin vuoksi, eikä propagandan harjoittaja saanut heidän mieleensä terotetuksi, että heidän itsensä oli välttämättömästi oppilaista muututtava opettajiksi ja vitkailematta levitettävä toveriensa keskuuteen yhdistyksissä saatuja tietoja. Jotkut yhdistykset muuttuivat varsinaisiksi sivistysseuroiksi; toisissa taasen työläiset rupesivat pyrkimään pois työväen piiristä sivistyneen proletariaatin keskuuteen — kansakoulunopettajiksi, konttoristeiksi, tilastollisten tietojen kokoojiksi y. m. s. Kuitenkaan ei tällaisia tapauksia millään muotoa saa katsoa yleisiksi ja marksilaisten yhdistysten koko ajanjaksoa kuvaaviksi ilmiöiksi.

Useimmiten tällaisia ilmiöitä oli huomattavissa kaupungeissa, joissa suurteollisuus oli vähän kehittynyt, kuin myös työläisten keskuudessa, jotka olivat erikoisessa, etuoikeutetussa asemassa, sekä etenkin yhdistyksissä, joiden jäsenet olivat käsityöläisiä. Käsityöläinen työskentelee usein yksinään tai pikkuisessa verstassa, joten hän itse teossa on arkielämässä hyvin vähän tilaisuudessa keskustelemaan toverien kanssa yhdistyksen riennoista ja hommaamaan jäseniä uusia yhdistyksiä varten. Toiselta puolen käsityöläispiiri paljoo enemmän kuin tehdaspiiri on omiaan yksityisissä työläisissä kehittämään itsekästä pyrkimystä tietojen hankkimiseksi vain siinä tarkoituksessa, että he sivistyneen proletariaatin tavoin voisivat elää vähän hienommin. Mutta työskennellässään suurissa tehtaissa eivät työläiset voi eristäytyä tovereista,

sulkeutua itseensä. Yhteiset edut synnyttävät ehdottomasti yhteisiä keskusteluja, pohdintaa tehtaan elämää koskevista asioista, kuten palkkojen alentamisesta, työnjohtajien miellivallasta y. m. s. Sellaisissa yleisissä keskusteluissa kunnostautui tavallisesti kehittynyt, yhdistykseen kuuluva työläinen, jonka luonnollisesti täytyi panna itsetietoinen mielipiteensä vastakkain itsetajuttomien joukkojen mielipiteiden kanssa. Aluksi työläisjoukot olivat epäluuloisia häntä kohtaan, antaen hänelle palkinnoksi puoleksi halveksivan nimityksen »ylioppilas»; mutta siitä huolimatta yleisen kiihtymyksen hetkinä alettiin vähitellen kuunnella hänen ääntään, ja milloin piti selvittää asioita tehtaan hallinnon kanssa, silloin hänet valittiin kaikkien puolesta puhumaan tehtaiden tarkastajan kanssa, kirjoittamaan valituksia j. n. e. Tällaisen työläisen puoleen kääntyivät ehdottomasti nekin, jotka alkoivat miettiä asemaansa. Häneltä kysyttiin neuvoa ja pyydettiin selityksiä luetuissa kirjoissa tai sanomalehdissä olleiden epäselvien, käsittämättömien kohtien johdosta. Siten hänen vaikutusvaltansa kasvoi aikaa myöten enemmän ja enemmän, niin että hän ei enää voinut, vaikka olisi tahtonutkin, salata tietojaan työtovereilta. Hänen ympärilleen ryhmittäytyivät luonnollisesti kaikki tiedonhaluiset, ja hänen tuli vain liittää heidät yhteen sekä alkaa järjestelmällinen yhdistystoiminta. Ja niin aluksi meneteltiin. Ensimmäiseen moskovalaiseen sosialidemokraattiseen yhdistykseen, esimerkiksi, kuului työläisiä Weicheltin, Goujonin, Listin, Bromleyn tehdaslaitoksista, Brestin rautatielinjan varikosta, teollisuuskoulun verstoista, Mihailovin tehtaasta. Ja jo pian sen jälkeen, kuin yhdistys alkoi toimia, muodostui kaikissa näissä teollisuuslaitoksissa suurempia tai pienempiä työväenyhdistyksiä, joiden johtomiehinä olivat ensimmäisen yhdistyksen jäsenet. Nämä valitsivat haaraosastojen jäsenten keskuudesta kyvykkäimpiä ja itsetietoisimpia työläisiä ja antoivat heidät jonkun sivistyneen propagandaharjoittajan opetettavaksi. Siten yhdistysten luku kasvoi nopeasti, ja sitä myöten lujittui myös niiden yhteys työläisten kanssa.

Sillä aikaa elämä kulki omaa rataansa ja työläisten ynnä tehtailijoiden väliset yhteentörmäykset, jotka 80-luvulla olivat satunnaisia, saivat vuodesta 1893 lähtien — 1891—92 nälkävuosia seuranneen ahdinkotilan johdosta — aivan kulkutaudin luonteen. Työläisjoukot kääntyivät yhä useammin kehittyneiden työläisten puoleen, vaatien heitä johtamaan näitä itsetiedottomia yhteentörmäyksiä ja tehden heidät siten itsetietoisiksi johtomiehikseen. Yhdistysriennot rupe- sivat vähitellen kadottamaan teoreettisen, tietopuolisen luon- teensa. Sivistyneiden propagandanharjoittajien, kuin myös kehittyneiden työläisten täytyi yhdistyksissä pian koko ajan pohtia käytännöllisiä kysymyksiä, jotka tulivat esiin kunkin tehdaslaitoksen oloissa.

Mitä on tehtävä, miten taisteltava? kysyivät itsetiedot- tomat työläiset kehittyneemmiltä, yhdistykseen kuuluvilta tove- reiltaan. Nämä tekivät saman kysymyksen propagandanhar- joittajille. Mutta viimeksimainituilla ei ollut vielä valmista vastausta tälläisen yksityistapauksen varalle: ke tiesivät vain, kuinka yleensä työläisluokka taistelee. Länsi-eurooppalaisen työväestön taistelun historiasta käy selville, että taistelua käy- tiin kauvan haparoiden, umpimähkäisesti, — kun, esim., Schlesiassa kankurit itsetiedottomina hävittivät tehtaita, — ja että se vasta vähitellen muuttui itsetietoiseksi luokkataiste- luksi, sitten kun köyhälistö liittyi valtiolliseksi työväenpuo- lueeksi. Propagandanharjoittajat myös tiesivät, että eri maissa työväenliikkeen kehitys kävi eri lailla; samaten he tunsivat työläisluokan aseman Länsi-Europan eri valtioissa. Kaikki nämä tiedot he antoivat työläisille ja laativat niiden perusteella yksissä neuvoin työläisten kanssa seuraavan ohje- säännön: Itsetiedottomasti työväenliike menee sellaiseen suuntaan, missä se kohtaa vähimmin vastustusta. Työläisten tyytymättömyys purkautuu ennen kaikkea niitä vastaan, jotka lähimmin ovat syyllisiä heidän kurjaan tilaansa, nimittäin työnjohtajat, tirehtöörin ja isännät. Itsetiedoton liike ilmenee tavallisesti mellakan, »kapinan», muodossa, hävitetään ko- neita ja tehdasrakennuksia. Senlaatuinen liike on vahin- gollinen, eikä siis toivottava; sen vuoksi on välttämättö-

mästi vallittava työväenliikettä itsetiedottomien, hillittömäin purkausten aikana ja ohjattava se rauhallisen ynnä järjestetyn lakon tielle. Hyväksi käyttäen länsi-eurooppalaisten tovereiden kokemusta on itsetietoisten työläisten vietävä liikettä eteen päin lyhintä tietä ja mahdollisuuden mukaan estettävä sitä matkan varrella tekemästä virheitä. ynnä mutkia: siitä syystä on sekä rauhan että taistelun aikana välttämättömästi selvitettävä työläisille, ettei syynä heidän kurjaan tilaansa ole yksityinen isäntä persoonallisesti, vaan kaikki isännät yhteensä, s. o. koko kapitalistinen järjestö. Jos jonkun yksityisen tehtaan työläiset taistelevat isäntäänsä vastaan, ei siitä saata olla minkäänlaisia varsinaisia tuloksia heidän asemansa parantamiseksi, vaan välttämättömästi on lakkolaisten saatava kannatusta muidenkin, varsinkin samaan teollisuudenhaaraan kuuluvien tehtaiden työläisten puolelta. Taistelussa asemansa parantamiseksi työläiset saavat ehdottomasti vastaansa tehtailijat, vieläpä hallituksenkin, sillä nykyinen valtiollinen järjestö perustuu suurporvariston ylivaltaan. Hallitus ajaa suurporvariston asiaa joko itsetietoisesti tai vaistomaisesti, eikä tässä suhteessa ole mitään erotusta tasavaltaisen, perustuslaillisen eikä itsevaltaisen hallituksen välillä. Ainoastaan siinä tapauksessa, että järjestynyt työläisluokka taistelee aktiivisesti hallitusta vastaan, täytyy tämän antaa perää, jolloin myönnytysten suuruus riippuu täydelleen siitä, kuinka hyvin järjestetty, voimakas ja itsetietoinen on kysymyksessä olevan maan työläisten vastarinta. Työläisluokan on mahdotonta parantaa taloudellinen asemansa pysyväisesti, jollei se hanki itselleen valtiollista vapautta. Vain saavuttamalla kansalais- ja valtiolliset oikeudet voi se toteuttaa köyhälistön ylivallan, jota ilman ei käy päinsä siirtyminen sosialistiseen yhteiskuntajärjestykseen, joka yksin kykenee tekemään lopun kaikesta riistämisestä. Englantilaisen työväenyhdistysten (trade union) malliin järjestetty työväenliike ei ole toivottava, sillä se itse ei voi viedä lopuliseen päämäärään. Venäjän työläisten on otettava esikuvakseen Saksan sosialidemokraattinen työväenpuolue ja Erfurtin ohjelman on määrättävä Venäjän työväenliikkeen toimintatapa.

Tällaiset olivat lähimain ne aatteet, jotka vuoden 1893 lopulla vallitsivat moskovalaisissa yhdistyksissä ynnä muualla, missä todellakin harjoitettiin käytännöllistä toimintaa työläisten keskuudessa. Mutta se ei vielä riittänyt, että oli saatu säädetyksi määrätyt ohjesäännöt, vaan ne oli tavalla tai toisella toteutettava elämässä.

Sillä välin yhdistysten luku kasvoi melkoisesti. Rinnan propagandanharjoittajien perustaman kantaryhmän kanssa muodostui heistä riippumatta uusia ryhmiä, jotka olivat sekä ulkonaisesti että sisällisesti melkein samallaisia kuin alkuperäiset yhdistykset ja jotka työskentelivät itsenäisesti aatteittensa levittämiseksi, tullen tällöin usein kosketukseen keskenään. Sattui esim. niin, että jokin ryhmän yhdistykseen kuuluva työläinen kutsuttiin työskentelemään toisen ryhmän yhdistyksessä, joka ryhmä harjoitti toimintaansa samassa tehtaassa tietämättä, että sen rinnalla toimi toinenkin samallinen ryhmä. Sellainen, molempien yhdistysten rientoihin osaaottava työläinen tutustutti toisiinsa propagandanharjoittajat, ja jos näiden mielipiteet kävivät yhteen, sulautuivat molemmat rinnakkaisryhmät tavallisesti yhdeksi. Kaikki työskentely kävi mitä tarkimman harkinnan mukaisesti, joku kehittyneimmistä työläisistä tavallisesti vuokrasi omassa nimessään huoneuston yhdistyksen salaisia kokouksia varten, ja ennen kun yhdistykseen kutsuttiin uusi jäsen, otettiin koko hänen menneisyydestään tarkka selko. Syrjäisiltä salattiin huolellisesti koko ryhmän toiminta vieläpä sen olemassaolokin, eikä ryhmä semmoisenaan esiintynyt missään julkisesti, virallisesti. Niinpä, esim., v. 1895, jolloin puhkesi lakko Ivanovo-Vosnesenskin kutomatehtaassa, paikkakunnan työläisjärjestö ei uskaltanut vähäisten voimiensa vuoksi nimessään julkaista kehotuksia, koska pelkäsi sen tuhoovan silloin vielä vakaantumattoman työväenliiton. Siitä syystä työväenliiton jäsenet eivät johtaneet lakkoa järjestön, vaan omassa nimessään (ja on huomattava, että he toimivat sangen taitavasti). Eri kaupungeissa työskentelevät samansuuntaiset yhdistykset olivat aivan tilapäisesti keskenään yhteydessä ja melkein yksistään persoonallisten tuttavuuksien

kautta. Kukin ryhmä myyrän lailla kaivoi omia kolojaan, tietämättä mitään naapureista, oliko niitä edes olemassakaan. Suunnitelman ja toiminnan yhtenäisyyteen oli syynä yhtenäinen ainesvarasto, joka oli käsiteltävänä, ja yhtäläiset työasetet s. o. yhdistysten käytettävänä oleva luvallinen ynnä kielletty kirjallisuus. Kirjallisuuteen nähden olivat asiat sangen huonolla kannalla. Harvoja poikkeuksia lukuunottamatta ei kotimaista kirjallisuutta ollut ensinkään, ulkomailla painettua venäläistä kirjallisuutta taasen oli käytettävissä ylen rajoitettu määrä.¹⁾ Mutta etupäässä käytettiin aatteita levittäessä hyväksi saksan, ranskan ja puolan kielistä käännettyjä,²⁾ käsinkirjoitettuja teoksia sekä luvallisten lehtien ulkomaankirjeitä (etenkin »Russkija Vjedomostissa olleita, Saksasta lähetettyjä kirjeitä). Luvallisista kirjoista otettiin huomioon kaikki, mikä vain vähänkin koski työläisiä.

Erittäin kallisarvoisia olivat propagandanharjoittajille Erismanin toimittama »Terveydellinen tutkimus Moskovan kuvernementin tehdaslaitoksista» ynnä tehtaiden tarkastajien selonteot 80-luvulta. Siten he saivat tilaisuuden valaista esittämiään väitteitä venäläisellä tilastolla. Jokaisen propagandanharjoittajan muistikirjassa oli aina tietoja työpalkoista, työpäivän pituudesta, terveydellisistä olosuhteista y. m. s., jotka tiedot olivat hankitut Dementjevin, Erismanin, Pogoshevin, Peskovin, Svjetlovskin ynnä muiden teoksista. Hyvän ainesvaraston agitatsionia varten tarjosivat vasta-alkaville kaunokirjalliset teokset, kuten Zolan »Hiilikaivosmiehet», Spielhagenin »Rintamassa», Bellamyn »Vuonna 2000», Giovannio-

---

¹⁾ Vuonna 1893, mikäli muistan, oli liikkeellä vain seuraavat ulkomailla painetut julkaisut: »Pietarin työläisten neljä puhetta», »Varlenin puhe», »Aleksejevin puhe», Dicksteinin »Miten kukin elää», Plehanovin kirjoittamat »Koko Venäjän kurjuus» ja »Meidän erimielisyytemme, Kommunistisen puolueen julistus», Lassallen »Perustuslain olemuksesta» ja »Työläisten ohjelma», Marxin »Palkkatyö ja kapitaali» sekä Vapaan kustannusyhtiön lehtisiä.

²⁾ Engelsin »Perheen synty», Bebelin »Nainen ja sosialismi», Kautskyn »Erfurtin ohjelma» ja kirjoituksia »Berlinin työv. kirjastosta»; Lafarguen »Kapitaalinen uskonto», Guesden »Kollektivismi»; puolasta: »Työpäivä», »Kilpailusta.»

lin »Spartakus», »Paarma» j. n. e., kuin myös Vodovosovan julkaisemat kuvaukset Europan kansojen elämästä (»Kuinka ihmiset elävät maailmassa»), jolloin huomio erityisesti kiintyi saksalaisten, englantilaisten ja belgialaisten elämään.

Yhdistyksiä yhteyteen ruvettiin vähitellen perustamaan luvallisia ja luvattomia pikku kirjastoja, rahastoja niiden täydentämiseksi, huoneuston vuokraamiseksi ynnä muita yhdistysten tarpeita varten. Mitä enemmän tuttavuussuhteet työläisten kanssa laajenivat, sitä tarpeellisemmaksi kävi liittää heidät yhdeksi järjestöksi. Propagandayhdistysten verkko alkoi saada jotakuinkin määrätyn, järjesteellisen muodon; näiden yhdistysten jäsenet ottivat jo osaa yhdistysten aineellisten menojen korvaamiseen, suorittivat jäsenmaksuja. Alkuperäinen, puhtaasti aatteen levittämistä tarkoittava toiminta laajeni laajenemistaan ja propagandanharjoittajain ryhmä kaikkine yhdistyksineen vähitellen muuttui työväenjärjestöksi.

»Kesällä v. 1895, — kerrotaan yllämainitussa, Ivanovo-Vosnesenskin työväenliikettä kosketelevassa selonteossa, — Otkrov, yksi ensimmäisistä yhdistykseen kuuluvista työläisistä, teki ehdotuksen, että yhdistyksen toimintaa oli laajennettava ja saatava asiasta innostumaan työväen syvät rivit. Yhdistyksen jäsenten luku kasvoi kasvamistaan ja yhdistystä nimitettiin jo Ivanovo-Vosnesenskin työväenliitoksi. Kokouksissa kävi paljon väkeä ja mieliala niissä oli vilkas. Paitsi rahastoa oli liitolla kirjasto, jossa oli jokseenkin paljon luvallista ja kiellettyä kirjallisuutta; vieläpä liitolla oli valmiit »säännötkin».

Edellä on jo mainittu, kuinka kehittyneiden, yhdistykseen kuuluvien työläisten täytyi tehtaassa vallitsevain olojen pakosta ruveta itse teossa johtamaan itsetiedotonta työväenliikettä, vieläpä vasten tahtoaankin. Aivan samalla tavoin, vaikka se aikaisemmin ei ollut tarkoituksena, täytyi myös koko järjestön ottaa käsiinsä työväenliikkeen käytännöllinen johto. Ja mitä enemmän työläisiä tuli yhdistykseen, mitä monipuolisempia ne olivat kokoonpanoltaan, sitä monimutkaisemmaksi kävi toiminta.

Jossakin tehdaslaitoksessa työskentelevä propagandanharjoittajain ryhmä, — esim. Tulassa, jossa sen toiminta monista syistä oli pakotettu rajoittumaan yksistään aseteh- taaseen, — saattoi siinä tapauksessa, ettei asianomaisessa tehtaassa ollut olemassa kovaa taloudellista taistelua, kau- vaksi aikaa keskittää tarmonsä pelkästään aatteenlevitystyö- hön ja perustaa vapaan sosialistisen kansanyliopiston ta- paisia kursseja työläisiä varten. Mutta aivan toisellaisissa oloissa olivat suurien teollisuuskaupunkien, kuten Mosko- van, ryhmät. Täällä kuului yhdistykseen jäseniä mitä erilai- simmista tehdaslaitoksista. Hyvää palkkaa nauttivan sorvaa- jan tai koneenkäyttäjän rinnalla istui yhdistyksessä kankuri tai kehrutehtaalainen, joka ansaitsi 12—15 ruplaa kuukau- dessa. Sellaisissa olosuhteissa oli mahdotonta, kuten jo sa- noimme, pysyä paljaan teorian kannalla. Joka päivä joku työläinen otti esille jonkun käytännöllisen kysymyksen. Eräässä tehtaassa, esim., sai mielenkuuhu alkunsa siitä, että isäntä kutsui nimipäivänään piispan pitämään hartaushetkeä ja sen johdosta vähensi työläisten palkasta 10 kop. hen- geltä; toisessa — tehtailija erotti pyhien edellä työstä kaikki työläiset, ja kun he pyhien perästä tulivat työtä pyytämään, hän tarjosi heille palkkaa melkein $\frac{1}{3}$ vähemmän kuin en- nen; kolmannessa — työläisten kertomusten mukaan — he eivät voineet mitenkään viedä perille vaatimustaan, että palkka urakkatöistä arvioitaisiin ennen työn alkamista eikä vasta sitten, kun työ oli annettu tehtäväksi j. n. e. Kaikki nämä tehtaiden jokapäiväiset tarpeet otettiin esille yhdistyk- sissä; siellä myös keskusteltiin keinoista, miten voitaisiin taistella kaikellaista kuristusta vastaan, ja siinä tapauksessa, että isännistö ilmeisesti rikkoi tehdaslainsäädännön asetuk- sia, tehtiin kirjallisia valituksia tehtaidentarkastajalle. Olo- suhteiden pakosta täytyi usein salata valituksen tekijän nimi. Näin oli meneteltävä etenkin silloin, kun asianomaisessa tehdaslaitoksessa oli vielä kovin vähän kehittyneitä, itsetie- toisia työläisiä, mutta se kuitenkin oli jossakin määrin tär- keä sen vuoksi, että siinä työskenteli paljon työväkeä ja sillä oli merkityksensä agitatsionin keskustana. Siinä tapauk-

sessä valitus lähetettiin allekirjoituksetta tai päätettiin saada aikaan joukkovalitus, joka oli koko tehtaan työväestön edustajien toimitettava perille. Jonkun yksityisen kysymyksen yhteydessä keskusteltiin yhdistyksissä vielä teollisuuden yleisestä tilasta sinä aikana, jotta saataisiin selville, oliko silloin sopivaa alkaa lakko vai ei. Jos asia ratkaistiin myöntävästi, niin asianomaisen tehdaslaitoksen itsetietoiset työläiset ryhtyivät puuhaamaan lakkoa; jos taas yleinen asiaintila näytti sellaiselta, ettei lakon menestyminen ollut varma, silloin itsetietoiset työläiset tekivät kaiken voitavansa estääkseen lakon puhkeemasta itsetiedottomasti, selvittämällä, kuinka hyödytön ja vahingollinen oli lakko sillä hetkellä.

Odessan työväenliikettä koskevasta selonteosta me näemme, että jo sangen pian sen jälkeen, kun Odessan yhdistyksen onnistui ulottaa toimintansa eri ammattityöläisten keskuuteen ja päätti siirtyä yhdistystoiminnasta joukkoagitatsioniin, yhdistyksen jäsenten mielissä heräsi »ajatus, — jota työläiset innokkaasti kannattivat, — panna toimeen kesällä vuonna 1894 höyrylaivojen matruusien, lämmittäjien ja koneenkäyttäjien yleislakko. Kesä-aika katsottiin sopivimmaksi lakkoa varten, syystä että silloin on liike kaiken vilkkaimmillaan ja laivanisäntien on pakko antaa perää suunnattomien tappioiden pelosta, sitä paitsi suurin osa joutoväkeä (etenkin maankiertäjät, »paljasjalkaiset», jotka saattaisivat olla vaarallisia lakonrikkureina) menee silloin maatyöhön, heinäntekoon.»

VII.

»Rauhallinen propagandanharjoittaja, joka levitti kaukaisessa tulevaisuudessa toteutuvan sosialistisen järjestön aatetta ja jakoi ahkeraan tietoja työväenyhdistyksessä, joutui väkijoukon eteen. Itsetietoinen yhteiskuntakumouksellinen seisoi vastakkain itsetiedottoman vallankumouksellisen joukon kanssa, joka ei kyennyt arvaamaan ja käsittämään hänen kaukaista, suurta tarkoitusperäänsä . . . Tällöin, tarkas-

taessaan liikettä, joka kasvoi näennäisesti rauhallisissa kansanjoukoissa, ja kuunnellessaan ensi kerran luonnonvoimain pauhua, itsetietoisien vallankumouksellisen, köyhälistön aatteenajajan täytyi tunnustaa erehdyksensä, josta oli riippunut herätettyjen työläisten käyttäytyminen työväen joukkokokouksissa. Ja silloin lausuttiin sana, joka lensi ympäri koko Venäjän: »me erehdyimme». Niin kuvaa Akimov ¹⁾ yhdistystoiminnasta agitatsioniin siirtymistä. Hänen mielestään sivistyneet olivat tarkoituksellisesti menemättä syvien rivien keskuuteen, koska he noudattivat erityistä omaa suunnitelmaansa; mutta sitten muka syvät rivit pakottivat heidät laskeutumaan niiden tasalle ja katsomaan syvemmälle, ja silloin, nähdessään »elementtien» voiman, he kerrassaan tulivat järkiinsä, katuivat syntejään ja ilmoittivat: »me erehdyimme», kirjoittivat kirjasen »Agitatsionista» ja luopuen yhdistystoiminnasta, siirtyivät joukkoagitatsioniin. Tavallisesti, — kuten Akimovkin tekee, — on yhdistysaikakausi jyrkästi erotettu agitatsionin aikakaudesta.

Edellä me näimme, että tämä tavallinen käsitys työväenliikkeen kehityksestä ei ole läheskään täsmällinen. Yhdistystoiminta saattoi puhtaassa muodossaan kehittyä ja jatkua pitemmän aikaa vain siellä, missä ei ollut itsetiedotonta työväenliikettä, missä työläisiä oli hyvin vähän ja yhdistyksiin kuului melkein pelkästään sivistyneitä. Me tiedämme, että aluksi marksilaisia yhdistyksiä muodostui muuallekin, kuin tehdaskeskuksiin, etenkin yliopistokaupunkeihin ja sinne, mihin hallituksen mielivalta keskitti poliisiviranomaisten silmälläpidon alla olevat henkilöt, hallinnollista tietä karkoitettut, erotetut ylioppilaat y. m. sellaiset »entiset ihmiset», jotka olivat sivistyneiden marksilaisten etujoukkoina. Sellaiset pakolliset asuinpaikat sattuivat vain hyvin harvoin olemaan itsetiedottoman työväenliikkeen kehkeytymisen keskuksina. Jossakin Orjolissa, Samarassa, Kasanissa tai Kijevissä, minne kasaan-

¹⁾ »Katsaus sosialidemokratian kehitykseen Venäjällä» s. 17.

tui paljon sivistyneitä voimia, ei siihen aikaan ollut vielä juuri ollenkaan koko teollisuuslaitoksia ja työläisiä oli vain joitakin satoja, jollei kymmeniä, ja nekin hajallaan pikku verstoissa. Jos sellaisessa kaupungissa onnistuikin järjestää työväenyhdistys, niin se aivan luonnollisesti oli tuomittu pysymään paikoillaan, eristettynä, koska se itse teossa ei voinut ryhtyä agitatsioniin eikä vaikuttaa olemattomiin työläisjoukkoihin. Sellaisissa paikoissa yksistään saattoi yhdistystoiminta kukoistaa puhtaana. Vielä voi yhdistystoiminta, kuten yllä mainitsimme, kehkeytyä käsiteollisuustyöläisten keskuudessa, missä ei itsetiedottomastikaan puhkeeva työväenliike muodostu joukkoliikkeeksi yksin jo siitäkin syystä, että kuhunkin ammattiin kuuluvia työläisiä saattaa kaupungissa olla ylen vähän. Mutta ei edes käsiteollisuustyöläistenkään alueella saattanut puhtaan yhdistystoiminnan aikakausi kestää kovin kauvan. Hyvänä esimerkkinä on siinä suhteessa juutalaisen sosialidemokratian toimialue, joka oli etupäässä juuri käsiteollisuustyöläisten aluetta. Juutalaisten työväenliikettä koskevassa selonteossa, joka esitettiin v. 1900 Pariisissa pidetyssä kansainvälisessä sosialistisessa kongressissa, kerrotaan seuraavaa: »yhdistyksissä käy vilkas valistus- ja kiihotustyö. Toiminnassa noudatetaan vanhaa, perinnäistä ohjelmaa, tutkitaan luonnonhistoriaa, maantietoa, historiaa ja valtiotaloutta. Tieteellistä sosialismia levitetään abstraktisesti, yleispiirtein, ilman että tehdään yksityiskohtaisia johtopäätöksiä jokapäiväistä elämää varten. Tällaista propagandaa harjoittavat yhdistyksissä sivistyneet. Kyllähän he hiukan miettivät laajempaakin toimintaa työväen hyväksi, he käsittävät, että »propagandan, aatteiden levittämisen tarkoituksena on agitatsioni» (Plehanov), mutta eihän teoreettinen, tietopuolinen käsitys yksistään riitä, vaan vaaditaan *käytännöllistä* työtä työväen syvien rivien keskuudessa. Sivistyneillä ei vielä ole yksityiskohtaisia keinoja siirtyäkseen yhdistystoiminnasta joukkoagitatsioniin, — keinoja, jotka kehittyivät vain käytännön kautta, 90-luvulla. Luonnollisestikin siis joukkoagitatsionia koskeva kysymys lykkäytyy epämääräiseen tulevaisuuteen. Sivistyneiden tehtävä on toistaiseksi saada vai-

kutuspiiriinsä mahdollisimman paljon työläisiä, että siten saataisiin kokoon vähin, minimimäärä voimia, joiden avulla vastaisuudessa voitaisiin ryhtyä joukkoagitatsioniin. Tätä tehtäväänsä sivistyneet suorittavat menestyksellä; verrattain lyhyessä ajassa he ovat saaneet yhdistyksiin vedetyksi jokseenkin paljon työläisiä. Mutta työväen syvät rivit kaikkine jokapäiväisine tarpeineen ovat toistaiseksi melkein kokonaan sivistyneiden vaikutuspiirin ulkopuolella.

»Sellainen asiointila vaikutti tietenkin turmiollisesti herätettyihin työläisiin. He saivat yhdistyksissä puhtaasti tietopuolista sivistystä, joka vain löyhästi sopi yhteen todellisuuden kanssa, ja kun todellisuus sen vuoksi kävi heille käsittämättömäksi, he luonnollisestikin joutuivat vähitellen luisuvalle pohjalle. Luottaen vain henkisesti ja siveellisesti kehittyneeseen henkilöön, he rupesivat epäilevästi kohtelemaan työväen syviä rivejä, jonka keskuuteen ei tiedon valo ollut vielä päässyt tunkeutumaan, ja asettivat ensi tehtäväksi — syvien rivien sivistyksellisen ja henkisen tasapinnan kohottamisen. Ja tämän päämäärän saavuttamiseksi he tiesivät vain yhden keinon — propagandan.¹⁾»

On selvää, ettemme tässä ole tekemisissä periaatteellisen, vaan käytännöllisen yhdistystoiminnan kanssa, millaiseksi se muodostui olojen pakosta. Yhdistysten johtomiehet olisivat halunneet lähestyä työväestön syviä rivejä, mutta eivät tienneet, miten heidän oli siinä meneteltävä, mitä yksityiskohtaista tietä ja millä keinoin oli yhdistystoiminnasta siirryttävä joukkoagitatsioniin. Ja syynä siihen oli se, että käsiteollisuustyöläisten joukot vielä nukkuivat, heidän keskuudessaan ei ollut minkäänlaista liikettä, vaan he nöyrästi, nurisematta kärsivät kaikkein kauheintakin sortoa ja riistämistä isäntien puolelta ja, yrittämättäkään sitä vastustaa, he aito itämaalaisen tavoin alistuivat kohtaloonsa, kantoivat taloudellisen orjuuden iestään, menehtyivät nälkään. »Kehittyneemmät työläiset käsittivät ja tajusivat vallan hyvin, että oli välttä-

1) »Aineksia juutalaistyöväen liikkeen historiaan», ss. 28—30; seuraav. ss. 30—32.

mätöntä lyhentää työpäivää tai lisätä työpalkkaa. Toiselta puolen he tiesivät, etteivät he saa mitään aikaan omin voimin, ja sen vuoksi koettivat joten kuten saada syvät rivit innostumaan asiasta. Hommattiin erityisiä väenkokouksia, joissa pidettiin tulisia, kiihdyttäviä puheita; mutta sangen pian joukkojen innostus jäähdyi, ja kehittyneempien työläisten herätysrytykset menivät myttyyn». Jo siis 90-luvun alkupuolella (v. 1892) koetettiin vaikuttaa työväen syviin riveihin, mutta yritykset eivät onnistuneet siksi, että puhtaasti tietopuolisesti tehtäväänsä valmistuneet agitaattorit eivät osanneet selvittää työväen joukoille, missä yhteydessä olivat keskenään lopulliset sosialistiset ihanteet ja työväen kurjan kurja elämä. Agitaattorin suhde työväen syviin riveihin oli lähimain sama, kuin 70-luvun vapaamielisten tunnettu suhde kansaan: talonpojat ottivat rohkean, ylimalvaisen sosialistisen saarnan vastaan siten, että panivat agitaattorin köysiin ja lähettivät poliisiviranomaisten luo. Mutta siinä juutalaiset sosialidemokraatit erosivat vallankumouksellisista kansanpuoluelaisista, etteivät he lannistuneet vastoinkäymisestä, eivätkä heittäneet asiaansa, vaan päin vastoin rupesivat miettimään, miten pääsisivät syviä rivejä lähemmäksi. Lopulta he tulivat siihen johtopäätökseen, että on alituisesti ja järjestelmällisesti vaikutettava syviin riveihin, nojautumalla sellaisiin vaatimuksiin, jotka ovat joukoille käsitettäviä, toisin sanoen, on ryhdyttävä joukkoagitatsiooniin syvien rivien lähimpäin taloudellisten vaatimusten perusteella. »Me näemme siis tästä ensiksikin, ettei yhdistystoiminnan perustana ollut mikään työväestöä halveksivain »sivistyneiden paha tarkoitus eikä joukkoliikkeen periaatteellinen kieltäminen, ja toiseksi, ettei agitatsioitoimintaan siirtyminen tapahtunut yhtäkkiä, sitten kun oli tutustuttu kirjaseen »Agitatsionista», vaan vähitellen. »Kehitys juutalaisten sosialidemokraattien keskuudessa ei tietenkään käynyt tuota pikaa, vaan vitkalleen viisivuotisen ajanjakson, vv. 1888—93 kuluessa ja päättyi vasta vuonna 1893, jolloin ensi kerran lausuttiin määrättyssä muodossa julki uusi menettelytapa.

Plehanovin kirjoittamassa jälkipuheessa Tunin »Valankumouksellisen liikkeen historiaan Venäjällä» on otteita Lavrovin artikkelista, joka oli pääkirjoituksena aikakauslehdessä »Vperjod» 34 numerossa. Kirjoituksessaan Lavrov todistelee laskelmillaan, että 100 varmaa henkilöä nuorisojoukosta, joka muodostaa sosialikumouksellisen liiton ensimmäisen parven, saa yhdistyksissä toimimalla kahden vuoden kuluttua kokoon 312, neljän vuoden perästä 2,913, kuuden vuoden päästä — 36,050 jäsentä, ja siten saadaan muodostetuksi »sellainen kunnioitusta herättävä kumouksellinen armeija, joka määrätyllä hetkellä voi todellakin suorittaa historiallisen teon.» Mutta niin ei suhtautunut kysymykseen yksikään sosialidemokraattinen yhdistys Venäjällä. »Meillä, moskovalaisilla, oli aivan toinen käsityskanta työtavasta, — puhuu artikkelin »Moskovan työväenliikkeen sarastaessa» kirjoittaja S. M., — meidän yhdistyksemme päätti melkein toimintansa alkaessa ryhtyä harjoittamaan agitatsionia syvien rivien keskuudessa. Tätä varten me kokosimme yhdistyksissä toimivien työläisten kautta tietoja tehdaslaitosten työehdoista s. o. työpäivän pituudesta, työpalkasta, tehtaidentarkastajain toiminnasta, työnjohtajien vääryyden teosta j. n. e. Sillä tavoin hankituilla tai Venäjän työläisluokan asemaa koskettelevasta kirjallisuudesta poimituilla tosiseikoilla me valaisimme esitystämme Marxin opista ja siten koetimme mahdollisimman läheisesti sovitaa teorian elämään, yhdistää sen työläisten todellisiin ja lähinnä oleviin tarpeisiin. Sitten me terotimme työläisten mieliin, että heidän, mikäli mahdollista, oli annettava työtovereilleen kaikki ne tiedot, mitä he saivat yhdistyksissä; myöskin me opetimme heitä agitatsionissa ja työläisten luokkatietoisuutta herättäessä käyttämään hyväksi jokaista, heidän jokapäiväisestä elämästään otettua pikkuseikkaa. Voidaksemme vaikuttaa laajemmalla syviin riveihin, me järjestimme sellaisia kokouksia, joita nykyään nimitetään »lentäviksi»: yhdistyksiin kuuluvat työläiset kutsuivat tovereitaan, jotka olivat lukeneet joitakuuta kirjasia tai eivät vielä olleet mihinkään tutustuneet, 15—25 henkeä, johonkin työläisten

yhteisasuntoon; paikalle saapui myös sivistynyt agitaattori sekä yksi tai kaksi kehittyneempää työläistä, ja niin alettiin keskustella asioista. Keskustelussa ei noudatettu mitään varsinaista järjestelmää, vaan puhuttiin kaikellisista seikoista, työväen elinehdoista, politiikasta, uskonnosta j. n. e. Yleensä keskustelut olivat vilkkaita ja oli niillä suuri menestys. Keskusteluihin osaaottaneiden joukosta valittiin jäseniä yhdistykseen kehitettäväksi siellä edelleen järjestelmällisesti.»

Moskovassa ei asia voinutkaan olla toisin järjestetty, sillä siellä suurin osa työväestöä oli vaatetehtaiden työläisiä, joiden keskuudessa, kuten tiedämme, oli jo aikoja sitten alkanut itsetiedoton taloudellinen taistelu, joka ilmeni yleisen puolustuslakon eli n. s. tehdasmellakan muodossa, joukkoanomuksina j. n. e. Sen vuoksi, että tämä sosialidemokraattien vaikutusta syntynyt taistelu jo oli olemassa, ei Moskovassa yhtä vähän kuin muissakaan teollisuuskeskuksissa saattanut puhdas yhdistystoiminta päästä kehkeytymään. Yhdistykseen kuuluvien itsetietoisten työläisten täytyi luonnollisestikin jo alusta alkaen ruveta johtamaan itsetiedotonta työväenliikettä saadakseen torjutuksi sitä vahingoittavat ilmiöt ja ohjatakseen sen luokkatietoisuuden kehittämisen tielle. Käyttäen hyväkseen jokaista tilaisuutta, jokaista tyytymättömyyden puuskaa he alusta pitäen keskusteluissa tehdaskasarmeissa tai työssä ollessa terottivat työläisille, että oli välttämätöntä saada aikaan järjestetty itsetietoinen taistelu. Jos oltiin tyytymättömiä johonkin yksityiseen työnjohtajaan tai isäntään, niin he koettivat kohdistaa tyytymättömyyden yleensä isäntiä ja koko kapitalistien luokkaa vastaan; taloudellisesta asemasta johtuvan tyytymättömyyden he taasen koettivat kehittää luokkatyytymättömydeksi, kiinnittämällä huomion siihen, että valtiolliset ja taloudelliset seikat ovat läheisessä yhteydessä keskenään, ja selittämällä että valtion poliittisen järjestön määrää työnantajain ynnä työläisten välinen suhde.

Kuitenkaan ei yhdistystoiminnan aikakautta saattanut kokonaan välttää. Marksilaiset propagandan harjoittajat eivät voineet suorastaan ryhtyä ohjaamaan joukkoliikettä,

vaan heidän täytyi ennakolta saada työväen keskuudessa muodostetuksi itsetietoisia sosialidemokraattijoukkoja, jotka olivat siteenä heidän ja työväen syvien rivien välillä; muuten oli pelättävissä, etteivät syvät rivit käsittäisi heitä, kuten talonpoikaisväestö ei käsittänyt kansanpuolueen aatteen ajajia. Siinäkin tapauksessa, että jotkut sivistyneet propagandan harjoittajat, esim. Moskovassa, Harjkovissa y. m., itse rupesivat työläisiksi, heidän täytyi alkaa toimintansa samaten kuin heidän toverinsakin, jotka eivät menneet tehtaisiin työmiehiksi, nimittäin suljetuissa pikku yhdistyksissä. Syynä tähän oli se, että, — kuten olemme jo yllä huomauttaneet, — itsetietoinen työläinen oli aina, ei ainoastaan toveriensa, vaan myös tehtaan hallinnon huomion esineenä, ja tehtaan hallinto katsoi häneen epäsuopeasti. Sen vuoksi oli sellaisen työläisen vallan mahdotonta työskennellä kauvan yhdessä tehdaslaitoksessa. Ettei siis herätystyö tehtaassa menisi hukkaan hänen poistuessaan siitä paikasta, ja että kylvetyt aatteet juurtuisivat sekä tunkeutuisivat syviin riveihin, sivistyneen työläisen täytyi järjestää ympärilleen yhdistys, johon kuului sellaisia jäseniä, jotka saattoivat tarpeen tullen astua hänen sijalleen. Itsetietoisia työläisiä ei ollut läheskään kaikissa tehtaissa. Sattumalta, persoonallisen tuttavuuden kautta joutui yhdistykseen eri tehtaiden työläisiä aluksi etupäässä valmistuneita, kehittyneitä henkilöitä, mutta aikaa myöten useinkin vähän kehittyneitä työläisiä, joissa oli vaikea herättää itsetietoisuutta ja asianymmärrystä. Nämä enemmän kuin toiset tunsivat ja ilmaisivat tyytymättömyytään vallitsevaa järjestystä vastaan, mutta eivät vielä olleet täysin selvillä siitä, mihin ja keneen he oikeastaan olivat tyytymättömiä. He olivat keskinkertaisten työläisten mielialan tulkitsijoina, mutta eivät voineet ohjata joukkojaan:

Nämä vähän kehittyneet työläiset eivät tyytyneet yksistään agitatsioonitoimintaan, vaan etsivät suoranaisempaa tointa ja vaativat järjestöä osoittamaan heille sellaista. He harjoittivat kyllä suullista agitatsionia tehdaslaitoksissa, mutta se ei tyydyttänyt heidän toimihaluaan: he tarvitsivat sellaista toimintaa, jonka tulokset näkyivät heti ilmeisesti.

Lakkojen aikana ynnä muulloin, jolloin tarvittiin joukkoesiintymistä, nämä ainekset olivat suorastaan verrattomia; mutta milloin heitä ei tarvittu kiihotus-, rohkaisu- eikä järjestystyössä, vaan heidän toimintansa rajoittui yhdistykseen, niin he ikävystyivät oloonsa, heittivät yhdistysriennot, jopa joskus kokonaan katkaisivat suhteensa yhdistykseen. Sosialidemokraattien tehtäväksi tuli siis liittää nämä köyhälistön heränneet kerrokset kiinteäksi järjestöksi. Asiaa ratkaistessa ilmeni kaksi päävirtausta: käsityöläisten keskuudessa työskentelevät sosialidemokraatit (juutalaiset ja osaksi puolalaiset) — »Zwiazek robotniczy» (= työväenyhdistykset) muodostivat ammattiliittoja, kun taas suurissa tehdas-keskuksissa toimivat sosialidemokraatit ryhtyivät luomaan valtiollisia järjestöjä.

Kuitenkin huomattakoon, ettei silloin vielä ollut olemassa periaatteellista erimielisyyttä tiestä, jota liikkeen tuli kulkea. Kumpikin suunta pyrki työväen syvissä riveissä kasvattamaan luokkatietoisuutta; kumpikin suunta katsoi välttämättömäksi ohjata köyhälistöä — osaksi taloudellisen taistelun tielle ja sitä paitsi valmistaa sitä valtiolliseen taisteluun. Mutta samaan aikaan, kun juutalaisten käsiteollisuus-työläisten elinehdot, heidän suhteellinen vähälukuisuutensa ja se seikka, ettei heidän keskuudessaan menestynyt poliisiurkinta, koska juutalaisilla on oma kielensä, ja he kaikki luokkerotuksesta huolimatta, ovat poliisihallinnon vastustajia, — kaikki tämä voimakkaasti edisti keskinäisten avustusrahostojen ja samalla myös herätettyjen työläisten ynnä syvien rivien välisen järjesteellisen yhteyden nopeaa varttumista ja kehkeytymistä, niin samaan aikaan kaikkialla muualla Venäjällä, etenkin suurissa teollisuuskeskuksissa eivät tällaiset rahastot voineet kehkeytyä. Kyllähän sielläkin keskinäisten avustusrahostojen aate juurtui pikemmin kuin taistelurahastojen aate; mutta koska nämä rahastot eivät kiellettyinä saattaneet toimia säännöllisesti ja suuressa mittakaavassa, niin kehittyneiden työläisten täytyi asettua niiden suhteen epäilevälle kannalle ja pitää avustuskassoja vain keinona, miten saataisiin laajempia työväenkerroksia vedetyksi yhdistysten kes-

kuuteen. Eikä asianlaita voinutkaan olla toisin. Yhdistyksessä oli vain 10—15 jäsentä, jotka keskimäärin kuukausittain suorittivat rahastoon 10—20 kopeekkaa, joten oli vaikea saada aikaan kunnollista, tarkoitustaan vastaavaa rahastoa. Ja koska rahaston täytyi olosuhteiden pakosta toimia salassa, oli renkaan laajentaminen mahdotonta. Heränneet työläiset käsittivät, että niin kauvan kun liikkeesseen eivät yhdy työväestön syvät rivit, on välttämätöntä levittää näiden rahastojen aatetta ja selvittää niiden merkitystä, vieläpä koettaa saada niitä käytäntöönkin, mutta samalla on välttämättömästi huomautettava, että todellisen merkityksen saavat keskinäiset avustusrahastot vasta sitten, kun ne tunnustetaan laillisiksi; kysymyksessä olevalla hetkellä oli näiden kassojen varsinaisena tarkoituksena saada työläiset tottumaan järjestöön, totuttaa heidät pitämään koko liikettä omana asianaan, eikä joidenkin syrjäisten, ulkoa päin tulleiden hyväntekijäin asiana. Moskovalaisessa yhdistyksessä, esim., suositeltiin tätä varten otettavaksi työläisiltä kirjojen ja lentokirjasten lukemisesta erityinen maksu, josta karttuvilla varoilla oli tilattava sanomalehtiä tai ostettava lisää kirjoja. Enimmät työläiset suostuivat mielellään tällaiseen järjestykseen ja tottuivat lopulta pitämään yhdistyksen asiaa omanaan. Yhdistyksen kokouksissa pohdittiin innokkaasti kysymystä, miten parhaiten saataisiin hankituksi kirjallisuutta, ja tämän vuoksi jotkut työläiset tutustuivat aivan omasta aloitteestaan vapaamielisiin vaikuttaviin henkilöihin ja lukutaidonlevittämiskomiteojen jäseniin. Kullakin yhdistyksellä oli rahaston- ynnä kirjastonhoitajat, jotka valittiin yhdistyksen omasta keskuudesta.

Yhdistykseen kuuluvia sivistyneitä propagandanharjoittajia pidettiin vain kokeneempina ja viisaampina tovereina. Työläiset eivät heitä tällöin ollenkaan vieroneet, kuten Akimov kertoo »Katsauksessaan sosialidemokratian kehitykseen Venäjällä». Totta kyllä ne pimeät työväen kerrokset, joiden keskuuteen propoganda ei ollut vielä ensinkään tunkeutunut, kohtelivat ammattisivistyneitä epäluuloisesti, mutta samaten ne kohtelivat myös sivistyneitä työ-

tovereitaan. Muuten tätä epäluuloa ja luottamuksenpuutetta kesti tavallisesti vain siihen saakka, kunnes tuli ensimmäinen vakava yhteentörmäys isännistön kanssa. Yhteentörmäyksen suotuisa ratkaisu kohotti kerrassaan itsetietois-ten johtajien arvon. Paljon tietenkin riippui aatteen levittäjien taidosta ja menettelytavasta, heidän lähestyessään syviä rivejä ja pyrkiessään saavuttamaan niiden luottamusta. Vanhojen »kansan vapauden» puoluelaiden surullinen kokemus ja ensimmäisten toimivuosien tulokset osoittivat, että agitatsioonin lähtökohdaksi oli otettava työläisten todelliset, kouriintuntuvat tarpeet. Jos tavallisen, kehittymättömän työläisen kanssa ruvetaan yhtäkkiä abstraktisesti, yleispiirtein puhumaan työläisluokan sorretusta, kurjasta asemasta ja yleensä valtiollisesta sorrosta, niin hän kuuntelee tarkkaavaisesti, — jos puhuja osaa hyvin ilmaista ajatuksensa, — mutta ei tajua, että kysymyksessä on hän itse ja hänen asemansa, eikä käsitä, että kuvaus esittää juuri häntä ja hänen kärsimyksiään. Mutta aivan toisin on asia, jos aletaan keskustella jostakin yksityisseikasta, joka koskee häntä persoonallisesti ja jonka hän hyvin käsittää. Jos, esim., keskustelun aiheena on työpalkka, palkkaus- ja työehdot kysymyksessä olevassa tehtaassa, niin ei ole puhuttava työttömyydestä ja liikealalla vallitsevasta pulasta yleensä, vaan kuulijoita kohdanneesta työttömyydestä ja ahdinkotilasta. Silloin vasta, yksityistapauksesta yleiseen ilmiöön siirtyessä herää kuulijoissa mielenkiinto ja he ottavat innokkaasti osaa keskusteluun, josta selvenee, etteivät työläiset ainoastaan kuuntele, vaan ymmärtävätkin mitä puhutaan.

Niin todellakin menettelivät ensimmäiset sosialidemokraattiset agitaattorit. Ennen kun he lähtivät työväenkokoukseen tai tehdaskasarmeihin, he tarkoin tutustuivat sen tehdaslaitoksen oloihin, jonka työläiset olivat heidän kuulijoinaan, vieläpä ottivat selvän kaikista yksityisseikoistakin, kuten työhuoneuston asemasta ja työnjohtajien nimistä. Muuten, alkaessaan esityksensä näistä työläisten elin- ja työehtojen yksityiskohdista, agitaattorit eivät suinkaan rajoittuneet niiden puitteisiin, vaan, — kuten jo olemme huo-

mauttaneet, — niiden taustalla kuvailivat suuremmoisella tavalla luokkavastakohtia ja luokkataistelua.

Ennen kaikkea tehtiin selkoa nykyisten olosuhteiden muodostumisesta, luotiin historiallinen katsaus kapitalistisen järjestön syntyyn. Ei aina ole ihmiskunta elänyt niin, kuin se nykyään elää, — se oli agitaattorin ensiksi selvitettävä. Toiseksi: kaikki aikaisemmat muutokset yhteiskunnallisessa elämässä ovat tuloksena sorrettujen taistelusta sortajia vastaan. Sitten kun tämä luokkataistelun peruskäsite oli saatu selville, käytiin seikkaperäisemmin selvittämään nykyistä asemaa; käsiteltiin työpäivää, työpalkkaa, koneiden vaikutusta, kilpailua, liikepulaa, kapitaalien keskitystä sekä vihdoin valtion asemaa yleensä ja Venäjän valtiollista järjestöä koskevia kysymyksiä. Koko ajan esitystä valaistiin ympäröstä, kaikille tunnetusta todellisuudesta otetuilla esimerkeillä. Sitten siirryttiin tarkastelemaan ulkomaalaisten työläisten taistelua, jota he nykyään käyvät saadakseen asemansa parannetuksi; kerrottiin taistelua kuvaavia yksityiskohtia, kiinnitettiin huomio sen menestykseen ja huomautettiin ainakin lyhyesti siitä tosiseikasta, ettei ulkomaiden työväenliike ole alusta alkaen ollut senlaatuinen kuin nyt, vaan että länsieurooppalaisten työläisten täytyi alkaa toimintansa samoin kuin venäläisten toverien. Kaiken edellisen päätteeksi oli selvitettävä työväenliikkeen lopullinen päämäärä — sosialistinen järjestö. Tämän lopullisen ihanteen tulee ohjata koko liikettä; se ei ole utopia, vaan huippukohta, suoranainen tulos koko historiallisesta kehityskulusta, johdonmukainen seuraus siitä epäilemättömästä tosiasiasta, että nykyinen järjestö ollen menneisyyden tuote, antaa puolestaan rakennusainekset tulevaisuuden yhteiskuntajärjestön luomiseksi.

Tälläisen agitatsioni-ohjelman hyväksyi Moskovalainen yhdistys vuoden 1894 alussa. Lähimain sama oli myös tunnetun kirjasein »Agitatsionista» sisällys, joka nojautuu moskovalaisten ja vlnolaisten sosialidemokraattien kokeemukseen.

VIII.

Nykyään on hyvin laajalle levinnyt mielipide, että yhdistystoiminnasta laajaperäiseen agitatsiooniin siirtyminen oli samalla siirtymistä n. s. »ekonomismiin». On päässyt juurtumaan sellainen ajatus, että agitaattorit, jouduttuaan vastakkain syvien rivien kanssa ja tultuaan vakuutetuksi siitä, ettei valtiollisten ja sosialististen aatteiden saarnaaminen tapaa niiden keskuudessa vastakaikua, päättivät joksikin aikaa luopua tämänlaatuisesta agitatsionista ja alkoivat kiinnittää kaiken huomionsa yksistään taloudelliseen taisteluun ynnä työläisluokan taloudellisten tarpeiden selvittämiseen, ja että vuonna 1894 kirjoitettu julkaisu »Agitatsionista» saavutti suuremman menestyksen muka siitä syystä, että siinä esitettiin määrätysti ja selvästi juuri tämä »hedelmöittävä» aate. Akimov, esim., kertoo, kuinka Pietarissa »työläisten keskuudessa oli kova kuuhunta ja kasvoi itsetiedoton tyytymättömyys, joka siellä täällä ilmeni yksityisinä purkauksina, järjestymättöminä, hajanaisina vastalauseina: — Semjannikovin, Voroninin tehtaissa ja satamassa puhkesi levottomuuksia. Sellaisten olosuhteiden vallitessa joutui Pietariin Vlnasta kirjusen »Agitatsionista» käsikirjoitus . . . Se tuli vaalilauseeksi ja niin alkoi Pietarissa taloudellisen agitatsionin aikakausi. Agitaattorit, jotka eivät olleet tavanneet vastakaikua tuomitessaan voimassaolevaa valtiollista ja yhteiskunnallista järjestöä, näkivät, etteivät ainoastaan ne työläiset, joiden kanssa he olivat tekemisissä, vaan myös työläisluokan syvät kerrokset, joita ei voitu välittömästi lähestyä, ottivat mielellään ja rohkeasti vastaan kehotuksen »taloudelliseen taisteluun». ¹⁾

Tämä käsityskanta on vallan nurinkurinen. Pietarilaiset agitaattorit vuosina 1894—97, — Pietarin työläisten taloudellisen taistelun kuumimmillaan ollessa, — eivät hetkeksikään lakanneet tekemästä yhä uusia ja uusia paljastuksia valtiollisella ja yhteiskunnallisella alalla sekä jatka-

---

¹⁾ Akimov. Katsaus sos. dem. kehitykseen Venäjällä ss. 43—44.

masta agitatsionia näiden paljastusten perusteella. Aivan samaten menettelevät kaikki muutkin silloiset sosialidemokraatit. Julkaisua »Agitatsionista» katselivat silloiset sosialidemokraatit toisin kuin myöhemmin 90-luvun lopulla, »ekonomistit» Martynov, Akimov & K:o etupäässä.

Parhaiten tätä todistaa Plehanovin artikkeli »Vielä kerran sosialismi ja valtiollinen taistelu». Kirjanen »Agitatsionista» oli kirjoitettu vuonna 1894; kaksi vuotta se kierteli Venäjällä käsikirjoituksina ja hektograafikopioina; vuonna 1896 se ilmestyi Genevessä painosta, varustettuna Axelrodin kirjoittamalla esipuheella, ja vasta vuonna 1900 Plehanov katsoi tarpeelliseksi ryhtyä sitä arvostelemaan sekä kiinnitti huomion niihin erehdyttäviin ynnä vääriin johtopäätöksiin, joiden tekemiseen kirjanen antaa aihetta. On siis selvää, että vasta 90-luvun lopulla alettiin tehdä sellaisia johtopäätöksiä ja vedota kirjaseen »Agitatsionista» uuden, puhtaasti taloudellisen menettelytavan teoreettiseksi puolustukseksi. Ollen täydelleen samaa mieltä kuin Plehanov arvostelussaan, minä, joka siihen aikaan työskentelin sosialidemokraattien riveissä, voin täysin pätevästi ilmoittaa, etteivät sosialidemokraatit kirjaseen ilmestyessä sen vuoksi katsooneet sitä erittäin kallisarvoiseksi toimintaamme varten, että kirjasesa oli kohtia (kuten »faasi-» eli muodonvaih-dos-oppi), jotka antoivat tukea sosialidemokraateiksi itseään nimittävien »ekonomistien» johtopäätöksille, vaan *sellaisista epäkohdista huolimatta*. Me iloitsimme kirjaseen ilmestymisestä ja pidimme sitä arvossa siinä olevien tärkeiden *käytännöllisten* neuvojen vuoksi, kun taasen meidän, samaten kuin Plehanovin ynnä muiden »Työn vapautus-ryhmän» jäsenten huomio ei silloin ollenkaan kiintynyt yllämainittuihin kohtiin, jotka myöhemmin antoivat »ekonomisteille» aihetta väärien johtopäätösten tekoon.

Kirjaseen »Agitatsionista» synnystä kertoo jo kerran mainitsemamme S. M. seuraavaa: »Pian tämä menettelytapa (= laajaperäiseen agitatsioniin siirtyminen) perusteltiin myös teoreettisesti. Se tapahtui seuraavissa olosuhteissa. Tam-mikuussa v. 1894 matkusti yksi moskovalaisen yhdistyksen

jäsenistä Vilnoon hakemaan kirjallisuutta. Juuri tällöin siellä keskusteltiin hyvin paljon propagandasta agitatsiooniin siirtymisestä. Siihen saakka oli propagandaa, aatteiden levittämistä, siellä juutalaisten keskuudessa harjoitettu venäjänkielellä ja levitetty venäläistä luvallista ynnä kiellettyä kirjallisuutta, mutta nyt ehdotettiin ryhdyttäväksi agitatsiooniin käyttämällä siinä juutalaisten kieltä, jota työväen syvät rivit parhaiten ymmärsivät. Meidän asiamiehemme huomautti, että agitatsionikysymys piti mitä suurimmassa määrin vireillä myös moskovalaisten toverien mieliä. Kun siis kokouksessa tehtiin päätös tämän johdosta, niin eräs tovereista lupautui kirjoittamaan perustelun tähän päätökseen. Jonkun ajan kuluttua hän täyttikin lupauksensa, ja sitten yksissä neuvoin meidän asiamiehemme kanssa valmistettiin kirjanen »Agitatsionista». Pääajatuksena siinä oli se, — kertoo edelleen S. M. —, että, luokkatietoisuuden herättämiseksi työväestön keskuudessa ja sen nostattamiseksi suunnitelmanmukaiseen taloudelliseen ynnä valtiolliseen taisteluun, ei riitä tieteellisen sosialismin aatteiden levittäminen, vaan sitä varten on ennen kaikkea harjoitettava agitatsionia syvien rivien keskuudessa ottamalla lähtökohdaksi niiden lähinnä olevat taloudelliset tarpeet ja koetettava saada ne siellä, missä taistelu ei ole vielä alkanut, taistelemaan näiden lähimpien ja sen vuoksi syville riveille parhaiden taistuttavien taloudellisten tarpeiden puolesta. Ja kun kerran syvät rivit yhtyvät sellaiseen taisteluun, niin ne sangen pian tulevat käsittämään luokkavastakohdat sekä myös näkemään ja tajuamaan, että pääasiallisena esteenä taistelussa on nykyinen valtiollinen järjestö, ja siten taloudellisen taistelun kehkeytyessä syvät rivit joutuvat myös valtiolliseen taisteluun. Agitaattorien ja itsetietoisten työläisten on saatettava syvät rivit käsittämään tämä välitön yhteys, mikä on olemassa taloudellisen ynnä valtiollisen taistelun välillä, sekä taistelun viritessä edistettävä syvien rivien taloudellisen ynnä valtiollisen itsetietoisuuden kehkeytymistä.»¹⁾

¹⁾ Kokoelma »Nykyhetki», »Työväenliikkeen sarastaessa Moskovassa». Ss. 10—11.

Tämä arvostelu kirjasesta »Agitatsioonista» on vallan toista kuin Akimovin lausunto.

»Pääasiallisesti meidän aatteenlevityksemme ja agitacionimme — jatkaa edelleen S. M. — samoin kuin lehtisten ja kirjasien sisällitys oli taloudellista laatua: puhuttiin työläisten huonosta asemasta, työnantajien harjoittamasta riistämisestä ja siitä, että on välttämätöntä taistella kapitalisteja vastaan. Mutta samalla huomautettiin, että meillä tämä taistelu on kovin vaikea, kun ei ole lakko- eikä kokoontumis- ynnä yhdistysvapautta. Huomautettiinpa siitäkin, että hallitus vainoo työläisiä, jos he ryhtyvät taisteluun kapitalisteja vastaan, että se puolustaa aina kapitalistien etuja, ja että menestyksen saavuttamiseksi taloudellisessa taistelussa on välttämättömästi aikaansaatava muutos valtiollisessa järjestössä. Sitä paitsi valaistiin esitystä länsimaiden elämästä otetuilla esimerkeillä; koska siellä vallitsee toiset olot, ottavat työläiset siellä osaa valtion hallintoon ja siellä on turvattu ainakin joku vähin määrä vapauksia, joten työläiset ovat saaneet asemaansa paljon parannetuksi. Kaikkien näiden voittojen todistettiin olevan tuloksena taistelusta, johon siis oli venäläistenkin työläisten ryhdyttävä. Tällaisia aatteita levitettiin kaikissa lentolehtisissä ynnä kirjasissa ja sitä varten käytettiin hyväksi jokaista sopivaa tilaisuutta, esim., sitä, ettei tehtaidentarkastaja ottanut huomionsa työläisten valituksia eikä kenraalikuvernööri hyväksynyt jotakin työläisten anomusta, ja että Fanagorian rykmenttiä kiitettiin työläisten ampumisesta (Jaroslavissa v. 1895). Kaikki tämä antoi aiheita selittelemään taloudellisten ja valtiollisten olojen välistä yhteyttä. Sopivassa tilaisuudessa kirjoitettiin myös puhtaasti valtiollisista aineista; niinpä, esim., Aleksanteri III kuoleman johdosta laadittiin kirjanen, jossa tehtiin selkoa tämän keisarin politiikasta ja kiinnitettiin huomio siihen, että se oli puhdasta luokkapolitiikka.»

Kirjasen »Agitatsioonista» ottivat siis työväen syvien rivien kanssa tositekemisiin tulleet sosialidemokraatit vastaan mielihyvällä juuri siitä syystä, että mainitussa kirjasesä oli käytännöllisiä neuvoja, miten oli lähestyttävä itsetiedottomia

syviä rivejä, jotta »paremmin edistettäisiin köyhälistön luokkatietoisuuden ja kumouksellisten vaatimusten kasvamista». Kirjasen tekijä osoitti, miten silloisten vähäisten tarpeiden ja vaatimusten perusteella oli syvissä riveissä herätettävä luokkatietoisuutta ja valmistettava niitä aktiiviseen taisteluun voimassa olevaa järjestöä vastaan. Sosialidemokraatit eivät olleet epätietoisia siitä, harjoittaako vai olla harjoittamatta *valtiollista agitatsionia*, vaan yksistään siitä, miten oli ryhtyttävä valtiolliseen *taisteluun*, miten saatava syvät rivit esiintymään aktiivisesti, toimivasti.

Vallankumoukselliset ajattelivat 70- ja 80-luvulla, että ei ainoastaan valtiollinen, vaan myös yhteiskunnallinen vallankumous voidaan panna toimeen kansan syvien rivien hillittömän, itsetiedottoman kapinan avulla, jota johtaa kourallinen vallankumouksellisia. Sosialidemokraatit sitä vastoin olivat vakuutetut siitä, ettei yhteiskunnallinen mullistus ole mahdollinen, ellei sitä ennen ole saatu aikaan valtiollista kumousta; tämä taasen käy mahdolliseksi vasta silloin, kun työläisluokka esiintyy itsetietoisesti vaatimustensa kannattajana. Vallankumous pääsee Venäjällä voitolle vain työväen kautta, ei muuten. Valtiollista taistelua ei voi porvarillisissa oloissa erottaa taloudellisesta taistelusta ja päinvastoin. *Itsetietoinen luokkataistelu* isäntiä vastaan ei ole ainoastaan yritys parantaa työväestön asemaa, vaan myös hyökätä koko nykyistä porvarillista järjestöä vastaan, missä muodoissa se ilmeneekin, ja siis sen valtiollista järjestystäkin vastaan. Me kiinnitämme erityisesti huomiota sananparteen »itsetietoinen luokkataistelu», koska se, ymmärtääksemme, on varsinaisena erotuksena sosialidemokraattien ja niin sanottujen sosialidemokraattisten ekonomistien välillä.

Jos työläiset itsetietoisesti tai tajuttomasti taistelevat *ainoastaan* asemansa taloudellisen parantamisen puolesta eivätkä huomaa tämän parannuksen olevan yhteydessä koko yhteiskunnallisen järjestön kanssa, niin he eivät edistä luokkatietoisuuden kehkeytymistä eikä heidän taistelunsa ole sosialidemokraattista taistelua. Mutta jos työläiset taistelevat taloudellisen asemansa parantamiseksi tajuten, että tämä

taistelu on vain pysähdyspaikka, lähtökohta suuressa luokkataistelussa, jota käydään työläisluokan lopullisen ihanteen saavuttamiseksi, niin he, vieläpä sanomme — yksistään he toimivat, kuten sosialidemokraattien tuleekin toimia. Kun kirjasen »Agitatsionista» tekijä, samaten kuin muutkin siihen aikaan aktiivisesti toimivat sosialidemokraatit, puhui siitä, että oli välttämättömästi ruvettava aktiivisesti ohjaamaan työväen syvien rivien liikettä ottamalla lähtökohdaksi niiden tyytymättömyys taloudelliseen asemaansa, niin hän juuri tahtoi tämän itsetiedottoman tyytymättömyyden kehittää itsetietoiseksi tyytymättömyydeksi, jonka tuli kohdistua luokka-asemaan, ja muuttaa tajuttoman, haparoivan työväenliikkeen, itsetietoiseksi sosialidemokraattiseksi liikkeeksi. On selvää, että tässä tarkoituksessa sosialidemokraattien oli ryhdyttävä taloudelliseen agitatsiooniin, niin kuin he tekivätkin vuonna 1894; mutta on vallan käsittämätöntä, mitä varten sosialidemokraattien olisi muka taktiikan vuoksi, jonkun aikaa pitänyt olla harjoittamatta valtiollista ja yhteiskunnallista agitatsionia.

Kun agitatsionia alettiin harjoittaa ottamalla perusteeksi pikku tarpeet ja vaatimukset, se merkitsi sitä, että ne otettiin lähtökohdaksi, mutta ei missään tapauksessa — kuten Akimov ja K:o otaksuvat, — sitä, että, lähtemällä siitä, ei pitänyt *heti kohta* tehdä selkoa laajaperäisemmistä tarpeista ja vaatimuksista, s. o. ei ainoastaan niistä, mitkä tajuaa kysymyksessä oleva työläisryhmä, vaan ei edes koko työläisluokan todellisista tarpeista ynnä vaatimuksista, lukuunottaen myös valtiolliset seikat. Kumouksellisten aatteiden levittämisessä saavutettu kokemus osoitti, että jos kehittymättömälle, itsetiedottomalle työläiselle aletaan puhua siitä, että on ryhdyttävä taisteluun valtiollisten oikeuksien puolesta ja on välttämätöntä saada aikaan painovapaus, niin on mahdollista, että hän ei ymmärrä puhujaa, vaan kohtelee häntä epäluuloisesti vieläpä vihamielisestikin. Mutta jos sellaisen työläisen kanssa aletaan puhua hänen 15 ruplan palkastaan ja siitä, että on mahdotonta elää ihmisiksi 15 ruplan palkalla, sekä selitetään johdonmukaisesti

suhde näiden 15 ruplan ja painovapauden välillä, niin hän kuuntelee puhujaa tarkkaavaisemmin ja ymmärtää, että on todellakin välttämätöntä saada aikaan painovapaus.

Sosialidemokraatit eivät siksi ryhtyneet taloudelliseen agitatsiooniin valtiollisen sijasta, että he olisivat pitäneet valtiollisia tarpeita vähemmän tärkeinä sillä hetkellä, vaan siitä syystä, että työväen syvät rivit saattoivat helpommin päästä selville valtiollisista tarpeistaan taistellessaan niille jo tajuttavien taloudellisten tarpeiden puolesta. Sosialidemokraattien tehtävähän siihen aikaan oli kehittää työväen syvissä riveissä luokkatietoisuutta. Tätä tehtävää suorittaakseen he aluksi yhdistyksissä herättivät etevempien työläisten itsetietoisuutta ja sitten vähitellen vetivät mukaan yhä enemmän muitakin työläisiä. Rinnan tämän kanssa kehkeytyi itsetiedon, taloudellisiin tarpeisiin nojautuva työväenliike, joka sai yhä useamman ja useamman työläisen innostumaan ja miettimään asemaansa; toiselta puolen itsetietoisten työläisten täytyi yhä enemmän ruveta itse teossa ohjaamaan itse-tiedotonta liikettä.

Oliko sitten tämä liike kerrassaan ohjattavissa toiselle uralle, muutettavissa tuota pikaa valtiolliseksi? Ei, tätä ei voitu ajatellakaan, koska syvät rivit eivät olleet vielä elämän koulussa kypsyneet esiintyäkseen valtiollisella alalla. Mutta oliko edes heti ryhdyttävä syviä rivejä valmistamaan valtiolliseen taisteluun? Kyllä. Ja niin tekivätkin sosialidemokraattiset järjestöt 90-luvun alussa ynnä keskivälillä. Ne ryhtyivät harjoittamaan laajaperäistä taloudellista agitatsionia ja tositeossa johtamaan jo alkanutta syvien rivien taloudellista taistelua. Samalla ne koettivat painaa työväen syvien rivien mieliin, että oli aivan välttämätöntä siirtyä taloudellisesta taistelusta luokkataisteluun, joka yhtäaikaan on myös taloudellista taistelua. Sosialidemokraattien täytyi alkaa valtiollinen agitatsioninsa arvostelemalla vallitsevaa valtiollista järjestelmää, tekemällä valtiollisia paljastuksia ja syytöksiä ynnä tutustuttamalla tarkoin kuulijoitaan Länsi-Euroopan valtiolliseen elämään; mutta omaa määrättyä valtiollista menettelytapaa he eivät tietenkään saattaneet laatia. Tässä mielessä

voidaan vallan täydellä syyllä sanoa, etteivät sosialidemokraatit vuosina 1894—95 käyneet valtiollista taistelua. Heidän puoleltaan olisi ollut sulaa mielettömyyttä kehottaa muutaman kymmenen tai sadan hengen suuruista, herännyttä ja osaksi järjestynyttä työläisjoukkoa mihinkään valtiolliseen toimintaan. He käsittivät varsin hyvin, että maan valtiollisen elämän kykenee muuttamaan vain *itsetietoinen syvien rivien liike*, mutta ei missään tapauksessa itsetiedoton liike. Niin kauvan kun työväen syvät rivit eivät tule josakin määrin itsetietoisiksi eivätkä käsitä, että on välttämättömästi taisteltava myös oikeudellisen, eikä vain taloudellisen aseman parantamiseksi, niin kauvan ei ole menestyksen toivoa taistelussa taantumusta vastaan, ei ole valtiollisen kumouksen toivoa.

Mutta vaikka sosialidemokraatit työväen valtiollisen kypsymättömyyden vuoksi kieltäytyivät hetkellisesti ryhtymästä julkiseen valtiolliseen taisteluun, niin he sentään olivat lujasti vakuutettuja siitä, että itsetiedottomasti alkanut taistelu taloudellisten tarpeiden puolesta muuttuu pakostakin valtiolliseksi, luokkavastakohtien ja työväen vähitellen saavuttaman elämänkokemuksen vaikutuksesta. Sillä välin sosialidemokraatit eivät tahtoneet jäädä toimeettomiksi syrjästakatsojiksi, vaan koettivat pitkin matkaa toimia niin, että nämä elämän koulussa saavutetut kokemukset painuisivat työväen syvien rivien mieliin. Samalla he tutustuttivat syviä rivejä vallitsevaan valtiolliseen järjestelmään ja ruoskivat epäkohtia herättääkseen siten syvissä riveissä itsetietoista tyytymättömyyttä ja taistelun tarvetta vallitsevaa järjestelmää vastaan. Tämän vuoksi jokaisessa lehtisessä, joka päästettiin ilmoille jonkun yksityisen, työläisten elämää koskevan tapauksen johdosta, tämä yksityistapaus ehdottomasti esitettiin valtion yleispoliittisen järjestelmän yhteydessä. Jokaisessa sellaisessa lehtisessä viitattiin välttämättömästi siihen, että hallitus pitää aina kapitalistien puolta ja auttaa heitä sortamaan työläisiä, — joka ilmenee silminnähtävästi joka kerta, kun työläiset ryhtyvät taisteluun isäntiä vastaan asemansa parantamiseksi, — ja että vihdoinkin ulkomailla on työ-

läisten helpompi taistella taloudellisen asemansa puolesta, koska he nauttivat määrättyjä valtiollisia oikeuksia ja ottavat osaa maan lainsäädäntöön j. n. e.

Silloisten sosialidemokraattien menettelytapaa eivät ol- lenkaan käsitä ne, jotka väittävät, että agitaattorit, kun he ryhtyivät laajaperäiseen agitatsiooniin ottamalla perusteeksi taloudelliset tarpeet, hylkäsivät kokonaan valtiollisen taiste- lun ajatuksen ja alkoivat neuvoa työläisiä taistelemaan vain aineellisten etujensa puolesta. Ei sitä käsitä teoksen »Kat- saus sosialidemokratian kehitykseen Venäjällä» tekijä Aki- mov, eivätkä käsittäneet laajat kerrokset sivistynyttä yleisöä vuonna 1894.

IX.

Ryhdyttyään työskentelemään köyhälistön keskuudessa, propagandan harjoittajat antautuivat kokonaan aatteittensa levitykselle, niin että he melkein tykkänään eristäytyivät muiden sivistyneiden yhteydestä. Vain silloin tällöin he il- maantuivat ylioppilasten iltaseuroihin väitelläkseen toisten aatesuuntien edustajain kanssa ja etenkin kootakseen jon- kun tekosyyn varjolla varoja kallista asiaansa varten. Yli- oppilasten keskuudessa työskentelyä he pitivät nyt tyhjän- päiväisenä huvituksena.

Suuri osa sivistynyttä yleisöä oli edelleen vihamielinen marksilaisia kohtaan, eikä vielä uskonut, että Venäjällä saat- taan syntyä yhtäläinen työväenliike kuin Länsi-Europassakin, vaan halveksi ja ivaili raakoja materialisteja, »vatsan» etu- jen kannattajia. Kyllähän osa nuorisoa ei enää ollut vä- linpitämätön politiikasta, — siihen ilahduttavaan ilmiöön olivat epäilemättä syynä 1891—92 nälkävuodet, jotka sai- vat yleisössä vireille valtiolliset harrastukset, — mutta kun tuli kysymykseen taistelu, niin tämä nuoriso toimintatavas- saan rupesi seuraamaan vanhojen vallankumouksellisten jäl- kiä, sen sijaan että olisi koettanut toisia taistelukeinoja. »Kansan vapaus»-puolueen aatteet näyttivät taasen saavan kannatusta; taasen alettiin saarnata, että kaikkien sivistynei-

den on ehdottomasti noustava yksimielisesti taisteluun hallitusta vastaan. Sivistyneiden on mentävä yhteiskunnan kaikkiin kerroksiin harjoittamaan herätystyötä ja kutsumaan kaikkia tyytymättömiä taisteluun taantumusta vastaan. Nyt ei ole muka sopiva aika katsoa kaukaiseen tulevaisuuteen eikä puhua luokkataistelusta ja sosialismista, vaan lähimpään pysähdyspaikkaan saakka on yhteiskunnan kaikkien kerrosten käytävä käsi kädessä, sillä kaikillahan on yhteinen vihollinen — itsevaltiut. Meidän on tällä kertaa käärittävä kokoon sosialistinen lippumme, joka voi säilyttää luotamme varakkaat luokat, meidän on lakattava saarnamasta työväen luokkataistelua ja kutsuttava *kaikkia* valtiolliseen taisteluun. Silloin meidän mukaamme lähtevät aatteiset, tehtailijat, työväki ja talonpojat, koska kaikki ovat tyytymättömiä ja kaikki kärsivät valtiollisesta sorrosta.

Sellaisen lipun kohotti uusi järjestö, joka vuonna 1894 kiteytyi lopullisesti »Kansan oikeus»-puolueeksi.

Marx sanoo esipuheessaan kirjaseen »18 päivä Brumairea»: »Hegel huomautti jossakin kohden, että kaikki suuret yleishistorialliset tapaukset ynnä henkilöt esiintyvät kahdesti. Hän unohti vain lisätä: ensi kerran traagillisesti, toisen kerran — koomillisesti, sillä Caudissière ilmestyi Dantonin sijasta, Louis Blanc — Robespierren, vuosien 1848—51 vuoripuolue — vuosien 1793—95 vuoripuolueen ja »veljen lapset» suurten setäin sijasta. Yhtä hullunkuriset olivat myös olosuhteet, joissa toistui brumairen 18 päivän merkkitapaus — tarkoitamme valtiokaappausta 2 p. jouluk. 1851.» — Jos Marx olisi kirjoittanut nämä rivit vuoden 1894 jälkeen ja olisi tarkoin tuntenut Venäjän silloiset olot, niin hän varmaankin olisi täydentänyt tätä suurten tapaus-ten toistumisluetteloa »Kansan oikeus»-puolueen syntymisellä »Kansan vapaus»-puolueen sijasta.

»Kansan oikeus»-puolue piti itseään »Kansan vapauden» valtiollisten aatteiden suoranaishen perijänä ja edelleen kehittäjänä. Teoreettisiin perusteisiinsa nähden uusi puolue ei ollut mitään unohtanut eikä mitään oppinut. Kyllähän puolueen jäsenet puheessa käyttivät runsaasti mark-

silaisia lauseparsia, vieläpä otteitakin Marxin teoksista, mutta — hyväksyivät vain hänen taloudelliset mielipiteensä, kieltäen hänen historiallisen teoriansa. Tässä suhteessa he olivat entisellä kannalla: »me, sankarit, itsetietoiset, luokkien yläpuolella olevat sivistyneet kohotamme lipun, jonka perästä lähtevät suin päin rientämään sekä kylläisten porvarillisten että sorrettujen ja riistettyjen työläisten joukot, Itämerenmaakuntien korskeat paroonit ja nälästä turvottuneet talonpojat. Kaikki ovat tyytymättömiä; meidän on vain annettava heille tunnussana ja lippu, herätettävä heidät itsettömällä, uhrautuvalla esimerkillämme ynnä sankarillisella toiminnallamme, kun he lähtevät perästämme unohtaen luokka-, sääty- ja ahdasmieliset, itsekkäät taloudelliset etunsa. Tehokkaimpana keinona huoletonta unta nukkuvan väestön hereillesaamiseksi he pitivät kuitenkin hirmutekoja. Hirmuteot ja kunnallisitsehallintolaitosten, semstvojen anomukset — kas siinä kaksi »valtiollista» taistelukeinoa, joiden avulla aijottiin saada kansan syvät rivit hereille ja itsetietoisiksi. Sosialidemokraatit taas eivät luottaneet hirmutekojen tehoisuuteen ja pitivät naurettavina vapaamielisiä anomuksia ynnä niiden tekijöitä; siksi »Kansan oikeuden» puoluelaiset katsoivat heihin karsaasti pitäen heitä kavaltajina ja hallituksen käytyreinä. Sosialidemokraatit puolestaan panivat köyhälistön itsetietoisien luokkataistelun yhteiskunnan kaikkien tyytymättömäin kerrosten liikuttavan liittoutumisen vastakohdaksi. Vain köyhälistö yksin on varsinainen kumouksellinen luokka siksi, että sen elinkysymyksen ratkaisu riippuu vallitsevan valtiollisen järjestelmän perinpohjaisesta mullistuksesta. Sosialidemokraattien mielestä ei valtiollista taistelua voida erottaa luokkataistelusta, eikä nykyinen hallitus häily ilmassa, vaan puolustaa vallitsevain luokkien todellisia etuja ja ilmaisee niiden tahtoa ynnä toiveita. Luokkien ulkopuolella oleva valtiollinen taistelu, jota »Kansan oikeuden» puoluelaiset niin suosittelevat, ei ole muuta kuin porvarillisten sivistyneiden veruke saadaksesen toistetuksi vuoden 1848 ilveilyn ja hankkiakseen työläisten avulla puhtaasti suurporvarillisen, »typistetyn» perus-

tuslain. Venäjällä — puhuivat edelleen sosialidemokraatit — alkaa todellinen valtiollinen taistelu silloin, kun luokkavastakohdat työnantajien ja työläisten välillä ovat melkoisesti kärjistyneet, ja meidän tehtävämme on yhä enemmän paljastaa ja syventää näitä luokkavastakohtia, mutta ei hälventää niitä eikä lykätä niiden selvittämistä vallankumouksen jälkeiseen aikakauteen. Venäjän itsevaltius ei ole enää läheskään sellainen puhdas aatelis-absolutismi, kuin Saksan itsevaltius ennen maaliskuun vallankumousta v. 1848, vaan se on jo ehtinyt melkoisesti mukaantua uusiin suurporvarillisiin oloihin. Kyllähän työläiset tulevat hyväkseen käyttämään jokaista tilaisuutta, milloin hallitus, ruveten toisen valtuokan (suurtilallisten tai suurtehtailijoiden) puolelle ja loukaten siten toisen etuja, *tilapäisesti* saattaa sen tyytymättömäksi koko vallitsevaan järjestelmään, kuten tapahtui, esim., silloin kun astui voimaan uusi, semstvolaitosta koskeva asetus v. 1890 ja kaupunkien itsehallintoa koskeva asetus v. 1892, kun perustettiin aatelispankki tai oli tullisota Venäjän ja Saksan välillä. Mutta työläisten on käsitettävä, ettei valtuokka ole tyytymätön etuoikeusjärjestelmään yleensä, vaan siihen, että toinen valtuokka saa sen sijasta nauttia etuoikeuksia. Tähän saakka Venäjän hallitus on sangen taitavasti osannut heti hyvittää valtuokkia, milloin se on loukannut jotakin niistä. Ne etuudet, joita suurporvaristo tarvitsee luokkana, ja joiden saavuttamiseksi se oli vuoteen 1848 saakka Saksassa hallituksen vastustaja sekä vuoteen 1870 Ranskassa vallankumouksellinen, on Venäjän suurporvaristo joko hankkinut itselleen ilman mitään taistelua tai osaa saavuttaa joutumatta vastakkain hallituksen kanssa. Kumouksellinen tai edes hallituksen jyrkkä vastustaja ei Venäjän suurporvaristo saata olla. Eikä Venäjän talonpoikaisväestökään — sanoivat sosialidemokraatit — saata kokonaisuudessaan olla kumouksellinen. Osa siitä, Länsi-Europan talonpoikaisväestön tavoin, tulee luultavasti alituisesti olemaan taantumuksen tukena, ja jos toinen osa s. o. talonpoikaisköyhälistö astuukin esille, niin vain itse-tiedottomana, hillittömällä voimalla, syöstäkseen pois nis-

koiltaan maaorjuuden viimeiset jätteet: maapäälliköt, yhteistakuun, maanlunastusmaksut y. m. s.; mutta sitä kauvemaksi se ei mene. Tässäkin kohden marksilaiset vetosivat Länsi-Eurooppaan, jossa vuonna 1848 talonpojat nousivat yksimielisesti kapinaan, seuraten kaupunkien esimerkkiä; mutta kun talonpoikien erikoistarpeet tulivat joten kuten tyydytetyksi, rauhoittuivat he kerrassaan; vieläpä, vapauduttuaan läänityslaitoksen sorrosta, he auttoivat hallitusta pitämään kurissa kaupunkilaisia, jotka eivät tahtoneet luopua taistelusta saavuttaakseen joitakin oikeuksia.

Sivistyneiltä toivoivat »Kansan oikeuden» puoluelaiset kaikkein enimmän, olivathan sivistyneet heidän sanojensa mukaan »omaa hyötyään katsomattomia kansan palvelijoita, joiden velvollisuus oli hommata sellainen perustuslakiehdotus, joka oli vapaa luokka-intohimoista ja jonka perustuksena oli puhdas kansan etu; sitä paitsi oli lakiehdotuksessa oikeudenmukaisesti yhteen sovitettava moninaiset yksityisten pyyteet ynnä itse valtion tarpeet kokonaisuutena». Mutta sosialidemokraatit eivät luottaneet koko sivistyneisiin vähääkään. Heidän mielestään sivistyneet saattoivat laatia perustuslaki-ehdotuksen, mutta sitä käytännössä toteuttamaan he eivät kyenneet. Sivistyneet eivät muodosta yhtenäistä luokkaa eivätkä voi siis esiintyä kokonaisuutena. Heidän keskuudestaan voi astua esiin vain kourallinen yksityisiä sankarillisia henkilöitä, kuten tapahtui 70-luvulla ja 80-luvun alussa, ja ainoa menettelytapa, jota nämä sankarit osaavat suosittaa, on hirmutekojen toimeenpaneminen; mutta sellainen toimintatapa ei vie toivottuun päämäärään, sen todistaa historia.

Hirmutekoihin nähden olivat venäläiset sosialidemokraatit jo alusta asti, päin vastoin kuin »Työn vapautus»-ryhmä, määrätysti kielteisellä kannalla. Me taistelemme ja meidän on taisteltava — sanoivat sosialidemokraatit — koko järjestelmää, mutta ei yksityisiä henkilöitä vastaan, olkootpa he kuinka korkeassa yhteiskunnallisessa asemassa tahansa. Yksilöllisistä ominaisuuksistaan huolimatta menettelee korkeassa asemassa oleva henkilö häntä ympäröivän

piirin vaatimusten mukaisesti. Samaten on hallituksen edustajain laita. Heitä ei voida hirmuteoilla saada pelkäämään ja antamaan perään, koska siitä huolimatta, että kysymyksessä olevassa hallinnollisessa virassa henki saattaa olla kovinkin suuressa vaarassa, aina, onnistuneenkin murhayrityksen jälkeen, löytyy sellaisia henkilöitä, jotka ovat halukkaat ottamaan viran vastaan sen myötä seuraavien sängin suurien aineellisten etujen vuoksi, jotka kasvavat suoranaisesti sikäli kuin virasta koitua vaarakin. Ja mikä on erittäinkin huomattava: jollei ole olemassa joukkoliikettä, niin hirmukeinot eivät ole ainoastaan hyödyttömiä, vaan suorastaan vahingollisiakin. »Kansan vapaus»-puolueen toimeenpanemiin murhayrityksiin meni järjestön kaikki aineelliset varat ja sen kaikki parhaat voimat vedettiin pois puolueen järjestämisen ynnä yllytystyöstä. Tullakseen siitä vakuutetuksi on vain muistettava »Venäjän työläisten pohjoisen liiton» vaiheita. — Ei, vallitseva poliittinen järjestelmä ei ole kumottavissa pelkillä hirmukeinoilla, vaan syvien rivien itsetietoisella toiminnalla. Terroristisen toimintatavan — yksityisten sivistyneiden — sankarien — taisteluaseen vastakohtaksi sosialidemokraatit panivat työläisluokan itsetietoisesta joukkoliikkeestä. Tämä toimenpide herätti »Kansan vapauden» puoluealaisten ynnä opiskelevan nuorison keskuudessa ilmeistä närkästystä sosialidemokraatteja kohtaan. — Teidän mielestänne — sanoivat he — on kai istuttava ristissä käsin ja odotettava, kunnes luokkatietoisuus pääsee hereille työläisten kesken, jotka itsessään saattavat olla vain luuloteltu voima, jonka marksilaiset ovat keksineet kansanpuolueen traditsionien kiusaksi? — Ei suinkaan, — vastasivat sosialidemokraatit, — ole tarkoitus istua ristissä käsin odotellen, kunnes työläisten itsetietoisuus on päässyt hereille, vaan tulee mitä tehokkaimmin ottaa osaa tämän luokkatietoisuuden herättämiseen, työväenliikkeen itsetietoisien johtajien luomiseen ja työväen syvien rivien järjestämiseen. Kyllähän tämä tehtävä on jokseenkin vaikea eikä sitä suoriteta vain siten, että »halutaan olla hyödyllisiä» tai »ollaan kumousmielisiä», vaan siihen tarvitaan tietoja, ja oi-

kein perinpohjaisia, syviä tietoja. Valtava enemmistö Venäjän sivistynyttä yleisöä ei kykene suorittamaan sitä, syystä että se on kasvatettu itsetiedottomasti prof. Karejevin reseptin mukaan, hänhän piti historiaa esimerkkikokoelmana, »mitä ja kuinka tulee tehdä ja mitä ei ole tehtävä kansan paraan hyväksi»¹⁾; tämä sivistynyt yleisö ei siis tietenkään kelpaa kasvattamaan luokkatietoisuutta köyhälistössä.

Jos tahdotaan syvissä riveissä herättää tyytymättömyyttä vallitseviin oloihin, niin ei tarvita muuta kuin vilkasta esitustapaa, hyvää puhelahjaa ja viimeisten Venäjän tapausten tuntemista. Mutta sosialidemokraattien mielestä ei riittänyt tyytymättömyyden herättäminen, sillä saahan sen hereille itse elämäkin; vaan oli välttämätöntä saada syvät rivit itsetietoisesti suhtautumaan siihen, mitä tapahtuu ympärillä, ja pyrkimään itsetietoisesti määrättyä tarkoitusperää kohti sekä itsetietoisesti ottamaan osaa taisteluun, niin etteivät syvät rivit luottaisi sokeasti johtajiinsa, mitä tulee näiden viittomainten paremmuuteen muiden rinnalla, eivätkä menisi silmät ummessa johtajiensa perästä, minne nämä vain tahtovat.

Venäjän »sivistynyt» yleisö ei voinut tahi ei halunnut käsittää sosialidemokraatteja. Sen mielestä sosialidemokraatit tahtoivat, että sivistyneet aluksi pitäisivät huolta itsekasvatuksestaan, sen jälkeen odottaisivat, kunnes talonpoikaisväestö joutuu tehtäisiin (eihän maksanut vaivaa ruveta toimimaan muutamia miljoonia käsittävän työläisjoukon keskuudessa), sitten olisivat kärsivällisiä, kunnes nämä uudet työläiset tulevat luokkatietoisiksi, ja vasta sitten ryhtyisivät julkiseen taisteluun hallitusta vastaan. Sivistyneet hän hehkuivat taistelu-innosta ja halusivat koettaa voimiaan heti paikalla, jonka vuoksi he katsoivat paremmaksi . . . pitää tyhjää puhetta hirmuteoista. Sanomme »tyhjää puhetta», sillä jollei oteta lukuun lapsellista ilveilyä, jota näytteli seikkailija Rasputinin kanssa tekemisissä ollut ryhmä, ei koko tähän aikaan tehty yhtään vakavaa yritystä hirmutekoja koskevan loruilun toteuttamiseksi.

1) Karejev, »Kirjeitä opiskelevalle nuorisolle».

Näiden tarinoiden rinnalla oli »radikaalien» kesken tavallisesti kiertelemässä juttuja ylimmistä piireistä. Siihen aikaan odotettiin juuri hallitsijan vaihdosta. Oli julkinen salaisuus, että Aleksanteri III makasi kuolemansairaana. Perintöruhtinaan persoonasta oli liikkeellä mitä erilaisimpia, hullunkurisia kulkupuheita. Kerrottiin, esim., epäilemättömänä tosiasiana, että perintöruhtinas on vapaamielinen ja taantumuksen vastustaja sekä että, kun vain hän astuu valtaistuimelle, Venäjällä heti paikalla pääsee valtaan vapauden aika ja julkaistaan perustuslaki.

Näiden huhujen vaikutuksesta virkosi taasen eloon myös semstvolaitoksen »vastustushenki», joka oli ollut aivan lamassa »Kansan vapaus»-puolueen sorruttua. Jotkut kaiken kiivaimmat vastustushengen edustajat, jotka muodostivat semstvolaitoksen niin sanotun kolmannen aineksen, s. o. semstvolaitoksen palveluksessa olevat henkilöt, liittyivät »Kansan oikeus»-puolueeseen; ja on hyvin luultavaa että täältä lähti »Venäjän keisarikunnan perus-valtiosääntö»-ehdotus, josta aikanaan pidettiin niin suurta melua ja jota käsikirjoituksissa paljon levitettiin sivistyneiden keskuuteen sekä pidettiin radikaalisuuden huippuna siitä huolimatta, että perustuslakiehdotus, sen tekijäin sanojen mukaan, »ei nojautunut valtiolaitosten kumoomiseen eikä hyljännyt, vaan hyväksyi ne valtiolliset peruskäsitteet, jotka Venäjän väestön syvillä riveillä oli tsaarista ja kansasta», vieläpä edellytti jossakin tapauksessa käytettäväksi erinomaista suojelustilaakin. ¹⁾

Tämän »perustuslain» tuli olla sinä tunnussanana, jonka oli liitettävä yhteen kaikki tyytymättömät yhteiskuntakerrokset. Sen tekijät käyttivät sitä lippunaan ja julistivat Kristuksen tavoin: »Tulkaa tyköni kaikki työtätekevät ja raskautetut, minä tahdon teitä virvoittaa!» Ja etteivät häijyt epäluuloiset marksilaiset ehtisi uskottaa yleisölle, että tuleva

¹⁾ Valitettavasti emme ole voineet hyväksi käyttää itse »perustuslaki»-ehdotusta, vaan kerromme siitä Svatnikovin teoksen »Yhteiskunnallinen liike Venäjällä» mukaan.

»perustuslaillinen» erinomainen suojelustila ei ole sanottavasti parempi kuin itsevaltiuden aikuinen erinomainen ja lisätty suojelustila, lakiehdotuksen tekijät kiiruhtivat vakuuttamaan, että heidän »perustuslakinsa» on parasta tavaraa ja että se on kaikkien luokkaetujen ulkopuolella. — Puhe eri luokista on pelkkää lorua, Venäjällä ei niitä ole ensinkään olemassa. On vain tyytymätön »kansa» ja virkavalta, byrokraatia, johon ollaan tyytymättömiä, sekä omaa etuaan katsomaton kansan palvelija — sivistynyt yleisö, joka tietää keinon, miten kaikki poikkeuksetta saadaan tyytyväisiksi. Varjelkoon Jumala luulemasta, että tämä »sivistyneiden perustuslaki» on syntynyt valtaloukkien luokka-intohimojen vaikutuksesta. Ei suinkaan. »Meidän isänmaassamme ei saata olla aateliston, ei porvariston eikä papiston perustuslakia», vakuuttivat ehdotuksen tekijät. Meillä ei saata olla luokkaylivaltaa, sillä »keskiaika ei jättänyt Venäjällä jälkeensä sellaisia yhteiskunnallisia aineksia, joiden avulla Länsi-Euroopassa saattoivat pysyä pystyssä aateliston ja papiston perustuslait, eikä kapitalismi ole vielä ehtinyt saattaa kansaa suurporvariston orjuuteen».

Mutta siitä huolimatta että »perustuslain» laatijat parhaansa mukaan kehuskelivat tavaraansa ja koettivat saada puolelleen kaikki yhteiskuntakerrokset, takaamalla sangen laajan vapauden persoonalliselle sankaritoiminnalle, koska heidän mielestään persoonallisuus on ollut sekä on vieläkin se voima, joka vie yhteiskuntaa eteen päin, Venäjän yhteiskunnalliselle elämälle vierasten järjestöjen ja yhdistysten sijasta, — tästä kaikesta huolimatta tyytymättömät kerrokset vaikenivat eivätkä ruvenneet ehdotusta kannattamaan. Myöskin Venäjän suurporvaristo pysyi kylmänä tälle »luokkien ulkopuolella olevalle» perustuslaille, vaikka se lupasi tuon persoonallisen toimintavapauden eli suurporvarillisille täyden vapautuksen virkavaltaisista tehdaslaeista, ja vaikka heille vakuutettiin, että »Venäjän elämälle vieraat yhdistykset» jäävät perustuslain julkaisemisen jälkeen vieraiksi venäläisille työläisille, etenkin jos otetaan lukuun perustuslain takaama »erinomainen (tietystikin luokkien ulkopuolella oleva) suo-

jelustila». Venäjän suurporvaristo, joka — lakiehdotuksen tekijän sanojen mukaan — ei ollut vielä ehtinyt saattaa kansaa orjuuteensa, katsoi paremmaksi toteuttaa aikeensa ilman »luokkien ulkopuolella olevain» sivistyneiden perustuslaillista kannatusta. Yksinpä vapaamieliset semstvolaisetkin (ei kolmas aines, semstvon palkatut virkamiehet, vaan semstvolaitoksen maataviljelevät valtuusmiehet) olivat vaiti eivätkä ilmaisseet tyytymättömyyttään, vaan antoivat vapaamielisten juhlapäivällisten sijasta päivällisiä, joissa tilaisuuksissa he joivat nykyisyyden, mutta ei tulevaisuuden maljoja.

Vasta sitten, kun odotettu hallitsijan vaihdos oli tapahtunut ja Nikolai II:sen noustua valta-istuimelle koko Venäjän »sivistynyt yleisö» jostakin syystä äkkiä teki sen johtopäätöksen, että hallituksen on pysähdyttävä järkähtämättömässä taantumuksellisessa kulussaan ja nuoren hallitsijan lähdettyä kulkemaan isänisänsä, mutta ei isänsä jälkiä, astuivat taasen näyttämölle vapaamieliset »vapauttajat». He vetivät päivän valoon yli 20 vuotta käyttämättä olleet vapaamieliset puheensa ja sovittivat ne uusiin oloihin. Mutta vuoden 1881 puheet osoittautuivatkin liian jyrkiksi. Silloinhan tiedettiin varmaan, että hallituspiireissä oli valmiina useampiakin »perustuslaki»-ehdotuksia (kuten, esim., Loris-Melikovin sydämen diktatuuri), joten saattoi puhua rohkeammin ja suoremmin; sitä paitsi saattoi, kiitollisuuden osoitteeksi lahjoitetun perustuslain johdosta, tarjota »vapaamielisesti» apua kapinahengen kukistamiseksi, jota silloisten »vapauttajien» mielestä byrokratia yksistään ei kyennyt suorittamaan. Nyt sitävastoin oli asema vallan toinen. Hallitus oli tukahuttanut kapinanhengen menestyksellisesti ilman vapaamielisten valistunutta avustusta, niin ettei sitä voitu houkutella avuntarjoyksilla, eikä hallituspiireissä ollut mitään puhetta koko perustuslaki-suunnitelmista. Ainoana toivona oli nuori hallitsija, josta liikkui niin paljon legendoja. Niin ollen oli toimittava sangen varovaisesti.

Ainoastaan 9 semstvoa rohkeni onnentoivotusadresseissaan hienosti viitata siihen, että — »valta-istuimen korkeuteen tulisi aina päästä kuulumaan kansan hädän ääni».

mutta perustuslaista nämä herrat vapauttajat eivät uskaltaneet uneksiakaan. He halusivat vain sitä, että yhteiskunnallisilla laitoksilla (s. o. vuoden 1890 reseptin mukaan muodostetuilla aatelis-semstvoilla) olisi mahdollisuus ja oikeus ilmaista mielipiteensä niitä koskevissa kysymyksissä, jotta valta-istuimen korkeudessa tulisivat kuulluksi Venäjän kansankin, eikä vain hallintoviranomaisten tarpeet ja ajatukset.»

Vapaamielisten toiveiden kevät ei kuitenkaan kestänyt kauvan. Kun »Venäjän kansa» semstvojen lähetystön kautta toi uudelle hallitsijalle suullisen tervehdyksensä siihen taitavasti liitettyine toivomuksineen, sai se vastauksen, jonka sisällitys oli kyllin selvä, niin ettei sitä käynyt selittäminen kahdella lailla. Semstvolaiset saivat kuulla kunniansa siitä, että he viehättyivät rakentelemaan sellaisia järjettömiä tuulentupia, kuin semstvojen edustajain osanotto sisällisen hallinnon asioihin.» Sitä paitsi vastauksessa ilmoitettiin hallitsijan järkähtämättömän tahdon olevan pitää itsevaltiuden perusteet yhtä lujina ja horjumattomina, kuin oli laita unohuttomattoman isävainajan hallitessa.» Tämä vastaus lannisti semstvolaisten vastustushengen vastaiseksi, suotuisampiin aikoihin saakka.

Koko tämä adressi-juttu osoitti selvästi, että todellista itsevaltiuden rajoitusta ei saattanut silloisissa oloissa, s. o. köyhälistön luokkataistelun vallitessa, enää katsoa semstvon suurporvariston varsinaiseksi luokkavaatimukseksi, jonka kannattamiseksi uskalsi ottaa ratkaisevan askeleen. Venäjän vapaamielinen suurporvaristo olisi tietenkin mielellään ottanut itsevaltiudelta vastaan armonosoituksena, esim., oikeuden tuoda koko kansan nimessä julki porvarillisia tarpeitaan. Mutta tämä armonosoitus olisi pitänyt saada vapaaehtoisena lahjana. Voimakeinojen käyttämisestä, s. o. laajaperäisestä agitatsioonista koko todellisen kansan keskuudessa, saattoi olla seurauksena se, että kansa, tai ainakin osa siitä, — työläiset, rupeaisi esittämään sellaisia vaatimuksia, jotka menivät porvarillisten varsinaisia luokkaetuja kauvemmasi.

Jos »Kansan oikeus»-puolueeseen kuuluneet sivistyneet

vielä epäilivätkin köyhälistön luokkataistelun olemassaoloa, vieläpä sen mahdollisuuttakin Venäjällä, niin suurporvarilliset teollisuuden harjoittajat, joita asia koski läheisesti, katsoivat varsin tarpeelliseksi kiinnittää huomion tähän taisteluun. Maaliskuussa v. 1895 pohti vaateteollisuuden edistysseura Moskovassa Lodsin haaraosaston ehdotusta työpäivän pituuden järjestämisestä lainsäädäntötietä. Seuran jäsen S. I. Prohorov, suuren Prohorovin vaatetehtaan omistaja, esitti kysymyksen selvästi ja määrätysti, että jollei heti paikalla ryhdytä todenteolla parantamaan työväen asemaa, niin on odotettavissa, että työväki itse käy asiaan käsiksi. Suurin osa tehtailijoita myönsi, vaikkakin hammasta purren, työväenliikkeen olevan jo alulla Venäjälläkin. Ja taistelussa tätä liikettä vastaan oli itsevaltius suurporvariston paras sekä luotettavin liittolainen. Tämä ei mahtunut »luokkien ulkopuolella olevain sivistyneiden päähän, mutta työläisluokan itsetietoiset edustajat — sosialidemokraatit sen käsittivät vallan hyvin.

Juuri silloin, vapaamielisten toiveiden ruusuisimmallaan ollessa, Moskovan sosialidemokraatit julkaisivat lentokirjansen »Aleksanteri III:n kuoleman johdosta». Tässä kirjassa he tekivät lopullisen johtopäätöksensä Aleksanteri III:n taantumuksellisesta hallituksesta ja osoittivat, ettei työläisluokalla ole mitään odotettavissa hallitsijan vaihdoksesta. Sitä valtiollista järjestelmää, jota köyhälistö tarvitsee välttämättömästi asemansa parantamiseksi, *ei* voida saada lahjaksi, vaan ainoastaan *taistelemalla*. Ja varsinaisina aseina tässä taistelussa on työväestöllä vain köyhälistön luokkatietoisuus ynnä järjestäytyminen. Ainoastaan siinä tapauksessa, että nämä molemmat aseet ovat käytettävissä, voidaan nykyinen valtiollinen järjestelmä saada perin pohjin muutetuksi.

X.

Elämä osoitti siis sosialidemokraateille, että heidän oli ryhdyttävä laajaperäiseen agitatsioniin ynnä järjestämään työväen syviä rivejä, ja he kävivät tehtäväänsä käsiksi reippaasti, tarmolla. Työlakot, jotka 80-luvun lopussa ja 90-luvun alussa olivat harvinaisia ja satunnaisia, rupesivat vuodesta 1894 lähtien saamaan kulkutaudin luonteen. Vuosina 1892—93 vallinnutta liikepulaa seurasi kuumeenomainen liike-elämän vilkastuminen. Alettiin joutuin rakentaa paljon uusia rautateitä. Venäjän hallitus sekaantui Kiinan ja Japanin väliseen kahakkaan ja siitä sai alkunsa kaukaisen idän seikkailujen aikakausi, Port-Arturin valloitus, Daljin kaupungin ja Itä-Kiinan rautatien rakentaminen. Tästä kaikesta hyötyi suurporvaristo tavattomasti, sillä rakennuslupia, valtion urakoita ja tiluksia tuli sille kuin runsauden sarvesta. Ulkomaalaiset rahamiehet kannattivat erityisesti hallituksen seikkailuja »ulkomaisilla lainoilla», ollen varmasti vakuutettuina siitä, että melkoinen osa kaikista näistä liikeyrityksistä lähtevistä voitoista joutuu heille. Ja hallitus tietystikin käytti tilaisuutta hyväkseen. Ulkomaalaisia pääomia virtasi Venäjälle enemmän kuin koskaan ennen, niin että vuodesta 1894 alkoi suoranainen liikehuijauksen aikakausi. Tehtaita, etenkin konerakennus-, teräsvalimo- ja raudanvalmistuslaitoksia nousi kuin sieniä sateen perästä. Luonnonrikkauksia, kuten Donin kivihiihtä, Bakun naftaa y. m. s. alettiin käyttää hyväksi suurissa määrin, ja ennen pitkää — parissa kolmessa vuodessa, eloton, maataviljelevä Etelä-Venäjä muuttui aivan kokonaan. Tehdaslaitoksia syntyi vallan amerikkalaisella nopeudella Jekaterinoslavissa, Bakussa ynnä muissa Etelä-Venäjän ja Kaukasian kaupungeissa.

Mutta rinnan tehdaslaitosten kanssa kasvoivat myös sosialidemokraattiset järjestöt. Jos aluksi marksilaisia ryhmiä muodostui aivan tilapäisesti, — sen mukaan mikäli sivistyneitä kasaantui jollekin paikkakunnalle, — etupäässä yliopistokaupungeissa ja valtiollisten karkoituspaikoissa, esim.

Orjolissa, Saratovissa, Samarassa, Kasanissa y. m., niin nyt syntyi laajaperäisiä työläisjärjestöjä pääasiallisesti teollisuuskeskuksissa: Lodsissa, Varsovassa, Belostokissa, Moskovassa, Pietarissa, Ivanovo-Vosnesenskissa, Nishnij-Novgorodissa, Jekaterinoslavissa, Bakussa j. n. e. Puolassa alkoi v. 1894 ilmestyä jo puhtaasti sosialidemokratinen sanomalehtikin, ja Moskovaan ynnä Pietariin myös hommattiin sos. dem. järjestöjen äänenkannattajia. Siellä täällä muodostui kiinteitä järjestöjä, kuten Moskovan työväenliitto, Pietarin taistelu-liitto, Jekaterinoslavin, Nishnij-Novgorodin, Ivanovo-Vosnesenskin ja Etelä-Venäjän työväenliitto.

Alkuaan oli Moskovan työväenjärjestö seuraavanlaatuisen. Järjestön hallinto oli keskusryhmän käsissä, joka johti koko liikettä, piti huolta kirjallisuuden toimituksesta, painatuksesta ja levittämisestä, oli yhteydessä muissa kaupungeissa olevain järjestöjen kanssa ja yleensä hoiti juoksevia asioita. Aluksi keskusryhmään kuuluivat kaikki sivistyneet propagandanharjoittajat (joita v. 1894 alussa oli neljä henkilöä) sekä viisi kuusi itsetietoisinta ja etevintä työläistä. Sitten järjestö oli jaettu kahteen osastoon, jotka puolestaan jakaantuivat pikkuyhdistyksiin. Ensimmäisen osaston yhdistyksiin kuuluivat kehittyneimmät ja heränneimmät työläiset, toisen osaston yhdistyksiin taasen vasta-alkajat, kokemattomat. Ensimmäisen osaston yhdistyksissä valmistettiin täysin itsetietoisia sosialidemokraatteja; käytiin läpi järjestelmällinen kurssi, opetettiin agitaattoreja, joiden oli sitten laajaperäisesti vaikutettava työläisjoukkoon, joka pääsi toisen osaston yhdistyksistä edelleen kehitettäväksi. Suunniteltiin 8—10 luennon avulla valmistaa kuulijoita sen verran, että he kykenivät seuraamaan helppotajuisen kirjallisuuden esitystä ja keskustelemaan sen johdosta.

Toisen osaston yhdistyksissä oli hyvin useasti vaihdettava aineksia, että mahdollisimman monet työläiset olisivat tilaisuudessa pääsemään niihin. Valmistaksen työväen syviä rivejä yhdistyksiin, alkoi Moskovan keskusryhmä myös julkaista lentolehtisiä, joissa järjestelmällisesti tehtiin selkoa työväen elämän eri kysymyksistä. Aijottiin julkaista koko

sarja sellaisia lehtisiä, joiden kautta yhdistysten kuulijakunnan piti laajeta koko tehtaan käsittäväksi. Tästä sarjasta ehdittiin saada julkisuuteen vain seuraavat lehtiset, mikäli voin muistaa: 1) »Paljonko ansaitsemme» (jossa selvitettiin palkkakysymystä); 2) »Kauvanko elämme» (työn terveydelisistä ehdoista ja niiden vaikutuksesta työläisen elimistöön) ja 3) »Tehtaidentarkastajan luona» (tehdaslainsäädännöstä).

Näissä lehtisissä selvitettiin tavallisesti jotakin yksityistä kysymystä, joka samalla oli yhteydessä työläisluokan yleisen aseman kanssa ja kaikella mokomin loppui huomautukseen, että työläisluokka voidaan lopullisesti saada vapautetuksi vasta silloin, kun toteutetaan sosialistinen järjestelmä. Lehtiset pantiin aina näytteille tiettyihin ja samalla salaisiin paikkoihin tehtaissa (tavallisesti mukavuuslaitoksen seinälle), ja niitä luki jok'ainoa työläinen. Alinomaa oli joukko työläisiä kuuntelemassa, kun joku luki lehtistä ääneen, ja yhtenäen tehtiin joukosta kysymyksiä; joku herännyt työläinen rupesi siinä antamaan selityksiä ja mitä tarkkaavaisin kuulijakunta ahmi kärkkäästi joka sanan. Ja kun työläiset innostuivat asiaan, tahtoivat he tietää enemmän ja enemmän, saada kirjasia ja päästä yhdistykseen.

Paitsi yleisiä kysymyksiä koskettelevia lehtisiä julkaisiin myös lehtisiä jonkun, kussakin tehtaassa sattuneen tapauksen johdosta, ja niissä samaten koetettiin aina siirtää yksityisestä seikasta yleiseen.

Siitä huolimatta että lehtisten painatus oli kehnoa (niitä monisteltiin tavallisesti hekto- tai mimeograafisesti), ne tulivat hyvin tunnetuiksi ja niiden ilmestymistä odotettiin kärsimättömästi. Yhdistyksillä oli aineksia käytettävänäään runsaasti, mutta kaikkia ei voitu käyttää hyväksi, kun ei riittänyt voimia. Työnjaosta ei vielä voinut olla puhettakaan, vaan kaikkien, niin hyvin työläisten kuin sivistyneidenkin, täytyi kumouksellisen toiminnan lisäksi kuluttaa voimia myöskin elintarpeiden hankkimiseen, johon hukkaantui paljon aikaa. Propagandanharjoittajien ei ollut ainoastaan itsensä kirjoitettava, vaan myös monistettava lehtiset. Sitä paitsi vaikeutti asiaa tavattomasti sekin seikka, että oli toimittava sa-

laisesti, eikä ollut juuri nimeksikään sivistyneitä apumiehiä. Toisinaan meni koko päivä, ennen kun sai huomiota herättämättä ostetuksi hektograafiin tarvittavat ainekset ja kortteerin emännän näkemättä keitettyksi seos sekä painetuksi muutamia kymmeniä lehtisiä. Sitten oli painettuja kappaleita vielä pidettävä piilossa siihen saakka, kunnes ne saattoi sopivassa tilaisuudessa jättää määrätuille henkilöille edelleen levitettäväksi. Kaikkeen tähän tuhraantui tavattoman paljon aikaa.

Ja työläiset, etenkin tulokkaat, napsivat sen johdosta, ettei kirjallisuutta ollut riittävästi, ja ettei järjestö ehtinyt tyydyttää kovasti kasvanutta tiedonhalua. Mitä oli näin ollen tehtävä? Selviytyäkseen pulasta joten kuten, tai ainakin parantaakseen epäkohtaa jossakin määrin, järjestö päätti toiselta puolen entistä enemmän toimia opiskelevan nuorison keskuudessa ja toiselta puolen antaa mahdollisimman paljon tehtäviä työläisten itsensä suoritettavaksi. Viimeksimainitun päätöksen tekoon oli suureksi osaksi syynä sekin seikka, että arveltiin työläisten, kun he saavat niskoilleen puhtaasti teknillisiä, ammattitaitoa kysyviä tehtäviä, tulevan käsittämään, kuinka vaikeaa oli kirjallisuuden puuhaaminen; sitä paitsi katsottiin työläisten osanoton tähän toimeen taakaavan pysyvän menestyksen koko asialle.

Sivistyneiden asema oli tähän aikaan sangen tukala, he olivat vaarassa joutua kiinni millä hetkellä tahansa. Hallitus, samoin kuin suuri osa »sivistynyttä yleisöä» ei vielääkään uskonut että varsinainen työväenliike oli päässyt alkuunsa Venäjällä, vaan luuli kumouksellisen liikkeen nojautuvan vähäisen »villitsijä»-joukon kapinalliseen toimintaan. Sen vuoksi hallituksen salapoliisi- ja santarmiosastot kohdistivat kaiken tarmonsä sivistyneiden vainoomiseen, vapaamielisten nuuskimiseen, joten työväenliikkeen kehitys jäi niiltä vallan kokonaan huomaamatta. Vielä vuonna 1895, jolloin Nishnij-Novgorodiin perustettiin valtiollisen poliisilaitoksen osasto, santarmiöversti lausui, keskustellessaan paikkakunnalla oleskelevien poliisivalvonnan alaisten henkilöiden kanssa, että hallitus pitää »kansan vapauden» puo-

luelaisia kaiken vaarallisimpana, (vaikka ne olivat jo kokonaan hävinneet näyttämöltä), sitten seurasivat kansanpuoluelaiset, jotka kylläkin puhuivat rauhallisista taistelukeinoista, sivistyksestä, mutta vain viedäkseen hallituksen harhaan; itse asiassa he olivat »kansan vapauden» puoluelaisia; marksilaiset sitä vastoin eivät toistaiseksi olleet vaarallisia». Lähimain saman ajatuksen lausui myös Pietarin oikeushovin prokuraattori toimittaessaan erästä kuulustelua; hänen mielestään »marksilaiset olivat Venäjällä toistaiseksi vain teoreetikkoja». Tätä seikkaa, s. o. poliisihallituksen likinäköisyyttä, koettivat sosialidemokraatit parhaansa mukaan käyttää hyväksi järjestäytyessään. Saadakseen itsestään jonkun verran pois käännetyksi poliisiviranomaisen huomion, he katkaisivat melkein kaiken yhteyden opiskelevan nuorison kanssa ja antoivat työläisten suorittaa suurimman osan salaisia tehtäviä. Nämä vuokrasivat omassa nimessään huoneustoja, joissa pidettiin kokouksia, säilytettiin pikku kirjastoja varten aijottua kiellettyä kirjallisuutta ja painettiin hektograafisesti lehtisiä; vieläpä sittemmin itse painatustyökin joutui heidän niskoilleen.

Mutta ei ainoastaan puhtaasti teknillisiä tehtäviä ruvenneet työläiset saamaan suoritettavakseen, vaan vieläkin enemmän. Mitä laajemmalle levisi lentolehtikirjallisuus, sitä kansanomaisemman tuli olla lehtisissä käytetyn kielen. Kehittyneet työläiset olivat useinkin jo niin tottuneet tavalliseen kirjakieleen, etteivät he enää olleet päteviä arvostelemaan, olivatko lehtiset kyllin helppotajuisesti kirjoitettuja vai ei. Sen vuoksi ikävyyksien välttämiseksi päätettiin Moskovaan ja Jekaterinoslaviin järjestää jonkullainen edustajainneuvosto.

Jokaisessa suuremmassa tehdaslaitoksessa tai verstassa oli tähän aikaan jo olemassa pikkuinen, itsetietoisten työläisten muodostama yhdistys. Tällaiset yhdistykset valitsivat keskuudestaan edustajia, jotka yhdessä sivistyneiden propagandaharjoittajain kanssa muodostivat keskusryhmän, joka johti liikettä ja toimitti yleiskysymyksiä koskettelevia lehtisiä, Aluksi jotkut sivistyneistä ja kehittyneistä työläisistä pelkäsi-

vät sellaisen asiointilan vahingoittavan liikettä; mutta heille huomautettiin varsin oikeutetusti, ettei sitä tarvinnut ollenkaan pelätä, sillä yhdistyksiä perustettaissa noudatettiin erityistä varovaisuutta järjestön puolelta, joten sinne joutui vain sellaisia henkilöitä, jotka järjestäjä tunsivat luotettaviksi, niin hyvin itsetietoisuuteen kuin salaiseen toimintaan nähden. Sitä paitsi oli hyvin luultavaa, että keskusryhmään valittaisiin yhdistysten järjestäjät, jotka työväenliikkeen esiintyessä jossakin tehdaslaitoksissa olivat tavallisesti toimeliaimpia hommamiehiä työläisten kesken. Järjestö sai joka tapauksessa itsetäydennysoikeuden, ja todellisuus osoitti, että laskelmat pitivät paikkansa. Moskovan keskusryhmän ensimmäiseen istuntoon otti näet osaa 12 eri tehdaslaitosten edustajaa, jotka olivat kaikkein itsetietoisimpia työläisiä ja yhdistysten varsinaisia järjestäjiä. Työväen keskuuteen levitettävän kirjallisuuden kanssa meneteltiin, esim. Nishnij-Novgorodin järjestössä siten, että ensin kaikki esitettiin ja siitä keskusteltiin yhdistyksissä, ja sitten vasta painatettiin.

Sillä välin lakkoliike, kuten jo yllä huomautimme, meni kovasti eteenpäin, tullen yhä tavallisemmaksi ilmiöksi; mutta luonteeltaan se oli aivan toisellaan kuin 80-luvulla ja 90-luvun alussa. Missä vain oli työläisjärjestöjä, siellä tavallisesti ei enää puhjennut itsetiedottomia työlakkoja, vaan ennakolta pohdittiin järjestöissä, oliko lakonteko edullinen sillä hetkellä ja saattoiko olla varma menestyksestä; siinä tapauksessa vasta kehoitettiin työläisiä ryhtymään lakkoon. Sen aikuiset sosialidemokraatit eivät kuitenkaan missään tapauksessa pitäneet lakkoa itsestään suositeltavana päämääränä. Ensimmäisiä sosialidemokraattisia järjestöjä voidaan päinvastoin pikemmin moittaa siitä, että ne liian yksipuolisesti suhtautuivat taloudelliseen taisteluun. Sosialidemokraatit näet sanoivat, ettei onnistuneinkaan lakko voi pysyväisesti parantaa työläisten asemaa, joten sitä on käytettävä vain taistellessa kaukaisen tulevaisuuden puolesta ja välikappaleena laajaperäistä sosialistista agitatsionia harjoittaessa. Mutta todellisuus osottautui paremmaksi, kuin sosialidemokraatit luulivat, sillä itse teossa vuosien 1894—97 lakkojen

vaikutuksesta työläisten asema parani melkoisesti. Monin paikoin työpäivä saatiin 9—10 tuntiseksi ja työpalkka korotetuksi. Kun näet isännät saivat kokea kovaa ja aivan odottamatonta vastustusta työläisten puolelta, täytyi heidän ottaa työväenliike huomioon ja tehdä myönnytyksiä.

Moskovassa alkoi lakkoliike Weicheltin, Goujonin, Bromleyn, Dobrovin ja Nabholzin konerakennustehtaissa. Useimmiten tyydytettiin työläisten vaatimukset jokseenkin pian, joten työläisjärjestön arvo siitä kohosi. Agitatsionia varten järjestö käytti laajaperäisesti hyväkseen myös toisissa kaupungeissa tapahtuvia lakkoja. Vuonna 1894 puhkesi lakko Jegorjevskissä Hludovin vaatetehtaassa. Aluksi se meni aivan rauhallisesti heränneiden työläisten ohjaamana, jotka hillitsivät järjestymätöntä työväkeä. Mutta tehtaan tiirehtööri koetti kaikin tavoin saada aikaan epäjärjestystä, voidakseen pyytää paikalle sotaväkeä. Hän antoi, esim., osalle työläisistä 100 ruplaa muka sitä varten, että he rupeisivat hänen puolelleen. Työläiset ottivat rahat, joivat itsensä juovuksiin ja alkoivat mellastaa tehtaassa. Paikalle kutsuttiin sotaväkeä. Asevoimaa ei sentään tarvinnut käyttää, sillä itsetietietoisten työläisten onnistui lopulta saada väkijoukot hillityksi. Lakko jatkui toista viikkoa. Hludovin tehtaan työläisiin vielä yhtyivät melkein kaikkien muidenkin Jegorjevskin tehtaiden työntekijät, ja silloin saavutettiin voitto, vaikkakin osittainen, sillä läheskään kaikkia vaatimuksia ei tyydytetty. Siitä huolimatta lakolla oli tavattoman suuri merkitys agitatsioni-asialle. Se osoitti, että teollisuudenharjoittajille on edullista saada rauhallinen työlakko muuttumaan hurjaksi mellakaksi, koska se on helpompi tukahduttaa asevoimalla, jonka hallitus mielellään antaa teollisuudenharjoittajain käytettäväksi.

Mutta vielä enemmän hyötyä agitatsioni Korsinkin Ison vaatetehtaan lakosta Jaroslavissa vuoden 1895 alussa. Siellä ei ollut minkäänlaista mellakkaa, vaan työläisten mieliala oli mitä rauhallisinta. Vanhat työläiset, jotka olivat äärimäisiinsä kiusatut nälkäpakoilla, tavattoman julmalla sakkojärjestelmällä ja mitä hävyttömimmillä riistämällä, päättivät,

puhuttuaan asiastaan turhaan paikkakunnan hallintoviranomaisille, vihdoinkin kääntyä valituksineen ja avunpyyntöineen Moskovan kenraalikuvernöörin, suuriruhtinas Sergein puoleen. Laadittiin sähkösanoma, jonka sisällys oli mitä maltillisin ja alamaisin, ja sitä kuvernöörille viemään lähetettiin monisatahenkinen lähetystö, jossa etupäässä oli vanhuksia ja naisia. Kuvernööri laittoi anojajoukkoa vastaan pataljoonan Fanagorian krenatöörirykmentin sotilaita, jotka ennakolta varottamatta tervehtivät työläisiä kolmella yhteislaulukausella, joiden satuttamina jäi paikalle 15 henkeä. Tämä uljas hyökkäys tuli pian tunnetuksi yli koko Venäjän ja kaikille työläisille sen vuoksi, että sanomalehdissä julkaistiin armeijalle annettu päiväkäsky, jossa armeijan ylipäällikkö Nikolai II lausui »keisarillisen kiitoksensa kelpo fanagorialaisille sankarillisesta kapinan kukistamisesta». Nyt voidaan varmuudella sanoa, että tämä »kapinan kukistaminen» ja etenkin armeijan päiväkäskyn julkaiseminen tekivät sangen tärkeän palveluksen syvien rivien herättämisasioille, valaisivat loistavasti hallituksen luokkaluonnetta. Kumouksellisten asia oli vain mahdollisimman laajalti käyttää hyväksi tätä tapausta, terottaa mieliin tarkoin selvitettyinä ne johtopäätökset, jotka itse syvät rivit jo olivat tehneet asiasta. Hallitus muuten tässäkin riensi auttamaan sosialidemokraatteja. Heti »kapinan kukistamisen» jälkeen lähetettiin näet suuri osa Korsinkin tehtaan työläisiä hallinnollista tietä kotiseuduilleen, mistä he tietysti hajaantuivat joka puolelle Venäjää. Ja nämä fanagorialaisten urotyön silminnäkijät kertoilivat paikkialla Jaroslavin verinäytelmästä, joten he parhaiten paljastivat hallituksen todellisen luonteen.

Yleensä Venäjän hallitukselle on annettava oikeudenmukainen tunnustus siitä, että se on sosialidemokraattisen liikkeen synnystä lähtien koko ajan sille tehnyt ja tekee vieläkin verrattomia palveluksia. Se on aina mitä liikuttavimmalla tavalla huolehtinut siitä, etteivät sosialidemokraatit jäisi suunpieksäjiksi, ja abstraktisiksi kamaritieteilijöiksi; päin vastoin se on koettanut heti saada elämässä toteutetuksi jokaisen heidän julistamansa väitteen. Vieläpä se on edis-

tänyt sosialidemokratian aatteiden levittämistä laajoille aloille. Karkoittamalla sivistyneet marksilaiset pääkaupungista hallitus sai aikaan sosialidemokraattisen liikkeen Nishnij-Novgorodissa, Jekaterinoslavissa, Saratovissa, Orjolissa ynnä muissa kaupungeissa. Ja kun se lähetti lakontehneitä työläisiä eri seuduille, kylvi se propagandan siemeniä sellaisille paikkakunnille, missä ilman sitä pitkiin aikoihin ei olisi ollut mahdollista päästä yhteyteen syvien rivien kanssa. Jo vuonna 1895 Moskovasta poislähetetyt lakkolaiset alkoivat tarmokkaasti levittää sosialidemokraattisia aatteita talonpoikaissäestön keskuudessa. Kun hallitus sitä paitsi karkoitti yksityisiä työläisjärjestöjen jäseniä eri kaupunkeihin, se siten sai myös aikaan yhteyden näissä kaupungeissa olevien kumouksellisten kesken ja edisti paikallisen liikkeen muuttumista yleisvenäläiseksi.

Työläisten joukkokuristus siten, että heitä joukottain karkoitettiin Venäjän sisäkuvernementteihin, alkoi ensiksi valtakunnan länsiosassa, Puolassa. Itsetietoisia sosialidemokraatteja — puolalaisia työläisiä joutui siten joka puolelle, ja he veivät mukaansa jo kehkeytyneen työväenliikkeen elävät perinnäistavat ynnä siinä saadun kokemuksen sekä juurruttivat sosialidemokraattisia aatteita syviin riveihin. Ennen kaikkea he tarkoin selvittivät liikkeen aatteen, että se nimitäin on kansainvälinen. Puolalaisia työläisiä — sanoivat he — riistetään yhtäläisesti kuin venäläisiäkin. Kummassakin tapauksessa riistämisen laajuus riippuu yksinomaan siitä, missä määrin työläiset kykenevät riistämistä vastustamaan.

Työläisten karkoittaminen eli paikasta paikkaan siirtäminen vahvasti sosialidemokraateissa mielipidettä, että työläisten huonot elinehdot eivät ole riippuvaisia yksityisen tehtailijan ja yksityisten esivallan edustajain ilkeämielisyydestä, vaan että niiden syy on etsittävä syvemmältä, itse yhteiskunnallisesta järjestyksestä, koko valtiollisesta järjestelmästä.

Kaikkien näiden olosuhteiden vaikutuksesta alkoi sosialidemokraattinen liike levitä kaupunkien rajapiirien ulkopuolelle ja järjestöt tulivat yhteyteen toistensa kanssa. Mos-

kovalainen järjestö oli jo v. 1894 yhteydessä Pietarin, Nishnij-Novgorodin, Jekaterinoslavin, Tulan, Vilnon, Ivanovo-Vosnesenskin, Kovrovin, Minskin ja Tarton järjestöjen kanssa. Kaikki nämä järjestöt vaihtoivat keskenään kunkin työssä saavuttamia kokemuksia ja kirjallisuutta sekä solmivat persoonallisia suhteita. Kyllähän yhteys oli enemmän tai vähemmän tilapäistä laatua, kun se useimmiten perustui persoonallisiin väleihin, eikä aina tiedetty kunnollisesti yhteisiä asioita, joten esim. sattui niin, että eri paikoissa voimien hukaksi ryhdyttiin yhtäkaa samoihin puuhiin, kuten kääntämään ja julkaisemaan Erfurtin ohjelmaa, Kautskyn kirjoittamaa »Marxin teorian esitystä», Bebelin teosta »Nainen ja sosialismi», Blossin »1848 vuoden vallankumous Saksassa», Antidühringia, Marxin »Kansalaissotaa», Engelsing »Perheen ja yksityisomaisuuden syntyä» ynnä muita länsimaiden sosialidemokraattien kirjoittamia arvokkaita teoksia. Tieto siitä, että »Erfurtin ohjelma», oli jo julkaistu venäjäksi ulkomailla, saatiin vasta sitten, kun se oli käännetty Moskovassa ja monistettu hektograafilla, hukkaamalla tavattomasti voimia ja varoja.

Ulkomailla olevat sosialidemokraatit olivat yleensä tähän aikaan melkein kokonaan eristettuina Venäjällä työskentelevistä tovereista. Vaikka »Työn vapautus»-ryhmä julkaisikin edelleen kirjallisuutta, niin tämä ei aina vastannut työläisten syvien rivien tarpeita. Agitatsioonikirjasia, kuten Aleksejevin, Varlenin puheita, Pietarin työläisten neljää puhetta y. m. s. luettiin innolla ja ne tekivät voimakkaan vaikutuksen, mutta eiväthän ne yksistään riittäneet. Ulkomailla ilmestyvä venäjänkielinen julkaisu »Sosialidemokraatti» ei päässyt Venäjälle tulemaan juuri ensinkään. Samaten työläiset eivät saaneet käsiinsä ulkomailla painettua Dicksteinin »Miten kukin elää», vaikka sen kysyntä oli tavattoman suuri, joten melkein jokaisen järjestön täytyi painattaa se kopioimiskoneella. Tarvittavan kirjallisuuden sijasta oli ulkomailla salaa tulevissa lähetyksissä usein aivan mihinkään kelpaamattomia julkaisuja, kuten takavuosina annettuja selonteokoja, vanhoja »Kansan vapaus»-ryhmän lehtisiä y. m. s.

Ulkomailla oleskelevat venäläiset olisivat voineet paljonkin saada aikaan, Venäjällä työskenteleväin toverien mielestä; heillähän oli tietoja, joutoaikaa, julkaisumahdollisuus ja he olisivat voineet luoda laajaperäistä levittämistä varten tarvittavan kirjallisuuden, jota Venäjällä ei kyetty tekemään. Mutta kun ulkomailla oleskelevat toverit olivat eristetyt Venäjästä, niin he nähtävästi eivät käsittäneet liikkeen uutta luonnetta, että nimittäin se oli tullut syvien rivien liikkeeksi. Sen vuoksi Moskovasta ja Pietarista lähti ulkomaille »Työn vapautus»-ryhmän luo paikallisten järjestöjen edustajia tutustuttamaan tovereita Venäjällä vallitsevaan mielialaan, liikkeen uuteen muotoon ja valtiolliselle näyttämölle astuneisiin syvien rivien voimiin, niiden tarpeisiin ja tarpeiden tyydytyskeinoihin.

Samasta syystä Moskovan järjestö antoi asiamiehensä, ennen ulkomaille lähtöä, käydä tärkeimmissä liikkeen keskuksissa neuvottelemassa persoonallisesti kunkin paikkakunnan toimihenkilöiden kanssa ja ottamassa selkoa niistä tuloksista, mihin oli tultu toiminnassa, sekä selvittämässä kaikki välttämättömät tarpeet. Sitä paitsi tämän asiamiehen oli ulkomaille vietävä useita — alkuperäisiä ynnä käännettyjä — käsikirjoituksia siellä painettavaksi. Nämä käsikirjoitukset olivat jo sitä ennen kierrelleet Moskovan työläisten keskuudessa. Moskovan järjestön asiamiehen matkasta ei koitunut kuitenkaan toivottuja tuloksia. »Työn vapautus»-ryhmän jäsenet eivät tulleet käsittämään, mitä heiltä vaadittiin, eivätkä toimittaneet sellaista kirjallisuutta, mitä venäläiset toverit silloin niin kipeästi kaipasivat. Ainoastaan yksi lähetyistä käsikirjoituksista saatiin julkisuuteen painettuna, nimittäin puolalaisesta alkuteoksesta mukailtu »Työpäivä».

Ulkomaalaisen kirjallisuushankinnan ohella järjestöt samalla koettivat kaikin tavoin parantaa paikallista kirjallisuustuotantoa. Hektograafi ei kyennyt enää tyydyttämään suureksi kasvanutta tarvetta, joten se oli vaihdettava mimeograafiin, jopa jossakin paikoin onnistuttiin saamaan toimimaan käsikirjapainokin. Ensimmäinen painettu lehtinen, joka ilmestyi Moskovassa vuoden 1894 lopulla, herätti tavatto-

masti huomiota. Saattoi näet olla varma siitä, että huonoluukuinenkin työläinen nyt sai selvän lehtisestä. Mutta vaikka kirjallisuuden tuotantotapa parani, ei se kumminkaan pysynyt yhäti lisääntyvän kysynnän tasalla. Järjestöt olivat vielä liian heikkoja, niiltä puuttui ennen kaikkea rahaa. On huomattava, että varojen hankkimista koskeva kysymys oli se kohta, jossa ensimmäiset sosialidemokraattiset järjestöt ja sivistyneet, niin aikaisemmat kuin myöhemmätkin vallankumoukselliset erosivat jyrkimmin toisistaan. Viimemainitut olivat aina yhteydessä »yleisön» kanssa. Niin pelkureita kuin vapaamieliset olivatkin, he aina katsoivat velvollisuudekseen kannattaa vallankumouksellisia aineellisesti. Ja kuinka äärimäisiä kumouksellisten mielipiteet ikinä olivatkin, niin vapaamieliset kuitenkin pitivät heitä omien »houreittensa» ilmaissijoina ja katsoivat heihin, kuten »lapsiin», joille juuri on ominaista äärimäisten aatteiden ihaileminen; mutta samalla he olivat siitä varmat, että nämä »lapset» ennemmin tai myöhemmin tulevat »isiksi», s. o. yhtä vakaviksi vapaamielisiksi, kuin hekin. Siksi he auttoivat »lapsia», toivoen hiukan sydämensä syvyydessä, että jos »lapset saavat valtiollisen mielivallan jonkun verran rajoitetuksi, niin, he »isät», pääsevät nauttimaan heidän voittonsa hedelmistä. Toisin sanoen, vapaamieliset auttoivat sivistyneiden valtiollisia puolueita niiden sosialistisesta värityksestä huolimatta sen vuoksi, ettei sivistyneiden utopistinen sosialismi herättänyt heissä suurtaakaan pelkoa, eivätkä tällaisten sosialistien valtiolliset ihanteet olleet ristiriidassa vapaamielisten ihanteiden kanssa eikä myös menneet heidän omia harrastuksiaan kauemmaksi.

Aivan toinen oli sosialidemokraattisen liikkeen laita. Täällä ei ollut kysymys syvien rivien itsetiedottomasta liikkeestä, jota johtaisivat »sosialistiset», luokkien ulkopuolella olevat sivistyneet, vaan täällä tahdottiin kasvattaa syvien rivien itsetietoisuutta ja valmistaa niitä aktiiviseen, itsetietoiseen esiintymiseen. Ja itsetietoisuutta saatettiin syvissä riveissä kasvattaa ainoastaan siten, että niille selvitettiin eri luokkien olosuhteet ja paljastettiin kunkin väestöryhmän, myös vapaamielisten, vaatimusten ynnä pyrkimysten luokkaluonne.

Vapaamielisiäkään eivät sosialidemokraatit säästäneet ollenkaan, vaan alusta pitäen hyökkäsivät heidän kimppuunsa jokaisessa iltaseurassa ja ylioppilasten kokouksissa. Sellaisissa olosuhteissa oli luonnollista, ettei vapaamielisten porvarillisten puolelta saattanut odottaa mitään aineellista kannatusta.

Ja varojen puute oli kuitenkin tavattoman suuri. Sen vuoksi täytyi joskus keskeyttää painatustyö kirjapainossa, kun ei ollut varaa ostaa paperia, samaten ei voitu vuokrata huoneustoa salaista kirjapainoa varten, josta johtui paljon ikävyyksiä. Jopa ensimmäinen moskovalainen kirjapaino joutui epäilemättä poliisiviranomaisten saaliiksi siksi, ettei järjestö varojen puutteessa voinut hyvissä ajoin muuttaa käsikirjapainoa toiseen huoneustoon, vaikka tiedettiin poliisien sitä vainuavan. Rahakysymys vaikutti läheisesti vielä toiseenkin seikkaan, nim. kirjallisuuden hankkimiseen ja levittämiseen. Ainoana tulolähteenä siihen aikaan oli jäsenmaksut, kieltäytyminen monien persoonallisten tarpeiden tyydyttämisestä ja jotkut mitättömät afäärit, kuten arpajaiset, kirjojen myynti y. m. s. Kirjallisuuden puute oli tietenkin korvattava sitä suuremmalla suullisella agitatsioonilla, jolloin yhä useammin tuli laiminlyödyksi salaista toimintaa koskevat säännöt, joita noudatettiin yhdistystoiminnan alkuaikoina.

Aikaisemmin muodostettiin yhdistykset siten, että työläiset valitsivat uudet jäsenet persoonallisista tuttavistaan suurta varovaisuutta noudattaen, mutta nyt useinkin agitaattorit menivät kaikkien työläisten luo, esim., tehdaskasarmien makuuhuoneisiin. Pantiinpa toimeen väenkokouksiakin huvipaikoissa, vieläpä myös työväen klubien tapaisia seuroja, esim. Odessassa »Rossija»-ravintolassa ja Moskovassa Annenhofin lehdossa. Lakkojen aikana tai kuohunnan vallitessa työläisten keskuudessa sosialidemokraattiset agitaattorit kääntyivät jo suorastaan koko työväestön puoleen. Siten Moskovan lähellä olevassa Ramenskin vaatetehtaalla pääsiäisen aikaan työväenpuhujaksi ensiksi puhui väkeä täynnä olevassa kapakassa ja sitten, kun kuulijat eivät mahtuneet huonee-

seen, kokousta jatkettiin metsässä. Vartijat asetettiin vaan pitämään silmällä, etteivät syrjäiset päässeet häiritsemään kokousta, mutta työläiset kyllä laskettiin sinne.

XI.

Huhtikuun 30 p:nä (v. l.) v. 1895 päätti Moskovan järjestö panna vihdoinkin toimeen järjestyneiden työläisten tarkastuksen ja yksissä miehin ensikerran viettää vappua. Siihen saakka toukokuun 1 päivää oli juhlistettu Venäjällä, Puolaa lukuunottamatta, vain Pietarissa v. 1891 ja Vilnossa v. 1892. Molemmissa näissä tapauksissa juhliminen tapahtui yksistään yhdistysten keskuudessa, salaisesti. Kutsuttiin kokoon vain itsetietoiset yhdistysten jäsenet, Pietarissa noin 200, Vilnossa n. 100 työläistä. Se oli tavallaan tutkinto, jossa sosialidemokraattisen koulun käyneet työläiset näyttivät, mitä olivat oppineet. Ja täytyy tunnustaa, että näissä kahdessa vapputilaisuudessa esiintyneet työläispuhujat osoittivat, että Venäjän köyhälistö kykenee keskuudestaan saamaan oman sivistyneen valiojoukkonsa. Itsetietoiset työläiset osoittivat käsittävänsä, millainen mahtava ase on tietöheidän käsissään. Meidän aseemme — sanoi yksi pietarilaisista puhujista — on tietö ihmiskunnan kehityksen historiallisista laeista; kun me vain turvaudumme siihen, niin voitamme vihollisemme kaikkialla, eikä sen mitkään kuristuskeinot, ei kotiseuduille karkoittamiset, vankiloihin salpaukset eikä edes Siperiaan lähettäminen riistä meiltä tätä asetta. Me löydämme kaikkialta kentän sotiaksemme voitollisesti, tulemme kaikkialla levittämään tietöjamme; kotiseuduilla selvitämme talonpojille, vankiloissa vangituille, että hekin ovat ihmisiä ja heilläkin on kaikki ihmisoikeudet, että he tulisivat käsittämään nämä oikeutensa ja antaisivat niistä tiedon toisillekin sekä järjestäisivät heidät ryhmiksi.

»Tämä on takeena menestyksestäamme!»¹⁾ . . . »työläisten

¹⁾ Vapunpäivä v. 1891. Työläisten neljä puhetta. Geneve 1892, ss. 1—2 seur. ss. 13, 8—10.

kehityksen ja järjestön menestys riippuu yksinomaan meidän tiedoistamme ja tarmostamme», — lisäsi toinen työläispuhuja.

Pietarissa vappuna puhuneet työläiset käsittivät myös varsin hyvin, että on mahdotonta lähestyä syviä rivejä, ellei ole työväen keskuudesta lähteneitä itsetietoisia johtomiehiä, ja että sellaisia johtajia kehittyi yhdistyksissä toimivista henkilöistä. Ollen sitä mieltä, että »socialidemokraatit olivat sillä hetkellä tilaisuudessa vain kehittämään ja järjestämään työläisiä, toisin sanoen toimimaan ainoastaan yhdistyksissä, he samalla tajusivat, että pian koittaa aika, jolloin heidän on käytettävä tietonsa tosi työhön ja ryhdyttävä aktiivisesti taistelemaan nykyisen taloudellisen järjestelmän muuttamiseksi paremmaksi ja oikeudenmukaisemmaksi, koska nykyisen järjestelmän vallitessa laajaperäisesti harjoitetaan mielivaltaista raa-kaa riistämistä». Pietarilaiset työläiset tiesivät jo sen, että socialismia kohden pyrittäessä on taisteltava mielivaltaa vastaan ja valtiollisten oikeuksien puolesta. Eräässä puheessa kehitettiin jo kokonainen socialidemokraattinen minimi-ohjelma. Venäjän köyhälistö Pietarin työläisten edustamana suoritti siis jo vuonna 1891 loistavasti yhdistysasiassa tutkinnon.

Moskovalaisten vapunvietto vuonna 1895 oli tavallaan pääsytutkinto yläluokkaan. Siinä tehtiin tiliä moskovalaisen järjestön kaksivuotisesta agitatsioonitoiminnasta. Vapunvieron puuhaajain tarkoituksen mukaisesti päivästä piti tulla Moskovan köyhälistön virallinen juhla. Kaikille ainakin jonkun verran heränneille työläisille annettiin aikaisemmin tieto ajotusta vapunvietosta, ja kaikissa tehdaslaitoksissa leviteltiin runsaasti vappulehtisiä. Ehdotus, että vapun kunniaksi tehtäisiin lakko, ei saanut kannatusta siksi, että silloin poliisiviranomaisten olisi ollut helppo saada tietoonsa ja kiinni kaikki itsetietoiset työläiset; sitä järjestö ei voinut toivoa, että lakkoon yhtyisi koko työväestö. Sen vuoksi päätettiin juhlapäivä siirtää sunnuntaiksi. Ettei tarvitsisi pelätä yleistä tuhoa, jos huonosti kävisi, päätettiin juhlaan lähettää vain muutamia edustajia kustakin tehdaslaitoksesta ja työpaikasta järjestyneiden valinnan mukaan. Sitten järjestö koetti kaiken

mokomin pitää huolta siitä, etteivät poliisiviranomaiset ennakolta saisi tietoa kokouspaikasta eikä sen ajasta. Ja todellakin, vaikka viranomaiset tiesivätkin vapunviettoa puuhattavan ja urkkijat pitivät tarkoin silmällä kaikkia huomattavimpia sivistyneitä ynnä työläisiä, ne eivät kuitenkaan saaneet täyttä selkoa asiasta.

Vappujuhlaan kokoontui yli 250 työläistä, jotka edustivat noin 30 tehdaslaitosta; sivistyneitä oli kaikkiaan viisi henkeä. Koko päivä vietettiin kaupungin ulkopuolella; siellä leviteltiin kolmenlaatuisia julistuksia ja pidettiin jyrkkiä valtiollisia puheita; illalla sitten palattiin joukolla kaupunkiin laulaen marseljeesia ja »Dubinushkaa». Tämä virallinen vapunvietto 30 päivänä huhtikuuta oli varsinaisen kansanjuhlan alkua. Seuraavana päivänä, vappuna kaikissa huvittelupaikoissa — Sokoljnikin puistossa, Novodjevitshijn luostarin luona j. n. e. työläiset kuuntelivat joukottain niiden puheita, jotka olivat olleet vappujuhlassa, ja lukivat lehtisiä, joita jaettiin paikalla.

Tieto juhlan vietosta levisi tuota pikaa koko Moskovan työväestön keskuuteen. Ensimmäinen vapunvietto teki näet tavattoman syvän vaikutuksen osanottajiin. Eräskin Moskovan-Kurskin rautatielinjan verstoissa työskentelevä työläisvanhus kutsui juhlasta palattuaan luokseen naapurinsa ja kaikki suurilukuisen perheensä jäsenet, käski yhden lapsenlapsistaan lukea ääneen lehtisen — itse hän ei osannut lukea — ja sitten kyöneleet silmissä alkoi verrata tätä lehtistä helmikuun 19 p:n (v. l.) manifestiin (v. 1861). »Silloin tsaari antoi vapauden talonpojille, mutta se oli vain nimellinen vapaus. Me emme saaneet mitään: meiltä riistettiin pois maa ja itse me jouduimme hovilaisen maaorjuudesta isännän maaorjuuteen. Mutta tänään meitä itseämme kutsuttiin taistelemaan vapautemme puolesta, ja nyt käy toisin; me hankimme itsellemme todellisen vapauden. Muistan hyvin, kun meille luettiin tsaarin manifestia. Me iloitsimme silloin — asiaa ymmärtämättä; mutta sellaista iloa kuin tänään, en ole tuntenut. On suuremmoista tulla käsittämään, mitä on tehtävä, mihin pyrittävä. Ja juuri tänään me kaikki

tulimme sen käsittämään. Tämä on meidän asiamme, sen puolesta taistelemme tarmolla. Jokainen, joka käsittää asian, selvittäköön sen toisille, että kaikki sen käsittäisivät. Tämä on meidän sydämenasiamme!»

Vappujuhlassa m. m. päätettiin yksimielisesti heti paikalla ryhtyä järjestöä laajentamaan mitä suurimmassa määrin. Ehdotus oli keskusryhmän tekemä ja sitä oli vähitellen harkittu ja hyväksyttykin itsetietoisien työläisten monissa kokouksissa. Siinä kiinnitettiin jo tarkoin huomio järjestön valtiolliseen luonteeseen, sen oli oltava vastaisen valtiollisen puolueen pohjana. Rahastojen suhteen määrättiin, etteivät ne saaneet jakautua ammattien mukaan, vaan tehtaiden kesken. Tätä vaativat niiden työalojen edustajat, missä maksettiin vähemmän palkkaa, etupäässä kankurit ja kehrutehtaalaiset; he huomauttivat, että parempipalkkaisten työläisten on autettava pienipalkkaisia tovereita. Keskinäisen avustuksen katsottiin olevan toisarvoisen asian, jota oli käytettävä hyväksi vain agitatsioonikeinona, mutta rahastojen tuli etupäässä olla taistelua varten. Niillä oli hankittava kirjallisuutta, autettava vangittuja ja työttömiä tovereita, kannatettava agitatsionia, ylläpidettävä lakkorahastoa, ja vasta kaikkien näiden menoerien jälkeen voi tulla kysymykseen työläisten avustaminen muissa tapauksissa. Liikkeen johtoon nähden oltiin järkähtämättömästi sitä mieltä, että vain täysin itsetietoiset toverit, — olkootpa he sitten työläisiä tai sivistyneitä henkilöitä, — saavat olla johtomiehinä. Eräs sääntöehdotuksen tekijöistä ei tahtonut sivistyneille myöntää muuta kuin neuvotteluvallan, mutta ehdotus hyljättiin yksimielisesti.

Järjestön nimeksi tuli »Moskovan työväenliitto», mutta koko sen luonteeseen, ohjelmaan ja sen toteuttamistapaan katsoen se ei ollut paljas »työväenliitto», vaan täysin »sosialidemokraattinen» järjestö. Kyllähän sana »sosialidemokraattinen» jätettiin pois itsetietoisesti, mutta ei siksi, että liiton järjestäjät halusivat supistaa ohjelmaansa ja salata jonkun aikaa järjestön sosialidemokraattisen luonteen, vaan yksistään siitä syystä, että heidän vakaumuksensa mukaan saattoi jota-

kin aatetta levittää koko sen laajuudessa, käyttämättä kilvessä sanoja, jotka saattoivat pelottaa itsetiedottomia joukkoja. Moskovan sosialidemokraatit katsoivat vuonna 1895 velvollisuudekseen alusta pitäen laajaperäisen taloudellisen agitatsionin rinnalla harjoittaa valtiollistakin sekä myös yhteiskunnallista agitatsionia; mutta koko edellisessä agitatsionissa he olivat tulleet siihen kokemukseen, että jos mielittiin saavuttaa hyviä tuloksia, niin kuulijoille oli selvitettävä hyvin aate, ennen kun he saattoivat perehtyä määrättyihin lauseparsiin ja oppisanoihin. Ei tarvinnut esim. mainita sanaakaan tasavallasta, vaan oli ainoastaan arvosteltava voimassaolevaa yksinvaltaista järjestelmää ja tuomittava mitättömiksi sen laitokset, kun siten mitä lyhyimmässä ajassa saatiin kuulijoista lujavakaumuksisia tasavaltalaisia. Samaten ei tarvinnut mitään mainita Jumalasta eikä uskonnosta, vaan oli yksistään selvitettävä voimassaolevat yhteiskunnalliset olosuhteet, kun useinkin kaikkein piintyneimmät vanha-uskoiset muuttuivat horjumattomiksi ateisteiksi. »Meidän lehtisemme, puhuu S. M., herättivät aina tavatonta mielenkiintoa sivistymättömmässäkin väestössä, siksi että ne olivat sille tajuttavia ja koskettivat sen kipeitä tarpeita. Meidän toimintatapamme edisti suuresti valtiollista kasvatustakin. Mainitsen tässä esimerkin valaistakseni valtiollisen ja uskonnollisen itsetietoisuuden kehitystä, joka saavutettiin siten, että lähtökohdaksi otettiin taloudelliset seikat. Eräs työläinen sanoi minulle, että meidän menettelytapamme, verrattuna entisen »Kansan vapaus»-puolueen menettelytapaan, vie pikemmin päämäärään, silloin kun on kysymyksessä työläisen valtiollisen itsetietoisuuden kehittäminen. »Muutamia vuosia sitten, — kertoi hän, — minä elin Tulassa ja työskentelin asetehtaassa; siellä eräs työläinen alkoi minulle puhua, ettei tsaaria tarvita, eikä Jumalaa ole olemassakaan. Minä kuuntelin, kuuntelin, annoin läimäyksen kasvoille ja menin tieheni; mutta kun luin teidän lehtisiänne, niin tulin oikein ymmärtämään tsaaria ja Jumalaa koskevat asiat». Toinen työläinen luki Plehanovin kirjaseen — »8-tuntinen työpäivä», jossa hyvin vähän puhutaan politiikasta, ja alkoi sen jälkeen mitä jyr-

kimmin esittää tasavaltalaisia mielipiteitä. Ja sellaisia tapauksia voisi mainita paljonkin.»¹⁾

Kun työläisiä ei tahdottu rasittaa oppisanastolla, vaan haluttiin selvittää käsitteiden perusydin, niin järjestöasiassa oli tyydyttävä vaatimattomampiin kilpiin. Ei ainoastaan Moskovassa, vaan ei myöskään Pietarissa, Kijevissä, Odesassa, Jekaterinoslavissa, Vlnossa tänä aikakautena juuri ensinkään tavata järjestöjen nimissä ja julkaisuissa sanaa »sosialistinen» tai »sosialidemokraattinen», vaan kaikkialla käytetään sanaa »työväen».

Tämän perusteella Akimow katsoo olevansa oiheutettu moittimaan seuraavan (»iskralaisen») aikakauden toimihenkilöitä siitä, että he »julkaisujensa nimessäkin koettivat eristäytyä »puhtaasta työväen» asiasta».²⁾ Mutta näillä sanoilla Akimow vain vielä kerran todistaa, ettei hän ollenkaan ole ymmärtänyt »puhdasta työväen» eikä sosialidemokratian asiaa. Sosialidemokraattisen toiminnan ensi aikakautena s. o. agitatsionin alusta noin vuoteen 1897 saakka, siihen osaanottaneet henkilöt harjoittivat sosialidemokraattista agitatsionia (eikä vain »puhdasta työväen» herättämistä), ja suhtautuivat »sosialidemokraatti»-käsitteeseen varsin huomaavaisesti, kunnioituksella, kun taas seuraavana ajanjaksona (jonka traditsionien merkittävimpänä säilyttäjänä Akimow on pysynyt tähän saakka) suurin osa toimihenkilöistä vetosi turhanpäiten »sosialidemokraattinen»-sanaan ja itse teossa harjoitti vain »puhdasta työväen» herättämistä, toisin sanoen trade-unionistista (= ammatti-yhdistys-) toimintaa, jonka he naivisesti sekoittivat sosialidemokraattiseen toimintaan. Mutta tästä puhumme tarkemmin toisella kertaa.

Me tarkastimme Moskovon järjestöä seikkaperäisemmin siksi, että sitä johti kolme vuotta yhtä perää sama sivistyneiden ja kehittyneiden työläisten ryhmä. Tämä ryhmä alkoi toimintansa pikku yhdistyksissä ja laajensi sen

---

¹⁾ »Nykyhetki», »Työväenliikkeen sarastaessa Moskovassa», s. 12.

²⁾ Katsaus sos. demokratian kehitykseen Venäjällä, s. 95. muist.

suuremmoiseksi joukkoagitatsiooniksi sekä ryhtyi liittämään järjestöiksi herätettyjä joukkoja. Samassa hengessä työskenneltiin kaikkialla muuallakin Venäjällä. Kyllähän kaikkialla ei ehditty saada aikaan niin paljon kuin Moskovassa, mutta kaikkialla pyrittiin samaan päämäärään, nimittäin herättämään luokkatietoisuutta työväen syvissä riveissä ja järjestämään herätettyjä työläisiä. Ja sosialidemokratia kehittyi sikäli, kuin itsetiedoton työväenliike kasvoi, ja kumpikin vaikutti toinen toiseensa eli oli keskinäisen vuorovaikutuksen alaisena.

Työväen itsetiedottoman, taloudellisiin tarpeisiin perustuvan taistelun vaikutuksen alaisena kamaritieteellinen marksilaisuus muuttui sosialidemokratismiksi; ja kun sosialidemokraattiset aatteet vuorostaan joutuivat suotuisaan maaperään, hirveän sarron alla elävän työläisluokan keskuuteen, niin ne melkoisesti auttoivat työläisväestöä pääsemään itsetietoisien ja järjestetyn lakkoliikkeen tielle tästä sorretusta tilasta, josta se etsi pelastusta itsetiedottomasti, vieläpä useinkin mitä sopimattomimmalla tavalla, kuten mellakoiden ja tehtaiden hävitysten avulla. »Tähän aikaan (v. 1895) — sanotaan julkaisussa »Työväenliike Ivanovo-Vosnesenskin piirissä» — oli paikkakunnan työläisten (kankurien) keskuudessa vielä vallalla maalaisten usko, että on olemassa korkein esivalta, joka rankaisee sekä kasakoita että kuvernööriä heidän toimeenpanemistaan pieksäjaisistä. Muutamien työläisryhmien keskuudessa otettiin myös puheeksi kysymys, lähetettäisiinkö asiasta valitus Moskovan kenraalikuvernöörille; varattiinpa jo lähetystön jäsenetkin, mutta asia raukesi kuitenkin sikseen. Kaksi vuotta tämän jälkeen ei enää ollut puhettakaan mistään kenraalikuvernööreistä tai suuriruhtinaista, kun tuli kysymys työläisten puolustajista. Ivanovo-Vosnesenskin työläiset tulivat jo tajuamaan, ettei heillä ole puolustajia vihollisiaan — tehtailijoita vastaan, kun kerran hallitus heidän laillisiin ja oikeutettuihin vaatimuksiin aina vastaa pistimillä, nagaikoilla ja luodeilla.

Viime aikoihin saakka — sanotaan toisessa kirjasessa »Työväenliike Jekaterinoslavissa» — on työväenliike Jeka-

terislavin kaugungissa ollut puhtaasti itsetiedotonta, alkuvoimain tapaista. Parissa kolmessa vuodessa ei tämä liike ole vielä ehtinyt saada kehityksi sivistynyttä työläiskerrostoa, joka voisi ottaa tehtäväkseen työväenjoukkojen järjestämisen taisteluun riistäjiä vastaan ja tämän taistelun johtamisen. Sillä välin on etelän vuoriteollisuuden harjoittajain ahneus rajaton. Miljoonien suuruisia voitto-osuuksia saadaan kootuksi nylkemällä tietämättömiä ja kokemattomia työläisiä, kiskomalla heiltä tavattomia sakkoja, maksamalla sekaisin päivä- ja urakkapalkkaa ynnä muilla sentapaisilla keinoilla. Ei ole siis ihme, jos sellaisissa olosuhteissa työläisten ja tehtaiden hallinnon yhteentörmätessä useinkin sattuu murhia, murhapolttoja, koneiden ynnä tehdusrakennusten hävityksiä. Ja vasta aivan viime aikoina, sivistyneiden sosialidemokraattisten työläisten propagandan ynnä agitatsioonin vaikutuksesta on tämä taistelu alkanut muodostua itsetietoisemmaksi ja paremmin järjestetyksi.»

Jo lakko Pietarin sotasatamassa, lakot Moskovan konehtaissa ja Vilnossa herättivät huomiota sen vuoksi, että lakkolaiset puolustivat etujaan taidolla, rauhallisesti, mutta tarmokkaasti. Nämä eivät enää olleet puolustus-, vaan hyökkäyslakkoja työväestön aseman parantamiseksi ja ihmisarvon loukkaamisen vastustamiseksi.

Itsetietoinen lakkoliike kehittyi huippuunsa keväällä v. 1896, jolloin Pietarissa noin 40,000 työläistä teki lakon yhtäikaa ja pitkitti sitä yli kolme viikkoa. Tämä työläisjoukko ei astunut esiin ainoastaan parantaakseen *omaa* tilaansa, vaan sitä elähytti tietoisuus, että se taisteli *koko* työläisluokan aseman parantamiseksi. Ja tämä tietoisuus oli epäilemättä tuloksena sosialidemokraattien edellisestä toiminnasta. »Pietarilaisten sosialidemokraattien ponnistukset — ilmoittivat v. 1896 venäläiset edustajat Lontoossa kansainväliselle sosialistiselle kongressille — eivät menneet hukkaan, vaan kylvö antoi runsaan sadon. Työläisten keskuudessa kehittyi tyytymättömyyden ja vastustuksen henki. Sellaisessa ilmapiirissä sai alkunsa ja pääsi vauhtiin venäläisiin oloihin nähden tavaton lakko, joka käsitti melkein

kaikki Pietarin puuvillakehruutehtaat ja jonka merkitys oli äärettömän tärkeä koko Venäjän, eikä vain Pietarin työväenliikkeelle.

»Venäläiset teollisuudenharjoittajat, kuten tunnettu, antautuivat mielellään Venäjän hallituksen suojelustullijärjestelmän turviin ja esiintyivät kaikki poikkeuksetta, »isänmaanystävinä», käyttäen jokaista julkista tilaisuutta kyväkseen alamaisuudentunteiden ilmaisemiseksi. »Patriotteina» he esiintyivät myös äskeisten kruunausjuhllisuuksien aikana. Mutta heidän »isänmaallisuutensa» hävisi äkkiä, kun tuli tosi eteen, kun oli tehtävä pienikin uhraus pulleasta kukkarosta. Ainakin monet Venäjän teollisuuden arvoisista edustajista kieltäytyivät jyrkästi tyydyttämästä työläisten vaatimuksia, kun he tahtoivat saada työpalkkansa kruunauspäivistä, jolloin he ilman omaa syytään olivat poissa työstä. Niin kävi m. m. Jekaterinhofin vaatetehtaalla, joka sijaitsee Pietarin laidassa. Tämän tehtaan työläiset kääntyivät silloin toisten kehruutehtaiden työläisten puoleen ja lähettivät heidän luokseen edustajia pyytämään apua. Kehotuksen ottivatkin varteen sangen monen tehtaan työläiset, ja niin tehtiin päätös, että eri tehtaiden edustajien oli kokoonnuttava neuvottelemaan kaikkia puuvillatehtaita koskevista yhteisistä vaatimuksista. Toukokuun lopulla olikin Jekaterinhofin puistossa työväen edustajien kokous. Siellä oli läsnä satakunta henkeä, — joka oli aivan tavaton ilmiö Pietarissa ja hämmästytti jokaista, joka vähänkin tuntee Venäjän valtakunnan poliisihallitusta. Tässä ulkoilmakokouksessa esitettiin kaikkien puuvillakehruutehtaalaisten yhteiset vaatimukset; sitten ne muovailtiin lopullisesti »Liiton» julistukseksi, jota painettuna leviteltiin viljalti ympäri Pietaria. Sen jälkeen alkoi lakko.

Otamme tähän tuon julistuksen tekstin, joka on »Liiton allekirjoittama 30 p. toukokuuta ja jonka päällekirjoitus on: »*Mitä vaativat Pietarin puuvillakehruutehtaiden työläiset.*»

Me tahdomme:

1. että työpäivä meillä aina kestäisi klo 7 aamusta

klo 7-iltaan, sen sijaan että se nykyään on klo 6 aamusta klo 8 iltaan;

2. että päivällisaika kestäisi 1 1/2 tuntia, joten työpäivän pituus olisi 10 1/2 t. nykyisten 12 sijasta;

3. että työtä arvostellessa korotettaisiin kaikkialla palkkoja yhdellä kopekalla, ja mikäli mahdollista, kahdella, nykyiseen palkanmaksutapaan verrattuna;

4. että työt lopetettaisiin lauvantaisin kaikkialla yhtä kaa klo 2;

5. etteivät isännät omavaltaisesti panisi koneita seiso- maan ja käyntiin ennen aikaa;

6. että palkka maksettaisiin puolikuukausittain *sään- nöllisesti* ja aikanaan, viivytyksittä;

7. että maksettaisiin täysi työpalkka kruunauspäivistä.

»Muutaman päivän kuluessa joutui lakkotilaan 17 puu- villakehruutehdasta ja vielä liittyi lakkolaisiin 4 tehtaan työ- läiset, joten työ seisahtui pian kaikissa Pietarin puuvilla- kehruutehtaissa ja lakkoon otti osaa 30—40,000 työläistä.

»Lakko sai aikaan tavattoman hämmingin porva- rillisen ja virkamiesyleisön keskuudessa. Kokonaan suun- niltaan odottamattoman ilmiön johdosta kysyttiin: onko Venäjällä tosiaankin työväenkysymys olemassa? onko Ve- näjälläkin köyhälistössä herännyt tuo rauhaton henki, joka vie unen »mädältä» Länsi-Europalta? Etenkin tuntui Pie- tarin asukkailta käsittämättömältä työläisjoukkojen tavaton tyyneys ja järjestyksen noudattaminen. Kasakkavartiostot ja lisätyt poliisivartioidet liikkuivat työläiskortteleissa pitkin työpö- tyhjiä katuja, missä ei kuulunut edes tavallista katumelua. Jos missä väkeä kokoontui yhteen ja pidettiin puheita, niin kehotukset tekemään väkivaltaa eivät saaneet ollenkaan kan- natusta itsetietoisten työläisten puolelta. Väkijoukko pysyi rauhallisena, kun joku poliisi puheessaan ylisteli tehtail- joita, jotka muka pää hiessä puhasivat yhteishyvän eteen. Pietarissa alettiin ensi kerran hämmästyksellä puhua työ- väenliikkeestä; lakkoa pohdittiin puolelta ja toiselta, sitä puolustettiin ja vastustettiin, kaikki puhuivat vain siitä. Hallintoviranomaiset eivät sentään menettäneet mielenmalt-

tiaan, vaan viipymättä kutsuivat ylimääräiseen kokoukseen tehdaskomitean, joka sai asian harkittavakseen; raha-asiain ministeri ilmoitti salaisesti tehtailijoille, että hallitus oli valmis kannattamaan heitä; kaupunginpäällikkö lähetti työläisille painettuja kehotuksia, joiden sävy oli sitä lievämpi, mitä kauvemmin lakko jatkui. Työläiset pysyivät vain edelleenkin rauhallisina poliisiviranomaisten harmiksi ja kummastukseksi. Asema alkoi käydä uhkaavaksi, sillä lakon antama esimerkki rupesi tarttumaan yhä laajempiin piireihin. Huhuiltiin, että Putilovin ynnä muutamien muiden metallitehtaiden työläiset olivat myös lakkopuuhissa, joten lakkolaisten luku olisi vielä kasvanut usealla kymmenellä tuhannella hengellä. Varguninin paperitehtaalla oli niin ikään levotonta. Aleksandrovskin valurautatehtaan työläiset tekivät jo lakon, mutta päällystö kiiruhti heidät rauhoittamaan, lupaamalla täyttää heidän vaatimuksensa. Isossa kummitavaratehtaassa oli liikkeellä lehtisiä, jotka kuohuttivat työläisiä. Näin ollen oli lakkoliike saatava taukoamaan hinnalla millä hyvänsä. Sitäkin suuremmalla syyllä, kun lakon vuoksi — ihme kyllä — itse tsaari lykkäsi toistaiseksi juhlallisen Pietariin tulonsa.»

Tajuten, että pietarilaiset työläiset taistelivat koko työläisluokan aseman parantamiseksi, monet työläiset katsoivat olevansa velvolliset auttamaan taistelevia tovereitaan, jonka vuoksi he ryhtyivät kokoamaan varoja lakkolaisten avustamiseksi. Varojen keräys pantiin toimeen kaikkialla, missä vain oli työläisjärjestöjä ja mihin saatiin tieto Pietarin lakosta, — on huomattava, etteivät sanomalehdet saaneet lakosta levittää mitään tietoja, ja että hallituksen tiedonanto ilmestyi vasta lakon loputtua. Sen vuoksi esim. Moskovan liitto julkaisi tällöin kaksi kehotusta, jossa se kutsui moskovalaisia työläisiä toverillisesti avustamaan pietarilaisia veljiä, jotka taistelivat koko Venäjän työläisluokan puolesta.

Kruunausaikaan sattuivat myös Moskovan rautatieläisten lakot, jotka niinkään ovat huomattavat siksi, että ne saivat valtiollisen protestin luonteen, kun ne puhkesivat

juuri sellaiseen aikaan ja työläiset m. m. vaativat palkkaa kruunauspäivistä. Se seikka, että kulkulaitosministeri käski viivyttelemättä tyydyttää työläisten (etupäässä rautatienversujen työläisten) kaikki vaatimukset, osoitti itse hallituksenkin käsittävän levottomuuksien valtiollisen luonteen, jonka vuoksi se kiiruhti myönnytyksillä tukahduttamaan vastustushengen sen syntyessä. Kunhan vastaisuudessa poliisidepartementin arkistosta saadaan julkisuuteen työläisten tunnustukset, joita he tekivät joutuessaan v.v. 1895—96 joukottain vankeuteen, niin nähdään, kuinka suuresti silloisia työläisiä elähytti sosialidemokraattinen itsetietoisuus ja kuinka selvä heille jo silloin oli valtiollisten sekä taloudellisten seikkain välinen yhteys.

Kesällä v. 1895 toimeenpantiin Moskovassa joukkovangitsemisia ja silloin saatiin kiinni melkein koko järjestö, m. m. kaikki sivistyneet ja etevimmät työläiset. Mutta tästä kovasta tappiosta huolimatta työläiset kuitenkin jatkoivat kumouksellista toimintaa. Jouduttuaan sivistyneistä eriste-tyiksi, joten he eivät voineet saada käsiinsä salaista kirjallisuutta, he ryhtyivät itse kirjoittamaan lehtisiä ja painattivat niitä laillistetuissa kirjapainoissa sekä levittivät tuhansittain Moskovassa ja lähitienoilla; sitä paitsi he panivat toimeen kokouksia, joissa oli läsnä useampia satoja ihmisiä. Ja vaikka työläisillä ei enää ollut sivistyneitä johtomiehiä, niin he eivät sentään luopuneet toimintasuunnastaan, vaan pitivät kiinni »politiikasta». Julistuksissaan ja kokouksissa he noudattivat sekä taloudellisen että valtiollisen agitatsionin vaatimuksia. Tämä seikka osoittaa, ettei sosialidemokraattien työ ollut mennyt hukkaan ja ettei se ollut keinotekoisille perusteille rakennettu. Valtiollisen taistelun välttämättömyyden aate oli näet hyvin juurtunut työväen keskuuteen, ainakin niihin kerroksiin, jotka olivat joutuneet sosialidemokraattien agitatsionitoiminnan piiriin. »Varmana merkkinä siitä, että Venäjän työläisluokassa herää itsetietoisuus — kerrotaan venäläisten edustajien Lontoon kongressille antamassa ilmoituksessa — on vihdoinkin se asianharrastus, millä venäläiset työläiset seuraavat länsieurooppalaisen köy-

hälistön liikettä, mikäli siitä tulee tietoja venäläisiin sanomalehtiin. Samoin viittaamme vapun viettoon, jota venäläiset työläiset pitävät salaisissa kokouksissaan, ja niihin tervehdyksiin, joita Pietarin ja Moskovan työläiset lähettivät tänä vuonna Ranskan proletariaatille sen johdosta, että vietettiin Pariisiin kommunistin muistojuhlaa. Ja Kommunistien taistelijoiden yhteishaudalla Père-Lachaisen hautausmaalla oli muiden monilukuisten seppeleiden joukossa myös Moskovan ja Pietarin venäläisten työläisten sekä Länsi-Venäjän juutalaisten järjestöjen lähettämät seppeleet.» On tietenkin ymmärrettävää, että vaikka työväen syvät rivit innolla tutkivatkin sosialidemokraattista kirjallisuutta, niin ne eivät vielä kyenneet käsittämään läheskään *kaikkea*, mitä lehtiset ja julistukset sisälsivät, vaan kiinnittivät huomionsa siihen, mikä näytti niitä lähimmin koskevan.

Aikaisemmin olemme jo huomauttaneet, että siirtyessään laajaperäiseen joukkoagitatsioniin sosialidemokraatit olivat kaikki yksimielisiä siitä, että agitatsionin lähtökohtana tuli olla kysymyksessäolevain työläisten lähimmät tarpeet. Tässä suhteessa, ensimmäisten sosialidemokraattisten järjestöjen eristyneestä asemasta huolimatta niiden kesken vallitsi täydellinen yksimielisyys. Tehtävä ja sen suoritussuunnitelma oli kaikilla sama; kysymykseen saattoi vain tulla suunnitelman toteuttamistapa.

Työväen syvien rivien liike, lukuisat lakot ja niiden järjestetty, itsetietoinen luonne, tiedot isoista väenkokouksista ja vapun vietosta, kirjallisuus, etenkin eri paikkakunnilla esiintyvä agitatsionikirjallisuus, — kaikki tämä pakotti hallituksen pitämään tarkoin silmällä työväkeä. Kokonaisia urkkijaparvia lähetettiin joka puolelle työväen keskuuteen, niitä ilmestyi tehtaisiin y. m., työpaikkoihin, ravintoloihin, huvilapaikkoihin, vieläpä yhdistyksiinkin ja kokouksiin. Ensiksi santarmit kävivät pääasiallisesti sivistyneiden kimppuun. Kaupungeissa oleskelevat marksilaiset olivat poliisiviranomaisille vanhoja tuttuja siitä saakka, kun he aikaisemmin olivat esiintyneet ylioppilaitten ynnä muiden sivistyneiden iltaseuroissa. Heidät siis vangittiin muitta mutkitta, ja täl-

löin joutuivat kiinni sekä teoreettiset marksilaiset, jotka eivät olleet ottaneet osaa käytännölliseen toimintaan, että myös salaisen toiminnan harjoittajat, käytännölliset sosialidemokraatit.

Vuodesta 1895 lähtien alettiin sosialidemokraatteja vangita joukottain Varsovassa, Lodsissa, Moskovassa, Pietarissa, Ivanovo-Vosnesenskissa, Nishegorodissa, Jekaterinoslavissa, Odessassa, Vilnossa, Belostokissa, Samarassa. Ja vangitsemisia toimitettiin pian lakkaamatta. Siten otettiin kiinni suuri joukko työläisiä, etenkin kaikkein kehittyneimpiä ja toimeliaimpia ensimmäisiä sosialidemokraatteja ¹⁾ Santarmit ja oikeushovien prokuraattorit kerskailivat, että heidän onnistui perinpohjin tukahduttaa koko sosialidemokraattinen liike, mutta samalla heidän täytyi myöntää, ettei työväenliikkeestä ollut kovinkaan helppo päästä eroon. Kuulustelutilaisuuksissa Moskovon oikeushovin prokuraattorin apulainen Lopuhin ²⁾ tunnusti, ettei hän kuulusteluun ryhtyessään saattanut aavistaakaan, että sosialidemokraatit olivat ehtineet niin paljon saada aikaan ylenmääräisestä urkinnasta huolimatta. Häntä hämmästytti myös yksinkertaisten työläisten korkea kehityskanta, niin että hän rupesi muutamia epäilemään sivistyneiksi, jotka olivat tekeytyneet työläisiksi.

---

¹⁾ Vuosina 1894—96 pantiin vireille 726 valtiollista oikeusjuttua 3,531 henkilöä vastaan. Näiden joukossa ovat vain ne henkilöt, jotka vedettiin edesvastuuseen n. s. oikeus-hallinnollisessa järjestyksessä; mutta tähän lukumäärään eivät sisälly ne lukemattomat työläiset, jotka mainittuna aikana lähetettiin Siperiaan, pohjoisiin kuvernementteihin ja kotiseuduilleen hallintoviranomaisten tai santarmien toimenpiteestä.

²⁾ Sittemmin Plehven aikana poliisidepartementin päällikkö. Yleensä on huomattava, että hallitus palkitsi runsaasti kaikkia urkkijoita, prokuraattoreita ja santarmeja, jotka käsittelivät ensimmäisiä sos. demokr. oikeusjuttuja. Mainitsemme esimerkkeinä vain Subatovin, Lopuhinin, Gurovitshin, Pyramidovin, Vasiljevin ja Ganderin, jotka kaikki hyvin nopeasti ylenivät virka-uralla ja tulivat »ihmisiksi».

Epäilemätöntä on kuitenkin, että vaikka hallitus tuh-
lasi miljooneja valtiollisen salapoliisilaitoksen järjestämiseksi
ja piti melkein koko Venäjää lisätyssä suojelustilassa, niin
siltä jäi kuitenkin huomaamatta sosialidemokraattisen liik-
keen alku. Kun se sitten nosti hälyn, oli jo myöhäistä,
liike oli ehtinyt juurtua syväälle. Työläisluokalla oli jo
oma sivistynyt joukkonsa, joka nyt ryhtyi väittelyihin yleis-
ten syyttäjien ja santarmien kanssa, kun nämä koettivat
todistella vangituille työläisille, että sivistyneet käyttävät
heitä vain tykinruokana. Mutta eräskin yksinkertainen luku-
taidoton kankuri vastasi Moskovassa kuulustelussa: »me,
työläiset, tarvitsemme vapautta yhtäläisesti kuin leipää ja
ilmaa.» — »Ilman sananvapautta ja ilman yhdistyksiä me
emme voi elää», ilmoitti toinen kankuri. — »Syytetyt ovat
mitä suurimmassa määrin epäilyttäviä henkilöitä», — kir-
joitti loppupäätelmässään Odessan oikeushovin prokuraat-
tori B. J. Vitte, kuuluisan työläisten »veljen» Sergei Julie-
vitsh Vitten velimies, — »ja nähtävästi taipuvaisia toimi-
maan vastaisuudessa rikollisesti. Vaikka he ovatkin mustan
työn tekijöitä, tavallisia kivityömiehiä, niin he nähtävästi har-
rastavat ja pohtivat sellaisia kysymyksiä, mitkä eivät ensin-
kään sovellu tämän yhteiskuntaluokan jäsenille, vaan todis-
tavat, että asianomaisten ajatustapa on saanut vaarallisen
suunnan.» Ja siitä syystä kivimiehet karkoitettiin viideksi
vuodeksi Itä-Siperiaan.

Täytyy tunnustaa, että Subatovien, Lopuhinien, Pyra-
midovien ynnä muiden sellaisten henkilöiden muodosta-
man joukkueen onnistui vahingottaa kovasti *sosialidemo-
kraattista* liikettä. Alleviivaan sanan sosialidemokraattinen
siksi, että itsetiedottomaan työväenliikkeeseen hallintoviran-
omaisten iskut vaikuttivat aivan päinvastaisesti. Joukko-
vangitsemisten ja niitä seuranneiden joukkokarkoitusten
kautta tunkeutuivat näet tämän liikkeen idut Venäjän kai-
kille kulmille, herättäen kaikkialla sorretuissa tyytymättö-
myyttä ja vastustuksen henkeä. Mutta koska ei lähes-
kään kaikki karkoitetuista työläisistä olleet vielä siksi itse-
tietoisia, että olisivat kyenneet lakkoon kehottettaissa ilman

kirjallisuutta ja täysin itsetietoisten toverien apua selvittämään, mikä yhteys oli olemassa työläisluokan taloudellisen taistelun ja sen lopullisten tarkoituksensa puolesta käytävän taistelun välillä, niin heidän tehtävänsä oli pääasiassa vain lakko- eli paljaan ammatillisen liikkeen edistäminen ja laajentaminen. Tässä suhteessa he saivat aikaan sangen paljon. Siten ei laajalle levinnyttä työväenliikettä voinut enää tukahduttaa mikään mahtivalta, vaan se tuli välttämättömästi ja yleisesti tunnustetusti vaikuttamaan Venäjän elämään. Tämä nähtiin päivänselvästi pitkin matkaa työväenliikettä ahdistassa.

Mutta vaikka työväen *ammatillinen* liike ei yleensä kärsinytkään kuristustoimenpiteistä, niin sen sijaan niistä kärsi liikkeen *sosialidemokraattinen* puoli. Kun työväenliike kadotti melkein kaikki johtomiehensä, niin sen täytyi lähteä kulkemaan sellaista suuntaa, missä se kohtasi vähemmän vastustusta, mutta siinä ei tullut aina noudatetuksi sosialidemokraattien viittoomaa tietä. Työläisjoukot näkivät lakoista koituvan epäilemätöntä ja välitöntä hyötyä ja käsittivät, että saavutettu menestys — taloudellisen aseman parantuminen — riippui työläisten yksimielisyydestä kapitalisteja vastaan taistellussa; mutta se tarkoituksensa, jota sosialidemokraatit ajoivat, kutsuessaan työläisiä tähän taisteluun, jäi yhä enemmän ja enemmän syrjään. Teollisuus kasvoi tavattomasti edelleenkin ja kapitaali näytti hirveän nopeaan nielevän työn vara-armeijan, joten työläisten käydessä kapitalistien kimppuun ei mikään valtiomahti kyennyt hyökkäystä torjumaan. Vähitellen pääsi vakaantumaan mielipide, ettei valtiollisten oikeuksien puute kovinkaan ehkäissyt työväen taloudellista liikettä, vaikka siihen saakka oli niin luultu. Siitä huolimatta, että lakkojen teosta rangaistiin pakkotyöllä, lakkoliike jatkui yhtä kaikki, eikä hallitus mahtanut sille mitään, vaan oli pakotettu syrjästä katsomaan, kuinka sen säätämiä lakeja rikottiin alituisesti, — olihan aivan mahdotonta vangita ja lähettää pakkotyöhön kaikki lakkolaiset. Pakkotyörangaistussäännöksistä huolimatta tulivat työlakot Venäjällä melkein luvallisiksi, joten

työväen asialle välttämätön yhdistys-, kokoontumis- ja painovapaus saattoi samalla lailla aikaa myöten tulla laillistetuksi. Tämän-suuntaisia mielipiteitä alkoi tuon tuostakin kuulua keskinkertaisten agitatsiooniharjoittajien suusta, jotka hurmaantuivat lakoissa saavutetuista voitoista ja etenkin heinäk. 2/14 päivänä v. 1897 julkaistun, työpäivän lyhennystä koskevan lain johdosta.

Tämän lain käytäntöönottaminen oli selvä todistus työväen voitosta. Ja teollisuuden kehittyminen ynnä keskeytymätön tehtaiden perustaminen yhäti edistivät edellämainitun mielipiteen vahvistumista. Alituisten lakkojen avulla lyhennettiin työpäivää paljon enemmän kuin heinäkuun laissa määrättiin, ja työpalkka saatiin kohoomaan; eivätkä työläiset tyytyneet vielä siihen, vaan vaativat ja saivat aikaan muitakin parannuksia, ihmisarvoa loukkaavat nuuskimiset lakkautettiin, sinuttelemisen sijaan tuli kohteliaampi teitittely, vihatut työnjohtajat joutuivat pois j. n. e. Voiton tulokset olivat silminnähtävät, joten lakko sai vähitellen aivan toisellaisen merkityksen kuin ennen: se tuli itsenäiseksi tarkoitusperäksi. Alkuaan lakko oli ollut vain *yksi* monista *välikkappaleista* luokka-agitatsioonin palveluksessa, jota taasen harjoitettiin lähimpäin taloudellisten tarpeiden perusteella lopullisen sosialistisen ihanteen saavuttamiseksi; mutta nyt se muuttui *ainoaksi* mahtavaksi aseeksi taistelevien työläisten aseman parantamiseksi.

Sosialidemokraattinen ajatustapa oli saavuttanut loistavan ja aivan hämmästyttävän menestyksen ohjatessaan työväen itsetiedottomia pyrkimyksiä, mutta v. 1897—98 tienoilla sosialidemokraatit rupesivat mukaantumaan itsetiedottomaan työväenliikkeeseen. Uusi sosialidemokraattinen sukupolvi tuli vähän kehittyneiden työläisten ajatusten ilmaisijaksi sen sijaan, että sosialidemokraatit ensin olivat olleet työväen johtomiehinä ja heränneiden itsetietoisten työläisten pyrkimysten ja mielialojen tulkitsijoina. »Itsetietoisuuden sijaan pääsi valtaan vaistomainen itsetiedottomuus — sanoo Ljennin kirjassaan »Mitä on tehtävä» — itsetiedottomasti, luonnonvoiman tavoin. Tämä näyttää sanansutkaukselta, mutta

ikävä kyllä se on totta. Se ei tapahtunut siten, että kaksi vastakkaista mielipidettä joutui keskenään julkiseen taisteluun, joka päättyi toisen voitolla, vaan siten, että santarmit »kiskoivat» pois riveistä yhä enemmän ja enemmän vanhoja »kumouksellisia toimijoita», joten näyttämölle vähitellen astuivat Venäjän sosialidemokratian »nuoret». Jokainen, joka edes on ollut Venäjän *nykyisen* kumousliikkeen ilmapiirissä, vaikkei olisikaan siihen ottanut osaa, on varsin hyvin tullut tietämään asianlaidan olevan juuri niin.»

Vuosien 1895—96 tienoille saakka olivat sosialidemokraattisina johtomiehinä sivistyneet ynnä työläiset jotka olivat käyneet perusteellisen tietopuolisen koulun taistelussa kansanpuoluelaisia vastaan sekä propagandayhdistyksissä, ja saaneet käytännöllisen opetuksen agitatsionia järjestäessä. He kehittyivät sikäli, kuin liike kasvoi, ja ottivat joka askeleella varteen aikaisemmin saavutetun kokemuksen, pitäen samalla ankarasti kiinni tieteellisen sosialismin periaatteista, Mutta heidän jälkeläisensä olivat hiljakkoin yhtyneet liikkeeseen eivätkä enimmiten olleet ensinkään käyneet propaganda-yhdistysten koulua. Valtiollisen kasvatuksensa he olivat taasen saaneet joukkoagitationissa, lehtisistä ja lentokirjasista. Siten 90-luvun alussa vallinneen hitaan kehityskulun sijaan tuli nyt kuumeenomainen kehkeytyminen. Aktiivinen työskentelijä, joka ei vielä ehtinyt tulla itsetietoiseksi sosialidemokraatiksi, joutui vankeuteen tai maanpakoon, toimittuaan keskimäärin 3—6 kuukautta. Vangitsemisia toimitettiin tuon tuostakin, joten järjestön jäsenet muuttuivat sitä mukaa, ja siinä vähitellen muuttuivat perinnäistavatkin. Johdonmukaisesta, järjestelmällisestä työstä ei näin ollen voinut olla puhettakaan. Ei ollut aikaa tutkia tietopuolisia asioita eikä valmistautua johtomiehen käytännölliseen tehtävään. Teoria sai väistyä käytännön tieltä, itsetietoisuus itsetiedottomuuden edestä. Kaikki elivät kuumeenomaisessa, kiireessä touhussa vain nykyhetkeä varten.

XII.

Selvimmän ja johdonmukaisimmin ilmeni tämä itsetiedottomuuden valtaanpääsy valtakunnan luoteisosassa, juuri niihin aikoihin muodostuneen »Puolan ja Liettuan yleisen juutalaistyöväen liiton» («Bundin») toimintapiirissä. Aikaisemmin olemme jo maininneet, että koko tällä alueella ei tehdasteollisuus ole päässyt sanottavasti kehittymään, vaan siellä vallitsee käsiteollisuustuotanto. Ja juutalaisen käsityöläisköyhälistön asema on niin kurjan kurja, ettei kaiketi koko maailmassa liene sellaista surkeutta. Siellä vallitsee mitä raain riistäminen. Patriarkalliset suhteet ovat näennäisesti olemassa työnantajan — juutalaisen rahamiehen — ja juutalaisten työläisten välillä, mutta ne vain lisäävät siemämätöntä sortoa. Paitsi taloudellista sortoa ja halveksimista, jota juutalainen suurporvaristo »hyväntekeväisyydessään» osoittaa työläisiä kohtaan, saavat nämä kärsiä myöskin tavatonta valtiollista sortoa. Eivät venäläisetkään ole liioin hemmoteltuja, mikäli on kysymys kansalaisyhteisyyden nauttimesta, vaan venäläisten »kansalaisten» on pitänyt jo lapsuudesta asti tottua kestävämpään poliisi- ja virkavallan omavaltaisuutta. Mutta sellaista orjuutta, kuin poliisiviranomaiset ovat panneet toimeen »juutalaisten asutuspiirissä», eivät keskikuvernementtien oikeudettomat asukkaat voi edes kuvitella mielessään.

80-luvulla valtaanpäässyt taantumus kosti ankarasti koko juutalaisväestölle niiden yksilöiden teot, jotka sen keskuudesta lähteneinä olivat tehneet nimensä tunnetuiksi tuona muistorikkaana aikakautena 70-luvulla ja 80-luvun alussa. Pobjedonostevin, Ignatjevin, Plehven y. m. johdolla se ensin sai pimeät kansanjoukot ärsytetyksi juutalaisten kimppuun ja pani toimeen verilöylyjä heidän keskuudessaan, sitten ajoi heidät »asutuspiiriin» sisään, pakottaen juutalaisen kurjaliston jäsenten olemaan toinen toistensa rasituksena, verenimijinä leipäpalasta hankkiessa. Suunnaton joukko käsityöläisiä, jotka siihen saakka olivat saaneet elatuksensa suurkaupungeissa tai maaseudulla, missä

he useinkin olivat ainoina ammattityöläisinä, kasaantui nyt pakosta pikku kauppaloihin ja kaupunkipahasiin. Siellä he kadottivat entisen itsenäisyytensä, ja sen sijaan, että olisivat muuttuneet palkkatyöläisiksi, he joutuivat suorastaan työttömien suuren vara-armeijan riveihin, joten heidän oli antauduttava työorjuuteen jokaiselle, ken vain pelastaisi heidät nälkäkuolemasta.

Juutalainen suurporvaristo sitä vastoin kärsi vähemmän vainoista ja mukaantui piankin joten kuten uusiin olosuhteisiin. Samoin kuin keskiaikana se nytkin vapautui rahalla sitä painavista rajoituksista ja hankki itselleen kansalaisoikeudet. Ylpeät virkalakkiset, kuvernööristä poliisiin ja maavartijaan saakka alentuivat ottamaan vastaan vakinaista palkkaa juutalaisilta rahamiehiltä ja korvaukseksi auttoivat heidä riistämään juutalaisköyhälistöä. Juutalainen papisto rupesi — kuten papisto yleensä — mahtavain, rikkaiden ja esivallan puolelle. Se koetti kaikin voimin lopullisesti sammuttaa pimeissä juutalaisjoukoissa kaiken inhimillisen valon, tukahduttaa kaikki yritykset nousta taisteluun vallitsevaa asiaintilaa vastaan. Lapsuudesta s. o. noin viidennestä ikävuodesta asti juutalaispoikia ruvettiin kasvatamaan juutalaisten hengellisissä kouluissa, missä heihin juurrutettiin itämainen fatalismi, usko Jumalaan, joka yksin määrää ihmiskohtalot, ja missä heistä alusta pitäen kitkettiin pois vastustuksen henki. Juutalaisvainot, poliisiviranomaisten harjoittama sorto, taloudellinen orjuus — tämä kaikki sai juutalaiset vain huokailemaan, itkemään, valittamaan, mutta ei synnyttänyt heissä vastustuksen, taistelun ja koston halua. He luottivat vain siihen, että Jumala rankaisee valitun kansansa kovia sortajia; kansan oli vain kärsivällisesti odotettava Messiaan tuloa, joka pelastaa sen uudesta Babyloinin vankeudesta. Ja sillä välin kuin juutalaisjoukot, — nälkää ja kaikkea kurjuutta kärsien, jokaisen syljeksiminä, ken vaan viitsi, — kärsivällisesti odottivat Messiataan, juutalaisten suurporvaristo, joka myös odotti hänen tuloaan, kiiruhti siekailematta muuttamaan köyhien veljiensä hien ja veren rahaksi ja täyttämään sillä taskunsa.

Oli vaikea toivoakaan, että tämä surkuteltava, halveksittu ja orjuutettu joukko voisi milloinkaan muuttua, ruveta vastustushankkeisiin. Epäillen, vastahakoisesti ryhtyivät ensimmäiset juutalaiset sivistyneet marksilaiset harjoittamaan propagandaa heimolaistensa keskuudessa. Nämä sivistyneet oli Venäjän hallitus muiden juutalaisten mukana karkoittanut asutuspiiriin. Ja hun he eivät voineet istua toimettomina, niin he päättivät toimia juutalaisten proletaarien hyväksi, kunnes sopivassa tilaisuudessa pääsisivät tosi työhön suuriin teollisuuskeskuksiin.

»Ensimmäiset juutalaiset sosialidemokraattiset yhdistykset — kerrotaan teoksessa »Aineksia juutalaistyöväen liikkeen historiaan» — muodostuivat Vlnossa vuoden 1887 vaiheilla. Ensimmäiset sivistyneet juutalaiset, jotka alkoivat herätystyön juutalaisten työläisten keskuudessa eivät suunnitelleet erityisen juutalaistyöväen liikkeen synnyttämistä. »Piiriin» sidottuina ja kykenemättä käyttämään nuoria voimiaan venäläisen työväenliikkeen palvelukseen, he rupesivat vasten tahtoaan työskentelemään juutalaisten keskuudessa tyydyttääkseen edes jossakin määrin kumouksellista toimihaluun. He katsoivat juutalaistyöväen liikkeen ajamisen toisarvoiseksi asiaksi, sillä heidän katseensa oli etupäässä tähdätyinä venäläiseen työväestöön, jolta he odottivat pelastusta myös juutalaiselle köyhälistölle. He siis panivat etuun — mahdollisimman läheisen yhteyden aikaansaamisen juutalaisen ja venäläisen työväenliikkeen välille. Propagandaa harjoitettiin venäjän kielellä; ja venäjän kieltä taitamattomille opetettiin sitä.»

Yhdistystoiminta lähti sentään, vastoin odotusta, menemään varsin hyvin. Tiedonhalu oli hyvin suuri juutalaisen köyhälistön keskuudessa. Keskiaikaisen talmudinopin ongelmat haihtuivat piankin tieteellisen sosialismin järjestyksien aatteiden tieltä. Yhdistykset kasvoivat kasvamisestaan ja juutalaiset sosialidemokraatit katsoivat mahdolliseksi ruveta pysyväiseen toimintaan juutalaisen proletariaatin keskuudessa, koska maaperä osoittautui suotuisaksi. Kuten kaikkialla muualla Venäjällä, niin täälläkin ensimmäisiin yh-

distykseen joutui etupäässä työläisten paras osa — sellaiset jotka olivat kasvaneet asutuspiirin ulkopuolella ja jotka osasivat venäjän kieltä. Propagandan luonne ja levitystapa oli myös aivan samallinen kuin muuallakin, se erotus vaan oli, että täällä propaganda ehkä oli enemmän kamariteellistä ja dogmaattista laatua sen vuoksi, ettei täällä ollut suurkapitalistista teollisuutta olemassa. Ei ollut ensinkään käytettävissä juutalaisten käsityöläisten elämää koskevia tutkimuksia, jonka vuoksi marksilaisuuden teoreettisia väitteitä täytyi valaista vieraista oloista, Länsi-Europasta otetuilla esimerkeillä.

Kun siis aatetta levittäessä täytyi esittää vaikeasti todistettavia tosiasioita, eikä juutalaisten käsityöläisten keskuudessa ollut itsetiedoton liike alullakaan, niin yhdistystoiminta sai täällä sellaisen elottoman, järkeilevän luonteen, kuin aikaisemmin olemme VII luvussa huomauttaneet. ¹⁾ »Seurattiin vanhaa perittyä toimintatapaa, tutkittiin luonnonhistoriaa, maantietoa, historiaa ja valtiotaloutta. Tieteellisen sosialismin aatteita levitettiin yleispiirtein, eikä siitä tehty määrättyjä, yksityiskohtaisia johtopäätöksiä jokapäiväistä elämää varten. Tällaiseen yhdistyspropagandaan sivistyneet silloin keskittivät kaikki voimansa.»

»Työväen syvien rivien liikkeen voidaan katsoa alkaneeksi v. 1892 valtakunnan länsi-osassa, sanoo Akimov. — Välittömänä aiheena sen syntyyn oli, kuten aina sellaisissa tapauksissa, sangen vähäpätöinen tapaus.»

»Vilnon kaupungin pormestari antoi käsityöhallituksen kiusaksi julistuksen, että Katarina II:sen lain mukaan työpäivä ei saanut eri ammattien aloille kuuluvissa verstoissa kestää 12 tuntia kauvempaa. Sen johdosta käsityöläiset rupesivat kaikkialla puhumaan työpäivän lyhentämisestä, sikäli kuin laki myöntää, ja pohtivat kysymystä, miten saisivat tätä unohdettua lakia käyttää hyväkseen.» ²⁾

1) Ks. s. 82.

2) »Katsaus sos. demokratian kehitykseen Venäjällä s. 13; seur. s. 15.

On hyvin luultavaa, että tarvittiin sellainen syrjäinen, vieläpä virallinen sekaantuminen asioihin, ennen kun pimeät, sorretut juutalaisjoukot uskalsivat ruveta puhumaan poljetujen oikeuksiensa voimaansaattamisesta. Kokonainen sarja seuraavia työlakkoja eri ammattien aloilla sai alkunsa siitä, että »lainmukaisen» oikeuden perusteella vaadittiin 12-tuntista työpäivää.

Tämän vajstomaisen lakkotaistelun pohjalla saattoivat vihdoinkin itsetietoiset sosialidemokraatit lähestyä itsetiedottomia työläisjoukkoja. Mutta jos mielittiin vaikuttaa näihin joukkoihin, oli tehtävä jyrkkä muutos aatteen levitystavassa. Abstraktinen ja kamaritieteellinen yhdistystoiminta saattoi olla paikallaan silloin, kun yhdistykseen kuului pieni määrä kehittyneitä, ainakin jonkun verran itsetietoisia työläisiä, mutta joukkoagitatsionia varten se ei kelvannut. Työväen syville riveille oli saarnattava yksinkertaisempia, helppotajuisempia asioita. Sellainen oli esim. rahastokysymys, joka ei ollut uutuuksia juutalaisille käsityöläisille. Ammattikuntien ajoista asti oli useilla ammattialoilla säilynyt kisällien keskinäisiä avustusrahastoja. »Työläisten (juutalaisten) keskuudessa, — sanoo Akimov — oli vanhastaan olemassa rahastoja siltä varalta, jos oli taisteltava isäntiä vastaan työehtojen parantamiseksi; nämä laitokset johtuvat mahdollisesti niiltä ajoilta, jolloin Puolassa ja Saksassa olivat voimassa ammattikunnat; ainakin muutamat tavat muistuttavat ammattikuntia, nimittäin juhlamenot uusia jäseniä järjestöön ottaessa, vuosijuhla ja järjestön asioiden tarkoin salaaminen. Eräs asiantuntija löysi Mohiljovissa hyvin vanhat kassakirjat, jotka kuuluivat sellaiselle järjestölle, jonka jäseniksi eivät päässeet työnantajat. Eräs toverini taasen tapasi Shitomirissä vanhan salaisen työläisjärjestön, joka oli saanut asemansa melkoisesti parannetuksi, käytyään kauvan kovaa taistelua. Taistelun vaiheet pidettiin pyhästi muistossa, ja kun tämän järjestön keskuudessa rupesivat sosialistit levittämään aatteitaan, otettiin heidät vastaan vihamielisesti. Lodsissa oli vanha ammattijärjestö »Ahdus» (= yhteistunto) niin hyvässä huudossa, että sen nimi tuli sananparreksi

järjestyneiden, vieläpä yleensä kaikkien itsetietoisten työläisten kesken.

Vastoin Akimovin mielipidettä voidaan varmuudella sanoa, ettei hänen mainitsemillaan rahastoilla ollut mitään tekemistä taistelurahastojen kanssa, vaan että ne olivat tyyppillisiä ammattirahastoja hautajaisten, sairauden ja tilapäisen työttömyyden varalta. Kun sosialidemokraatit koettivat lähestyä syviä rivejä ja pyrkivät tekemisiin näiden rahastojen jäsenten kanssa, niin, kuten Akimovkin huomauttaa, he kohtasivat siltä taholta vastustusta. Ja tarvittiin itsetiedoton taloudellinen taistelu, jossa aluksi työläisille kävi huonosti, ennen kun he tulivat tajumaan, että nämä keskinäiset avustuskassat olivat muutettavat lakko- ja taistelurahastoiksi. Muutamissa tapauksissa vanhoillisten avustusrahastojen rinnalle oli perustettava erityisiä taistelurahastoja.

Mutta kun lakkotaistelu kerran puhkesi, rupesi se laajenemaan uskomattoman nopeasti. Yksistään Minskissä oli »Bundin» Pariisin kongressille antaman ilmoituksen mukaan kahden vuoden (1894—96) aikana 45 lakkoa ja Vilnossa 56 lakkoa 27 ammatin alalla. Jokainen lakko antoi aiheen myös taistelurahaston perustamiseen. Vuonna 1895 oli Vilnossa jo 850 työläistä rahastojen jäsenenä Minskissä, — 870. »Liike levisi tulva-aallon tavoin yhä laajemmille aloille, vallaten kaupungin ja alueen toisensa perästä. Sen valtaan joutui harja-teollisuus alue (Vilko-vishki, Kreslafka, Vystinets) ja Brest-Litovsk ynnä Belostok. Taistelurahastojen luku kasvoi kasvamistaan. Ja sikäli kasvoi myös lakkoliike; lakkoja sai lukea kymmenittäin.»¹⁾

Vähitellen alettiin yksityisiä rahastoja yhdistää toisiinsa, niin että ne vihdoinkin muodostuivat koko ammatin käsittäviksi järjestöiksi. Erään sellaisen järjestön vaiheet ovat seuraavat: »Kun harjateollisuusalueella alettiin puuhata 12-tuntista työpäivää, niin harjatyöläisagitaattorit kokoontuivat keskustelemaan taistelun merkityksestä, jota oli »käytävä

---

1) »Aineksia juut. työväenliikkeen historiaan», I jakso, s. 50; seur. ss. 52—53, 57.

12-tuntisen työpäivän hyväksi ja välityksen poistamiseksi koko sen puolen harjantekijöihin nähden» (harjantekijöitä on alueella useita tuhansia). Kokouksessa hyväksyttiin useita ponsia, jotka sitten tulivat tätä ainetta erityisesti koskettelevan kirjasen perustaksi. Siten saatiin ensi kerran laadituksi yhteiset näkökohdat taistelua varten koko harjateollisuusalueella. Puuttui vain yhteistä järjestöä joka yhdistäisi kaikkia harjatyöläisiä taistelussa. Vaikka sellaista järjestöä ei vielä ollut olemassa, niin itse asiassa harjatyöläiset toimivat yksimielisesti kaikissa tärkeissä tapauksissa, vieläpä kokoontuivat yhdessä neuvottelemaan taistelua ja toimintatapaa koskevista kysymyksistä. Edellämäinittu pikkukokous oli vastaisen »Puolan ja Liettuan harjatyöläisten yleisen liiton» »alkuna».

Jo vuonna 1896 oli »Lontoon kansainvälisessä sosialistisessa kongressissa juutalaisköyhälistöä edustamassa neljä edustajaa — Varsovasta, Vilnosta, Minskistä ja Smorgonista, joissa oli järjestyneitä juutalaistyöläisiä yhteensä neljättä tuhatta henkeä».

Siten työväenliike Venäjän valtakunnan luoteisosassa pääsi juurtumaan, niin ettei sen olemassaoloa käynyt enää epäileminen. Vilnon ja Minskin pikkujärjestöt, joihin alkuaan kuului vain kehittyneitä työläisiä ja muutamia sivistyneitä, paisuivat hyvin järjestetyksi ja voimakkaaksi työväenliikkeeksi.

Me näimme, että muualla Venäjällä itsetiedoton työväenliike ei ollenkaan himmentänyt johtajien itsetietoisuutta. Pikku yhdistyksissä suunniteltu sosialidemokraattinen toimintatapa pantiin johdonmukaisesti käytäntöön. Miten sitten oli asianlaita »Bundin» toimipiirissä?

»Sivistyneiden ryhmä, joka oli joutunut vallankumouksen tielle »kansan vapauden» puoluelaisten kautta ja sitten omaksunut sos. demokraattiset periaatteet, koetti herättää työläisluokkaa valtiolliseen elämään saarnaamalla aatteitaan työläisyhdistyksissä. Mutta tämä keino osoittautui tarkoitukseensa kelpaamattomaksi, sillä työläisluokan syvät rivit jäivät propagandan vaikutuspiirin ulkopuolelle» . . . »he (juu-

talaiset sosialidemokraatit) olivat vieraat . . . työläisluokalle, jonka vuoksi heidän kiihkeä halunsa — saada juutalaisköyhälistö tajuamaan suuret tehtävänsä — raukesi tyhjiin.»¹⁾ Mutta pian sosialidemokraatit asiaa mietittyään tulivat siihen käsitykseen, että »köyhälistön itsetiedoton taistelu vie samaan päämäärään, kuin mihin sosialidemokraatit pyrkivät itsetietoisesti ja minkä he tunnustavat ihanteekseen» . . . »Liikkeen kehittyminen pakotti väkisinkin heittämään syrjään vallankumouksellisten sivistämistoiminnan.»

Näin Akimovin mukaan, siirtyivät juutalaiset sosialidemokraatit yhdistystoiminnasta agitatsioniin; mutta hänenkin mielestään tällöin täytyi »supistaa sosialidemokratian tehtäviä sitä varten, että voitaisiin ohjailla köyhälistön syviä rivejä».

Me tiedämme, että vuonna 1894 ilmestyneessä kirjassa »Agitatsionista» esitettiin määrätysti juuri silloin tapahtuva siirtyminen yhdistystoiminnasta agitatsionitoimintaan. Me tiedämme myöskin, että tämän kirjasen ilmestymisestä olivat iloissaan kaikki silloiset sosialidemokraatit ja etupäässä siksi, että kirjasen tekijä antoi siinä agitaattoreille hyviä käytännöllisiä neuvoja. Kun kirjanen kohta ilmestyttyään joutui Nishnij-Novgorodiin, niin se hiukkasen hämmästytti sikäläisen järjestön jäseniä sen vuoksi, että he katsoivat kirjasen sisältävän kehotuksen luopumaan joksikin aikaa valtiollisesta taistelusta. Ja kun he saivat tietää, että Moskovalainen järjestö aikoi painattaa mainitun kirjasen, he lähettivät Moskovaan varta vasten henkilön vaatimaan selvitystä epäilyttävistä kohdista. Asiasta aiheutui monimutkaisia neuvotteluja Moskovan ja Nishnij-Novgorodin järjestöjen kesken kummallakin paikkakunnalla ja vihdoin molemmin puolin tehtiin päätös, ettei missään tapauksessa ollut hetkeksikään luovuttava valtiollisesta agitatsionista eikä erotettava sitä taloudellisesta agitatsionista. Kirjaseen »Agitatsionista» päätettiin taasen tehdä painettaessa tarpeelliset

1) Akimov. »Katsaus sos.-demokratian kehitykseen Venäjällä. ss. 12—13; seur. ss. 17—18.

korjaukset, eli tarkemmin sanoen, varustaa selityksillä ne kohdat, jotka, — kuten arveltiin — olivat aiheutuneet erityisistä, paikallisista toimiehdoista juutalaisten käsityöläisten keskuudessa ja jotka saattoivat synnyttää väärinkäsitystä. Kaikki tulivat yksimielisesti siihen johtopäätökseen, että taloudellisella taistelulla tulee Venäjällä olla valtiollinen luonne.¹⁾ Sellainen mielipide oli asiasta silloin kaikilla aatteen levittäjillä Venäjällä. »Ensimmäiset sosialidemokraatit tällä aikakaudella — sanoo yksi sen ajan etumaisista käytännössä toimineista henkilöistä, Ljenin, — harjoittivat innolla taloudellista agitatsionia (ja ottivat täysin huomioon tässä suhteessa todellakin hyödylliset neuvot, joita silloin vielä käsinkirjoitettu julkaisu »Agitatsionista» tarjosi), mutta eivät pitäneet taloudellista agitatsionia ainoana tehtävänä, vaan päin vastoin alusta pitäen asettivat etualaan Venäjän sosialidemokratian mitä laajimmat historialliset tehtävät yleensä ja itsevaltiuden kumoomisen erittäinkin.»

Aivan samoin, kuin koko muun Venäjän ensimmäiset sosialidemokraatit, katsoivat tehtäviin myös vilnolaiset toverit, m. m. kirjaseen »Agitatsionista» tekijäkin. Mutta näiden ensimmäisten *itsetietoisten* sosialidemokraattien joukkoon emme millään muotoa voi lukea erästä puhujaa, joka esiintyi v. 1895 Vilnossa agitaattorien toukokuun kokouksessa. Hänen puheensa »Käännekohta juutalaistyövän liikkeen historiassa» osoittaa kuinka paljon työskentely käsityöläisjoukon keskuudessa ehti jo himmentää johtomiesten sosialidemokraattista itsetietoisuutta. Puheessaan mainittu henkilö ilmaisi mielihyvänsä sen johdosta, että juutalaistyöläisten liike oli tullut *kansanvaltaisemmaksi* ja *materialistisemmaksi*. »Liikkeemme demokraattinen, kansanvaltainen luonne nykyaikana menneisyyteen verrattuna — sanoi hän, — riippuu

---

¹⁾ Valitettavasti minulla ei ole käytettävissä Moskovassa julkaistua, hektograafisesti painettua kappaletta tästä kirjasesta, joten en voi täsmälleen sanoa, mitä kaikkia korjauksia siihen tehtiin; mutta koska otin osaa neuvotteluihin sekä Moskovassa että Nishnij-Novgorodissa, muistan kysymyksen pääasiallisesti olleen »puhtaasti taloudellisen» taistelun mahdottomuudesta.

siitä, että *me olemme sovittaneet ohjelmamme, toimintatapamme ja taistelumme syvien rivien tarpeiden mukaisiksi*» (harvennus alkuteoksessa).¹⁾

Moskovalaiset, pietarilaiset, jekaterinoslavilaiset sekä muut toverit sovittivat agitatsiooniin siirtyessä syvien rivien mukaisiksi taistelunsa ja toimintatapansa, mutta ohjelma jäi koskemattomaksi; sitä he eivät saattaneet eivätkä tahtoneet sovittaa syvien rivien tarpeiden mukaiseksi. He eivät myöskään saattaneet hyväksyä sitä yksipuolista käsitystä sosialistien tehtävästä, joka ilmenee vilnolaisen puhujan seuraavista ponsista. »Valtiollista liikettä me emme odota siltä ajalta, jolloin meidän onnistuu saada syvät rivit vakuutetuksi siitä, että meidän valtiolliset ihanteemme ovat oikeat, vaan silloin kun syvissä riveissä taloudellisen kehityksen vaikutuksesta kehkeytyvät valtiolliset tarpeet.» Sosialidemokratian ei hänen mielestään ole kehitettävä syvissä riveissä luokkatietoisuutta eikä saarnattava sosialismin aatteita: — »sillä» usko aattemme ja teoriojemme kaikkivaltaisuuteen on ihanteista, idealistista maailmankatsomusta.» Jos historian kulun määrää luokkataistelu, niin aatteiden tehtävä historiassa on vain esittää ja selvittää aineellisia tarpeita.»²⁾ Jos siis syvät rivit jollakin hetkellä taistelevat 12-tuntisen työpäivän puolesta, niin on muka »idealistista», »porvarillista», »vastoin kansanvaltaisuuden periaatteita» puhua niille politiikasta, 8-tuntisesta työpäivästä, luokkataistelusta yleensä ja sosialismista, sanalla sanoen kaikesta siitä, mikä ei välittömästi johdu syvien rivien lähimmistä tarpeista. Sillä vain »ajatteleva vähemmistö elää etupäässä aatteellista elämää, eikä taistele paremman aineellisen aseman, vaan jonkun aatteen hyväksi». Syville riveille sitä vastoin »aineelliset tarpeet ovat kaiken tärkeimmät». »Sellainen katsantokanta, että köyhälistön taloudellisen vapautuksen ensi ehto on sen henkinen ja siveellinen kehitys, — ei ole muuta

1) »Aineksia juut. työväen liikkeen historiaan» s. 145—46.

2) »Aineksia juut. työv. liikk.» s. 149—150; seur. ss. 148; 150—151.

kuin heijastus tavallisesta porvarillisesta katsantokannasta, että porvarillisten taloudellinen etevämyys työläisten rinnalla johtuu porvarillisten korkeammasta henkisestä ja siveellisestä kehityksestä. Jokainen sivistynyt porvarishenkilö kirjoittaa nimensä vastustajiemme ohjelman alle, — sellaisen nimittäin, että työläisen on ensin sivistyttävä, sitten vasta hän saa ajatella asemansa parantamista, — vieläpä hän antaa kaksikymmenkopekaisen ynnä vanhan aapisen tähän jaloön tarkoitukseen.»

Vilnolaisen puhujan vastustajat väittivät kirjasen »Agitatsionista» tekijän sanoilla hänelle vastaan, että agitaattorin »on mentävä askelta kauemmaksi kuin syvät rivit, hänen on saatava niille taistelu käsitettäväksi, selvittämällä sen merkitys yleisemmältä, etujen vastakkaisuuden näkökannalta, ja siten »laajennettava syvien rivien näköpiiriä». Toisin sanoen hänen on valaistava itsetiedottomasti syntyvää taistelua luokkakatsantokannalta. Ja sitä varten ennen kaikkea vaaditaan, että hän itse on sosialidemokraatti ja tuntee hyvin teorian, joka kylläkin muiden teorioiden tavoin on »muodostunut kysymyksessä olevan luokan, — tässä köyhälistön, — aineellisten tarpeiden perustalla, mutta jota hän ei tunne vielä läheskään hyvin». On utopistista otaksua, — sanoo edelleen kirjasen »Agitatsionista» tekijä, — että venäläiset työläiset kokonaisuudessaan kaikkine joukkoineen voivat käydä valtiollista taistelua, jollei kyllin vakuuttavasti saada selvitetyn, että tämä taistelu on välttämätön heidän omien etujensa nimessä.» Mutta kenen sitten on selvitettävä asia? — Vilnolainen puhuja otaksuu itse elämän tekevän sen, siksi että taloudellinen taistelu muodostaa työläisluokan siveellisyyden ja itsetietoisuuden kehityksellistä tietä, joten propagandanharjoittajalla ja agitaattorilla ei ole tässä suorastaan mitään tekemistä. Jos kerran valtiollinen taistelu ei vielä esiinny työläisjoukkojen tarpeena, niin on turhaa siitä puhuakaan sillä muutoin nämä joukot tulevat »passiiviseksi, tahdottomaksi laumaksi, joka ei näyttele mitään itsetietoista osaa, vaan menee sokeasti minkä paimenen perästä tahansa». Sen vuoksi ei ole syytä

kehittää itsetietoisuutta yksityisissä työläisissä ja käyttää heitä propaganda-yhdistysten koulussa sekä valmistaa heistä joukkoliikkeen johtomiehiä, koska se on vain »aatteen levittämistä arvostelevasti ajattelevien henkilöiden kesken ja edistää sellaisten henkilöiden syntymistä», joka ei ole ensinkään toivottavaa, syystä että se olisi »porvarillisten sivistyneiden ylimysmielisyyttä ja niiden idealismiin erottumattomasti yhtynyttä uskoa siihen, että historiaa vievät eteenpäin aatteet». ¹⁾

Ensimmäiset sosialidemokraatit, niiden joukossa myös kirjasen »Agitatsionista» tekijä, jota ei mitenkään saata epäillä pikkuyhdistystoiminnan puolustajaksi, eivät olleet samaa mieltä vilnolaisen puhujan kanssa. Kirjasessa »Agitatsionista» sanotaan: »Me emme hyväksy mitään äärimäisyyksiä, ei käytännön pohjalta poistumista, paljasta tietopuolista toimintaa eikä agitatsionin harjoittamista syvien rivien keskuudessa tutkimatta samalla teoriaa. Vain molemminpuolinen toiminta rinnan, niin että kumpikin puoli täydentää toistaan, antaa todellisen valmistuksen ja kehittää suorat mielipiteet.»

Eri mieltä vilnolaisen toverin kanssa oli myös suurin osa herätettyjä työläisiä. »Työläisten keskuudessa — kirjoittaa Akimov, — oli jokin kuohunta, joka osoitti, etteivät he olleet tyytyväisiä opettajiensa toimintaan.

»Herätetyt työläiset, piirtäjä Abramin johdolla selittivät olevansa tyytymättömiä sen vuoksi, että vallankumoukselliset siirtyivät agitatsioniin. He eivät käsittäneet tämän toimintatavan muutoksen syvää merkitystä, vaan heistä näytti siltä, että, luopuessaan levittämästä aatteita yhdistyksissä, sivistyneet jättivät valistustyönsä ja tahtoivat käyttää hyväkseen syvien rivien itsetiedotonta, hillitöntä liikettä pitäen työläisiä vain tykinruokana.» Täysin tunnustaen »tämän taktiikan muutoksen syvän merkityksen» Akimov kuitenkin hyökkää itsetietoisten työläisten kimppuun. »Yhdistysten työläiset — kirjoittaa hän — osoittautuivat vä-

¹⁾ »Aineksia juut. työv. liikkeen historiaan» s. 149.

hemmän kansanvaltaisiksi kuin sivistyneet vallankumoukselliset; he tunsivat etevämmyytensä syvien rivien rinnalla ja heitä sapetti sivistymättömien työläisten tuleminen kokouksiin; sen vuoksi liikkeen ulkopuolelle jätettiin kokonaisia ammattialoja, kuten esim. kirjaltajat, jotka ennen olivat olleet liikkeen etunenässä.»

Eiköhän todenmukaisempaa ole otaksua, että tämä kehittyneiden työläisten vastustushenki ei johtunut heidän »ylimysmielisyydestään» vaan siitä, että he olivat itsetietoisempia, enemmän sosialidemokraattismielisiä kuin heidän uudet opettajansa? Eiköhän tässä toistunut sama ilmiö kuin se, mistä Plehanov huomautti puhuessaan »Pohjois-Venäjän työläisten liitosta»? Pohjois-Venäjän työläisten liiton vastaus »Maa ja vapaus»-lehden toimitukselle osoitti, että ainakin tämän liiton jäsenet aikaisemmin kuin meidän »sivistyneemme» käsittivät, kuinka sopimatonta on työläisluokan pysyä erillään politiikasta.» Itse Akimovinkin täytyi tunnustaa, että vilnolaisten itsetietoisten työläisten vastaanhangottelu oli protesti yksipuolista agitatsioni-intoilua vastaan, kun sosialidemokratian tehtäviä supistettiin sen mahdollisuuden varalta, että päästäisiin johtamaan köyhälistön syviä rivejä.

»Tyytymättömyys uuteen toimintatapaan — sanoo Akimov — ei esiintynyt ainoastaan siten, että ihailtiin yhdistystoiminnan edellistä ajanjaksoa, vaan siihen olivat tyytymättömiä myös liikkeen uuden kehitysasteen profectat. Heidän mielestään ei sosialidemokratian huolenpito saanut yksistään kohdistua taloudelliseen taisteluun, vaan oli myös hyväksi käytettävä jokaista tilaisuutta »valtiollisen agitatsiionin harjoittamiseksi».

Mutta käänne tapahtui todellakin juutalaistyöväen liikkeen historiassa. Vuonna 1895 kääntyi hallituksen huomio juutalaiseen sosialidemokraatteihin ja he saivat kokea kovuutta. Belostokin vangitsemisten perästä pantiin toimeen vangitsemisia Vilnossa, Lodsissa ja Varsovassa. Ne henkilöt, jotka olivat panneet työn alulle juutalaisköyhälistön keskuudessa, joutuivat vankeuteen, maanpakoon, ja heidän sijaansa

tuli kirjasen »Käännekohta» tekijän hengenheimolaisia; »loppui vilnolaisten vastaanhangottelu, ruvettiin noudattamaan agitatsioni-menettelytapaa ja ryhdyttiin mitä laajaperäisimpään agitatsioniin syvien rivien keskuudessa. Perustettiin ammattiliittoja ynnä taistelurahastoja»¹⁾ ja, — lisäämme omasta puolestamme, — *sosialidemokraattinen* liike seisautui joksikin aikaa koko valtakunnan luoteisosassa, väistyen »puhtaan työväen» s. o. ammatillisen (trade-unionistisen) liikkeen tieltä, joka sai vielä ahtaasti kansallisen väriytyksen.

Siirtyminen laajaperäiseen agitatsioniin juutalaisten käsityöläisjoukkojen keskuudessa, — joiden kuten koko sorrettun juutalaiskansan mieliala oli jyrkästi kiihkokansallinen, — pakotti liikkeen uudet johtomiehet, jotka eivät olleet varmalla sosialidemokraattisella pohjalla, tekemään kompromisseja, myönnytyksiä, ja antautumaan kansallisyhtiöisyyteen. Me emme tietenkään missään nimessä katso kompromissiksi sitä seikkaa, että ensimmäiset juutalaissosialidemokraatit rupesivat joukkoagitatsionissa käyttämään juutalaisten murretta. Se oli välttämätöntä, sillä eihän laajaperäistä agitatsionia voitu harjoittaa sellaisella kielellä, mitä joukot eivät ymmärtäneet. Mutta juutalaisten kielen käyttäminen ei vielä ollut samaa kuin »juutalainen» agitatsioni. Eivätkä ensimmäiset sosialidemokraatit harjoittaneetkaan sellaista agitatsionia, vaan taistelivat tarmokkaasti sionistisia eli palestinamielisiä porvarillisia sivistyneitä vastaan, jotka juuri niinä aikoina alkoivat laajentaa toimintaansa juutalaisten keskuudessa. Sosialidemokraatit olivat selvillä siitä, että Venäjän köyhälistön jäseniä, olivatpa ne mitä kansallisuutta tahansa, yhdisti toisiinsa yhteinen sorto ja että sama valtiollinen järjestö oli syynä heidän kärsimyksiinsä, joista saattoi vapautua vain yhteisillä ponnistuksilla. Kuinka suuresti kehittynyt oli sosialidemokraattinen itsetietoisuus juutalaistyöväen liikkeen ensimmäisillä johtomiehillä, käy selville seuraavista riveistä, jotka olemme ottaneet v. 1895 Vilnossa julaistusta, Edelsteinin paperossihteaan lakon johdosta kirjoitetusta lentokirjasesta:

---

1) »Aineksia juut. Työv. liikkeen historiaan», s. 44.

»Ei ole yhtenäistä juutalaiskansaa, vaan se on jakaantunut kahteen, toisilleen vihamieliseen luokkaan, joiden välinen taistelu on mennyt niin pitkälle, ettei sitä enää vaimenna kunnioitus synagogaa ja papistoa kohtaan eikä esivallan hirvittävä mahti.»

Ja edelleen:

»Meidätkö pitäisi surkutella tätä? Meidätkö pitäisi koettaa torjua tämä, meidän, jotka vasta tässä taistelussa kapitalisteja vastaan olemme tulleet käsittämään olevamme ihmisiä, oppineet ymmärtämään etumme ja tässä vihassa kapitaalia vastaan kasvattaneet sydämässämme rakkautta ja veljeydentunnetta kärsimystovereitamme kohtaan, sillä vasta tästä pääoman ja työn välisestä ristiriidasta sai alkunsa meidän itsetietoisuutemme, joka sitten kehkeytyi ja vahvistui tässä taistelussa! Meidätkö pitäisi sääliä noita entisiä aikoja, jolloin sivistymättömät, halveksitut, alhaisten vihaamat ja ylhäisten, vallassaolijoiden syljeksimät sekä sortamat juutalaiset viettivät raakalaiselämää, ollen alituisessa pelossa kurjan olemassaolonsa puolesta ja odottaen aina rajuilman purkautumista! Meidätkö pitäisi olla siitä pahoillamme, ettei ole yhteyttä olemassa köyhän ja rikkaan juutalaisen välillä, kun me sen sijaan olemme päässeet toverilliseen yhteyteen venäläisten, puolalaisten, liettualaisten ja kaikkien maiden työläisten kanssa! Tulevaisuus on edelleen vahvistava tätä yhteyttä, voimiamme ja itsetietoisuuttamme; miksi siis meidän pitäisi surkeilla pimeää menneisyyttä, jolloin ei ollut taistelua, ei ristiriitoja, mutta ei myöskään elämääkään?»¹⁾

Ensimmäiset juutalaiset sosialidemokraatit käsittivät, että juutalaisköyhälistö sekä myös koko juutalaiskansa voi vapautua valtiollisesta orjuudesta ja kaikista erilaatuisista kansallisuuden sortomuodoista vain silloin, kun koko Venäjän köyhälistö katkaisee sitä rasittavat oikeudettomuuden ja mielivallan kahleet ja valloittaa itselleen ynnä koko Venäjälle valtiollisen vapauden.

---

¹⁾ Ote »Venäläisten sos. dem. ilmoituksesta Lontoon kans. väl. sosial. kongressille v. 1896.» S. 19.

Mutta juutalaisköyhälistön uudet johtomiehet, jotka itsetietoisuuden tieltä kääntyivät itsetiedottomuuden eksyttävälle poluille, eivät myöskään pitäneet kiinni tästä kansallisuuskysymyksen ainoasta luotettavasta ratkaisutavasta, vaan antautuivat pikkuporvarilliseen kansalliskiihkoiluun. Mainitsemamme kirjaseen »Käännekohtaan» tekijä oli kokonaan tällä pikkuporvarillisella katsantokannalla. »Meidän porvarillisten sivistyneittemme mieliin, — sanoo hän, — ei ollenkaan johdu ajatus, että juutalaiset *voivat toivoa asemansa parantuvan vain oman toimintansa kautta . . .*; näiden porvarillisten sivistyneiden mielipiteet ovat liikkeellemme olleet suorastaan vahingollisia, syystä että ensiaikoina siihen kohdistui tämän kansallisen toimetttömyyden, passiivisuuden vaikutus . . . ensi vuosina me *odotimme kaikkea Venäjän työläisluokan liikkeeltä* ja pidimme itseämme vain joukon jatkona, yleisvenäläisen työväenliikkeen lisänä.»¹⁾

Kun ensimmäiset sosialidemokraatit puhuivat Venäjän työläisluokasta ja Venäjän työväenliikkeestä, tarkoittivat he tällä *koko Venäjän* köyhälistöä ja sen liikettä, kansallisuuteen katsomatta. Mutta »Käännekohtaan» kirjoittaja antoi nimitykselle kansallisen värityksen, joka on ominaista pikkukäsityöläiselle, jonka isänmaana kangastaa Palestina. Vain tältä näkökannalta katsottuna tulee käsitettäväksi hänen julistuksensa: »meidän . . . on muistettava, että meidän kansanvaltainen tunnussanamme — »kaikki kansan kautta» — ei salli meidän odottaa venäläiseltä eikä puolalaiselta liikkeeltä juutalaisköyhälistön vapautusta taloudellisesta, valtiollisesta ja kansalaisorjuutuksesta. »Kyllähän hän myöntää, että »ilman venäläisten ja puolalaisten toverien menestystä me emme saa paljoakaan aikaan; mutta toiselta puolen, — jatkaa hän, — me emme enää voi entisikseen odottaa kaikkea venäläiseltä köyhälistöltä, kuten meidän suurporvaristomme odottaa kaikkea Venäjän hallitukselta ja virkamiehistön vapaa-mielisyydeltä. Meidän on huomattava, että venäläinen työ-

1) »Aineksia juut. työväenliikkeen historiaan», s. 152; seur. ss. 153—4.

läisluokka on luokkakehityksensä tiellä kohtaava sellaisia vastuksia, että jokainen vähäpätöinen voitto tulee siltä vaatimaan hirveitä voimanponnistuksia, joten sen onnistuu vasta vähitellen, hellittämättömän taistelun jälkeen saada valtiollisia ja taloudellisia myönnytyksiä. Näin ollen on todennäköistä, että kun venäläisen köyhälistön täytyy uhrata joitakin vaatimuksiaan saavuttaakseen edes jotakin, se mieluummin uhraa sellaisia vaatimuksia, jotka yksinomaan koskevat juutalaisia, esim. uskonnonvapauden tai juutalaisten tasa-arvoisuuden. Tyypillinen pikkuporvarillinen ajatustapa, joka hyväksyy vain aineellisten, jokapäiväisten tarpeiden puolesta käytävän taistelun, ei tietystikään kykene käsittämään köyhälistön suurta ihanteellista tehtävää, — köyhälistöhän taistelee oman vapautuksensa ohella myös kaikkien sorrettujen vapautuksen puolesta. »*Annettuamme ohjelmassa etusijan syvien rivien liikkeelle*, kirjoitetaan edelleen kirjasessa »Käännekohta», — *meidän oli sovittava aatteenlevityksemme ja agitatsioonimme syvien rivien vaatimusten mukaisiksi, s. o. juutalaistutettava ne*. Ja tämän muutoksen kautta me katsomme saaneemme uuden voiton porvarillisilta sivistyneiltä lainatuista mielipiteistä.»

Tässä, kuten muissakin kohdin, sanoilla »porvarilliset sivistyneet» kirjoittaja tarkoittaa juutalaistyöväenliikkeen perustajia, ensimmäisiä sosialidemokraatteja, »vilnolaista vastustusryhmää», jossa meidän tietääksemme oli paljon itsetietoisia työläis-sosialidemokraatteja.

Mutta vastustus murrettiin ja pikkuporvarillinen kiihkokansallinen vaisto pääsi valtaan köyhälistön kansainvälisyysaatteen sijasta, joka ensimmäisten sosialidemokraattien toiminnan vaikutuksesta oli jo ruvennut tunkeutumaan juutalaistyöväestön keskuuteen. 90-luvun alussa virinnee itsetietoisien sosialidemokraattisen liikkeen sijasta alkoi Venäjän valtakunnan luoteisseudussa vuodesta 1895 lähtien saada jalansijaa laajaperäinen, puhtaasti ammatillinen juutalaistyöväen liike. Ja tarvittiin kaikellaisia hajotusyrityksiä, Subatovin rettelöt, monenmoiset riippumattomat suunnat, von Wahlit, ennen kun tämä liike palasi oikealle uralle.

XIII.

Aikaisemmin olemme jo puhuneet siitä, että vangitsemiset vuosina 1895—97 koskivat kovasti Venäjän sosialidemokraattiseen liikkeeseen. Olemme myös osoittaneet, että on olemassa epäilemätön syyperäinen yhteys näiden joukkovangitsemisten ja itsetietoisuuden yleisen himmenemisen välillä. Mutta tällä me emme tietenkään tahdo väittää, että melkein kaikkien ensimmäisten sosialidemokraattien toimesta poistaminen oli ainoana syynä sos. dem. liikkeen vaikeaan asemaan. Tavattoman suuri osa siinä, kuten jo olemme huomauttaneet, oli näyteltävänä myös Venäjän teollisuudella, jolla tällöin oli kukoistusaika, joten lakkoliike s. o. puhtaasti taloudellinen taistelu sai uutta väuhtia. Näiden kahden syyn lisäksi on mainittava vielä kolmaskin, nimittäin se seikka, että nuoren puolueemme riveihin tuli kovin paljon proletariaatille vieraita aineksia, »sivistyneitä», etupäässä opiskelevaa nuorisoa.

Vuoteen 1895 saakka oli opiskeleva nuoriso ollut vihamielinen marksilaisuutta vastaan, mutta nyt se äkkiä muutti kantansa. Epäluuloisuuden ja vihamielisyyden sijaan pääsi valtaan yleinen marksilaisuuden ihailu, ja tämä siksi, että niinä aikoina kehkeytyi nopeasti marksilainen ja valhemarksilainen luvallinen kirjallisuus; päävaikuttimena oli sitä paitsi laajaperäinen työväenliike, joka odottamattomasti astui julkisuuteen, vaikka Mihailovskin, V. V:n, Karejevin, Nikolai --onin ja Kumpp:n koulun kasvatit pitivät sitä sulana mahdottomuutena. Mutta marksilaisuutta ihaillessa ei otettu huomioon sen positiivisia, myönteisiä johtopäätöksiä, — jotka vievät tieteelliseen sosialismiin, — vaan kiinnitettiin huomio yksistään sen arvostelevaan, alasrepivään puoleen. Sivistynyt nuoriso ihastui marksilaisuuteen sen vuoksi, että se arvosteli murhaavasti utopistista kansanpuoluelaisuutta, mutta arvostelun kumouksellista luokkakatsantokantaa se samalla kertaa ei ollenkaan käsittänyt.

90-luvun alussa ei marksilaista kirjallisuutta ollut juuri nimeksikään olemassa. Kuusikymmenluvulla oli kylläkin jo

julkaistu käännöksessä ensimmäinen osa Marxin »Kapitaalia», mutta sitä ei ollut enää saatavissa pian ensinkään ja maksoi melkein painonsa kultaa. Marksilaiset yhdistykset koettivat kirjakauppiailta saada tarpeisiinsa ostetuksi kaikki kappaleet, jotka sitten kalliina muistoina kulkivat yhdistyksestä yhdistykseen. »Kapitaalia» tutkivat vain yhdistysten jäsenet; syrjäisten sitä vastoin oli melkein yhtä vaikea saada sitä käytettäväkseen, kuin rikkaan, evankeliumin mukaan, päästä taivaan valtakuntaan. Vielä vähemmin saivat syrjäiset käytettäväkseen venäläistä sosialidemokraattista kiellettyä kirjallisuutta, — olipa se sitten ulkomailta tuotua tai Venäjällä painettua. Aktiivisesti toimivat sosialidemokraatit, joiden huostassa tämä kirjallisuus oli, eivät näet ehtineet tyydyttää tarvetta, niin tavattomasti kasvoi kirjallisuuden kysyntä työväen keskuudessa. Ja kun he katsoivat pääasiaksi toiminnan proletariaatin keskuudessa, pitäen opiskelevaa nuorisoa toisarvoisena asiana, syrjäiseikkana, niin on ymmärrettävää, että he antoivat työläisille kaiken sen vähän, mitä heillä oli kirjallisuutta käytettävissä. Moskovan työväenliiton julkaisuja ei riittänyt antaa edes sivistyneiden marksilaisille yhdistyksille, sitä vähemmän opiskelevalle nuorisolle. Saksalaista sosialidemokraattista kirjallisuutta taasen saattoivat käyttää hyväkseen vain harvat kieli-taitoiset.

Siten suurin osa Venäjän sivistynyttä yleisöä ei ollenkaan tutustunut koko marksilaiseen kirjallisuuteen. »Marksilaisilla ei ole kirjoja», — sanoi yleiseen opiskeleva nuoriso ja sitä luuloa ylläpitivät myös aikakauskirja »Russkoje Bogatstvo» ynnä muiden kansanpuoluelaiden äänenkannattajien yhteiskunnalliset kirjailijat.

Ainoina lähteinä, joista silloinen sivistynyt yleisö ammensi tietoja marksilaisuudesta, olivat Mihailovskin, Karejevin, Nikolai — onin, Jushakovin ynnä muiden subjektivismin ja kansanpuoluelaisuuden profettojen kirjoitukset, joissa selviteltiin Marxin mielipiteitä, sekä väittelyt ylioppilasten iltaseuroissa. Näihin iltaseuroihin kuitenkin pääsi vain hyvin rajoitettu määrä yleisöä, eikä keskusteluissa noudatettu

mitään järjestelmällisyyttä, joten niiden nojalla marksilaisuudesta ei voinut saada läheskään oikeaa käsitystä.

Yhtäkaikki vuosien 1893—94 vaiheella alkoi kirjallisuudessa olla havaittavissa monille, etenkin maakunnissa oleville lukijoille aivan käsittämätön ilmiö. Aikakauskirjoissa »Russkoje Bogatstvo» ja »Vjestnik Jevropy» sekä monilukuisissa lentokirjastoissa ynnä muussa kirjallisuudessa alettiin äkkiä järjestelmällisesti ahdistaa vihollista, jota suuri yleisö ei nähnyt eikä kuullut, eivätkä monet edes tieneet olevan olemassakaan. Lailliset kirjailijat kävivät puheiden kimppeen, joita pidettiin jossakin kielletyssä, salaisessa iltaseurassa. Marksilaiset ottivat jonkun kysymyksen esille satakunnan hengen läsnäollessa, ja nyt siihen vastattiin luvallisessa aikakauskirjassa, jolla oli hyvin laaja lukijakunta. On itsestään selvää, että asian sillä kannalla ollessa väittelystä selviytyivät tavallisesti voittajina kansanpuoluelaiset kynäniekat ja professorit Karejevit. Heillähän oli aikakauskirjoja, tilaisuus painattaa kirjoja ja vakaantunut »kansan ystävien» maine; he kaikki olivat »vapauttajien» luettelossa tai poliisivalvojen sananparren mukaan heitä pidettiin valantehneinä »kapinallisina.» Mutta ken tiesi mitään marksilaisista». Nä-mähän olivat aivan tuntemattomia »nuoria miehiä», joilla ei useinkaan ollut minkäänlaista oppiarvoa ja jotka sen lisäksi eivät voineet saada ääntään kuuluville kirjallisuuden, etenkin isojen aikakausjulkaisujen kautta.

»Russkoje Bogatstvon» lukijat siis uskoivat sanalleen Mihailovskia hänen väittäessään, ettei Marxilla ole teosta, joka vetäisi vertoja Darwinin teokselle ja ettei sellaista ole koko marksilaisessa kirjallisuudessa siitä huolimatta, että se on ylen laaja sekä tunnettu.» Samainen Mihailovskij myös uskotteli lukijoilleen, että »taloudellisen materialismin perusteoriaja toistetaan lukemattomat kerrat aksiomena, selviöinä, mutta niillä tähän saakka ei ole keskinäistä, yhdistävää sidettä eikä niiden pätevyyttä ole itse asiassa tarkastettu, mikä on erittäin huomattavaa opissa, joka periaatteessa nojautuu aineellisiin, havainnollisiin tosiseikkoihin ja on omistanut nimityksen etupäässä »tieteellinen.» Hän vakuutti, että koko

Marxin varmuus sosialistisen järjestön välttämättömyydestä perustui yksistään Hegelin kolmijäseniseen ketjuun.¹⁾

»Russkoje Bogatstvo» lukijat saivat myös uskoa hra Krivenkoa, joka väitti Marxin opin vaativan oppilailtaan, että heidän on edistettävä kapitalistiseen järjestykseen siirtymistä ja kaikin voimin joudutettava sen pikaisinta lähestymistä s. o. harrastettava kapitalistisen teollisuuden kehittymistä ja elinkeinojen tulemista kapitalistisiksi, nytkemisen lisääntymistä, kyläkunnan hävittämistä, väestön tilattomaksi saattamista ja yleensä liikojen talonpoikien ajamista kylistä tehtaisiin.» Ja ennen kaikkea nämä Marxin »oppilaat» eivät edes ole vallankumouksellisia, sillä he jaarittelevat vain työläisistä ja heidän eduistaan ja »onhan työväenkysymys Venäjällä vanhoillinen kysymys, syystä että se pyrkii vain pysyttämään työehdot työntekijän vallassa.»²⁾ Ja voiko sitten raakaa aineellista taistelua, viisikopekaisesta käytävää taistelua verrata kansanpuoluelaiden ylevä-ihanteiseen maailmankatsomukseen ja heidän subjektiivisten ihanteittensa laajaan näköpiiriin?

Kansanpuoluelaiset riemuitsivat täydellisestä voitosta. Olivathan marksilaiset näet äänettä, hyökkäyksiin vastaamatta, joten he olivat väärässä eikä heillä ollut mitään vastaanväitettävää. Mutta kuten tiedämme, marksilaiset eivät vaienneet, vaan olosuhteiden pakosta heidän täytyi tuoda vastaväitteensä ilmi ainoastaan kielletyssä kirjallisuudessa ja luvattomissa kokouksissa. Sen vuoksi heidän vastauksensa eivät päässeet suuren yleisön tiettyville, vaan vähäisen nuorisojoukon korviin, joka oli tekemisissä kiellettyjen yhdistysten kanssa.

Mutta niin sanotun »laillisen marksilaisuuden» ajanjakson alkaessa muuttui asema piankin. »Tämä oli ylipäänsä hyvin omituinen ilmiö, jota ei kukaan 80-luvun ja

---

¹⁾ Tarkoitetaan filosofi Hegelin dialektista tutkimustapaa, jonka mukaan historiallinen kehitys käy kolmen kehitysasteen kautta. Ensi asteessa (teesis) ilmiö kehittyy siirtyäkseen toiseen asteeseen — vastakohtaansa (antiteesis), josta sitten kehittyy uusi ilmiö kahden ensi asteen aineiden perusteella. Suom. huom.

²⁾ Mihailovskin teoksen II nid. s. 102.

90-luvun alun aikalaisista olisi edes voinut uskoa mahdolliseksi. Itsevaltaisessa maassa, jossa sanomalehdistö oli täydellisessä orjuudentilassa hirveän valtiollisen taantumuksen aikakautena, jolloin vainottiin vähäisimmänkin valtiollisen tyytymättömyyden ja vastustuksen ilmauksia, — äkkiä raivasi itselleen tien *sensuroitavaan* kirjallisuuteen vallankumouksellisen marksilaisuuden oppi, — tosin Aisopoksen kielellä, mutta niin että »asianharrastajat» sen ymmärsivät. Hallitus oli tottunut pitämään vaarallisena vain (vallankumouksellisen) »Maa ja vapaus»-puolueen oppia eikä tapansa mukaan huomannut tämän sisällistä kehitystä, vaan iloitsi *jokaisesta* sitä vastaan kohdistetusta arvostelusta. Ja ennen kun hallitus pääsi selville asioista ja painoasiamiesten ynnä santarmien raskas armeija sai vihiä uudesta vihollisesta sekä hyökkäsi sen kimppuun, — siihen meni paljonkin aikaa, kuten Venäjällä yleensä on asianlaita. Sillä välin tuli julkisuuteen koko lailla marksilaisia kirjoja, perustettiin marksilaisia aikakauskirjoja ynnä sanomalehtiä, marksilaisia imarreltiin ja pidettiin hyvänä; kirjallisuuden kustantajat riemuitsivat marksilaisten kirjojen tavattoman hyvästä menekistä.»¹⁾

Marksilaisten ensimmäisenä laillisenä esiintymisenä on totuttu pitämään P. Struven v. 1894 julkaisemaa kirjasta »Kriitillisiä huomautuksia». Mutta tämä kirja ei antanut määrättyä ja selvää vastausta kansanpuoluelaisen marksilaisuutta vastaan tekemiin hyökkäyksiin, eikä hajottanut sitä sumua, johon kansanpuoluelaiset kietoivat marksilaisuuden aatteet. Struven »Kriitillisten huomautusten loppusäveleenä oli kuuluisa lause: »Ei, tunnustakaamme sivistymättömyytemme ja lähtekäämme oppia saamaan kapitalismilta.» Se tapa millä kirjoittaja merkitsi kapitalismin voiton, ja se seikka, ettei hän vähääkään huomannut sitä, että oli välttämättömästi ryhdyttävä toisellaiseen taisteluun kapitalismia vastaan, kuin mitä kansanpuoluelaiset olivat käyvinään, — kaikki tämä pikemmin yhä enemmän hämmensi, kuin selvitti sivistyneiden marksilaisuudesta saamia käsitteitä.

---

¹⁾ Ljenin. »Mitä on tehtävä.» s. 8.

Todellisuudessa voidaan venäläisten marksilaisten katsoa ottaneeksi ensimmäisen vakavan askeleen suuren sivistyneen yleisön käsitteiden oikomiseksi v. 1895 Beltovin (Plehanovin) kirjan »Kysymys monistisen katsantokannan kehityksestä historian alalla» ilmestyessä.

Beltov vastasi kirjassaan oivallisesti kansanpuolulaisten hyökkäyksiin marksilaisia vastaan ja esitti tarkoin marksilaisuuden perusteet. Hän ivasi herrojen Karejevien historianviisautta, todisti aivan epätieteelliseksi koko maailmankatsoimuksen, jonka mukaan »täytymyksen, totuuden ja oikeudenmukaisuuden maailma on vallan riippumaton historiallisen kehityksen objektiivisesta kulusta.» Hän näytti toteen, että Venäjän subjektivistien ihanteet olivat aivan mahdottomia, utopistisia ja että he kaikesta näennäisestä »itsenäisyydestään» huolimatta itse asiassa vain toistivat saksalaisten pikkuporvarillisten utopistien aakkosia. Ankarasti arvostellen kansanpuolulaisten aatteita ja ivaten heidän yhteiskunnan parantumista tarkoittavia »Terveysopillisia reseptejään, heidän »edistyksen ohjesääntöään» ja sitä, että he »etsiskelivät taloudellisten suhteitten kehityksen itsenäistä yleiskaavaa, joka vastaisi Venäjän tarpeita ynnä olosuhteita», ja tahtoivat valaa elämän tähän keksimäänsä yleiskaavaan, — kaiken tämän rinnalla Beltov samalla osoitti lukuisilla todistuksilla, että herrat kansanpuolulaiset, heidän joukossaan myös Nikolai — on, joka Mihailovskin sanojen mukaan oli ainoa oikea marksilainen, eivät koskaan olleet ymmärtäneet esittämäänsä marksilaisuutta. »He, — sanoi Beltov, — aluksi uskottelivat, että marksilaiset katselivat utopistisesti yhteiskunnallisten ilmiöiden lainmukaisuutta, sitten tyrkyttivät tätä mielipidettään suuremmalla tai pienemmällä menestyksellä.»

Verraten kansanpuolulaisia Länsi-Europan utopisteihin, Beltov tuli siihen johtopäätökseen, että heillä viimeksimainittujen tavoin ei ollut mitään tekemistä vallankumouksen kanssa. »Utopistit luulottelivat olevansa kovia käytännön miehiä. He vihasivat »aatteilla ratsastajia» ja uhrasivat kaikki näiden helisevimmat aatteet arvelematta päähänpisto-

jensa hyväksi. He eivät olleet vapaamielisiä eikä vanhoillisia, ei monarkisteja eikä tasavaltalaisia saadakseen vain toteutetuksi käytännölliset — ja kuten heistä näytti — ylen käytännölliset suunnitelmansa.»

Siitä, kuinka nurinkurinen käsitys venäläisillä subjektivisteillä oli Marxin *historiallisesta* teoriasta, jota he eivät hyväksyneet ja jonka mukaan sen noudattajat saivat vain passiivisesti, syrjästä katsoen mietiskellä historian kulkua, — Beltov puhui seuraavasti: »Subjektiviisen koulun Akilles luulottelee, että »talousellisten» materialistien on puhuttava vain »tuotanto- ja vaihtomuotojen itsekehityksestä». Mitä »itsekehitystä» tämä sitten on, syvämietteinen hra Mihailovskij? Jos te luulette, että Marxin mukaan tuotantomuodot voivat kehittyä »itsestään», niin te erehdytte pahasti. Mitä ovat *yhteiskunnalliset tuotantosuhteet*? Ne ovat ihmisten suhteita. Kuinkas sitten ne kehittyvät ilman ihmisiä? Eihän siellä voi olla tuotantosuhteita, missä ei ole ihmisiä! Kemisti sanoo: aineen muodostavat hiukkaset eli atomit, jotka ryhmittyvät molekyleiksi, molekyylit taasen ryhmittyvät monimutkaisemmiksi yhdistyksiksi. Kaikki kemialliset muutokset tapahtuvat määrättyjen lakien mukaan. Tästä muka seuraisi, että kemistin mielestä kaikki riippuu laeista, ja että aine — atomit ynnä molekyylit — voisi olla kokonaan liikkumattomana häiritsemättä täten kemiallisten yhdistysten »itsekehitystä». Kaikille on selvää sellaisen järjestyksen mielettömyys. Mutta valitettavasti eivät kaikki vielä ole selvillä aivan samantapaisesta hulluudesta, kun *henkilöt* asetetaan vastakkain *yhteiskunnallisen elämän lakien*, ihmisten toiminnan ja — heidän yhteiselantonsa muotojen sisäisen logiikan kanssa.¹⁾

Mutta Beltov ei ainoastaan arvostellut ja esittänyt aatteita helppotajuisessa muodossa, vaan hän myös neuvoi soveltamaan käytäntöön marksilaisuuden filosofiaa ja antoi toimitus suunnitelman.

¹⁾ Beltov. »Kysymys monist. katsantokannan kehityksestä histor. alalla,» s. 222; seur. ss. 232—235; 262.

»Tuotantovoimien kehitysasteesta — sanoi hän — riippuu, mikäli ihmisellä on valtaa luonnon yli. . . . Dialektinen metodi ei koeta uskottaa — kuten vastustajat väittävät — ihmiselle, että on mieletöntä nousta vastustamaan taloudellista välttämättömyyttä, vaan se ensiksi osoittaa, kuinka on suoriuduttava siitä . . . . Jos kerran me *olemme tulleet tuntemaan* tämän rautaisen lain, niin meidän vallassamme on syöstä niskoiltamme sen iesz ja tehdä *välttämättömyys järjen* nöyräksi palvelijaksi.

»Minä olen maan mato, sanoo idealisti. Minä olen maan mato, niin kauvan kun olen tietämätön, väittää materialisti-dialektikko, ja olen jumala, kun *tiedän*. Tantum possumus, quantum scimus (= Sikäli mahdamme, mikäli tiedämme).»

»*Toiminta* (ihmisten lainmukainen toiminta yhteiskunnallis-tuotannollisessa kehityskulussa) selvittää materialistidialektikolle yhteiskunta-ihmisen järjen historiallisen kehityksen. Toimintaan sisältyy myös *käytännöllinen filosofia*. *Dialektinen materialismi on siis toiminnan filosofia.*»

»Mutta jos aikoja sitten on sanottu, — jatkaa Beltov, — ettei kukaan sytytä kynttilää pannakseen sen vakan alle, niin materialisti-dialektikot lisäävät siihen: eikä pidä jättää palavaa kynttilää »sivistyneiden» ahtaaseen työhuoneeseen! Niin kauvan kun on olemassa »sankareita», jotka kuvittelevat mielessään, että on kylliksi, jos he valaisevat ja valistavat itseään, saadakse kansanlauman viedyksi minne tahansa ja muovailtaakseen siitä kuten savesta, mitä vaan tahtovat, — niin kauvan järjen valtakunta pysyy vain kauniina sananpartena, ihanana unelmana. Se alkaa lähetä seitsenpeninkulmaisin askelin vasta silloin, kun itse kansanlauma tulee historiallisen toiminnan sankariksi ja kun tässä harmaassa joukossa kehittyä tarkoituksenmukainen itsetietoisuus. Kehittäkää ihmisten itsetietoisuutta, olemme ennen sanoneet. Nyt lisäämme siihen: kehittäkää tuottajien, työntekijöiden, itsetietoisuutta. Subjektiivinen filosofia näyttää meistä vahingolliselta juuri siksi, että se estää sivistyneitä edistämästä tämän itsetietoisuuden kehitystä panemalla vastakkain kan-

sanlauman ja sankarit ja luulottelemalla, ettei lauma ole enempää kuin nollien summa, joiden merkitys yksinomaan riippuu lauman etunenään asettuvan sankarin ihanteista» . . . »On siis herätettävä laumassa sankarillista itsetietoisuutta», . . . »on kasvatettava proletaareissa vastustusvoimaa kapakan, kapakoitsijan ja kaikellaisen, historian tyrkyttämän huumauksen *torjumiseksi*.»

On hyvin ymmärrettävää, että tämä Beltovin teos teki tavattoman syvän vaikutuksen, siinä kun ilmeni kirjoittajan selvä ja eheä maailmankatsomus ynnä jyrkästi vallankumouksellinen henki. Tätä vaikutusta vielä enensi teoksen eroavaisuus koko silloisen kirjallisuuden yleisestä hillitystä, värittömästä sävystä. Mutta ensi hetkellä suuri yleisö oli vain tyrmistyneenä; se loukkautui ennen kaikkea siitä, että hyökättiin sen tunnustettujen johtomiesten ja »perinnäistapojen» kimppuun. Oltiin yleensä sitä mieltä, että Beltov vain »haukkui» ja haukkui törkeästi. Sellaiseen johtopäätökseen tultuaan olisi sivistynyt yleisö mahdollisesti rauhoittunut sitäkin suuremmasta syystä, kun kansanpuoluelaiset kirjailijat peläten riitaa niin voimakkaan vastustajan kanssa, kuin Beltov oli, luopuivat hyökkäysryityksistään ja alkoivat katkerasti valitella loukkausta, mikä oli tehty heille ja heidän »perustuksilleen.» Mutta elämä kiiruhti esimerkeillä valaisemaan Beltovin kirjassa esitettyjä väitteitä.

Mahtavana aaltona vyörynyt työväenliike osoitti sivistyneelle yleisölle, että toiminta oli jo täydellisessä vauhdissa ja että »oppilaat» eivät ainoastaan väitelleet kansanpuoluelaisten ja herrojen Karejevin kanssa, vaan olivat jo ehtineet saada jotakin aikaankin kehittäessään »tuottajien» itsetietoisuutta ja herättäessään heitä luokkataisteluun. Ne, jotka olivat luulleet perustuksia järkähtymättömiksi, näkivät äkkiä hämmästykseseen »oppilailla» olevan koossa kokonaisia pataljooneja itsetietoisia ja osaksi jo järjestyneitä työläisiä, jotka jyrisevin äänin ilmoittivat olemassaolo-oikeudestaan ja lujasta aikeestaan ruveta etujoukoksi taistelussa »kaikenlaista, historian tyrkyttämää humaannusta vastaan».

Ja työläisten esiintyminen julkisuudessa: 600 mosko-

valaisen työläisen allekirjoittama adressi Pariisin Kommunin 25-vuotispäivän johdosta, 40,000 työläisen lakko Pietarissa, meluisat vappujuhlat, moskovalaisten työläisten osanotto Vjetrovan marttyyrikuoleman johdosta toimeenpantuun mielenosoitukseen, »oppilaitten» ja työläisten joukkovangitsemiset, — kaikki tämä yhdessä teki marksilaisuudesta äkkiä »muotiopin.» Nuoriso luopui joukottain kansanpuoluelaitten aatteista ja meni marksilaisten puolelle. Beltovin kautta vannottiin ja hänen teostaan luettiin ahmien jokaisessa kinnasistien seurassa. »Narodnik» (= kansanpuoluelainen), »subjektivisti» tulivat haukkumasanoin, samanarvoisiksi kuin »invalidi.» Kansanpuoluelaitten pyhäköt tyhjenivät yhä enemmän ja enemmän.

Opiskelevan nuorison perästä lähtivät myös kapitalistisen yleisön enemmän tai vähemmän itsetietoiset asianajajat. Heidän, samoin kuin marksilaistenkin täytyi saada näköpiiri puhdistetuksi herrojen V. V:n ja Nikolai — onien pikku-porvarillisista houreista; samaten oli heidänkin kaikella mokomin saatava todistetuksi, että noiden houreiden toteuttaminen oli hyödytöntä hulluttelua, jonka vuoksi he myös vetäytyivät Marxin arvossapidetyn nimen varjoon.

»Nykyään — sanoo Ljenin — voi tästä ajanjaksosta puhua tyynesti, kun se kuuluu menneisyyteen. On julkinen salaisuus, että marksilaisuuden lyhytaikainen kukoistus kirjallisuutemme pinnalla aiheutui siitä, että äärimäisyyden kannattajat tekivät liiton kovin maltillisten kanssa. Nämä viimeksimainitut olivat oikeastaan porvarillisia demokraatteja, ja mainittu johtopäätös — joka tuli päivänselväksi heidän myöhemmän »kriittillisen» kehityksensä kautta, — oli jo syntymässä »liiton» ollessa vielä eheänä¹⁾. . . . Tämän liiton avulla voitettiin kansanpuoluelaisuus hämmästyttävän pian ja marksilaisuuden aatteet, — vaikkakin kansantajuudessa muodossa, — levisivät tavattoman laajalti. Liitto oli sitä paitsi tehty joillakin ehdoilla, sitä todistaa v. 1895 ilmestynyt ja sensuurin polttama marksilainen kirjoituskokoelma

1) Ljenin. »Mitä on tehtävä» s. 8; seur. s. 9.

»Aineksia Venäjän taloudellista kehitystä koskevaan kysymykseen». Jos kirjallisuuden julkaisusopimusta laillisten marksilaisten kanssa voidaan verrata valtiolliseen liittoon, niin tätä kirjaa voi verrata valtiolliseen sopimukseen».

Tässä teoksessa vallankumouksellinen marksilaisuus hyökkäsi »liittolaisensa» P. Struven kimppuun näyttäen selvästi toteen, ettei aineenkäsittely hänen »Kriitillisissä huomautuksissaan» ollut ensinkään kumouksellista laatua. Beltov älysi Struven kirjasen oikean luonteen ja vastatessaan Mihailovkin Struvea vastaan tekemiin hyökkäyksiin myönsi sananparren olleen sopimattoman. »Hra Mihailovskij — sanoi Beltov — nosti kirjoituksessaan naurua herättävän melun hra Struven sanojen johdosta: »Ei, tunnustakaamme sivistymättömyytemme ja lähtekäämme oppia saamaan kapitalismita.» Hra Mihailovskin tulkitsemisen mukaisesti nämä sanat merkitsisivät: *jättäkäämme tuottaja riistäjän uhriksi*. Hra P. Struven on helppo todistaa hra Mihailovskin väitteiden ponnettomuus, ja sen näkee kaiketi jokainen, ken on tarkkaavaisesti lukenut »Kriitilliset huomautukset». Mutta hra Struve oli kuitenkin lausunnossaan hyvin varomaton, joten moni yksinkertainen henkilö tuli asiasta väärään käsitykseen ja tuulenpieksäjät saivat vettä myllyynsä.

Mainitun Beltovin teoksen hävitti sensuuri, joten se ei joutunut suuren yleisön käsiin, joka edelleen luuli »liittolaista» hengenheimolaiseksi.

Ensimmäisten laillisten marksilaisten kirjateosten perästä alkoi ilmestyä myös marksilaisia sanomalehtiä ja aikakauskirjoja. Ensiksi tuli julkisuuteen Riiassa painettu lätinkiellinen »Deenas Lapa», sitten »Samarskaja Gaset», »Novoje Slovo», »Natshalo» ja »Shisnj», joita vallankumoukselliset sosialidemokraatit vielä toimittivat yhteisvoimin »laillisten marksilaisten», kuten Struven, Tugan-Baranovskin, Isgojevin y. m. kanssa.

Nykyään on jo aivan epäämätön tosiasia, että Plehanovin, Sasulitshin, Ljeninin esiintyminen yhdessä — Struven, Tugan-Baranovskin & K:n kanssa edisti suoranaisesti sitä sekamelskaa, hajaannusta ja teoreettista periaatteetto-

muutta, jotka ovat koko seuraavan ajanjakson erikoisena tunnusmerkinä. Vallankumouksellisen sosialidemokratian vika ei ollut tietenkään se, että sen kannattajat tekivät hetkellisen sopimuksen porvarillisten kriitikkojen kanssa, vaan se ettei sosialidemokratia ottanut huomioon hallituksen sensuuria, joka välttämättömästi tulisi sekaantumaan asiaan, jos tahdottiin jatkaa arvostelua loppuun saakka, s. o. yrittää siirtyä kansanpuoluelaisten utopistisen teorian arvostelusta realisen todellisuuden arvosteluun.

»Välien rikkoutuminen — sanoo Ljenin — ei tietystikään syntynyt siitä, että »liittolaiset» osoittautuivat olevansa porvarillisia demokraatteja. Tämän viimeksimainitun suunnan edustajat päin vastoin ovat sosialidemokratian luonnollisia ja halutuita liittolaisia, mikäli on kysymys sos. demokratian kansanvaltaisista tehtävistä, jotka Venäjän nykyisen aseman vuoksi ovat tulleet etualaan. Mutta sellaisen liiton välttämättömänä ehtona on se, että sosialisteilla tulee olla täysi mahdollisuus avata työläisluokan silmät näkemään sen ja suurporvariston etujen sovittamattoman vastakkaisuuden. Mutta bernsteiniläisyys ja »kriitillinen» suunta, johon suurin osa marksilaisia kärkkäästi kallistui, teki tyhjäksi tämän mahdollisuuden ja hämmensi sosialistisen itsetietoisuuden hallentamalla marksilaisuutta, saarnaamalla yhteiskunnallisten ristiriitaisuuksien sovitusoppia, julistaen hulluudeksi yhteiskunnallisen vallankumouksen ja proletariaatin ylivallan aatteen, tahtoen työväenliikkeestä ja luokkataistelusta tehdä ahtaan ammatillisen liikkeen ja »realistisen» taistelun, jossa vähitellen saavutettaisiin pikku uudistuksia. Tämä oli aivan samallaista kuin porvarillisten demokraattien menettely, jotka eivät sosialismille myöntäneet oikeutta olla itsenäisenä eikä siis myöskään olemassaolo-oikeutta; alullepäässyt työväenliike olisi siten tahdottu muuttaa vapaamielisten hännäksi.

Sellaisten olosuhteiden vallitessa oli välien rikkoutuminen tietystikin välttämätöntä. Mutta tämä merkitsi vain sitä, — mikä on kylläkin omituista Venäjälle, — että sosialidemokraatit ilman mitään työnnettiin pois kaikkein kansanomaisimmasta ja laajalle levinneestä »laillisesta kirjallisuus-

desta. Sen sijaan siihen pesittyivät entiset marksilaiset, jotka »arvostelijoina» saivat melkein yksinoikeuden »anniskella» marksilaisuutta. Huudot: »oikeaoppisuutta vastaan» ja »eläköön arvosteluvapaus» (— joita nykyään toistetaan »Rabotsheje Djelossa») — tulivat kerrassaan muotiin, jota painoasiamiehet ja santarit eivät ollenkaan vastustaneet, vaan päin vastoin edistivät, sillä surullisen kuuluisan Bernsteinin kirjaa ilmestyi venäjäksi *kolme* painosta ja santarmi Subatov suositteli luettavaksi Bernsteinin, Prokopovitshin y. m. julkaisuja («Iskra»-lehti N:o 10). Ja nyt täytyi sosialidemokraattien ryhtyä taisteluun uutta virtausta vastaan, joka ei ollut helppo tehtävä, kun sitä tavattomasti vaikeuttivat ja ehkäisivät puhtaasti ulkonaiset olosuhteetkin. Eikä tämä virtaus rajoittunut yksistään kirjallisuuteen. Arvosteluun kääntyminen sai toiselta puolen käytännölliset sosialidemokraatit heittäytymään »ekonomismiin». ¹⁾

Ensimmäisten venäläisten sosialidemokraattien sijaan jouduivat (v. 1898) työväenliikkeen asianajajiksi »nuoret» sosialidemokraatit, jotka olivat saaneet kasvatuksensa tuon »laillisen» marksilaisen kirjallisuuden vaikutuksen alla.

XIV.

Seuraavassa osassa pysähdymme tarkemmin katselemaan tätä Venäjän sosialidemokraattisen liikkeen uutta suuntaa, jota täydellä syyllä voidaan nimittää *porvarillisen* »laillisen» marksilaisuuden ja itsetiedottoman *työväen*-liikkeen aatteiden laittomasta yhtymisestä siinneeksi lapseksi. Kumpikin aatesuunta kehittyi yksistään nopeasti eteenpäin menevän kapitalismin pohjalla. Teollisuuden varttumisaikana Venäjän europaalaistunut teollisuus-suurporvaristo sai kokea itsevaltaisen poliisihallituksen räsitusta. Se ei voinut antaa

¹⁾ Ljenin. »Mitä on tehtävä» ss. 9—10.

itsevaltiudelle anteeksi iskua, jonka sille antoi venäläis-saksalainen kauppasopimus, sitä tehdessä kun oli pidetty silmällä Venäjän maanviljelijöiden etuja. Ja sen seikan, että teollisuuslaitoksista otettiin kolmen prosentin vero sekä pantiin toimeen asuntovero, suurporvaristo pelkäsi ennustavan tuloverotukseen siirtymistä. Toiselta puolen suurporvaristo näki työväenliikkeen kasvavan kasvamistaan, niin että hallituksenkin täytyi ottaa se huomionsa (sitä todisti kesäk. 2/14 p:nä v. 1897 julkaistu laki); sitä paitsi tämä liike alusta pitäen pyrki luokkakatsantokannalle, joka ehdottomasti synnyttäisi itsetietoisien taistelun valtiollisen vapauden puolesta. Valtiollista vapautta taasen tarvitsi myös suurporvaristo. Se tajusi työläisluokan olevan ainoan todellisen voiman, mikä voisi rajoittaa itsevaltiutta ja pakottaa tekemään myönnytyksiä suurporvaristolle. Mutta se käsitti, että työläiset näyttelevät vallankumouksen »kulien» osaa vain silloin, kun ovat itsetiedottomia eivätkä käy valtiollista taistelua muista jyrkästi erotetuna luokkana ja itsenäisenä puolueena, vaan porvarillisten häntänä.

Työläisten puhtaasti taloudellinen taistelu ei ollut lainkaan vaarallinen suurporvaristolle. Jo tuossa »Vaate-teollisuuden edistysseuran» Moskovan haaraosaston kuuluisassa kokouksessa v. 1895 Moskovan sekä lähikuvernementtien suurimpien vaate-tehtaiden edustajat myönsivät saman seuran Lodsin haaraosaston edustajien kanssa yksimielisesti, että vaikka työväenliike oli lainsäädäntötietä saanut myönnytyksiä, niin suurteollisuus ei ollut niistä kärsinyt, vaan päin vastoin voittanut, siksi että keskinkertaiset ja pikkuliikkeet eivät myönnytyksiä tehdessä jaksaneet kestää kilpailussa, vaan menivät nurin.

Suurporvariston ei siis tarvinnut erityisesti pelätä järjestettyä lakkoliikettä, ja se oli valmis tekemään sovinnon työväenliikkeen kanssa sillä ehdolla, että tämä luopuisi itsenäisestä valtiollisesta taistelusta eikä ottaisi itsenäistä valtiollista minimi-ohjelmaa. Ja marksilaisuudesta toivoi suurporvaristo saavansa hyvän liittolaisen, tämä kun kiinnitti huo-

mion Venäjän taloudellisen mullistuksen kehittävään puoleen, taisteli kaikkia taantumusjärjestelmän jätteitä vastaan, paljasti ja tuomitsi kelvottomiksi kaikki vanhojen lahonneiden perustuksien tukemisyrietykset sekä katsoi epäkohdaksi kapitaalın liian vähäisen kehityksen. Suurporvaristo rupesi siis käyttämään marksilaisuuden oppisanastoa; sen huomattavien äänenkannattajien m. m. »Vjestnik Finansov i Promyshlennosti» (=Raha-asiain ja teollisuuden Sanansaattaja)-lehden palstat annettiin auliisti marksilaisten käytettäväksi; marksilaisuuden henki tuntui yksin raha-asiain ministerin kaikkein alamaissimmissä esittelyissäkin, — mainittu virkahenkilöhän valvoi Venäjän suurporvariston etuja.

Mutta kun suurporvarilliset lähtivät Marxin perästä, tahtoivat he muuttaa hänet hengenheimolaisekseen, poistaa koko hänen luokkaolemuksensa. Antaen asian ajamisen laillisten marksilaisten — Bulgakovin, Struven ja Kumpp:n käsiin suurporvaristo painoi heidän toimintaansa luokkapSYkologiansa ja luokka-intohimojensa leiman. Kehittää työläisten itsetietoisuutta, — sanoi se heille, — ruoskikaa vallitsevaa valtiollista järjestelmää, kutsukaa työväestöä taloudelliseen taisteluun, mutta arvostellessanne Marxin harhaoppia, — jonka mukaan köyhälistöllä ja työläisluokalla on yhteiskunnallinen, kumouksellinen tehtävä suoritettavanaan, — ja tehdessänne tyhjäksi hänen »kurjistumisteoriaansa» valmistakaa meille, porvarillisille orjia, helootteja, jotka lähtevät lippumme alla taistelemaan valtiollisen vapauden puolesta. Sellainen ajatuskanta oli kapitalismin ja suurporvariston asian ajajilla, noilla n. s. »laillisilla» marksilaisilla.

Ensimäiset sosialidemokraatit, jotka olivat saaneet tietonsa suorastaan sosialidemokratian oppi-isien alkuteoksista, eivät tietystikään tarttuneet »laillisten» marksilaisten satimeen; he hyväksyivät kylläkin näiden arvostelun, mikäli oli kysymys taantumuksellisista, pikkuporvarillisista kansanpuoluelaisuuden utopioista, mutta pysyivät järkähtämättä tieteellisen sosialismin katsantokannalla. Niin Moskovassa kuin Pietarissakin Struven »Kriittisiä huomautuksia» arvosteltiin niiden ansion mukaan, ja vallankumoukselliset sosialidemo-

kraatit kiiruhtivat katkaisemaan välinsä mainitun henkilön kanssa. Mihailovskij teki kauvan pilaa todellisista ja epävarsinaisista »oppilaista» — hänelle oli näet edullista sekoittaa nämä yhteen. Myöhemmät sosialidemokraatit, jotka kasvoivat yksistään luvallisen kirjallisuuden vaikutuksen alaisina, eivät — valitettavasti — kyenneet erottamaan »todellisia» marksilaisia »epävarsinaisista» eikä Marxin »laillisia» halventajia hänen vallankumouksellisista seuraajistaan. Tutustuttuaan tieteellisen sosialismin periaatteisiin vain näiden marksilaisuuden »mestaroitsijoiden» kautta, he menivät itse sekä veivät työväenliikettä sellaiseen suuntaan, mikä oli enimmin suurporvariston mieleen, nimittäin ammattijärjestöjen perustaminen ja työläisluokan luopuminen itsenäisestä valtiollisesta toiminnasta. Suurporvariston asianajajat ottivat huomionsa nousevan työväenliikkeen, kun eivät katsoneet mahdolliseksi päästä siitä eroon, ja pitivät siis ammatillista liikettä sosialidemokraattista liikettä parempana. Kokemattomat »nuoret» sosialidemokraatit kieltäytyivät siis joistakin taktillisista syistä tilapäisesti valtiollisesta taistelusta ja hyödyttivät itsetiedottomuudessaan suurporvaristoa vieden työläisiä ammatillisen liikkeen tielle ja muuttaen siten itse teossa työväenliikkeen porvarillisen vapaamielisyyden hännäksi.

Vuoden 1897 loppuun saakka oli huomattavissa vasta tämän uuden virtauksen oireita ja vallitsi vielä vanha vallankumouksellinen suunta. »Työläisluokan vapauttamista tarkoittavat taisteluliitot», — kuten Pietarin Liiton onnistuneen esiintymisen jälkeen alkoivat itseään nimittää Moskovan, Ivanovo-Vosnesenskin, Kijevin ja Jekaterinoslavin sosialidemokraattiset järjestöt, — sekä muut järjestöt, nim. Nishnij-Novgorodissa, Odessassa, Samarassa ja Harjkovissa olevat, harjoittivat tarmokkaasti sosialidemokraattista agitasionia.

Moskovalainen järjestö erittäinkin piti kovasti kiinni vallankumouksellisesta oikeaoppisuudesta jo oli hyvin epäluuloinen kaikkea sellaista kohtaan, mitä saattoi tulkita väärin. Niinpä, esim., se ei hyväksynyt levitettäväksi »Työn

vapautus»-ryhmän julkaisemaa työväen agitatsioonikirjallisuutta, koska tässä kirjallisuudessa Venäjän itsevaltiuden mielivallan vastakohdaksi pelkästään pantiin vain länsieurooppalainen »vapaus». Ja kun moskovalainen järjestö lähetti edustajansa ulkomaille »Työn vapautus»-ryhmän luo, niin se vaatii tältä, että kansantajuudessa kirjallisuudessa oli itsevaltiuden arvostelun rinnalla ehdottomasti arvostettava myös Länsi-Europan porvarillista perustuslaillisuutta. Kun sitten v. 1895 moskovalainen järjestö sai levitettäväkseen ulkomailta painetun kirjasen »Työpäivä», ei se päästänyt sitä julkisuuteen, ennen kun siihen oli lisätty tarpeelliset selitykset; vieläpä kirjasesta poistettiin loppusivukin, syystä että siinä puhuttiin Länsi-Europan työläisten vapauksista, mutta ei ollenkaan huomautettu siitä, että nämä vapaudet eivät ole läheskään täydelliset ja riippuvat täydelleen kunkin maan työläisluokan järjestäymisestä ja itsetietoisuudesta. Moskovaalaisten ja nishnij-novgorodilaisten järjestöjen edustajain neuvottelussa, josta olemme jo aikaisemmin puhuneet, katsottiin venäläisten sosialidemokraattien päätehtävän olevan sen, että oli heti paikalla ruvettava venäläisiä työläisiä kasvattamaan itsenäistä valtiollista esiintymistä varten ja siten estettävä työväenliike muuttumasta pelkästään porvarillisen vapautusliikkeen lisäkkeeksi. Jo Moskovan ensimmäisessä vapupujuhlassa v. 1895 itse työläiset (vieläpä vähemmän itsetietoiset) ilmaisivat tyytymättömyytensä kirjallisuuteemme sen vuoksi, ettei siinä, länsi-eurooppalaisten toverien nykyisestä asemasta puhuttaessa, ollenkaan viitattu siihen, *millä lailla he saivat asemansa sellaiseksi ja kuinka he taistelivat vapautensa puolesta sekä miten on venäläisten työläisten vuorostaan taisteltava.*

Silloinen ulkomailta tuleva kirjallisuus ei tässä suhteessa ylipäänsä enää tyydyttänyt liikkeen tarpeita. Se ei antanut yhtäkään käytännöllistä tunnussanaa, mikä ei olisi jo ollut päivänselvä toimiville agitaattoreille ja kaikille itsetietoisille työläisille. »Työn vapautus»-ryhmä erehtyi siinä, että se antoi kovin suuren merkityksen silloisille »sosialistisille» sivistyneille. Kirjallisuudessa se kääntyi pääasialli-

sesti näiden puoleen, todistellen heille, että oli välttämättömyyttä »synnyttää itsenäinen valtiollinen liike työläisluokan keskuudessa», ja sanoen, että »tämän kysymyksen vastainen ratkaisu riippuu suureksi osaksi sosialistisista sivistyneistä»,¹⁾ että »ilman luokkatietoisia työläisiä ei ole sosialismia,²⁾ ja että »sosialistiset sivistyneet ovat käyteaineena, joka jouduttuaan suotuisaan maaperään — työväestön keskuuteen, voi saada sen liikkeeseen, josta syntyy sosialistinen puolue». Kaikki nämä paikkansa pitävät ajatukset eivät kuitenkaan osuneet oikeaan kohtaan. Suuri osa sivistyneitä ei näet saanut käsiinsä koko »Työn vapautus»-ryhmän kirjasia, — kuten olemme jo huomauttaneet, — syystä että enimmäkseen aktiiviset sosialidemokraatit katkaisivat melkein kaiken yhteyden sivistyneen yleisön kanssa; ja näitä julkaisuja luki vain itsetietoisien työläisten ahdas piiri, joka oli jo kokonaan »Työn vapautus»-ryhmän katsantokannalla. Mutta nämä työläiset hehkuivat toimihalusta, tahtoivat olla tuona Plehanovin mainitsemana käyteaineena, pyrkivät herättämään syvissä riveissä itsetietoisuutta ja vaativat »Työn vapautus»-ryhmää, — jota he pitivät ainoana sosialidemokraattisen kirjallisuuden lähteenä, — antamaan heille myös aseita, joita voitaisiin käyttää työskennellessä syvien rivien keskuudessa.

Itsetietoiset työläiset ja — *käytännölliset* sosialidemokraatit (silloin oli Venäjällä vain käytännöllisiä sos. demokraatteja) vaativat teoretikoiltaan aineksia sellaista agitatsionia varten, kuin nämä saarnasivat. Asema, johon »Työn vapautus»-ryhmä joutui 90-luvun keskipaikoilla, kävi traagilliseksi sen vuoksi, ettei mainittu ryhmä käsittänyt noita vaatimuksia. »Työn vapautus»-ryhmä puhui yhä vielä »*vastaisesta työväenliikkeestä*» eikä tehnyt muuta, kuin yksinomaan vakuutteli sivistyneille tämän liikkeen välttämättömyyttä. Ja kuitenkin liike oli jo alkanut sekä vaati oh-

1) Plehanov. Venäläisten sosialistien valtiolliset tehtävät. Julkaistu »Sosialisti». Geneve v. 1889.

2) Plehanov. »Sosialistien tehtävä taistelussa nälkää vastaan», s. 51; seur. s. 64.

jausta. Sen vuoksi siis, että ulkomailla oleva »Työn vapautus»-ryhmä oli Venäjältä eristetty, siltä jäi huomaamatta Venäjän työväen syvien rivien liikkeen alku, joten se julkaisuissaan yhäti jaaritteli yhtä ja samaa, että oli välttämättömästi tunkeuduttava syvien rivien keskuuteen ja harjoitettava agitatsionia, eli toisin sanoen se itse teossa harjoitti edelleenkin *yksistään* propagandaa, mutta ei julkaissut juuri ensinkään agitatsionikirjallisuutta¹⁾. Siten mainittu ryhmä todellisuudessa joutui pois jo alkaneen työväenliikkeen johdosta.

Itse Venäjällä ei ollut koko teoreettisia sosialidemokraatteja, ja jos niitä hiukan olikin, niin he eivät voineet teknillisten syiden takia luoda laajaa agitatsioni- (lentolehtis-) kirjallisuutta. Ulkomailla oleskelevat venäläiset teoretikot, jotka olivat temmatut pois käytännöllisestä työstä, eivät taasen olleet siitä selvillä, että tällaista kirjallisuutta tarvittiin kipeästi; tämä seikka oli epäilemättä syynä siihen, että »Työn vapautus»-ryhmän täytyi joksikin aikaa luovuttaa johtajan paikkansa laillisen marksilaisuuden n. s. »nuorille» kasvatteille. Kun 90-luvun keskipaikoilla venäläiset käytännölliset sos. demokraatit törmäsivät yhteen ulkomailla olevien teoretikkojen kanssa, niin venäläiset käytännölliset sos. demokraatit olivat aatteissaan täydelleen »Työn vapautus»-ryhmän kannalla, mutta olivat kovin tyytymättömiä ryhmän propagandaan, agitatsionin sijasta.

Luottaen täydellisesti ulkomailla oleskelevien venäläisten siirtolaisten kokemukseen ja etenkin heidän tietoihinsa, Venäjällä olevat sosialidemokraatit vaativat »Työn vapautus»-ryhmää ottamaan huostaansa liikkeen käytännöllisen johdon; mutta kun ryhmä ei tehnyt sitä, niin liikettä ryhtyivät johtamaan paikalliset järjestöt omalla edesvastuullaan.²⁾ Siten

---

1) Vuoteen 1895 saakka joutui »Työn vapautus»-ryhmän julkaisemasta agitatsionikirjallisuudesta Venäjälle vain Aleksejevin ja Varlenin puheet. Dicksteinin kirjanen, vaikka sen julkaisikin niihin aikoihin Stepnjak, joutui Venäjälle paljoa myöhemmin.

2) Tähän aikaan tuli yhteentörmäyksiä »Työn vapautus»-ryhmän ja venäläisten sosialidemokraattien kanssa Moskovassa

liike valtakunnan luoteisosassa syrjäytyi kokonaan sosialismin tieltä eikä kirjasen »Käännekohta juutalaistyöväen liikkeen historiassa» tekijä saanut ulkomailta päin tarpeellista ojennusta. Vieläpä »Työn vapautus»-ryhmän jäsen Plehanov, esittäessään Lontoon kongressissa juutalaistyöväen liikkeen, päin vastoin vaitiolollaan tavallaan tunnusti oikeaksi liikkeen uuden suunnan. »Ekonomismi» s. o. »puhdas työväen (= ammatillinen ja taloudellinen) liike» levisi myös muualle Venäjälle syystä että se tapasi siellä aatteilleen suotuisan maaperän: työväen syvät rivithän olivat itsetiedottomuudessaan viehättyneinä lakkojen tekoon ja sivistyneet yhtäläisesti laumottain ihailivat laillista marksilaisuutta »muoti»-teoriana.

Kyllähän ne ensimmäiset sosialidemokraatit, »vanhukset», jotka olivat pelastuneet joukkovangitsemisista, pitivät vielä lujasti kiinni vanhasta ohjelmasta. Heidän julkaisemistaan äänenkannattajista: »Pietarin työväen lehti» (S. Peterburgskij Rabotshij Listok) ja »Työväen Sanomalehti» (Rabotshaja Gaset) — huokui täysin vallankumouksellisen sosialidemokratian henki, ja he katsoivat sosialidemokraattien ensimmäiseksi ynnä tärkeimmäksi tehtäväksi sen, että oli liitettävä ja järjestettävä kaikki agitatsiooniin vedetyt työläiset yhdeksi elimelliseksi kokonaisuudeksi sekä yhdistettävä kaikki sosialidemokraattisen liikkeen eri puroset yhdeksi mahtavaksi virraksi, eli toisin sanoen: oli luotava yhtenäinen valtiollinen työväenpuolue. »Itsevaltiuden saattaa kukistaa vain lujajärjestöinen ja laaja työväenpuolue» — kirjoittivat v. 1897 pietarilaiset sosialidemokraatit. — »Ja järjestyttyään voimakkaaksi puolueeksi työläiset saavat vapauttaneeksi itsensä sekä

---

sekä myös Pietarissa ja Kijevissä. Kijeviläiset toverit pyysivät »Työn vap.»-ryhmää julkaisemaan agitatsionikirjallisuutta, mutta yksi ryhmän jäsenistä Axelrod ilmoitti, ettei ryhmä missään tapauksessa ryhdy julkaisemaan ala-arvoista kirjallisuutta syviä rivejä varten. Melkein samallaisen vastauksen sai moskovalaisen järjestön edustaja Plehanovilta, vaikka hän toi Venäjältä painettavaksi seuraavat teokset: »Mitä on jokaisen työläisen tiedettävä ja muistettava», »Kilpailusta», mukailu Lafarguen kirjasta »Uskonto ja kapitaali» y. m. s., jotka siihen saakka olivat olleet liikkeessä käsikirjoituksina.

koko Venäjän kaikkinaisesta valtiollisesta ynnä taloudellisesta sorrosta».¹⁾

»Taistelu itsevaltaista hallitusta vastaan valtiollisen vapauden puolesta — kirjoittivat kijeviläiset toverit — on Venäjän työväenliikkeen lähin tehtävä . . . Venäjän työväenliikkeen voimat tulevat kymmenkertaisiksi, jos se astuu esiin yhtenäisenä, eheänä kokonaisuutena, yhteisellä nimellä varustettuna kunnollisena järjestönä . . . Yksinäisten työväenyhdistysten on muututtava yhdeksi puolueeksi . . . Venäjän työväenpuolue tulee olemaan sosialidemokraattinen.»²⁾

Sellainen oli tunnussana ja sen hyväksyivät kaikki vanhat sosialidemokraatit. Ja niin ryhdyttiin hommaamaan ensimmäistä puoluekokousta, jossa oli julki lausuttava Venäjän sosialidemokraattisen puolueen syntysanat.

Mutta »Rabotshaja Gasetan» rinnalle ilmestyi »Rabotshaja Myslj»-lehti ja »Rabotshaja Gasetan» hengenheimolaisten rinnalla vahvistelivat siellä täällä asemiaan nuoret, jotka noudattivat omaa menettelytapaansa. Siten alkoi historiassamme uusi ajanjakso, — »hajaannuksen, luopumisen, hararoimisen aikakausi. Nuoruudessa on ihmisellä äänenmurroksen aika. Samaten Venäjän sosialidemokratian ääni alkoi tällä aikakaudella murtua ja sointua epäpuhtaasti, — toiselta puolen herrojen Struven ja Prokopovitshin, Bulgakovin ja Berdjajevin teoksissa, toisaalla taaseen V. I:nin ja R. M:n, B. Kritshevskin ja Martynovin kyhäilyissä. Mutta ainoastaan johtomiehet harhailivat sinne tänne ja menivät taaksepäin, itse liike sitä vastoin kasvoi kasvamistaan ja meni eteenpäin jättiläisaskelin. Köyhälistön taisteluun yhtyi yhäti uusia työläisjoukkoja ja se levisi yli koko Venäjän, virkistään samalla myös välillisesti ylioppilaitten ja muiden väestönkerrosten kansanvaltaista henkeä. Mutta johtomiesten itsetietoisuus ei kestänyt itsetiedottoman, luonnonvoimain tavoin vastustamattomasti toimivan liikkeen rynnistystä; sosialidemokraattien keskuudessaan vallitsi jo toinen toimihen-

1) »S. Peterburgskij Rab. Listok». N:o 2 syysk. v. 1897.

2) »Rabotshaja Gasetan» N:o 2 marrask. v. 1897.

kilöiden joukko, joka oli kasvanut melkein yksistään vaillinaisen »laillisen» marksilaisen kirjallisuuden vaikutuksen alaisena, joten sen itsetietoisuus ei ollut tarpeellisenä vastapainona syvien rivien itsetiedottomuudelle. Eivätkä johtomiehet olleet ainoastaan takapajulla tietopuolisesti (»arvos-
teluvapaus») ja käytännöllisesti (»kotiteollisuus- s. o. omak-
sitarpeeksi-toiminta»), vaan vieläpä koettivat puolustaakin
kehittymättömyyttään kaikenmoisilla suurisanaisilla todistuk-
silla. Laillisen kirjallisuuden brentanolaiset ¹⁾ yhdessä lu-
vattoman kirjallisuuden hännän kanssa alensivat siis sosia-
lidemokratian ammatilliseksi ja taloudelliseksi (trade-unio-
nistiseksi) liikkeeksi.»²⁾

---

¹⁾ Saksalaisen professori L. Brentanon hengenheimolaiset.
Suom. huom.

²⁾ Ljenin. »Mitä on tehtävä?» s. 139.

Korjattavia painovirheitä.

Sivu 148 rivi 10 al.	harjateollisuusalue	pit. olla harjasalue
» » »	3 » harjateollisuusalueella	» » harjasalueella
» » »	2 » harjatyöläisagitaattorit	» » harjulaisagitaattorit
» 149 »	2 yl. harjantekijöihin . .	» » harjastenhankkijoihin eli harjulaisiin
» » »	2 » (harjantekijöitä . .	» » (harjulaisia
» » »	6 » harjateollisuus- . .	» » harjas-
» » »	8 » harjatyöläisiä . . .	» » harjulaisia
» » »	9 » harjatyöläiset . . .	» » harjulaiset
» » »	13 » harjatyöläisten . .	» » harjulaisten
